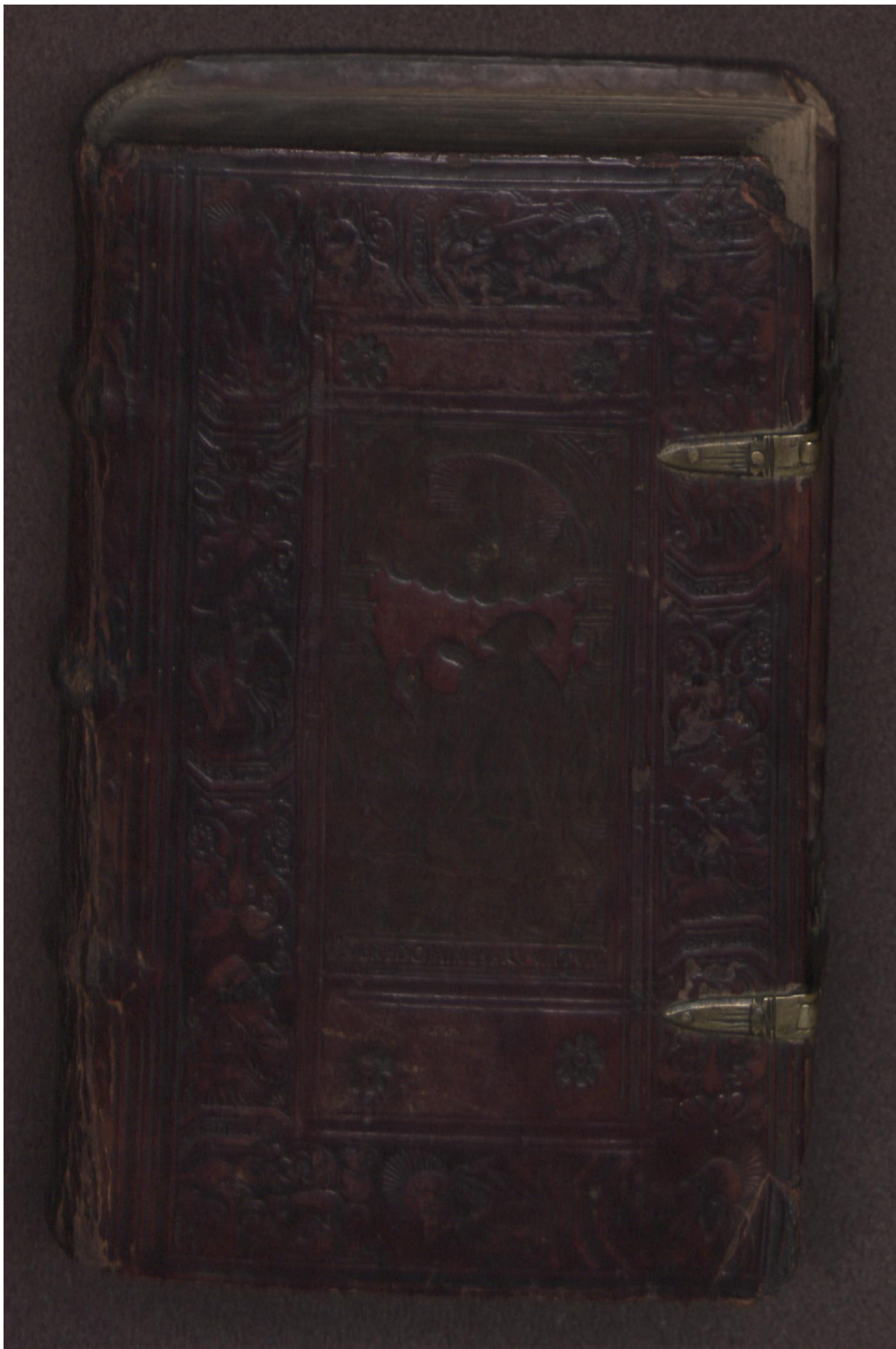
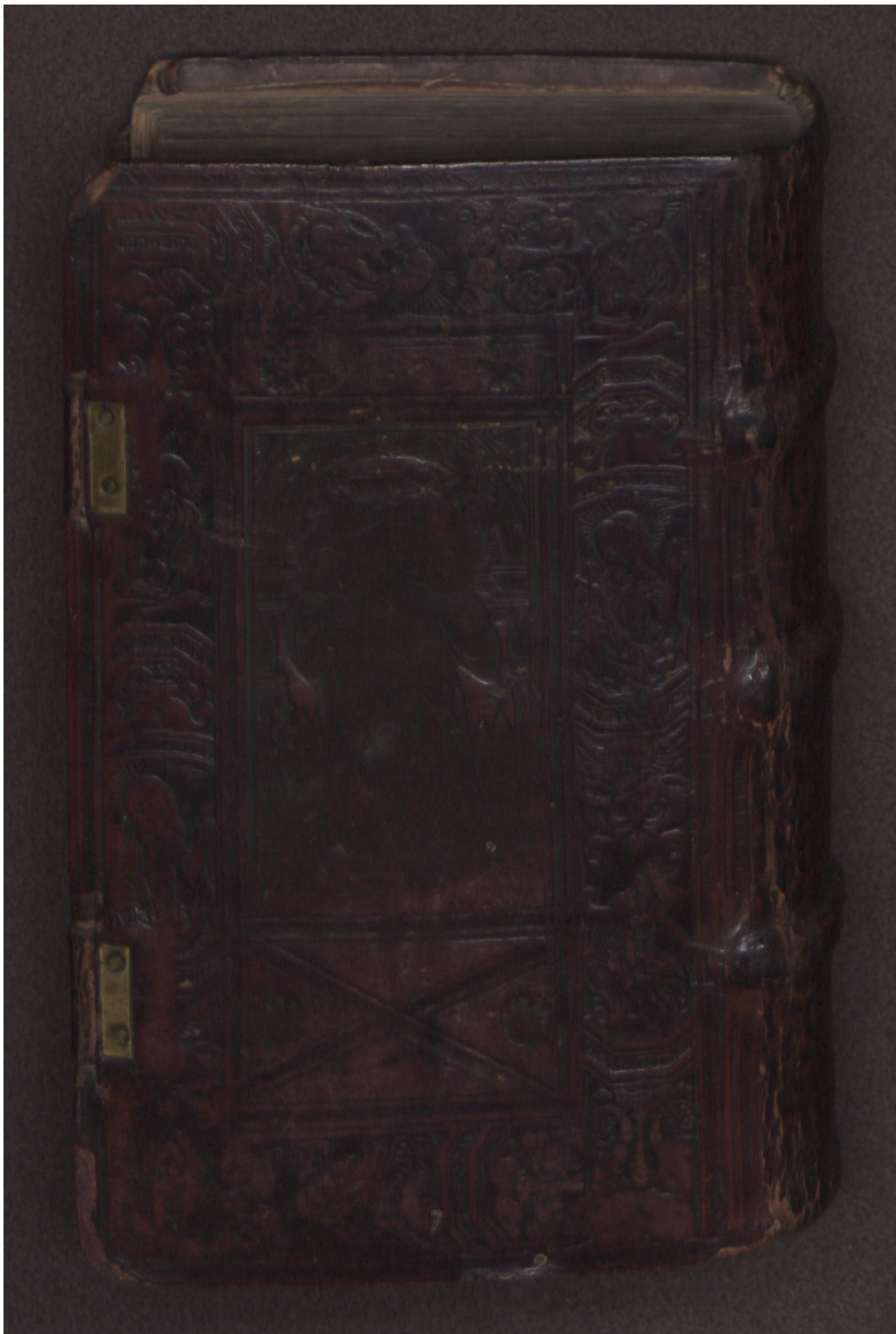

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Chronica

M. Johan Carion/paa thet flitigste sammen dragen/ huer mand nytteligt att læse/ oc er nu fordansket aff M. Joenn Turßon Canick i Lund.

Medt een skøn oc herlig Register som indholler alle fornemste handel oc Historier/ som seg fraa Verdens begyndelse ind til Carolum V. begiffuit haffue.

Met Kon. Ma. friihedt paa fyre aar.

Prudens simplicitas & amor recti.

1554.

CHRISTIANVS TERTIVS D. G.
DANORVM REX, &c.

INSIGNIA CHRISTIANI TERTII DANORVM REGIS, &c.

Thenne Bog, hörer mig
Flemming Saltkendorff
till, Anno 1602.

Erlig oc vel=byrdig Mand Johan Friis aff Heslagger / Høgborne Førstes oc Stormectige Her=res Koning Christians til Danmarck / etc. Cantzler.

NAade oc Fred aff Gud Fader oc vor Her=re Jesu Christo. Kiere her Cantzler Gunstighe Herre / Efftherthi at wi ere alle dette lofflighe riighe vort indfødde Federne Land Danmarck / møget gott plichtige / huer effter sin formue / Oc eders fromhedt haffuer oc all tidt verit meg saa gonstig i alle maade / Thi haffuer ieg nu fordansket thenne Chronica M. Johan=nis Carion / baade mit federne landt oc alle Danmarcks Riigis indbyggere til godhe / Oc edher til ære / oc alle edhers slect oc eff=therkōmere (aff den gamle eddel Friis slect) till een euigh hugkommelse.

Oc mener ieg att ligeruis som andre viise oc Høilærde Mend tilforn haffue then=

A iij ne Bog /

ne bog/ saa høgelighen anseet / att the ville giøre seg then store wmagh/ att Transferere hende aff Tydske / oc vdsette paa Latin oc Frantzøsische / Saa motte hun oc saa vell læses paa vort Danske maal / off danske mend alle till lærdom oc vnderuisning / om alle Aarss tiider/ medt alle then leylighed oc handel/ som ther wdi haffuer seg begiffuit aff første verdens begyndelse.

Doch ville ieg besønderlighen lade thene bog vdgaa paa Danske / vnder edhers Velbyrdigheds naffn oc titel / meg til vern oc beskyttelse / emodt allom them som vilde thenne min formetenhedt laste oc fortale / huilcket ieg doch icke forhaabes/ att noghen med skel giøre kand/Naar mand vill rettelig besinde huor nyttelig thenne bog kand vere for alle mand / bade lærdt oc wlerd / ehuad standt the helst kunde vere. Forthi her wdi beskriffuis baade om thet Aandelige Guds Riige oc om thet Verslige / oc huor vnderlighe Gud then Almechtigeste haffuer thesse baade Regimente stifftet aff begyndelsen/oc thennom stedtze vnderhollet med sin hellige Naade / emod Dieffuelen oc alle Tyranner / som haffue seg alltidt ther effter lagdt / att ødelegge thennom oc forstøre.

Sammeledes finder mand oc korteligheni thenne Bog the aller merckeligste handel/

handel / Historier oc foruandlinger som ske-
de ere fraa verdens begyndelse i attskillige
Regimente / Oc ther hoff antegnet mange
Guds lønlighe doom oc orsager / huorføre
att Gud haffuer slijgt ladett skee / off alle
till paa mindelse oc lærdom / att wi saaledes
skulle lære att frychte Gud / oc att fordre
oc fremme Guds Rijge / Oc betencke att
Gud vill icke lade synden bliffue wstraffet /
oc att hand vill ey mere spare the mectige
offuerherrer end de fattighe vndersather /
Oc att Gud offte straffer land oc Rijge for
the store Herers offuertredelser / vold oc Ty-
rannij emod theris arme vndersather.

In summa her wdi beskriffues / huad
huer i sijn befalning bør att giøre oc laade /
Een Herre oc Første emodt sine vnderdane /
oc the vnderdane emodt theris herskab.
Thet vere seg ehuadt Regimentes handel
thet vere kand / tha finde the her i samme
bog / suar / lærdom / vnderuijsning / exempel /
raad oc dadt. Saa hielper oc thenne bog
mygit att forstaa then hellighe skrifft i man-
ge stæder / beuijser off ocsaa then yderste do-
medaghen icke vere langt her ifraa.

Jeg haffuer icke ythermere behoff / att
bruge mange ordt ther til / huru nytte-
ligt denne Bog kand vere. Effterdi att
then Høglærde Mand M. Johan Carion

Mathematicus haffuer thett sielffuer nock- sammeligen giffuit til kiende i fortalen i samme Chronica / huor nytteligt thet er att læse oc vide Historier / Huilcken fortale/ ieg formaner alle læsere grangiffueligen att mercke. Ocsaa tror ieg i sandhed/ att nu i thenne onde oc farlighe sidste tiid i verden/ som altid bliffuer verre/ oc daglighe seg for- arger/giørs thet allermest behoff/at the sto- re oc høge befalnings mendt idelligen læse oc søge viisoom oc forfarenhedt i the gamle Historier(oc thet i Guds fryct)paa thett att the thes bedre kunde forsuare oc beskytte vort rette fædrene land / emod saa manghe vnderlige anslag / som nu i alle honde made seg begiffue / Liigeruiis som Eders velbyr- dighed (om ieg thet rundelighen skal sighe) er oc kommen til den store forfarenhed oc viisoom / huilcken Gud haffer eder sønder- ligen begaffuet med / i then høghe oc store befalning/som i haffue / hoss Kon. Maiest. vor aller Naadigste herre oc Koning Ko- ning Christian / oc hans Naades elskelige søn oc Høgborne Første Frederico secundo/ vdualt Koning til Danmarck / Huor som eders gode raad haffuer altidt mygit got aff stedt kōmet / oc mange onde oc skadelige an- slag offte forhindret oc affuent/Dānemarcks riige till en euig oc vsielig nytte oc gaffn.

Sadant skulle nu then vnge danske Adell effterfølge / oc lære effter eders exem- pel/

pel/

pel / oc aff andre theris gamble oc vüſe forfedre / huorledis the oc i fram tidhen kunde vüſlyghen thennom føreſe / att ſidhe eendrechtelighen vnder ett rooligt Regimente/ oc regere Chriſteligen theris rette fæderne landt med vüſdom/forſtand oc gode raad.

Therføre rader ieg thennom ſynderlighen/ att the flüttelige̅ læſe thenne Chronica/ oc idelighen haffue hende for øghen oc i hender/Ligeruiis ſom Alexander Magnus haffde Homerum/Cirus Konge Xenophontem hiſtoricum / oc Auguſtus den Keiſer haffde Officia Ciceronis. Saa er thett icke tuill / att the io komme ſaa vell till ſaadan vüſdom oc forſtand/ ſom theris gamble forfædre haffde for thennom / oc lære ſaaledes huer i ſin befalning / att tage ſeg vare for ſynden oc Guds heffn/ Finde ocſaa gode rad till att beſorge theris fattige vnderſather (ſom Chriſtne øffrighed) med Mildhedt oc Juſticie/ forthi mand læſſ end offte det i bøger / ſom vore venner oc radgiffuere icke torffue oſſ rundelighen till ſiige. Oc kand nøget gott offt fortiges / ett landt oc riige till wbodelig ſkade / Forthi att ſandhedt er ilde hørd.

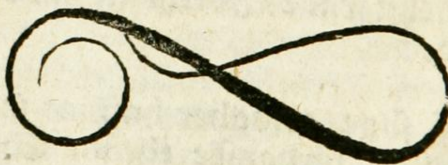
Aff ſlige orſagher haffuer ieg taget meg føre att fordanſke thenne Chronica / Som er en rett ſpegel / exempel oc efftердø-

me til Christelig tuct oc dygdelighedt. Oc haffuer ieg ingen stedz foruendt Carionis rette mening i nogen maade / oc allermest efffterfuld then Tydske oc retteste Carionis første impressio/ Forthi hun giffuer seg mer effter vort Danske maal end Latinen/ Derfore beder ieg eders verbyrdighed gantzke ydmygelighen / Kiære Her Cantzler / att i ville thenne min ringhe vnderdanighe tienst oc gode villie / gunstelige anname/ i saa god en mening/som ieg thet giort haffuer/eders Herredøme til en ære / oc mitt rette federne land til gode oc forbedring / Gudh then almechtigste vnde edher siin naade/ oc lyckfalighedt / nu oc til euig tiid / Amen. Datum Lundis Anno Domini 1553. in vigilia Pentecostes.

E. W.

Vnderdanige
tienere

Jonas Turonis
Lundensis.

Fortaalen Johannis Carion paa Chronicken.

Huor nytteligt thet er att læse oc vide Historier.

ENdog att Historier ere almindelighen allom nyttelige att vide oc læse / for mange sager skyld/ huilcke her effter skulle beskriffues / Saa ere the doch besønderligen Kongelige oc Førstelige Bøger / oc alle regenter oc Herer mest nyttelige. Forthi saa at icke allenist the Hedniske Historier/ men ocsaa the som findis i then hellige Skrifft haffue besynderligen att giøre oc handle med the Regenter oc Førster som haffue befalning att styre oc regere. Then hellige Skrifftes Historier lære oc vnderuise oss om Guds ord oc hans helige villie/ oc om thet euige Christi Riig. Doch lære the ocsaa megit her foruthan om verſſlige

Historier ere Kongelige oc Førstelige Bøger.

Bibliske Historier.

Regimen-

Regimenter / oc the giffue oss mange skøne Exempel føre som ere saare nyttelige at vide / Saa att the lære oc formane alle Førster oc Herrer til ett Erligt leffnet oc Førsteligt Regimente/Men the Hedniske Historier beskriffue oss om store mechtige Kongerige / Huorledis att the ere begynte oc opkomne / oc for huadt orsag skyld att the ere ather omkringuende/ oc i thennom er skedt store foruandlinger / Oc lere the ythermere alle honde skicklighed oc dygd som Herrer oc Førster bør att haffue till att regere land/ oc Riige / oc theris vndersotter / Therføre burde ocsaa the Historier retteligen att hede oc kalles førstelige Bøger.

Hedniske Historier.

Efftherdi att nu i tuende maade bør huer meniske att vere gott oc from/Som er/ vduortis i Verslig fromhedt oc tucht emod alle/ oc siiden induortis wdi en sand troo til Gud / oc i Guds frycht oc kierlighedt. Oc the Historier foregiffue oss oc beskriffue clarligen paa bode siider begge parter exempla. Saa skulle alle Regenter (naar mand taler først om then Verslig fromhed oc dygt/som thennom bør att folge) achte oc vel mercke the exempla oc handel / wdaff huilcke the kunde bliffue paaminte oc vnderuiiste/huorledis att the skulle holle oc skicke seg ærligen i theris Regimente. Att ligeruiis som the høre att andre loffligeKoninger oc Erlige Førster oc Herrer haffue seg hollet oc skicket/

Hvat mād skal acte i gode Førsters exempel

skicket/Saa skulle the ocsaa giøre/Naar som the see att the andre haffue inthet andet søgt/ fordret oc fremmet / end then menige mands beste/nytte oc gaffn/oc naar the haffue beskicket huer mand lag oc rett / oc strengeligen straffet wskel / vold oc Tyranni / oc icke heller begyndt eller paatagit nogre wnytteligt krig / men fast heller hollit frid formedelst tolmodighed.

Oc huorlunde att the haffue beuiist seg mandeligen mod deres Fiender/oc verit stedze de gode oc fridsomlige naadige oc gunstige / oc forbedret theres land oc Riige/ bode i mact/ friiheder / Religion oc gode seder. Her emod skulle ocsaa alle Regenter see oc mercke wthi the Tyranners exempel/ Huorlunde att Tyranner haffue skicket seg / oc huorledes att thet er thennom gongit/ oc at the haffue altidt faat en onder affgong / Ythermer bør them oc att mercke/ for huad orsage skyld tidt oc offte er sket storre foruandling/ oc vnderlige omuendelse i mange Riige. Som er aff Tyranni/ Ligeruis som Pharao er omkommen / Oc the Romiske Konger fortiagede oc ødelagde. Item huru Førster haffue forderffuit thennom sielff aff had oc høgferdighed for ringe sager skyld. Ligeruis som Pompeius haffde ingen andē sag till att vndertrycke oc forderffue C. Cesarem / vthan aleniste had oc affuind. Item aff fornyelse oc ny skyck / Som the leges Gracho-

Huad mand skal achte i Tyranners exempel.

Aff huilcke orsager Land oc Riige forderffues.

Pompeius. C. Cesar.

Grachorum til Rom haffue giffuit stor orsa-
Grachi. ge till Krijg oc blotstørtning/ Saa er oc thet
Mahometiske Rijg opstandit oc begynt aff
Ketterij oc Troens wenighed. Item farlige
forbund giffue oc monge store aarsager til/
at land oc Rijge omkringuendes oc forderff-
Athenien-ses. ues/som the Athener haffue forloret land oc
Rijge / oc all theres velfærdt formedelst
saadan farlig forbund.

Dette oc saadan stycker flere / skulle
Herrer oc Førster grangiffueligen acte oc
besinde / naar the læse Historier/ oc lære saa
att tage seg vare/ oc handle visligere i theris
Regimente / oc vere forsynligere / att thet
gaar icke ocsaa til med thennom/Thi att en-
dog thesse personer ere affdøde som thette
skedt er/oc tilførn vederfaret / tha sker thet
ocsaa i lige maade end nu i dag /oc skeer vel
hereffter/Thi att Verden er verden/ oc bliff-
uer verden. Therføre bliffuer oc saadan han-
Thucidides Historicus. del i verden stedze oc alltidt/ om personerne
dø vdtaff. Saa siiger Thucidides(som haff-
uer verit en forstondig Krijgsmand/ oc haff-
uer seltzam handel/som seg ebland Grekerne
begiffuit haffue beskriffuit) At Historier ere
ligeruiist som ett liggendefæ eller Thesau-
rus / huilcken mand skal altiid haffue ved
handen/ oc i forradt/ att mand saaledis kan
vide her medt att skicke sig i lijge saadan
handel. Thi att saadane tilfelle oc handel
som tilforn ere skede / begiffue seg vel meer
her eff-

her effter / Oc ſandeligen ere the Hiſtorier een Førſtelig ſkat oc liggendefæ / aff huilcke en Herre oc Regente kan ſeg mangen tiidt boſinde oc vnderuiſe / huorledis hand ſkal ſin befalning forre ſtaa oc regere / att thet gonger hannom vel aff.

Framdelis ere ocſaa ebland the Hiſtorier mange Exempel / huilcke der tiene bade Regenterne oc vnderdane / oc ere thennom alle lige nyttigt att vide / oc att leffue effter / ſom er / om horſamhedt / vnderdanighedt oc lydelſe emod ſin Offrighed / oc om den ſtraff ſom følger then wlydighed effter / Saledes bleff Abſolon / Catilina / Brutus / Caſſus oc andre flere ſuarligen ſtraffede for theris wlydelſe oc opror. Item om troſkab ebland venner / ligeruis ſom Jonatas friede oc reddede Dauids liiff. Item om then ſtraff ſom pleier folge effter hoor oc andre ſlige laſter / ligeruis ſom Dauid bleff ſtraffet / In ſumma / att i lige maade ſom mand i alle konſter giffuer exempel til en regel oc proffue / Saa giffuis ocſaa exempel i the Hiſtorier til lærdom oc vnderuiſning at effter følie alle honde fromhed oc dygdt.

Nu ſeer mand faſt clarligere aff the Hiſtoriſke exempler oc framfarne handel / end aff nogen anden ſkriffuen vnderuiſning / huad man ſkal giøre oc lade / oc huor ærligt thet er att leffue dygdeligen / oc huor ſlempt thet er oc ſkameligt / att leffue wdygdelig.

Hiſtorier ere allom nytteligt att vide for mange ſager ſkyld

Therfore

Therføre ere saadane Historiske exempel liigeruus som malne billeder/ icke allene beskickede der til/ att lære de som vel ere optuchtede / Men ocsaa til att paaminde oc optende thennom med een sønderlig løst oc begering/ till att øffue seg i thet som Erligt oc dygdeligt er / Thi ingen kand vere saa vild oc wsiindig/ att hand lader seg io noget gonge saadant til hiertet. Naar hand less oc hører andre mends dygdelige gierninger oc mandom / eller oc forskrecker seg/ naar hand formercker hues hesfn oc straff ther haffuer altidt gonget offuer the wdygdelige oc wmilde Tyranner / Thette er nu sagt huorledes mand skal nytteligen lese the Historiske exempel / om then verslige fromhed / oc dygdelig tuct / huorlunde mand skal leffue oc haffue seg erlige vduortes eblant menniske.

Historier giffue oss lerdom att frycte Gud.

Nu bør huer Christen menniske her forutan ocsaa icke forglemme Gud / Men att lere vdaff samme Histørier/ gode Exempel oc vnderuisning/ huorlunde wi skulle oss skicke emod Gud/ att leffue i Guds frøcht oc i een sand troo oc haab till Gud. Huo som thesse tuende stycker haffuer / saa att hand frycter Gud/ oc med een stadig troo forlader seg till hannom / tha er Gud besønderlig hoss hannom/ oc han regnes att haffue then alsomstørste fromhedt oc vere alsom dygdeligst. Oc endog att the Hedniske Historier

icke

icke obenbarlige lere / huorledis Gud handler med menniskerne / Saa skulle doch alle Christne vide/ att Gud alleniste opholler oc regerer alle Regimente i Verden / oc att wi alle ere vnder hans mact oc beskermelse/ Herføre er Gud her mit eblant / straffer all vold oc tirannÿ/ oc giffuer vndertiden the Hedniske regenter stor naade till att regere dygdeligen med stor tuct oc ære emod theres vndersater / Thi Herrer oc Førster kunne icke beholle oc forsuare theres riige oc Regimēter emod Dieffuelē/ foruthan Guds besynderlig hielp oc bistand / oc saadane hoghe dygder/ som ere Guds gaffuer/ Saa skall huer Christen nu vide oc betencke / att huor som noghre Førster haffue Erlige oc tuctelige regeret / oc straffet vold oc wrett/ thaa er thett Guds egne gierning. Oc her medt lere at frycte Gud / naar man seer att Tiranner oc wmilde regenter ere gruselige straffet for theris wmildhed / Som thenne sprock lyder / Huo som tagher till suerdet / det er / att huo som tagher seg till nogen macht eller regimente vtan befalning/ hand skal ocsaa medt suerdt ødeleggis. Her emod seer mand ocsaa/ huru Gud pleiier veldelige att beskytte oc beskerme the fromme Førster oc Regenter / Saa att Hedninger haffue thette formerckt / att the Førster ere vnder Guds handt oc beskermelse / Therføre skriffuer Homerus om thennom / att Gud

kaster sin eghen skiold i striden for them att
beskerme thennom der med/ oc hand gior een
saadan dicht oc lignelse her om/ Huorlunde
the Forster haffue huer sin eghen nodhiel-
pere/saa som Achilles palladem etc. Men be
sonderligen er thet kiarligere vdtryct i the
Historier som findes i then hellige Skrifft/
Som er om Abraham/ Dauid/ Ezechias oc
andre flere/ huilcke Gud besynderligen haff-
uer beskermed/ Oc ere saadane Exempel alle
Forster oc Regenter forskreffne/ att the skul-
le vide att Gud vill seg end nu i lige maa-
de beuise emod alle fromme oc Gudfryctige/
oc vill thennom beskytte oc beskerme.

Vnder-
skedt emel-
lom the
Hedniske
Historier/
oc then
hellige
Skriffe.

Oc er herfore then vnderskedt/ emellom
the Hedniske oc then hellige Skriffts Histo-
ri. Att then hellige Skrifft giffuer vidnis-
byrd oc siger/ huilcke Guds gerninger ere/ oc
icke forclarer oss alene the verslige sager oc
handel/ huorledes att the skulle Gudfrycte-
ligen regeres her paa Jorden/ Men beskriff-
ue oss ocsaa om Gudz Rige/ huorlunde Gud
hand giffuer sit hellige Ordt / oc huorledis
hand deler med oss sin naade oc barmhier-
tighed/ oc gior oss salige aff sin egen miskund
om huilcket Hedniske Historier inthet vide.

Huad
then helli-
ge Skriffts
Historie le-
rer oss.

Therfore bor alle Christne att lere oc
mercke then hellige Skriffts Histori / dem
til en lerdom oc vnderuisning/ at bestercke oc
stadtfeste wor tro oc hob til Gud/ oc att vide
huorledis att Gud haffuer skabt all ting/ oc
huor

huor vdaff synden er begynt oc oprunnen/oc huorledis Gud haffuer ther emod anrichtet oc beskicket sit eget rige/oc giffuit sit hellige ordt oc forietter Christũ/ oc vdsendt hãnum att forlade synden/ oc att giøre oss salige.

Item/ huorledis att Gud haffuer stedse beuaret Christi Rige/ strax effter hand gaff sit ord/oc forietelsen om Christo.

Item/ huorledis att Guds Rige/ thet er/the hellige Guds tienere/haffue strax fraa verdens begyndelse/oc altid siden lidit forfølgelse oc modgõg/ oc Dieffuelen haffuer altid med største mact i verdẽ anfectet Gudz ord.

Item/huorledis att Gud haffuer altid vnderligen beuist oc fuldkommet all sine forietteelser / ythermere end nogen menniskis sind oc vishedt kan betencke.

Item / huorledis att Gud føregiffuer oss Exempla/baade att redhes for syndsens horde straff oc pine/ oc til att forhabis naade oc miskund / Saa som Dauid oc androm flere ere theris synder forladne/paa thet att wi skulle ocsaa fonge trøst oc hugsualelse oc stadelige troo/att Gud vil vere oss naadig.

Item / huorledis att Gud haffuer oss till troens stadtfestelse giffuit alle honde Prophetier / om thesse verslige Rige oc regimente/ att wi skulle hermed haffue ett vist tegen oc sand beuisning / att naar saadane Prophetier ere framfarne oc skede / tha skal mand visselige vide / att thenne lærdom /

Guds ord oc troo om Christo som wi nu haffue/ er sandeligen kommen fraa Gud/ oc att thenne vor troo er viss oc fast oc ingen anden.

Item att wi skulle vere paaminte/ Naar Christus skulle komme/ oc naar Verdens ende tilstunder.

Item naar wi besinne oc mercke att alle ting ere skedt oc ske dagligen/ som spode oc propheteret ere/ att wi skulle tha aldelis troo oc vide/ att alt thet som skriffte melder att ske skulle/ thet skall ocsaa visseligen ske.

Men att wi ythetmer kunde retteligen forstaa the prophetier/tha bør oss besynderligen att vide/ een rett skick om alle rige oc regimente/ oc om alle verdens aar oc rette tall oc andre ting flere/ som mand finder i the Hedniske Historier/ Therføre skulle oc the Christne vide samme historier till een rett vnderuisning oc rettelse i the prophetier/ att kunde thennom retteligen bruge oc forstaa.

Her vdaff kand nu huer letteligen mercke huad nytte oc gaffn man haffuer ther aff att vide oc læse Historier. Saa skall oss oc alt dette som nu skriffuit er/ paaminde/ att flitelige lese/ oc gierne høre Historier/ oc bruge thennom/ oss alle till forbedring oc lærdom/ oc att effterfolge gode exempel.

Huorle-

Huorledis mand skal skickeligen lese Historier/ oc beslute thennom i viss tiid.

HVo som vill nytteligen lese Historier / hand skal alle aar oc tiid acte fraa Verdens begyndelse/ oc beslute dennom vnder et viss tall/ therføre haffue nogre parteret verden oc skifft hende i siu alderdoms tiider / oc regne de samme i mange honde maade / giøre der med størrer wskicklighed / end nogen visshedt / Men ieg vill efftersølge then herlige sprock Heliæ Prophetes/ hand haffuer merckeligen parteret oc delet verden i trende tiider. Oc der med till kiende giffuit then allerstørste omuendelse/ oc høgste foruandelinger i verden sket er/ oc paa huad tiid Christus skulle komme/ oc huorlenge verden skal staa / oc lyder det saaledes. Helias skiffte verden i trende tiider.

Det Sprock aff Helie Huss.

I sex tusind aar skal Verden vere/ oc sidhen skal hon forødes.
Tw dusint aar øde/ vthan all lag.
Tw dusint aar / Guds lag.

Tw dusint aar Naadens tiid/ oc Christi rii-ge/ Men om saa skeer att thenne tiid bliffuer icke opfylt till enden/ tha skeer thet for vore Synder skyld/ som stoor oc wtallig ere.

Then første verdens tiid.

I tw dusint aar skall verden staa øde/ det er/ foruthan alle skick/ Regimente oc Ordinantz aff Guds ord eller viss lag/ Ther effter skal omskerelsen komme/ oc Gudsbud-ord giffues/ oc ett sonderligt Regimente oc Gudstienst beskickes effter Guds ord/ oc thette skal oc vere i tw tusind aar. Sidhen skal Christus komme/ oc then Euangeliske naadelige tiid skal oc stonde i tw tusind aar. Doch skal ther nogre aar forkortes/ thi Gud vill haste till enden/ som Christus siger Matth. 24. Att huo som den tiid bleff icke forkortet da vorder inghen salig.

Thenne skick oc ordning ville wi effter-følge/ oc saaledis skiffte thenne Bog vdi trende parter oc tider. Then første indhol-der all then tiid/ oc huad ther emellom skedt er/ fraa Adam oc til Abraham/ thi desse ere de første tw dusint aar/ men om thenne tiid finder mand sare lidett beskriffuit/ oc ingen-stedes nogit thet som vist er/ vthan aleniste huad ther findes vdi Bibelen/ Doch er thett møgit høit oc vnderligt/ alt thet der be-skriffuit er.

Then anden verdens tiid.

The andre tw dusint aar skulle regnes fraa Abraham/ oc ind till vor Herres Jesu

Christi

Christi fødsell/ Endoch att thet giør icke tw
dusint aar fylle / Thi Gud haster till enden
som sagt er/ Men denne tiid er Verdens ret-
te egen tiid oc older/ wdi huilcken the mecti-
ghe riige oc Monarchier ere opkomne oc be-
gynt/ den ene effter then anden / Oc haffuer
verden seg aldrig saa mechteligen beuiist/
eller noghen sinde bruget saa stor mact oc
velle/ end i thenne alderdoms tiid/ Therføre
skulle wi thenne verdens tiid skiffte i fyre
Monarchier oc besynderlige Regimenter /
Thi wi see oc mercke att Gud haffuer all tiid
beskicket oc hollett verden vnder ett veldigt
regimente/ att saledes beholde tuct oc skicke-
lighed ebland the gode / oc att straffe oc ne-
dertrycke de onde.

Herføre haffuer Gud stichtet oc beski-
cket Monarchier / det er saadane riige / Att
een Herre oc potentat / haffuer inde hafft oc
vnder seg tuinget then største part i Ver-
den/ Saa att all mact oc veldighed var hoss
hannom alene / oc hand skulle beskicke den-
nom alle / lag / rett oc fridsamelighed / Oc
hand ythermere hafft saadan mact oc vold i
sin Monarchi/ att ingen torde fordriste seg/
att opsette seg emod hannom. Endog att
ther haffuer ocsaa anderstedes verit mec-
tige Konger oc Potentater / som icke vo-
re hannon vndergiffuen / tha haffue the
doch icke kundet sette seg op emod saadan
mact oc offuerste Regimente / Oc finde wi

 aleniste

alleniſte fyre ſaadane Monarchier at haffue verit i verden / then ene effther then anden.

Hvilcke the fyre Monarchier ere.

Then første Monarchi oc offuerſte Regimente i Verden haffde the Aſſiri / Effther thennom regerede the Perſi / ther neſt the Greci / oc ſidhen the Romere / Theſſe fyre veldige riige oc regimenter haffue verit effther huer anden. Men nu haffuer Gud paa thet ſidſte beſkicket then Tydſke nation ythermer end andre land til den eere oc hocheit i Verden / Endog att the icke nu inde haffue thet gantſke Romiſke riige / oc all verden vndertuinget / forthi at Gud haffuer thet ſielffuer ſagt / att the Monarchier ſkulle paa thet ſidſte forminſkes oc bliffue ringere / Saa er dog ligeuel then høgeſte Maieſteth bleffuen hoſſ thett Romiſke riige / oc ſkulle alle andre Koninge oc Førſter holle dette riige i ære / oc thett allermeſt anſee / Endog att wi icke alltiidt haffue lige mectige Keiſere / Saa giffuer dog Gud vndertiden en ſaadan veldighen Keiſer igien / att then Maieſted / oc høgmectighed bliffuer altid i ſin mact. Oc ſkeer thet aff Guds eghen forſyn / baade att beſkytte vor Chriſtelige troo oc Religion her med / oc till att ſaaledes holde fridt oc enighedt i landene.

Romiſke Riige er nu hoſſ the Tyſke.

Herføre ſkulle de Tyſke Førſter oc beſynderlige the Churførſter høgligen acte thenne theres ære oc ſtore befalning / oc betencke

tencke

tencke huorledis att Gud haffuer thennom sielffuer giffuit oc befalet thenne ære oc høg mectighed i Verden / aleniste till att beuare Religion her med / oc beskicke lag oc rett oc fredsommelighed. Sanderligen her ligger stor mact paa oc thette er allermest nytte/ oc aff nøden i Christenheden/ at thenne Monarchi holles oc bliffuer ved mact / ehuor ringe hun synes att vere oc liden. Oc skulle the Førster besynderlige tage seg vaare/ att ther icke komber noghen wenighedt oc tuedracht emellom thēnom indbyrdes/paa det att the skulle icke saaledis giffue orsage der till/ att dette Romiske riige skall bliffue forstøret / huilcket nu er thet rette huffuit oc offuerste Regimente i Verden. Men huo som dette bliffuer forstøret eller attskildt/ tha kand det icke andet vere / end thet bliffuer forstøring oc omkringuendelse i then gantske Christenhed / Huilcket wi maa vel storligen befrycte / Wtan Gud thett besynderligen affuender/oc kommer med siin yderste Dag/ oc forhindrer thenne Jamer oc bedrøffuelse. Thi den hellige skrifft trøster oc lerer oss clarlighe/att then yderste Dag skal strax ther effter komme/naar thete Romiske riige bliffuer forstøret.

Allermest bør thet/ Romiske Riige att holles ved mact.

Thette skall nu vere nock sagdt paa thenne tiidt om thesse Monarchier/paa dett att alle io skulle vide att regne oc indføre alle verdens handel oc Historier ind paa thesse fyre

se fyre monarchier / oc thenne ordinantz oc tal er her føre nytteligt at vide/ att wi saaledes kunde thes letteligere begribe oc offuertencke huad mã lesser oc hører i thesse Historier/ Item att wi ocsaa kunde see/ huorledis oc for huad sager skyld / att thesse riiger oc monarchier ere omkringuende oc foruandlede / aff huilcket wi skulle lere at taghe vare for alt thet ther pleiger giffue orsage till saadane rigsens foruandlinger oc omkringuendelser.

Then siiste tiid haffuer ocsaa tw tusind aar fraa Christi fødsell oc ind till verdens ende. Endog her er till kiende giffuit / som tillforn er sagdt/att thet bliffuer icke tw tusind aar fuld/ Oc sandeligen saa holder then sprock Helie mange nyttelige lærdom i seg/ oc bør oss besynderligen thenne att mercke/ att her beskriffuis om Christi tiid / oc naar Verden skall endes / Ther fore haffuer ieg thess heller villet sette samme sprock Helie her først i thenne bog/paa det att alle skulle hinde vide/lese/oc ihukomme. Men huorledis thenne Rømeske monarchi effter Christi fødsell haffuer seg foruandlet/oc er kommen till de Tydske. Oc huorledis att thet Mahometiske riige er begyndt / Oc huorledis att Pauedomen er opkommet till verselig mact oc velle/ Thett vill ieg beskriffue oc till kiende giffue i then tredie part aff verden effter Christi fødsell.

Ither=

Ytthermere ſkulle wi ocſaa fliiteligheн
acte her i theſſe Hiſtorier / att Gud haffuer
beſkicket oc anrichtet tuende riige / ett verſe-
ligt / oc thett andeth Aandeligt / ſom er Chri-
ſti riige oc then hellige Kyrcke / oc bør oſſ
her att mercke / huorledis att then hellige
Kyrcke er begynt oc ſtifftet ſtrax efftir Ver-
dens begyndelſe / oc huorledis att Gud haff-
uer hende alltiid beuaret / Therføre vill ieg
her i denne Chronica beſkriffue oc till kiende
giffue hoſſ thette Verſslige riige / huor oc
hoſſ huilcke Christi riige haffuer ſtedtze verit
ſiiden verden bleff ſkafft / oc huorledis thett
haffuer ſeg her wtħ begiffuit / wtaff huilcket
huer Chriſten maa lere oc bemercke / mange
dyube oc nyttelige lerdome / till att ſtadtffe-
ſte vor Chriſtelige troo / oc tiene
Gud theſſ ythermere i frøcht
oc kierlighedt.
AMEN.

Begyn-

Begyndelsen

i thenne Chronica/

Then første Bog/ wdi huilcken then første verdens alder/ det er/ tw tusind aar fraa Adam oc indtil Abraham/ ere regnede.

Saa lerer oss then hellige Skrifft/ att Gud then Almectigste/ skabte Himmel oc Jord/ ther nest ocsaa Menniskerne Adam oc Eua/ oc indsette thennom i paradis/ det er/ att de paa Jorden skulle vthan all synde Døden oc alt bekymmer saliglick leffue/ ythermere lerer oc Skrifften huorledis Gud gaff thennom itt bud oc befalning/ huilcket the haffue brøt oc øffuertredet/ oc ther med ere the faldne i synden oc til døden/ Men efftherdi att alt dette stonder clarligen beskriffuit i Bibilen/ ther wi kunde thet finde/ Saa giørss icke behoff att taale nu møget herom. Men thet er

Adam oc Eua.

nock/

nock / Att huer lesere skal vere her wdi formanet att vide oc komme i hug. At verden er saledes begyndt oc haffuer ingen anden begyndelse / oc att Adam oc Eua ere skabte aff Gud / oc ere then første sæd til alt menniskelige Slecte.

Oc haffuer Gud indsett then verselige Riige strax effter att verden vor skabt/then tid hand beskickede Adam een Herre offuer alt thett som vor i vandet oc paa Jorden/ Att hand ther med skulle haffue oc skaffe/ oc bruge thennom/ oc saa giore skick oc ordinantz om alle the vduortes ting. Vdaff thenne Guds befalning ere siden alle Regimente oc Ordinantzer giorde oc beskickede i verden/huilcke før Gud ere behagelige oc gode/ formedelst thenne Guds befalning.

Befalning att beskicke thet verselige Regimente.

Then hellige Kyrcke er oc strax begynt oc plantet i Guds ord / then tiid Gud gaff Adam oc Eua thette Bud oc befalning/att the skulle icke ede aff liffsens treds fruct/vtij huilcket Bud Adam oc Eua skulle beuise theris lydelse emod Gud/oc hannom frøcte oc troo. Men strax ther effter att the syndede/ Tha haffuer Gud obenbaret Dieffuelens mact oc velde / Oc ther emod loffuit oc foriettet thet hellige Euangelium oc gode fortrøstning om ene quindes Sed/ det er/ om Christo/ Att Christus skulle komme oc offueruinde Dieffuelen oc forstøre hans Riige/ oc oss igenløse oc frelse fraa

Then hellighe Kirckes begynnelse.

Then förste Euangeliske Predigen oc fortetelse om Christo.

fraa synden oc døden / oc haffue dette verit then første Euangeliske predigen oc trøstelige hugsualelse / wtj huilcken then hellige Kircke oc Christi Riige haffuer fonget sin begyndelse. Forthi bør icke aleniste wdi Christi Riige att predige budordene om gode gerninger / men oc syndernis forladelse formedelst Christum. Efftherdi at wi bliffue saledes forsønede oc igen forligte med Gud / oc trøstede emod døden oc alle fristelser. Naar wi thenne fortetelse om syndernis forladelse fatte oc begribe i en sand troo til Gud. J lige mode haffuer Adam oc Eua seg trøstet oc hugsualet i thenne fotettelse om Christo / oc saledes er thenne hillige Kyrcke begynt med thesse tuende personer.

Begyndelsen til all verselig modgong.

Doch ligeuel haffuer icke Adam oc Eua verit forutan tymmelig straff for theris synd oc wlydsse / The ere vddreffue aff Paradis / det er / the ere vndergiffue døden oc alle honde plage / sorg oc modgong / oc motte saaledes leffue oc boo paa Jorden med arbeyde oc elendighed all theris liffs tiid / i thet land som Jøderne haffde sidene inde / fordi man skriffuer / att the ere skabte hoss thenne by Damasco.

Om Cain oc Abel.

Thenne

T Den hellige Skrifft forklarer ythermere att Adam oc Eua affledde børn / oc att Cain slog sin Broder Abel ihiel / tha begyntes først the hellige menniskers forfølgelse aff the vgudelige. Oc ere dette ett saare forskreckeligt Exempel. Fordi att thenne strid begynte sig for Guds tieniste skyld/ huilcken Dieffuelen kand icke lide naar hun skeer retteligen / Herfore tilleggede hand Cain att slaa sine Broder ihiel / paa det att Guds ord oc lerdom skulle ødelegges / Oc giffuer thenne Historia her til kiende then store vrede oc grumhed som Dieffuelen haffuer emod Guds Tienere / oc huor suag oc blind then menniskelige natur er. Ythermere i samme Historia lerer oc then hellige skrifft mange høge oc drebelige lærdome om Guds tilkommende strengedom / oc om then forskreckelige heffne oc straff som skal offuergonge the mandrabere for blodstørtning / huilcket her vore forlangt at beskriffue.

Første mandrab skede for Guds dyrckelse.

Man finder anderstets att Adam oc Eua begrede Abels død i hundrede aar / oc affledde siiden Set.

Men siidene att Cain flyde fraa sin Faders ansicht / bigde hand ene Stad ved naffn Enoch / oc hans børn haffue paa fundet alle honde konster oc handuerck / Men paa det siste bleff thet mord som Cain giørde / oc saa heffnet oc straffet paa hannom sielff / thi hand bleff oc ihiel slagen.

Mandrab skal straffes hordeligen effter skrifften.

Om

Om Seth.

ADam haffuer siiden affled een Søn ved naffn Seth/ thenne var god oc hellig / Oc Gud haffuer end siidene effter Abels død formeret sit Riige/ Aff thenne Seth ere the hellige Forfedre aff komne/oc thenne Slect er bleffuen/ Men Cainss afføde er plat vndergongen i Syndfloden. Josephus skriffuer att Adam

Adam oc Seth gior de tuende Taffler.

oc Seth haffde tuende Taffler/ then ene aff kober oc then anden aff stene / oc ther wdi skreffne Guds ord oc prophetier/ huor med Guds ord er bleffuit ved macht oc vnderhollet. Hand skriffuer ocsaa att the haffue første gang beskicket huert aar i 12. Monader/ oc bemerckt alle stiernes løb / oc thennom vnderuist andre/ Ja sandeligen huor Gud haffde icke besynderligen giffuet sine obenbarelse her ebland/ tha haffde thet icke verit mugeligt/ att mercke sodanne vnderlige ting aff menniskelige fliit alene. Sale-

Boglige konster ere komne aff Adam oc Seth.

des haffue wi Guds ord/ Bogstaffue oc the høgeste konster aff Adam oc Seth/ oc man finder stor beuisning hoss the Grekiske / att skrifft oc alle konster ere begynte oc her komne aff the Jødeske Førfedre / efterdi att Herodotus skriffuer i sin 5. Bog / att the Greci haffue fonget theris konster oc skrifft aff the Phenicer.

Adam

Adam haffuer leffuet 630. aar/ oc naa- de Noe Faders tiid. Men Adam døde for end Noe var fød 126. aar/ Oc her er inthet besønderligt skriffuit fra Adam ind til Noe/ hues ther emellom sket er / wtan aleniste then Slect oc afføde / paa det att wi skulle saledes visseligen vide / wtaff huilcke Christus skulle fødes.

Adams alder.

Doch er ther ebland beskreffuit / att then hellige oc gudfrøchtige Mand Enoch er icke død / Men bort tagen til Gud. Oc haffuer Gud atter fore giffuit verden her- wti ett besonderligt stycke at mercke oc tro. Att ther er ett andet wdødeligt liff/ oc euigt leffnet effter dette liff/ huilcket Gud skal dømme / the gudfrøchtige til att giøre salige/ oc the wgudelige att straffe oc fordømme.

Enoch then euige liffs exempel.

Om Sindfloden.

THen hellige Skrifft beuiser clarligen / huorledes att Gud haffuer straffet Verden / oc siiger orsagen her till. Efftherdi att Verden vor tha bleffuene formøgit arg oc ond. oc besonderligen opregnes thesse hoffuit synder / som er/ Guds forachtelse/ oc hoor oc tyranni / wdi huilcket tha brugedes al moduillighed oc all legomens wbluelig handel oc

For huilcke synder Verden er forgongen.

del oc wtucht. Effterdi att texten siiger/ Att the hellige Menniskerss slecht er tha bleffne tyranner/ det er/ the haffue tha platt inthet mehr actet Guds ord eller Guds tieniste/ Men haffue tha leffuet ett wgudeligt oc bistertt leffnet oc haffue the ringeste vndertryckt/ oc the arme omkommet som the ville selffue/ oc bruget all theris eigen villie effter legomenss begiering. Herfore haffuer Gud tha truffuit verden/ att han skulle forsencke hinde med Sindfloden/ oc haffuer dog forkyndett dette for Noe hundrede aar tilforn/ paa det att nogre skulle seg forbedret oc bleffuet salige. Oc tha Noe vaar 600. aar gammel er Sindfloden kōmen/ oc Noe er indgangen wtj Arcken med sine hustru oc sine tre sønner/ Sem/ Cham/ Japhet oc theris hustruer effter Guds befalning/ oc der wdi ere thesse 8. menniske beuarede/ Men ellers haffuer Sindfloden forsenckæt oc forderffuit alle menniske oc creatur paa Jorden. Oc tha vore forgongne fraa verdens begyndese oc till Sindfloden 1656. aar.

Ett forskreckeligt exempel/ huorledis Gud haffuer straffet synden.

Den tiid effter Sindfloden.

TDen tiid Noe haffde verit i Arcken mehr end ett halfft aar/ oc nu vandet fiøld/ tha bleff Arcken stoendes

stoendes paa dett høyge bierg i Armenia/ oc siiden att arett vor till ende / then tiid att Jordan begynte att torres/ haffuer Gud befalet Noe att gonge wdaff Arcken / so att Noe haffde tha veret ett heldt aar i Arcken. Tha haffuer nu Gud atter begyndt een ny Verden / oc allerførst vdgiffuit sitt hellige ord / oc til sagt Noe att hand vil icke mehre forsencke Verden mett vand / oc till ett vist tegn skabte han en regenboge/ som skal formane oc paminde oss thenne foriettelse oc loffte. Saaledes haffuer Gud foregiffuit oss thenne regnboge/att wi skulle i hugkomme Guds naade oc barmhiertighedt / oc skulle øffue oc bestercke vor Christelig tro her med. Paa samme tiid haffuer tha Gud ocsaa tilstedt att ede kiød/fordū / att the hellige forfedre haffde icke end tha edett kiød for end Sindfloden vor gongen offuer Verden. Herfor wthan haffuer Gud ocsaa giffuet en ny befalning om thett versilige rige / oc med clare wdtrøchte ord befalet/ att mandrabere skulle dødes aff thennom som her till ere forordineret / det er/ aff øffrigheden. Saaledes er nu Verden atter igen aff ny anrichtet oc beskicket mett Polici oc Regimente.

Nar menī-sken fick först loff att ede kiód.

Guds befalning at straffe mãdrabere.

Alle thesse ting om Sindfloden haffuer ieg nu korteligen beskreffuet for thenne

Guds vrede er stor for synden skyld.

sag/ besonderligē att wi skulle betencke then store Guds vrede offuer synden / fordi att Gud ville nu saledis haffue thē ganske Verden paamynt oc atuaret med dette exempel/ huorledis att hand vil bode dφme oc straffe. Oc giffuis her til kiende / att Gud skall een gong dφme then gantske verden / Efftherdi saa att Gud ville icke nu lade synden bliffue wstraffet. Her om skriffue ocsaa nogre att effterdi Verden er fφrste gong fφrsenckt wdi vand/ So skal her effter fφlge aff naturlig beuisning. att verden skal anden tiid brendes oc forgonge aff ild. Ythermere er her ocsaa att betencke huorledis Gud beuaret att liige vell sin lille hob/ Endoch att the ere faa oc forsmode. Item thette bφr oss oc grangiffueligen att mercke/huorledis att then verslelig mact oc straff er aff Gud beskicket offuer mandrabere / Oc dette er thet hoffuit stycke wdi thett gantzske verselige Regimente. Fordi att mand skal her effter vdrette oc dφmme alle andre sager oc misgerninger oc wretferdig handel.

Werden skal anden tiid brendes.

Gud beuarer altiid syne.

Om thett Babyloniske Torn.

EFter Syndfloden den tiid att menniskerne haffde sig formeret/ Tha begynte the at bygge thett Babylo-

Babyloniske Torn oc den Stad Babylon wdi thett land Chaldea/ paa det att the ville ther regerer oc begynde ett Rüge oc andre Folck vndertuinge. Tha haffuer Gud forstøret thennom i theris arbeide. Fordi att tilforn/ haffde alle menniske thalet ett tunge mall til hobe. Men Gud skaffede thet nu saledes att ther effter vor icke mere ett tungemal /men mange attskillige / saa then ene kunde icke forstaa den anden. Oc tha attskildes huort tungemall for seg oc theris arbeide som the begynte / bleff icke fuldkommet. Saaledes er Noe afføde oc efterkommere vdsprede om kring verden. Lügeruist som wi see her i thenne efterfolgende figure. Attskillige tūgemal.

Sem then elste son Noe / vtaff huilcken Christus er kommen/ haffuer indtaget thenne østre part wdi Syria. Fordi att the Syri ere komne aff hans søn Aram / oc the Assyrÿ aff Assur/the Caldei aff Arphaxat/oc the Persi haffue theris begyndelse aff Elam. Sem.

Cham then anden Noe Søn haffuer beholllet thet land som strecker seg emod middag / oc the Chananei ere komne aff hans søn Canaan/the Egiptÿ aff Mizraim/oc de Ethiopes aff Chus/oc Arabes aff Saba. Cham.

Japhet then yngste søn Noe er faren emod vesten oc nor/oc thenne Japhet er vor ollefader. Herfore finder mand hanss naffn hoss the poeter / som kalle hannom Japetum. Japhet.

tum/ aff hans søn Jauan eller Jaon ere the
Janus. Greci her komne / oc dette ord Jauan eller
Jaon/ er thet naffn Janus/ The Latini plei-
Jones the første Grecker. ede hannom med thoo ansichter att maale/
fordi att hand vor een Fader til tuende slec-
ter/ Grecorum et Latinorum. Oc naar the
ville noget begynde / Tha haffue the han-
nõ besonderlige æret / tilkiende giffuendes/
att Jaon vor theris ollefader / Jaons søn
kalledes Cethim / aff hannom komme the
Macedones. Macedoner/ oc dette beuiser then første Bog
Machabeorum/ oc dette ord Machetim kal-
les paa Hebreiske aff Cethim / huor vtaff
thette ord Macedo er begynt / Thi Ste-
phanus skriffuer/ att the gamble haffue thet
kallet Macetis.

Eoles. Jaon haffde oc flere sønner / Elisa oc
Dadanim/ wtaff huilcke the Eoles eller Hel-
las oc the Dodonei ere komne / oc the vore
alle the første Greci. Item aff Tarsis Ja-
ons søn er Tarsus kommen wdi Cicilia.

Japhet haffuer oc hafft andre sønner/
Gomer/ Magog/ Tyras oc Meseck/ aff Go-
Cimbri et Dani. mer komme the Cimmerij eller Cimbri/ som
Eusebius skriffuer. Oc aff Ascanes som vor
Gomers søn/ komme Tuiscones/ det er/ de
Germani. Tyske. Aff Magog komme de Schythe /
wtaff huilcke de Tyrcker haffue theris aff-
komme Aff Tyras oc Thraces. Thette er
nock sagt her om til een kort vnderuisning/
huilcken part i Verden att huer Noe søn
haffuer

haffuer ind taget oc besidet/ oc er dett nøtteligt at vide/oc til at forstaa mãge historier.

Om then forste Monarchi.

PAa dett att huert meniske skal kiende oc Eere Guds gierninger wdi alle ting som retteligen giøres ebland øffrigheden / Tha haffuer ieg tilforn paamint oc til kiende giffuit i fortalet i thenne bog / att Gud haffuer slutet Verden vnder 4. Monarchier oc offuerste regimente / paa thett att louu oc rett/ straffe oc gode ordinantier skulle holdes ved macht/ Saa haffuer oc then hellige skrifft møgit beskreffuit om thesse Monarchier. Thÿ Gud haffuer thennom foregiffuit then hellige Daniel wtij tuende lignelser. Først i en stor mands skabning/ som haffde ett hoffuit aff Guld/ oc brystet aff sølff/bugen aff kober/benen aff iern/oc føderne vore bode aff iord oc iern. Men at wi skulle vide/at Verden skal saledes fonge ende/ tha er ther hoss beskreffuit / att Christus er then sten/ ther om kring støder føderne/ oc then mand faller oc Verden fonger ende.

The iiij. Monarchier aff Daniel vdlagde.

Daniel haffuer ocsaa vdlagt thenne Figur om the fyre Monarchier/ Att thet Gyldene hoffuit bemercker oss thet første Rĩge/ som er then Monarchi Assyriorum / thet

sølff bryst betyder Persarum Riige/then Koberbug bemercker thet Greiske Regimente/ oc the iern been thet Romiske Riige / Men att føderne vore nederst bode aff Jord oc iern/ bemercker oss / huorledes thet nu haffuer seg med thet Romiske Riige / Att thet er icke nu saledes til habe oc helt / som thet vor til førne.

The fyre Monarchier i fyre lignelser.

Sammeledes ere ocsaa thesse fyre Monarchier anderledes fore giffne Daniel vtij fyre diurss lignelser. En løffue bemercker Assyriorum styrcke oc mectighed/ then biørn betyder Persen/Pardus Alexandrum/oc med thett fierde diur bemerckes the Romiske/Oc finder mand ther hoss antegnet / huorledes att effter thet Romiske Riige skal komme et vnderligt oc forskreckeligt Regimente / som skal giøre ny skick emod Guds ord/ oc dette er nu thet Mahomettiske oc Tyrkiske Riige. Sadant haffuer Gud oss troligen vnderuiist / til att øffue oc bestercke vor Christelige Tro emod Dieffuelen oc hans falske Riige/ Oc att wi skulle saaledes vide Verdens Historier / oc bemercke nar Verdens ende til stunder.

Thett Tyrckeske Riige vor Daniel foresagt.

Nemroth haffuer then förste Monarchi begyndt.

Then hellige Bibel giffuer oc til kiende / att thett første Riige oc Monarchi haffuer seg begyndt aff Nemrot til Babilon / oc kaller hannom een sterck Jegere for Gud / det er/ een veldig Herre oc Regent/ ther andre folck haffuer vndertuinget med mact til

lyelsse

lyelsse oc vnderdanighedt/oc kalles han een Jeger for Gud/ det er samøgit / som Guds Jeger/ huor med her giffues till kiende /Att offrigheden er een Guds tienerinde oc aff Gud beskicket t l heffn / oc straff offuer the onde oc att beskytte the gode.

Alt saledes er then første Monarchi opkommen oc begyndt hoss de Ch..ldeer / som oc Xenophon skriffuer / oc haffue ther først regeret the efterkommere aff Cham/ fordi att Nemroth haffuer sin affkumst aff Cham/ endoch att Cham vor forbannet aff sin Fader Noe / Men Gud handler vnderlig/ oc forholler saa vel straffen som foriettelsen.

Første Monarchi hoss the Chaldeer.

Doch haffue Nemrots afføde icke lenge behollet samme Riige / Fordi att ett andet Riige vor ther aff Assur opkommen wdi Assyria/ hand haffuer bygt then Stad Niniue/oc aff Niniue ere the Assyri vdfarne/oc haffue indtaget oc vndertuinget Babylon som Diodorus Siculus skriffuer. Alt saaledes er then første Monarchi bort kommen fra de Chaldeer oc til de Assyrier.

Assur første Koning i Assyria.

Her foruandles then første Monarchi.

Strabo oc andre skriffue ocsaa at then Stad Niniue haffuer leget wdi Assyria / wtaff huilcket wi kunde bemercke att Niniue oc Babylon haffue icke verit een Stad men tuende.

Wthi thenne Monarchi finder mand mange Konger / Men inthet besonderligt som the haffue handtlet / Therfore gørss icke behoff att skriffue theris blotte naffn / Men dette bør oss att vide / huorledis att thenne første Monarchi haffuer seg begyndt oc er opkommen hardt wed then tiid att Verden vor the første tw tusind aar gammel / huilcke seg ende wti Abraham/ther hand vor 50. aar gammel

Oc er dette nock sagt om den første Verdens allerdoms tiid/ det er/ om the første tw tusind aar/ wti huilcke wi kunde sehe/ huorledis att Gud haffuer skabt Verden/ oc skicket then hellige Kircke oc thett Verselige Regimente / oc nar thet haffuer seg begynt/ oc huor mange vnderlige gerninger Gud haffuer oss herudi beuist. Item huorledes att then hellige Kyrcke er kommen til Abraham wti thenne Patriarcha Noe/ oc i hannom besonderligen beuaret / huilcken Noe tha haffuer leffuet ind til Abraham var 58. aar gammel. Thessemellom att thenne Monarchia begynte / er i Babylonien / oc ther allsteds omkring / stor wgudelighed oc Affguderij paakommen/ oc then rette oc sande Troo oc Guds tienst er vdtslucken.

Then hellige Kyrcke er kommen aff Noe til Abraham.

Enden paa then første Bog oc the første tw tusind aar.

Then

Then anden Bog om the fyre Monarchier / wti huilcken the andre tw tusind aar fraa Abraham oc ind till Christi fødtzel ere beregnede.

Efterdi att thet er sare nyttelig oc gørss behoff i Historier / att mercke tiiden oc aars tall oc then rette ordo wti alle handel som skede er. Thi haffuer ieg den Chronica delt i nogre store tall / som letteligen kunde begribis oc i hugkommes / oc doch the allerstørste foruandlinger i verden till kiende giffuit. Oc ere the første tw tusind aar nu her tilforne beskriffne. Saa vil ieg nu begynde the andre tw tusind aar / wti huilcke verdens største mact seg beuist haffuer / oc the allermectigiste Monarchier ere opkomne effter huer anden.

Om then første Monarchi oc Riige wdi Assyria / som Ninus Koning haffde.

Thē

Ninus then förste Koning Assyriorum.

HVil forne er sagt huorlunde the Chaldeer haffue regeret til Babylon. The haffue attlige vel icke lenge behollit theris Rige/ Men the Assyrier som grentze nest optil de Chaldeer / haffue fonget theris Rige fraa thennom. Oc begynde the Historier først aff Koning Nino som vor sare mectig wdi Orient / Huilcken ocsaa førde krig paa det siste med then veldige Koning Zoroastre Bactrianorum. Thenne Zoroastres skulle først haffue paa fundet Magiam oc her for wtan flitteligen lert Himmels oc stiernernes løb. Effter denne krig med Zoroastre er Ninus død/ oc haffde een vng søn effter seg.

Zoroastres fand först den sorte konst.

Om then Koningínde Semiramis.

DEtte Børns Moder hedt Semiramis / hun haffuer selff regeret effter Nini Død. Fordi att hun vor befrøchtendes/ Att eftterdi thet Regimente oc Rige vor end saa nyligen opkommet/ oc the land haffue icke lenge verit tuinget til vnderdanighed/att huor som thet spurdes/att theris Koning vor ett Børn/tha skulle the aff falde. Oc ythermere att

re att hun icke skulle bliffue forachtet/som en Quinde / tha haffuer hun bekled seg i mande kleder / oc hiølt seg oc gaff seg vd for Kongens søn oc rette arffuing/ oc haffuer saledes giort oc beuist mange store Førstelige gerninger / oc formehret thet Rige bode med Land oc mact / oc hun regerede vel oc loffligen wdi 42. aar/ oc haffuer then Stad Babylon møgit forbedret/ bode med graffuer oc mur oc kostelig bygning.

Semiramis klede seg i mande kleder.

Effter thenne Drottning haffuer hindes son Ninias fridsommeligen regeret / oc saledes haffue the Assyrier en lang tiid indehafft thet offuerste regimente oc Monarchi i Verden. Men efterdi att man finder icke møgit besonderligt om the efterfølgendes Konger wdi Assyria / giørff icke behoff att opregne alle theris naffn / huo thennom vil vide / kand letteligen finde thennom ebland andre Historier.

Nu er thet ocsaa icke tuil / att ther haffuer io støre om kringuendelser oc foruandtling begiffuit seg i dette Rige oc Monarchi/ som man clarligen finder i Bibilen/ att long tiid for end Cyrus regerede / tha vor ther tuende atskillige Rige / thet ene til Niniue/ huicket the Assyri haffue beholet/ oc thet andet til Babylon wdi Chaldea/ huicket samme Assyri ocsaa longtiid inde haffde / Men haffue thet siden forloret / huorledes doch eller nar then foruandling

er sted / ved mand inthet endeligt att siige.

Herodotus skriffuer att the Assyrij haffue thet Regimente oc Monarchi indehafft til Babylon wti 500. aar / Siiden haffuer ther ingen fast Monarchi verit i longtiid/ Men the Medi haffde teris eget Riige besønderligen oc the Chaldei haffde theris til Babylon/ oc the Assyrij theris oc besønderligen til Ninive. Oc stundom haffuer thet ene verit mectiger end thet andet / til so lenge att the Medi haffue tha paa det siste fonget offuerhonden/ oc alle the Monachier oc Riige til sammen kommet oc Babylon forstørret. Dette er endeligen saaledes sket i sandhed/ Huilcket ocsaa clarligen skal beuise / hues skriffuit er om Sardanapalo/ som icke aleniste Methastenes Historiographus skriffuer/ Men ocsaa Bion / huilcken Agathias beneffner.

Om Sardanapalo.

HErfore ville wi oc nogit sige om Sardanapalo / huorledes hand haffuer forloret then Assyriske Monarchi til Babylon/ oc huorlunde the Riige bleffue effter hannom attskilde/ Som

thet

thet pleier att gonge til i Verden / att nar
Gud vil straffe nogre land / so giffuer hand
thennom wgudelige Herrer oc Regenter /
Mand finder om themme Sardanapalo be-
skreffuit / Att hand lod seg inthet achte sit
Regimente/Men aleniste leffde i alsom stør-
ste vellust / oc efftérfulde alle honde løff-
actighed / Saa att hand icke skemmedes
att smycke oc klede seg i Quinde kleder/
oc haffuer siddet i ring med whøffuiske oc
løssactige Quinder / oc med thennom be-
dreffuit allehonde wtucht / Sadant Regi-
mente kunde icke andet / end fonge een ond
ende. Men then tiid att the Medi oc Ba-
bylonier vore hannom fraafaldne / oc hand
haffde forloret ett Feldt slaug/ oc kunde icke
lenger stonde hans Fiender emod. Tha lod
hand sette ild paa thet Slot til Babylon /
oc ther inde forbrende seg selff. Doch haff-
de hand tilforn (som Duris skriffuer) for
skicket sine tre sønner til Niniue. Saa-
ledes er nu thesse mectige Riige oc Mo-
narchier attskilde effter Sardanapalo/Saa
att Belochus regerede tha til Babylon / oc
Arbaces regerde offuer the Medos. Thes-
se tuende Regenter haffde tilforn giort for-
bund med huor anden emod Sardanapa-
lum / oc er faldne hannom fra. Men til
Niniue er then Assyriske stamme oc afføde
een tiidlong bleffuen ved macht. Oc haffue
desse tre Kongeriige giort seg stor møde
oc ar-

En wtuchtig Förste klede seg i Quinde kleder.

Hans ende lycht.

oc arbeide wdi mange aar / att vndertuinge huer andens Regimente oc Riige.

Om Egypten.

Dette er nock sagt om then første Monarchi / Men huor mange aar ther haffuer verit emellom then første oc then andre Monarchi / som begyntes hoss de Perser / thet skal mand finde her effter.

Nu vil ieg ocsaa nogit beskriffue om andre Kongeriige / som er opkomne ved then samme tiid att thenne Monarchi vor i sin mact / Fordi so att thette Kongeriige Egypten er paa samme tiid begynt oc opkommet / wti huilcket the efterkõmere som føddes aff Cham haffue regeret / oc vor ett veldigt Kongeriige / doch icke so mechtigt som then Monarchi / Ligeruiss som nu er Franckriige ett veldigt Kongeriige / nest ved Keiserdømmet / dog icke so mechtigt.

Om Abraham oc det Aandelige Riige.

Ocsaa bør oss att vide huor Guds ord oc then hellige Kyrcke / oc ebland huilcke hun haffuer

stedze

stedze verit oc beuaret / ther fore vil ieg nu ocsaa nogit siige om thet Aandelige Riige. Den tiid Ninus regerede/ haffuer Abraham verit / Fordi att the første tw tusind aar i Verden haffue fongit ende wti Abrahams tiid / ther hand vor ved 50. aar gammel/ Oc thet Assyriske Riige vor tilforn begynt. Men nu/ effterdi att then rette Guds tieniste oc Guds ord vor forgonget oc ødelagt i thet Riige til Babylon. Tha rymde Thare fraa Chaldea til Mesopotamia med sine tuende sønner Abraham oc Loth / paa det/ att the skulle icke falle i thet wgudelige vesen oc Affguderi til Babylon/ huilcket Affguderi then hellige Bibel kaller then Chaldeiske ild / vr Chaldeorum. Fordi saa att the haffue brend en ild/for thenne sag skyld/ att the haffue seet ebland the hellige Guds tienere / att ther fiøld vndertiiden ild aff Himmelen / oc haffuer theris Offer optiendt til att brende. Herfore haffde the wgudelige optenckt thennom selffue/ oc dichtet en ny oc sønderlig Guds tieniste / i saa mode / att the brende een ild/oc mente med sodan gierning att tiene Gud/ for wtan Guds ord oc befalning her om / oc for wtan nogen bekiendelse om then forietelse som giffuen vor om Christo. Thenne ild haffuer mand oc siden kallet i the Historier Orimasda / det er / then hellige ild/oc haffue theris Konger ladet føre sodan ild fore thennom paa een

Abraham vor ther Ninus regerede.

Thare.

Vr Chaldeorum.

D hest/

hest / alt saaledes er Affguderi opkommet i Verden første gang formedelst thenne ild skyld/ langt for end billeder ere opkomne.

Gud fornyede Abrahe then foriettelse om Christo.

Men paa det att Guds ord skulle icke tha plat forgonge/ Saa haffuer Gud atter forniet sin foriettelse om then tilkommende Christum/ oc ther hoss indset oc beskicket en ny Ceremonie/oc vduortes tegen til en hugkommelse/ att Menniskerne skulle ther med betencke then foriettelse oc Guds tilsegen oc hellige ord. Fordi att man snarligen forglemmer gode lerdomme/Nar man icke lerer oc vnderuiser thennom med nogre vduortes tegen oc Ceremonier. Hertil haffuer Gud besønderligen vduolt Abraham / oc befalet hannom at fare fra Mesopotamia til Canaan / den tiid hand vor 75. aar gammel / oc tha haffuer Gud giffuet hannom en ny foriettelse / At Abrahams afføde skulle beside thet land Canaan oc ther wti regere. Oc at ther skulle komme en Slecht aff Abraham/ det er Christus/ formedelst huilcken Slecht Gud then Allmectigste ville benedide alle Folck/ det er/ At Gud ville formedelst hannom lade seg forlige med mennisken / oc bort tage synden oc døden / oc giffue thet euige liff. Oc til denne foriettelse at komme i hug/ haffuer Gud strax giffuet Abraham oc befalet omskerelsen / til et tegen/ att bemercke Abrahams Slecht oc afføde her med / oc til

Omskerelsen er ett wist tegen til foriettelsen.

at troo

at troo samme forjettelsse/ att saa i sandhed ske skulle. Saledes er nu ythermere then hellige Kircke oc Guds ord / oc thet Aandelige Rige Christi forordineret aff Gud / oc beskicket paa et vist folck/som er/ paa thenne Slect oc affødde Abrahe / wti saa mode at i dette oc ebland dette folck skulle altiid vere nogre fromme Guds tienere/som skulle elske oc dyrcke Gud/ oc tro at thenne forjettelse om Christo skulle ske i thenne Abrahams afføde oc efftterkommere. Men thenne gantzske Historia om Abraham / finder mand klarligen beskreffuen wti then hellige Bibel / thet er nock sagt / paa huilcken tiid Abraham vor/ oc huilcken stor omkringuendelse ther skede paa samme tiid wti Religionem. Att Gud tha vdualde seg ett besønderligt folck/ wtaff huilcket hand ville eres/ Fordi att the andre vore tha faldne til Affguderi alle sammens. Oc et thenne forjettelse om Christo offte fornyet oc tilsagt Abraham / Men then omskerelse er hannom giffuen / then tiid hand vor 99. aar gammel/ wti thet aar effter verdens begyndelse 2047. en anden part beregne thette ind til Jubileum 2050.

Nar omskerelsen vor giffuit.

Abraham haffde en søn med then tienniste pige Agar/han hed Jsmael/thenne vor mechtig wdi Arabia/ oc haffue the Agareni wdi Arabia theris naffn aff thenne Agar/ om huilcken ieg vil hereffter skriffue.

Agar. Jsmael. Agareni.

Om then straff offuer Sodoma.

Sodoma forbrent oc ryger i thesse dag.

WTi thett 99. aar Abrahe/ tha haffuer Gud ladet forbrendt fem hoffuit steder/ Sodoma/Gomorra oc andre ther hoss omkring ligendes med ild som hand lod falle aff himelen / oc forsenckte themnom i grunde formedelst then store formaledide wtucht oc wnaturlig synd som the brugede / oc er nu ther en somp oc wføre ther som samme steder stode oc neder suncke / mange mile veges om krinck bode langt oc brett/ Huilcken sted oc wføre nu er fuld aff beg/ oc i thenne dag brender oc røger op i lufften / til ett Euigt tegen om Guds store vrede oc heffn offuer sodan synd. Oc er dette skett effter Sindfloden i thett 391. aar / oc effter Noe død 41. aar. Saaledes haffuer tha Gud strax foregiffuit Verden thett ene tegn oc obenbarelse effter then anden / paa det/ att wi skulle lere oc mercke / att Gud vil oss døme/ oc straffe synden bode her paa Jorden oc Euindeligen.

Exempel om Guds store heffn offuer synden.

Om Jsaac.

TEr effter haffuer Abraham med hanss hustru Sara affledt en søn Jsaac / wtaff huilcken Christus

stus er kōmen. Thenne Isaac haffuer verit en figur / oc forlignelse att bemercke Christum/den tiid / att Gud befalde hanss fader Abraham att hand skulle offre hannom / til ett tegn att for Christi tilkomende offerskyld / tha ville Gud bort tage synden oc then Euige død / ocsaa er her wdi en anden bemerckelse oss fore giffuen / huorledes att Gud vil forlade synden oc opuecke the døde/ oc the hellige oc Gudfrøchtige giffue thet Euige liff. Isaac Christi figur.

Isaac haffde tuende søner/ Jacob oc Esau. Aff Esau ere the Edomitæ aff komne wdi Arabia / Fordi att Esau vor kallet Edom/ det er/then røde/ for thenne sag skyld/ att hand solde sin broder Jacob for nogen rødmad skyld / then første fødsels frihed / huilcken Gud haffde selffuer benedidet i hannom/oc saaledes haffuer Esau forachtet Guds gaffue oc foriettelse. Men Jacob bleff kallet Israel / det er / en Guds første/ wtaff hannom kom siiden thet folck Israel/ om huilcke alle wi kunde ythermere lese i then hellige Bibel. Jacob. Esau. Edomitæ. Esau kalles Edom. Jacob kalles Israel.

Om Joseph Jacobs son.

Efterdi att Joseph haffuer verit en aff the operligste oc viisiste regenter / tha bør hannom icke att Joseph en viiss man oc hellig.

vere forglemdt/ fordi at han haffuer formeret oc vil beskicke ther mectige Kongerige Egypten med religion oc Guds dyrckelse/ oc med verselig Regimente oc ordinantz / Oc skulle wi thette besønderligen mercke / at hand haffuer verit en hellig Gudfrøchtig mand oc begaffuit med then helligaand / huilcken ocsaa haffuer hollet ett hart oc strengt regimēte / oc alt thet store oc vide land Egypten vndertuinget til endrechtelig lyelsse / Her wtaff skulle wi lere / att ett stregnt oc aluarligt regimēte er bode nøttelig oc for Gud behageligt / nar som then menige mand oc alle the befaluing haffue rade oc regere thennom icke sielffue/ men holdes vnder lyelsse oc frychtachtighed for theris here oc regent. Siden huorledes att Joseph er kōmen til Egypten / den tiid att hanss brødre ville forkomet hannom / oc huorlunde att hand er sold aff thennom/ oc huor stor lycke hand fick siden i Egypten/ finder mand clarligen wdi Bibelen. Doch skal mand vide / att Gud haffuer besønderligen forskicket Joseph i thett land / paa dett/ att then rette Guds tieniste skulle saledes bliffue ther prediget i thett Kongerige Egypten / oc att ther skulle noget leres om then tillkomende Christo. Fordi att Gud ville altiid bode da oc tilforn lade predige oc kundgiøre sitt hellige ord i the store oc mectige Kongeriige. Oc her foruthan

er ocsaa

er ocsaa Joseph komen till Egypten / att Gud ville saaledes besørge then frome Jacob oc hans slect med føde oc vnderholdning i then dyre tiid / formedelst Joseph hanss søn som tha vor i Egypten.

Om Mose oc then straff som offuer gick then Tyran Pharao.

MEN liigeuel atth Gud haffde loffuit oc tilsagt Abrahams efterkomere / att the skulle beside thett laud Chanaan / doch haffuer hand thet lange forhollet / paa dett att the skulle saaledes øffue theris troo i samme foriettese oc sette loffue til Gud / ja hand haffuer oc therfore ladet thennom hordeligen plages wdi Egypten tilforn / oc herfore er Jacob indfaren til Egypten med sine sønner wdi then dyre tiid / ligeruist som Bibelen haffuer oss beskreffuit / oc the er bleffne ther inde wdi long tiid / som ieg strax hereffter vil giffue til kiende. Men paa det sidste att then Konning Pharao saa hordelige oc wmildeligen plagede thet folck wdi Egypten / for vthan all naade/ oc brugede saa stort Tyrannij offuer thennom

Hnor fore att Gud lader vnder tiiden plage mennisken.

thennom at hand ocsaa befalede oc paabød/ at huilcken moder som fødde et dreng børn/ tha skulle the strax sla thet i hiel. Tha haffuer Gud vdsendt Moysen att hand skulde vdlede thet folck Israel aff Egypten/ Men ther efter att Moyses haffde nu med mange vnderlige tegen bortfordt samme Israeliske folck til thet røde Haff / Tha skyndede seg Pharao effter thennom med stor macht / forhobendes seg att slaa thennom alle ther ihiel / fordi so att the kunde icke vnduige / the vare tha beklembde paa bode sider/ emellom haffuet oc biergene/ oc Pharao forfulde thennom effter paa ryggen. Men Gud then Almechtigste beuisde seg den tiid huorledis att hand altiid hielper sine/ nar thet allerhøgeste trenger / oc vil bøn høre alle the som hannom retteligen paakalle / derfore lod han Haffuet skiles at paa bode sider som een mur / oc thet Israeliske folck gick ther egenom mange mile vegs langt. Soledes bleff tha Israel reddet oc beskermet/ Men then Tyran Pharao forfulde thennom effter i Haffuit / oc vandet sloug til hobe / oc forsenckte Kongen med alt hans beste folck som hand haffde forsamlet aff then ganske Egypten. J slig mode haffuer nu atter Gud foregiffuit Verden ett megte forskreckeligt exempel/ huorlunde att hand vil heffne oc straffe alle vmilde Tyranner/ oc the som Gud foracte/ oc Guds tienere forfølge.

Gud hielper sine.

Gud straffer Tyranner.

Nar de X. Budord ere giffne.

SIden effter att Jsrael bleff vdførd egenom thet røde Haff wtaff Egipten / ere the opdragne i ørcken paa thet høge bierg Sinai/ oc tha haffuer Gud paa then 50. dag effter theris vdgong giffuet thennom de tie Budord med stor herlighed oc Maiestet wdi een forskreckelig røst aff Himmelen / Oc effterdi saa att thenne velgerning er een besønderlig aff the allerhøgeste velgerninger som Gud haffuer giffuit menniskerne her paa Jorden/ Oc thesse Budord ere Guds eigen lerdom oc viished/ oc een deylig summa/ wti huilcken all loug oc rett oc alle Regimente oc Ordinantzer ere besluttede/ tha er thet tilbørligt/ att wi mercke oc vide paa huad tiid thenne høge viished oc lerdom er giffuen /Som er/ i thet aar.

2454. effter Verdens begyndelse.
798. effter Syndfloden.

Oc Paulus siger att Guds Budord ere giffne i thet 430. aar effter Foriettelsen. Fordi so / att saa mange aar ere framfarne fra den tiid att Abraham fick første gong foriettelsen tha hand vor 75. aar gammel/ oc ind til det aar att Moyses haffde vdførdt

Jsrael aff Egypten. Men hues ther stonder skreffuit Exodi 12. At Jsrael haffuer verit i Egypten wti 430. aar/ thet skal icke regnes fraa den tiid att Jacob for til Egypten/ Tha Joseph var ther so mechtig. Fordi/at ther vor icke saa mange aar effter Jacob/ Thette kunde wi klarligen beuise her wtaff/ Efftersi att Caath er indfaren til Egipten med Jacob/ oc haffuer født Amram/ Oc Amram siiden fødde Moises. Nu kand icke fyr hundret aar vere emellom Caath oc Moise. Men thesse fornemde 430. aar i Exodo/ skulle regnes fra den tiid/ att Abraham vor første gong vdfaren aff Mesopotamia til Canaan/ oc haffuer siiden selffuer vandret i Egypten/ Oc att mand klarliger skal forsta Paulum/ tha vil ieg her den rette tiid opregne.

25. aar vor ther ind til Jsaac vor fødder/ fra den tiid at Abraham vor kommen første gong til Canaan.

J thet 60. aar haffuer Jsaac fød Jacob.

90. aar haffuer Jacob fød Joseph. Oc i 110. aar haffuer Joseph leffuet.

65. aar vore effter Joseph oc indtil Moyses bleff fød/ huilcket taal ocsaa Philo beskriffuer.

80. aar vor Moyses gammel then tiid hand vdforde thet Jsraeliske folck aff Egypten.

ten. Desse aar nar the ere summerede til sammenss/ gøre 430. aar / So langt haffuer ther verit fra den tiid att Foriettelsen bleff første gang giffuen Abraham oc ind til den tiid/ att Jsrael før aff Egypten/ oc siden ere de Tie Budord vdgiffne.

Oc haffuer nu Gud then Almechtigste forskicket thette folck Jsrael ett eiget besønderligt Regimente / oc anrichtet thennom ett eiget oc sønderligt Riige/bode med Guds tieneste/Preste embede oc verselig Regenter / att ther inthet fattedes / paa det att ther skulle saaledes vere ett vist folck ebland huilcket Gudz ord oc then rette Gudz tieniste skulle obenbarligen findes / oc aff huilcket Christus skulle fødes. Herfore er then hellige Kircke oc Guds Riige/oc Guds ord stedze bleffuet hoss dette folck / ind till Christi død oc pine. Sadant skal mand grandgiffueligen mercke / oc besinde / huorledes att Gud haffuer altiid hafft sin hellige Kircke / oc giffuit sine hellige ord aff begyndelsen/oc thennom stedze hoss sine vdualde beuaret.

Om the Førster Jsrael.

FRaa thenne vdgong aff Egypten oc til thet Herredomme oc Regimente som Saul haffde / vor

vor 369. aar/ huilcket mand klarligen finde kand aff thet tall/ som stonder 3. Regum 6. Nu haffuer dette folck effter Moyse hafft Førster / oc en part aff thennom ere vduallde aff the viiſiſte / Somme aff thennom ere ocsaa besønderligen kallet aff Guds eigen forsyn til theris Regimente/ oc haffue soledes bedreffuit store merckelige gerninger. Oc Gud haffuer seg besønderligen beuiist hoss dette folck/ att wi kunde skenbarligen sehe/ huor troligen Gud beskermer oc beuarer sine/ om the end vndertiiden ere stede i far oc lide nød.

The Israeliske Förster kalles Domere.

Desse Førster kaller mand Domere effter then Hebreiske wiss / Men effterdi att theris Historier ere beskreffne wti Bibilen/ huor mand ocsaa klarligen kand finde alle theris gerninger oc handel / vil ieg her alenisste opregne theris blotte naffn/att thenne Chronica kand soledes haffue sin rette skick oc beholle aarss tall.

Moyses regerede	40. aar.
Josue	27.
Othoniel	40.
Ehud	80.
Baruch med thenne Prophetissa Debora	40.
Gedeon	[40.

Abyma-

Abimelech 3. aar/hand sloug sin Broder i hiel / oc giorde ett oprør/ wti huilcket hand ophøffuede seg til Regimentet. Ther fore bleff hand oc selffuer skendeligen strax ther effter omkommen.

Thola regerede	23. aar.
Jair	22.
Jepthe	6.
Abessan	7.
Abdon	8.
Samson	20.

Effter thennom haffue regeret thesse høge Prester effter huor anden.

Eli	40. aar.
Samuel	40. aar.

The Konger Jsrael.

DEtt Førstedømme Jsrael haffuer icke nogen arffuit/oc therfare vor icke nogen viisser Potestat eller Regent ebland thet Jsraelitske folck/wtan aleniste then øfferste Prest/Men Gud gaff thennom A[illegible]lige vel nogre viise Førster ther hoff til en verselig skøt oc beskermelse/ oc Gud vdualde thennom selffuer

oc op-

oc opuecke / then ene her oc den ander der / Thenne Guds velgierning kunde nu icke thet Israeliske folck lide oc ville icke vere saa wuiss om theris Herre / men ville haffue stetze en viss Kong oc beskermer / oc therfore begerede the aff then offuerste prest Samuel / att hand skulle wduelge thennom en Koning. Samuel søgte rad hoss Gud / oc Gud obenbarede hannom dette / att hand vor møgit vred her fore / att thett folck ville tha haffue en Konge / oc befalde Samuel / att hand skulle hordeligen straffe Israel her fore. Doch beuilgede Gud oc samtyckthe att Samuel motte wduelge thennom en Koning oc anrichte oc beskicke thennom ett Kongerige offuer Israel. Her wdaff bør oss nu alle att mercke huorledes att kongelig wduelgelse oc befalning er aff Gud sielffuer stadfestet saaledes med wtrøchte clare ord.

Foruandling i regimente oc ny skick er Gud icke behagelig.

Oc skulle vi ocsaa her ythermere mercke / att Gud bleff icke vred herfore / ligeruist som kongelig regimente vore wret eller wtilbørligt / efftersi att Gud haffuer thet sielffuer clarligen stadfestet. Men for thenne sag skyld fortørnes Gud / att thett folck tha begyntte att ville haffue en ny foruandling wdi thett regimente / som Gud haffde tilforn forordineret oc beskicket thennom / Fordi att Gud kand [illegible] lide / att man skall giøre nogen ny om[illegible]endelse i noget regimente som Gud haffuer sielff beskicket. Oc lerer

oss

oss dette exempel/ att wi skulle frychte oc beuare oss fra alle honde sodane fornyelsser oc foruãdtlinger. Her ere ocsaa fast flere oc drebeligere lerdome wdi denne historia att mercke/ huilcke man kand icke alle fortelge/ Aleniste bør oss dette at vide oc mercke/ huilcket mand finder clarligen wdi Bibilen/ Huorledis att Gud haffuer nu atter stadfestet verselig Herrdømme / oc Førstelige mact / oc Kongelige velle/ den tiid hand sagde/huad som Kongelig rett oc befalning er. Al macht er aff Gud

Saul haffuer regeret 40. aar oc er omkommen for hans synd skyld / oc all hanss Slect vddelget. Saul.

Dauid haffuer regeret 40. aar/oc Gud straffede hannom for det hoor skyld hand brugede/oc lod hannom foriage aff hans eigen søn Absolon wti ett opror. Doch haffuer Gud atter indsett hannom i sit Riige igen/ oc hordeligen straffet thet opror/ Oc Absolon ladet omkõme med en ynckelig affgong. Dauid.

Salomon haffuer regeret 40. aar / oc effter hans død er thet Kongeriige forstørret formedelst Dauids hoor skyld. Salomon

The Konger Juda aff then Slecht Salomonis.

ROboam haffuer regeret i 17. aar/ oc gaff orsage til thenne store foruandling som skede i Rigit/formedelst Roboam.

delst sin horhed skyld oc wmildhed / ther hand ville icke formilde eller nogit afflegge aff then store besuering / samme land vor betønget med / ligeruist som the gamble oc elste i landet rade hannom / Men hand ville fast mer tro oc heller efterfølge thet yngste rad / som rade hannom att hand skulle ingen tønge eller besuering formilde / huilcket hand ocsaa icke giorde / Therfore fiøld hannom fra then største part aff landet / oc giorde seg ett besønderligt Kongerige wdi Samamaria. wtaff huilcken orsage ther bleffue siiden store Krig emellom thennom paa bode siider Men Dauids afføde bleffue / oc the regerede i Juda / Saa hølde seg ocsaa Beniamins slecte till Juda Koning.

Orsagen att thett Samariske riige er opkomet.

Abia.

Abia regerede i 3. aar / oc offueruand then Koning offuer the 10. slecter Jsrael.

Asa ødelagde affguderi.

Asa regerede i 41. aar / oc foruerffuede stor loff oc priiss / fordi att hand ødelagde then falske oc wrette Guds tieniste som tha vor anrichtet emod Guds ord / alsaa det hand ei heller ville spare sin eigen moder / som haffde ocsaa begynt seg en eigen Guds tieniste / huilcken hand oc ødelagde. Herfore gaff Gud hannom lycke oc framgong / att hand offueruand oc slog sine fiender the Arabier. Men paa thett siiste bleff hand straffet aff Gud / fordi hand giorde en forbund / oc icke fortrøstede seg paa Gud eller Guds beskermelse.

Halff delen aff Verden.

Under thenne Koning Asa wdi hanss 12. aar haffue seg endet the første 3. tusind aar fra verdsens begyndelse / det er / halffdelen aff Verden/effter then sprock Helie/som ston der først beskreffuen i thenne bog i fortalen. Nu kand mand her effter strax sehe / huilcke store oc hastelige omkringuendelser ther ere schede i alle riige oc huilcken krig oc mord ther haffuer strax verit i verdē/ fordi att alle ting begynte da at vende seg emod verdenss ende. Her skal mand ocsaa mercke att the Greiskerss oc the Romiskerss handel ere icke so gamble/ som Jødernes handel ere/ wtaff huilcket wi kunde besinde att alle folck ere komne aff the Jødiske forfedre / oc att the elste lerdome oc Guds ord haffue verit hoss thennom.

Jøderne ere the elste

Josaphat regerede i 25. aar oc loffues storligen / fordi att hand haffuer fast hollet seg ved Guds ord oc Guds tieniste formeh-ret/oc sitt embede oc Kongelig befalning vel forestondet / therfore haffuer ocsaa Gud giffuit hannō stor seier. Helias haffuer leff-uit wdi thēne tiid/ huilcken ocsaa er icke død men leffuendes bort tagen til Himels/ som Enoch/ Saaledes haffuer nu atter Gud fore giffuit verden en høg oc mectig Prophet/ oc

Josaphat formerede Guds ere.

Helias er icke død.

besønderlige lerdome oc Miracktel / tha verden vor mit wdi sin tiid / att Guds ord oc then foriettelse om Christo skulle tha saaledes fornyes oc for alle kundgiøres. Wdi thenne Helie tiid ere the offuerverendes siiste try tusind aar fast begynte/ Effter thenne Helia er Heliseus kommen. Om desse tuende propheter skriffuer oss then hellige Bibel ythermere/ huorledes att the haffue altiid straffet then wrette oc wgudelige Guds tieniste / oc haffue alltiid handlet oc bedreffuit store mectige sager oc vnderlige gierninger.

Heliseus.

Joram anrichtede ny affguderij.

Joram regerede i 8. aar/ oc lod slaa i hiel sin broder oc alle sine forfedre/ hand anrichtede falsk Guds dyrckelse oc affguderij/ for hues sag skyld Gud haffuer hannom hordeligen plaget. The Philister offuerwunde hannom oc i hiel slouge / oc bort førde hanss hustruer oc børn alle sammenss/wthan then yngste son Ochosias.

Ochosias.

Athalia.

Ochosias vor i sitt regimente ett aar/ oc effter hanss faders exempel til stede hand at affguderij anrichtedes/herfore bleff hand slagen/ Men hanss moder Athalia/ther hun sahe att hun haffde forloret hennes søn/ tha lod hun i hiel slaa alle the som kunde findes att vere fødde aff Kongelig slect/ paa det at samme Riige skulle icke komme fra hiendes hond. Altsaledes er thet Kongerige fravent oc kommet fra Salomonis slecht oc

affødde/

afføde / huor vdaff wi kunde sehe huor for-
skreckeligen Gud straffer synden. Oc be- Heffn for synden skyld.
sønderligen skulle alle Førster haffue dette
exempel for øgen / huorledes att Gud pleier
for synden skyld / att fordelge oc ødelegge
store herres slecht oc afføde.

Athalia som vor Ochesiæ moder haff-
uer thett riige behollet med mact / oc ther
wdi bruget store tyrannij i 6. aar / hun
haffuer ocsaa fonget sin lohn paa thet siiste/
thij hun bleff i hiel stungen effter then øffuer
ste prestes befalning.

Om Nathan oc hans efterkommere.

Den Euangelista Lucas Nathan Dauids son.
setter icke Salomon ebland the for-
fedre som Christus er kommen aff/
fordi att Salomonis slecht oc affø-
de er plat ødelagt/ Doch er thett Kongerige
stetze bleffuit hoss Dauids efterkommere /
ligeruist som Gud hannom foriettet haffde.
Nu haffuer Dauid hafft en søn her foruthan
som hed Nathan/ huilcken Lucas opregner/
oc aff hannom ere thesse efterfolgende Kon
ninger wdi Juda affkomne.

Joas regerede i 40. aar/ oc vor from Joas.
i begyndelsen saa lenge att Joiada then øff- Joiada.

uerste Prest leffede / huilcken hand adlyde. Men ther effter er hand fallen fraa Guds rette dyrckelsse oc haffuer anrichtet Affguderi / oc lod i hiel sla then hellige Prophete

Zacharias Propheta. Zacharia som vor Jotade søn/ mit i Kircken/ om huilcken Christus thaler Matthei 23. Herfore lod Gud straffue hannom med de Syrier / oc paa thet siiste bleff han myrd aff sine eigne tienere.

Amasias. Amasia regerede 29. aar/ vor ocsaa from med thet første / oc adlyde Propheterne / Herfore haffde hand oc lycke/ oc sloug de Idumeer/ Siiden bleff hand stolt oc homodig/ oc begynte een krig aff rett kæde for wtan nød/ wti huilcken hand bleff fongen/ oc paa det siiste omkommen.

Ozias. Ozias regerede 52. aar / hand vor oc kallet Asarias / oc haffuer verit from med then første / oc sloug de Philister. Ther effter ville hand selffuer offre i tempelet/ emod Guds ordināß oc skick/ oc giorde sig til prest tha bleff hand spitdalsk. Paa samme tiid haffue thesse Propheter leffuet / Ozea / Amos oc Michea/ oc haffue prediget emod the Konger som vor i Samaria oc Juda. Jonas Propheta haffuer oc verit paa samme tiid/ huilcken tha vor vdsendt aff Gud att predige for then Koning i Assyria.

Oseas. Amos. Micheas. Jonas.

Jotham. Jotham/ regerede 16. aar oc vor from/ oc haffde lycke emod Ammon.

Achas

Achas regerede 16. aar/ oc anrichtede falsk Guds dyrckelse/hand lod opbygge Capel oc Altere alle vegne i landet/ formedelst den store hellighed som hand tøchte seg att haffue / oc vor doch idel vantro oc misbrug emod den rette Guds tieniste/ Herfore haffuer Gud tilstedt/ att thet ganske Kongerige bleff med hannom offuerfallet oc suarligen plaget. Achas.

Ezechias regerede 29. aar/oc vor from oc haffuer ødelagt then falske Gudz dyrckelse / oc beskickede Presterne theris vnderholning oc tiende/ Sodane ere the rette førstelige gode gierninger. Herfore haffuer Gud giffuet hannom merckelige seyer emod hans fiende. Fordi att den tiid at then Koning aff Assyria haffde belagt Hierusalem / Tha paakallede hand Gud om hielp / oc Gud lod tha Englen slaa the Assyrier oc frelse Jerusalem/ i thenne Koningens tiid haffuer Esaias verit i stor ere/ oc haffuer vnderuiist oc oplerdt Kongen i Guds frøcht oc kierlighed. Ezechias then Guds frøchtige. Esaia.

Wti then 6. aar Ezechiæ haffuer then Koning i Assyria vndertuinget then Stad Samaria/oc bort føred the tye slechter Jsrael / oc dette vor then største part aff Guds folck som haffde til forn giffuit seg fra then Koning Juda / oc giorde thennom selffue theris eiget Kongerige. Men langt tilforn/ att the Konger aff Samaria befrøchtede seg/ att huor som thet folck skulle gongit til Samaria bleff ødelagt

Jerusalē at giøre theris offer oc høre Guds ord ligeruist som Gud haffde thennom beskicket oc befalet att the skulle giøre. Tha kunde thet ske/ att the skulle snarligen falle fraa Samaria oc giffue seg atter igen vnder theris rette Konger aff Juda / huilcke Gud haffde selffuer indsett oc beskicket offuer thet folck Israel. Herfore haffue the selffue anrichtet oc begyndt theris eigen Guds tieniste / oc skicket thennom besønderlig lerdom oc Offer / emod Guds Bud/Oc the misbrugede saledes Guds naffn til et sken / ath beskytte theris Riige her med. Emod thenne theris eigen Guds tieniste / haffuer Gud tha vdsendt mange høge propheter/ til at beuare oc frelse mange til theris salighed. Men the store Herrer behiølle theris Affguderi/oc ville thet icke offuergiffue eller lade seg vnderuise aff Propheterne/ therfore haffuer Gud suorligen plaget thennom med krig oc oprør / oc haffuer ingen slecht ebland thesse Konger wdi Samaria lenge regeret / til saalenge / att Gud tilstede thaa paa thet siiste / ath alle samens bode Konger oc folck bleffue bort førde oc komme i elendighed / vnder the Assyriske. For dette Exēpel maa wi alle redes oc forskrecke oss oc lere saaledes her wtaff att frøcte Gud/Fordi att haffuer Gud icke forskonet sit eiget folck oc then slecht Abrahæ / som hand haffde besønderligen giffuit oc loffuit sodanne herlige for-

Wrang Guds dyrkelse bliffuer icke wstraffet.

Exempel att fröchte Gud.

ge for-

ge forietteljer / Men haffuer strax saa haste-
ligen forstøret theris Kongeriige / oc then-
nom alle forieget / oc lade bortføre / So er
thet møget befrøchtendes / oc stor fare / att
Gud skal icke heller ville spare eller forskone
oss. Oc meg tyckes her / att then part Sa-
maria haffuer verit en figur oc bemerckelse
til then kircke wdi orient oc i Grecia / fordi
att liigeruist som Israel til Samaria er bort
førde aff the Assyrier oc ere icke igen komne /
so er ocsaa then Kircke wdi Orient platt oc
aldelis forstørret oc ødelagt aff the Sara-
cener oc Tyrcker / oc ligeruist som thet er siii-
den gongett med then slecht Juda / so ten-
cker ieg oc befrøchter / att thett skal ville
gonge med thenne part oc Kircke wdi Occi-
dent / oc stonder end til fare / att Gud skal
fast grummeligere handele med oss / for vore
mange oc store synder oc wtacknemelighed
emod Gud. Doch haffuer Gud att liigeuel
betedt ehre oc benedidet then slecht Abra-
he / ythermere end nogre andre folck. Her-
fore skall huer lesere vel betencke dette ex-
empel / oc paa kalle Gud / att hand vil nade-
ligen straffe oss / oc icke aldeles forskiude oss
oc plat forderffue.

Samaria bemercker then Kircke i Oriente.

Oc haffuer dette Riige stondet 244
aar / Ja sandelige dette maa vel vere en kort
tiid / besønderligen efftersi / att Gud haff

 ver

ner giffuit dette folck saa herlige forjettel-ser / oc att thet skulle haffue saa stor lycke / oc framgong her i Verden / oc haffuer doch i medel tiid icke verit for vthan krig oc op-ror. Saaledes haffuer Gud straffet then vrange Guds tieniste oc Affguderi / oc er dette riiges forstøring til Samaria skett i thett 3240. aar effter verdens begyndelse.

Manasse then vgudelige Kōge.

Manasse Ezechias son haffuer regeret i Judea effter sin fader 55. aar / oc haffuer atter anrichtet then falske Guds tieniste / oc lod brende sine eigne børn Gud til offer / vd-aff hanss idel store oc falske gudelighedt / hand haffuer forfuldt the propheter / oc lod

Esaie død.

then helligste prophete Esaiam saffue i hiel med en sauff / Therfore bleff hand fongen oc bord ført. Doch haffuer Gud nadeligen hulpet hannom atter igen / ther effter att hand bekende sine synd / oc bedrede seg oc in-

Manasse er thēnom et exempel sō ville seg omuende.

derligen paa kallede Gud / oc Gud haffuer sett hannom til ett exempel ebland syndere / ther seg ville omuende oc rette oc bedre / att the skulle icke tuile att Gud vil io vere then-nom nadig / oc forlade sine vrede / oc giffue thennom theris straff til.

Amon.

Amon regerede 2. aar / vor vgudelig / therfore bleff hand i hiel stungen aff hanss eigene tienere.

Josias.

Josias rgerede 31. aar / oc haffuer atter ødelagt then falske Guds dyrckelse oc neder slaget Capel oc affguderij oc lod forbrende

the

the falſke propheterſſ been. Wti thenne Koninges tiid haffuer mand igen fundet the bøger Moiſi / huilcke tha vore borte oc forlorne i long tiid / Ja ſandeligen dette er ocſaa ett mectigt exempel ſom oſſ bør vel att mercke/ huorledes all wgudelighedt oc menniſkens paa fund, oc lerdom/ haffuer tha ſo møgit fonget offuer honden/oc vor tha aller meſt anſeet hoſſ alle mand / Oc then hellige ſkrifft vor ſaa ringe achtet paa ſamme tiid/ oc aldelis forſmadt /ſaa att mand haffde tha forlorett bøkerne oc viſte ei huor the vore/ men Gud haffuer thennom att ligeuel om ſiher igen ſkicket. Thenne hiſtoria er for vthan tuil en figur oc bemerckelſe om thenne ſiiſte tiid i then hellige Kircke / huor ſom Guds ord ſkulle clarligere obenbaris emod enden/ oc then hellige ſkrifftt bliffue bedre bekandt.

Moiſi bøger igen fundne.

Att Guds ord ſkulle bedre forfyndes emod endē.

Men endoch att Joſias vor en hellig Koning oc Gudfrøchtig / dog haffuer hand attligeuel nogit forſeet ſeg paa det ſiſte/ fordi ſo att ther hand nu i long tiid haffde ſiidet fredſomeligen oc beuiſt mange merckelige gierninger. So bleff hand driiſtig oc mente att hannom kunde ingen wlycke vederfares for hanſſ hellighed ſkyld oc fromhed/ herfore begynte hand en krig med then Koning aff Egyptē/formedelſt thenne menniſkelige fordriſtelſe / Endoch att then Koning aff Egypten begerede att hulle friid

med hannom. Men fordi att Josias forlod seg paa sin mact oc gode lycke oc fromhed/ som hand tockte seg att haffue/therfore bleff hand i samme krig suorligen saar giort oc siden døde ther aff.

Joachas. Joachas regerede 3. monet / oc er bort førdt til Egypten.

Joachim. Nabugodonosor. Joachim regerede 11. aar/oc bleff offuerfallen aff then Babyloniske Konning Nabugodonosor / then tiid hand plustrede thet ganske Jødeland / oc tuingede Joachim til att giffue seg skatt / oc hand bortførde mange med seg aff landet/ ebland huilcke Daniel bleff ocsaa bort førder tha hand vor en vng dreng. Siden holt Joachim ingen loffue/ tha kom then Konning aff Babylon atter igen / oc fongede Joachim i Hierusalem/ oc lod hannom slaa i hiel/ oc kaste hannom wthan for staden ebland the andre døde legome / ligeruist som Jeremias spode hannom at hãd skulle bliffue begraffuen som en asne.

Daniel.

Joachim eller Jeconias. Joachim eller Jeconias regerede 3. monet / da kom Nabugodonosor atter igen att belegge Hierusalem oc Jeconias gaff seg fongen effter Jeremie Prophetis rad/huilcken Gud haffde obenbaret/att Hierusalem skulle bliffue forstørret / oc thett folck bort føres / oc att the skulle icke endoch alle forfares/men skulle komme igen / oc opbygge Hierusalem. So er Jeconias nadeligen aff

Gud

Gud beuaret i Babylon / fordi sa att han attlyde thenne Jeremiæ prohhecie oc vnderuisning / huilcket ieg vil her effter ythermere beskriffue / oc tha bleff thet beste folck / oc alle herlige ornament oc kleder / som hørde til Templet i Hierusalem / bordt førde med thenne Koning Jeconia til Babylon.

Sedechias regerede II. aar / oc er frafallen den Koning aff Babylon / oc ville icke giffue hannom skat / da kom Nabugodonosor oc belagde Staden. Men att lige vel att Jeremias gaff hannom rad / at han skulle giffue seg. Fordi att Gud ville thet Rige Juda lade straffe oc bort føre / Doch ville hand icke. Men fortrøstede seg her paa / att Gud haffde loffuit oc tilsagt / at thet Jødiske folck skulle icke vndergonge. Saaledes trodzede nu Sedechias emod Guds foriettelse / oc the høge prester icke vdtyde hannom rett eller forclarede Guds tilsegen oc forietelse / Fordi att Gud kunde vel beuare sit folck / En doch att han til stede at thet bort førdes til en tiid oc straffedes. Saaledes haffue the alle forachtet Jeremiæ prophecí / oc besønderligen for denne sag skyl att dette saa mogit lenge forhiølt seg oc icke strax skede som han sagde / oc fordi att then Koning aff Babylon vor nu try gonge indfaren til Judeam / oc haffde doch icke att ligeuel forstøret Jerusalem / ocsaa vor Sedechias

thet vel

ther vel II. aar forgongne/wti huicke man-
ge vore hen rømbde aff staden oc bort før-
de/ oc Jerusalem bleff attliguel beuaret/
her til forhobedes the end nu oc fortrostede
seg saaledes aff menniskelig blindhed / att
thet skulle icke gonge thennom saa hardt oc
ei saa ilde / som Hieremias spode thennom
ocsaa var Hierusalem saa fast / at mand icke
kunde thet letteligen vinde. Men Nabugo-
donosor hungrede thennom vd / fordi att
hād laa ther fore i halffandet aar/oc tha vor
saa stor hunger i Staden / att mange ade
theris eigne børn. Alt saaledes vor then men
niskelige natur forstocket oc blind/ at the icke
tha ville i sadan theris høgeste nød anam-
me Guds trøst oc hielp. Fordi att huor som
the haffde end tha giffuit seg i Staden eff-
ter Jeremiæ rad/oc om thet end haffde verit
thennom hardt oc møgit besuerligt/atth fa-
re i elendighedt / tha kunde the hafft rohe
oc nødtfriid wti fremmede land. Men paa
det siiste bleff Sedechias fongen / den tiid
hand flyde/oc alle hans børn bleffue strax
affliffuede for hans ansicht/ oc Nabugudo-
nosor lod siiden stinge bøde hanss øgen vd/
oc forstørrede Jerusalem / hand lod ocsaa
opbrenne Guds eiget Tempel/huilcket Gud
haffde selffuer befalet thennom att bygge /
oc hand bortførde then beste part aff thet
Jødiske folck i thet Babyloniske fengsel.
Sandeligen dette Exempel skal oss ideli-
gen paa

Exempel om stor hunger.

Zedechie død.

gen paa minde/ huorledis wi skulle betencke/ at haffuer Gud icke spart oc ei ville forskone sit eiget folck oc dette Kongeriige Juda / huilcket han haffuer selffuer anrichtet/ tha skal hand icke heller spare eller skone andre land oc Riige/Men vil hardt oc forskreckeligen straffe synden alle vegne. Fordi att Gud siger i then hellige Skrifft/ att hand haffuer thenne grummelige plage oc straff til stedt/ att komme offuer Juda for theris synder skyld. Oc skrifften opregner besønderligen desse synder / som er / Guds hellige ordz foractelse / falsk Guds tieniste/ oc tyranni offuer the fromme Guds ords forkyndere oc gode Propheter.

Thenne forstøring offuer Hierusalem er skeet i thet 3373. aar effter Verdens begyndelse. Oc vor ther 316. aar fra Dauid oc i til thenne forstøring.

I rusalem bleff nederslaget.

Alt saalenge er thet Kongelige naffn bleffuit hoss Dauids efftterkommer/ oc haffuer ther verit ebland thennom fast flere drabelige oc lofflig Konger end nogen anden stedt i nogre andre Kongeriige paa Jorden. Fordi att Gud haffuer samme Kongerige Juda selffuer anrichtet / oc therfore det beuaret oc vnderhollet. Men ther haffuer ocsaa verit ondt krud ebland/derfore haffuer Gud straffet thennom / oc thet Kongeriige foruandlet oc omuendt. Saa

Gud haffuer selff beskicket thtte Riige Juda.

att thet

att thet Riige Juda haffuer nu verit 70. aar i thet Babyloniske fengtzel / doch haffuer Gud beuist seg i medel tiid hoss thennom / At hand icke ville forlade siit folck oc then hellige Kircke / efftherdi hand sende til thennom høge oc mectige Propheter til vnderuisning oc fortrøstning / ligeruist som Daniel vor til Babylon / oc haffuer omuendt then Koning Nabugodonosor. Fordi at then tiid att Gud straffede Nabugodonosor for hanss wmildhed skyld i saa mode att hand bleff vilder oc gallind som ett vildt best / tha giorde Daniel bøn for hannom til Gud / oc Gud halp hannom igen / Siiden rette oc bedrede seg Nabugodonosor / oc ødelagde Affguderi / Oc lerde aff Daniel den rette Guds tieniste.

Nabugodonosor omuendis aff Daniel.

Effter Nabugodonosor regerede hans Søn Euilmerodach til Babylon / oc hand lød siiden erligen oc Førsteligen holde / oc tractere then Koning Jeconias / huilcken til forn haffde giffuit seg selffuer fongen effter Jeremiæ rad / oc vor faren veluilligen i thet elendighed til Babylon / oc er thet siiden vel gonget thenne Jeconias / fordi hand vor Guds Prophete lydig oc hørsammelig / Endoch att hand led stor nød paa een tiid long. Alt saledes et then slecht Dauid icke plat forgongen / Men er aff Guds eigen forsiun vnderligen beuaret oc vn-

Euilmerodach.

oc vnderhollen/ligeruist som wi skulle ythermere fonge att sehe oc lese her effter.

Effter Euilmerodach haffuer Baltasar regeret til Babylon / hand forachtede Guds ord oc all Gudstieniste/ oc anrichtede the gamble Affguderi Chaldeorum / oc lod hente til sin Pancket oc Gestebud the huite sølff kar som vore førde aff Tempelet fra Jerusalem / oc bespottede saledes then Jødiske Gud her med/ythermere lod hād ocsaa siunge Gud til bespottelse / de Chaldeers Gud skal bliffue then rette Gud / then Jødiske Gud maa vige. Men huad skede her effter? Thenne Guds bespottelse giorde tha ende paa thett gantske Kongerige/fordi att then tiid Kongen sad i sin høgiste Maiestet/tha lod Gud en hand siunes obenbare paa vegen for hans øgen / oc skreff saledes/ Balthasar skal omkomme oc forlere thet gantske Kongerige / oc dette skede alt saa i sandhed then samme nat/ fordi att the Medi oc Perse offuerfiølle Babylon med ett hasteligt anfald oc indtoge thet gantske rige/oc i hiel stunge Koning Baltasar samme nat. Dette exempel formaner oss ocsaa at Guds bespottelse bliffuer icke wstraffet.

Baltasar.

Guds bespottelse bliffuer aldrig wstraffet.

Saledes haffuer nu then første Monarchi fonget sin ende oc er kommen til de Perser oc til den Konning Cyrum.

Oc haffuer ther verit 1495. aar fra Abrahams fødsel oc indtil Cyrum/wdi huilcke

aar/

Her haff-
uer then
förste Mo-
narchi sin
ende.

aar/ att først de Chaldeer oc siden the Assy-
rij haffue indehafft thenne Monarchi/ siden
er hun attskildt / oc vnder tiiden haffue the
Assyrij / oc stundom the Babylonier verit
mechtigere/til so lange att the Medi oc Per-
sæ haffue seg formeret / oc Cyrus paa dett
siiste haffuer indtaget Babylon / oc then
Monarchi atter saledes tilsammen bringet/
oc lagt hinde vnder sitt regimente.

Oc skulle the Lesere her bemercke / att
thett gantzske Jødiske Kongerige haffuer
seg begynt paa samme tiid / vnder thenne
første Monarchi / vdaff huilchet wi kunde
sehe / att Jøderne ere thett elste folck / oc
haffue aleniste then visse historia beskreffuen
om the første Kongerige i Verden.

Om the Grekiske.

NV ville wi korteligen be-
skriffue huorledes thet haffuer ston
det hoss the Grekiske/wdi medel tiid
att thenne første Monarchi haffuer
verit i sin macht / vdaff huilcket mand kand
letteligen formercke/ att the Grekiske haffue
icke so gamble historier/som the Jøder/ for-
di att alle the Grekiske historier ere skreffne
effter denne første Monarchi / Oc the Gre-
kiske kūde inthet vist til bagge regne oc icke
heller lenger / vthan hues att theris Olym-

The Jöder
haffue el-
dre Histo-
rier end
the Grei-
ske.

piades

piades beskriffue. Nu haffue theris Olympiades begynt seg i thet 38. aar Osiæ / det er / forst ved 200. aar for end Persarum Monarchi begyntes nar man thet regner aller nøgeste. Men ieg vil nu desse Olympiades lade fare oc nogit beskriffue huad ther sket er hoss the Greiske ved thenne tiid vnder then første Monnarchi. Olympiades.

Thet Greiske land Grecia haffuer icke paa den tiid hafft nogen eigen Koning/som andre land/ Men haffde mange Førster/ oc vndertiiden haffue the Steder verit saa mectige/at the haffue giort stor omuendelse med the Førster / Fordi att naar Stederne vore mechtigere/ Tha kunde the icke vel fordrage the Førster / ligeruiist som wi end nu paa thenne dag maa sehe wdi Italien / oc ieg her effter vil beuise med visse Exempel oc Historier/huilcke nøttelig ere at vide/For di att the Greiske haffue icke mange Historier/for end det Troianer kriig begyndes.

Om den kriig for Troia.

DEn Troianiske kriig haffuer verit i Dauids tiid huilcket mãd kand beuise aff Virgilio/ther hand

F siger /

siiger / att thet Riige til Alba haffuer stondet i 300. aar / Hic iam ter centum totos regnabitur annos. Men paa den tiid att dette Albanorum riige haffde ende/ tha begyntes Rom første att bygges / huilcket ieg vil her effter ythermere forclare. Oc om mand regner til bage fra den tiid att Rom er begynt/ oc ind til then tiid att Salomon begynte sit Regimente/tha finder mand 303 aar/ oc liit til forn / haffuer then Kriig stondet for Troia / oc dette er nu visseligen sa i sandhedt / Endoch att mange Historiographi skriffue thenne Kriig / att vere fast eldre end hand er / men ieg haffuer doch større beuiisning her til / att thenne Kriig er icke saa gammel som mange sette hannom/huilcke ieg vil nu her korteligen lade fare. Men doch skulle wi dette vide / att thenne Kriig haffuer seg begynt aff thenne orsage for ett hoor skyld/fordi att Paris som vor Kongens søn aff Troia haffuer bort førdt Helenam en førstinde aff Grecken oc vor Menelai hustru / huilcket the Førster oc alle steder wdi Grecia haffue storligen fortrøtt / oc giørde saa en forbund oc droge for Troiam i thet Troianiske land / oc førde ther Kriig i 10. samfelde aar / oc paa thet siiste haffue the offueruundet then hoffuit stad Julium oc i hiel slaaget then Koning Priamum /Saaledes fick thet Kongerige Troia sin ende. Men aff Troia foor Eneas med skiib til Italiam oc haff-

Ett hoor gaff orsage til det Troianiske kriig.

Eneas.

oc haffuer indtaget then part aff landet som kalles Latium / oc ther begynte hand att anrichte ett nyt Kongerige / Oc hanss søn Ascanius som kalles oc Julus bygde then stad Alba / wdi huilcken Eneæ efterkomere haffue regeret ind til saa lenge att Rom bygdes / oc haffue ther verit i samme Troianiske krüg mange merckelige oc veldige Førster / huilcke mand icke her kand alle opregne. Aff Thessalia vor then mechtighe Heldt Achilles / oc haffuer i hiel slagett Hector / huilcken tha vor then aller veldigste Første i Troia / Men Achilles er süden omkommen aff forrederÿ / fordi att the Troianer haffde hannom tillsagt / att giffue en aff Priami Koningers dotter aff Troia / oc ther hand stod i kne før Alteret / tha haffuer Paris forrederlighen skott hannom igennom.

Latium.

Ascanius.

Achilles.

Hector.

Om den Krüg for Thebe.

Nogit tilforn at thenne Troianiske krüg stod / tha vor ther en anden krug for then Stad Thebe fast iammerligere / fordi att thet Førstendøme Thebe vor tuende Brøder til fallet til arff / Etheocles oc Polynices / desse

Orsagen til den krig for Thebe.

bleffue saa till enss med huer anden indbyrdes/ att en aff thennom skulle regere ett aar/ oc then anden siden huort andet aar / Men ther effter att Etheocles vor kommen til regimentet / ville hand det stetze beholle / oc vere allene herre/ oc icke holle then Contract hand giorde mett sin broder / Tha rømbde hanss broder aff nød oc trang til Adrasto som vor Koning til Argos / hand gaff hannom sine dotter / oc ville saa med mact indsette hannom i landet igen / saa droge de for Thebe/ Ther bleff Adrastus slagen oc andre Førster flere/oc the tuende brødre Etheocles oc Polinices drabede med huor anden / oc bleffue bode døde aff huor andenss styng oc hug. Sodane stor jamer oc mord vor ther kommen aff thesse tuende brøders wenighed / Doch haffuer thenne krijg att liigeuel icke fonget ende her med / fordi att andre Førster haffue seg ther effter forsamlet oc forsterckett oc atter belagt Thebe oc thet offueruundet oc neder slagett.

Etheocles Polinices. Adrastus.

Om Hercules.

MEn korteligen for denne tiid / det er / liit tilforn att Saul vor bleffuen Koning i Israel/ tha leffde Hercules wdi Grecia/ huilcken her

cken her loffues oc haffuer ſtor priiſſ offuer andre mectige Førſter oc herrer / for hanſſ beſønderlig mandom ſkyld oc førſtlige gierninger. Hanſſ foreldre Amphytrio oc Alcmena ere fødde i then ſtad Tyrintho / ſom haffuer liget icke langt fra Argis. Men Amphytrio er rømbt til Thebe for thenne ſag ſkyld / att hand bleff wenig med ſin broder oc ſloug hannom i hiel. Herfore bleff Hercules fød til Thebe / oc haffuer ther førſte tiid beuiſt ſin mandom oc ſtyrcke. Fordi att then tiid the veldige folck Myniæ ſom vore tha ſare mechtige oc regerede til Orchomeno / haffue offuerfallet oc belagt Thebe / tha haffuer Hercules beſkyttet Staden / oc ſlaget fienderne ther fra / oc ſiiden offuerwundet then ſtad Orchomenon/ ſaaledes haffuer thett Førſtendøme til Orchomeno fonget ende/oc vor ther ſo møgen ſtor riigdom funden i thenne ſtad / att Homerus beſønderligen loffuer henne for ſin riigdom ſkyld. Thenn Victoria oc ſeyer haffuer førſte tiid giffuet Herculi ett ſtort naffn / ſaa att andre Førſter wdi Grecia haffue ſiiden giffuit ſeg til hannom/ oc hand haffuer gerne forhandlet oc giort friid alle vegne / oc hulpet the Førſter oc Steder/oc altiid ſtraffet oc heffnt offuer thennom ſom giorde wfriid eller brugede offueruold oc wrett / icke haffuer hand heller nogen beſuerlig eller wtollelig tønge paa lagt thennom ſom hand hialp/ men vor

Hercules Tyrinthus

Myniæ.

Orchomenon.

Herculis mandom oc fromhedt gaff hannom et ſtort naffn

thennom alle naadig oc mild/ therfore fick hand ocsaa stor loff oc priiß/ ythermere end nogen anden Første. Ther nest er hand faren til Asiam med skiib oc haffuer ther offueruundet oc i hiel slaget then Koning til Troia Laomedon/ Men i thenne krijg haffuer hād retteligen bruget Førstelige ehre oc Mandom / effterdi/ att hand ei tha ville ødelegge eller forstøre samme Kongerige/ Men haffuer thet igen antuordet Priamo/ som vor Koningens Søn oc rette arffing. Her wtaff kunde wi nu letteligen formercke paa huad tiid Hercules haffuer leffuit/ effterdi att hand haffuer giort Priamum til Koning i Troia. Ythermere haffuer ocsaa Hercules beskicket friid offuer haffuet/ oc er siiden faren met skiib til Italiam oc Hispaniam / oc haffuer for thenne sag skyld ladet vdhugge oc opreysse tuende sten støtter eller pillere paa the yderste haffs bred wdi Hispanien oc Aphrica/ til en euig hugkommelse / huilcke mand kaller end nu i thenne dag Columnas Herculis. J liige mode haffuer nu then allerloffligste Keiser Karolus quintus saadanne støtter i siit waben til ett besønderligt tegen / att Gud haffuer oss hannom giffuit i thenne farlige tiid/att hand skal vere oss ligeruist som Hercules i thenne gantzske Europa/ att beskicke oss alle rett enighed oc friid / formedelst hans fromhed skyld oc lyckſalige seyer oc offuerunding.

Columne Herculis.

Thet

Thet er nock sagt om then besønderligste handel som haffuer seg begiffuit wdi Grecia paa den tiid/ att then første Monarchi vor i sin macht. Men effterdi at mand bør serdeles at mercke i alle Historier/huordan skick oc Regimente ther haffuer stondet i alle land oc Riige/ huad loug oc rett ther haffuer verit/ oc huad Religion oc kunster the haffue bruget / derfore vil ieg nogit ythermere her om beskriffue. Ther effter att Noe Sønner vore døde / tha bleff ocsaa then rette forstand om Gud oc then rette Guds bekiendelse forgongen wdi Grecia / Endog att the haffue behollit mange Ceremonier oc Gudelige lerdomme effter theris gamble Forfedre. Doch haffuer theris store wgudelighedt fonget allermest macht oc framgong / Saa att thet ene Affguderi bleff io mer oc mer anrichtet effter det andet / Fordi att huert mennisske haffuer tha beskicket seg sin egen Guds tieniste / ligeruist som hans nød oc angst hannom allermest trengde. Herfore haffuer Poeten rett skriffuit/Primus in orbe deos fecit timor. Oc dette er saa i sandhedt oc skal retteligen forstaes om Affguderi oc falsk Guds tieniste. Fordi att inthet mennisske er aff naturen saa vildt att thet søger io Gud om hielp i sin nød oc trang / Oc om det icke ved huorledis att thet skal Gud retteligen søge oc paakalle / som er / formedelst CHRistum

Then skick i Grecia effter Noe Sønners død.

Orsagen til Affguderi.

oc i en sand troo / Saa tager det seg en vduortes gierning fore/oc dichter saa en Guds tieniste for seg selff / oc er doch wuiss oc tuiler om Gud vil høre hannom eller om then gierning er Gud behagelig / doch bliffuer hand i saadan tuil / oc bruger seg att ligeuel i samme gierning oc Ceremonia. Dette er begyndelsen oc orsagen til alle Affguderi i Verden. Doch haffuer icke menniskerne verit i thenne acht oc vildfarelse / att the haffue ment att the Billeder skulle vere theris Guder / Fordi att the vel viste oc holle thennom for stock oc steen. Men the ville doch att ligeuel met saadan gierning erhe oc formilde Gud/ oc vare i thenne mening att then gierning oc saadan Guds tieniste skulle vere Gud behagelig / oc att Gud ville i saa made paa kalles oc ehres / Doch haffue the icke kundet bliffue her paa visse om Gud ville høre thennom oc vere thennom naadig/ Fordi att mand kand icke bliffue dette viss/ for vthan Guds clare foriettelse oc Christi bekiendelse. Saa er nu dette then første Idolatri att sette liid oc loffue til nogen aff seg selff bedichtet Guds tieniste / oc att ligeuel tuile/ nar thet geller i nøds mal/ om Gud vil vere naadig. Sodant tuil er thet allerstørste hoffuit stycke wti alle Affguderi oc wrang Guds tieniste/oc saaledes haffuer en wgudelig mand som ellers kand vere from oc god for verden sin vndersked fra en ret Gu-

Störste Affguderi i Verden.

ret Gudelig Christen / Att then wgudelige
kand vel vduortes haffue mange skiøne oc
dygdelige gierninger/Men hanss hierte tuil-
ler om Gud er hannom naadig / oc en ret
Christen kand vel vere ringere wdi anden
dygdelighedt/ Men hans hierte tror wisseli-
gen oc seg der til forlader/ att Gud er han-
nom naadig / formedelst then forjettelse oc
tilsegen for Christi skyld / paa dette stycke
skulle wi besønderligen haffue acht / oc be-
tencke/ att beuare oss oc bestercke oss emod
saadant tuil / Men then blinde Verden gon-
ger hen i sin blindhedt/oc vil foruthan Guds
ord handle med Gud oc anrichter saa sin ei-
gen Guds tieniste / effter sin eigen villie oc
gode tycke/ effter som huor befinder sin nød
oc trang / oc therfore bliffuer saledes Aff-
guderi i Verden att ligeuel / att mand bort
tager oc forandler the vduortes Ceremo-
nier / Billeder oc Offer. Oc besønderligen
dette folck wdi Grecia haffuer verit ett spi-
tzigtt Folck oc forueden i alle ting/ Herfore
haffuer thet ocsaa anrichtet mange vnderli-
ge Affguderi for wløcke i krig oc i anden
handel oc echteskab oc for siugdom oc storm/
oc haffuer huor aff thesse Affguderi serde-
les hafft sitt eiget Billede oc eigne Ceremo-
nier. Thet Billede Jouis vor anrichtet
emod storm oc weder. Thet Billede Mar-
tis vor optaget i krigs nød. Thet Bilede
Junonis for rigdom skyld att forerffue/

Skilsmisse emellom en wgudelig man oc ret Christen.

Mange Affguderi i Grecia.

thet billede Veneris/ for wfruchtsommelig-
heds skyld/at affle børn/oc sodane ting flere
haffue huercken hafft ende eller made hoss
the Greiske/Alt saaledes gonger dett til/nar
man forlader Guds ord/ saa faller mand fra
en blindhed oc til en anden/ Herfore er thett
paa dett siste saalangt kommet hoss Grei-
skee/att the oc haffue anrichtet oc beskicket
nogre skendelige fest oc høgtider / wdi huil-
cke the haffue skendt bode quinder oc Jom-
fruer / oc hiølle thett for en hellig gierning.
Wi lese mange forskreckelige ting om sodan
wbluelig vesen som the Hedninger haffue
bruget i theris Guds tieniste / huilcket ieg
nu icke maa beskriffue / vor Herre Christus
forbiude Dieffuelen / att wi icke forlade
Guds ord / oc att sodane wgudelig flem-
hedt icke fonger mehre macht i Verden.

Om Sibylla.

Efsterdi att alle Historier beskriffue om the Sibyller / tha vil ieg icke heller thennom forlade / oc skal mand vide/att dette ord Sibylla haffuer icke verit ett enstige quindes naffn/ Men haffuer verit ett almedeligt ord oc naffn / som mercker en Prophetinde eller spoo quinde / Nu haffuer ther verit mange sodane quinder oc en part aff thennom i the hellige

Sibylla.

The hellige Sibylle

hellige forfefres tiid oc vorde oplerde aff the hellige forfedre oc haffue theris lærdome rett begrebet om then sande tro / herfore haffue wi end nu kostelige sprock oc sententier som the giorde om Christo oc om verdens ende / om Guds / strengedom oc dett euige liiff / huilcket Lactantius ythermere beskriffuer oc opregner. Oc efterdi att Lactantius er gammel / saa holler ieg herfore / att samme sprock ere icke dichtede aff the Christne / Men hand haffuer thennom fundet hoss the Hedninger

Ther nest haffuer ther ocsaa verit Affgudiske Quinder som haffue giort spaadomme om Kongeriige oc anden saadan Verselig ting/oc thesse kunde vel haffue beblandet the hellige forfedres sprock ebland theris spaadomme / Oc vnderttiiden haffuer Dieffuelen giffuit suar / ligeruist som hand giorde til Delphis / huor som mand skriffuer at ther var ein Diub hule / oc nar man spurde om nogit att ville vide / tha syntes der en Quinde at siide paa en stoel offuer hulen/ oc siiden kom ther en røg oc veder op aff hulen / oc Quinden begynte att giffue suar oc sagde huad tha ske skulle. Saaledes siiger mand att thet er tilgonget oc sket til Delphis. Sammeledes haffuer oc the Prester giffuit spaadomme oc apenbarelser / oc en part aff thennom haffue verit so vnderlige/ att

The affgudische Sibylle.

Delphica responsa.

lige/ att man kunde thennom vdlegge bode til onde oc gode / huorledis man ville / oc dette vor Dieffuelens besuigelse / att hand ville saaledes bedrage oc gecke verden.

Om Homero oc Hesiodo.

The Poete vore øperlige hoss the Greiske.

MEd thet første haffue alleniste the Poeter verit the lerdeste wti Grecia/oc somme aff thennom vore Musici oc somme vore prester / oc en part aff thennom vore kunstige i legedom oc forfarne i hiemmels løb/oc haffue theris visshed oc lærdome beskreffuit i verss/ viser oc sprock. Men ebland thennom var Homerus oc Hesiodus the øperligste/ oc wi end nu haffue oc beuare theris skrifft oc bøger bsønderligen. Cassius skriffuer att Homerus haffuer leffuit effter thet Troianiske krig 160. aar / oc vor thet hardt hoss thet 160. aar tilforn att Rom bygdes. Saa finder mand at Homerus leffde paa den tiid Josophat vor Koning offuer Juda / hand haffuer seg vnderhollet til Smyrna som ligger først wdi Asia/ oc vore the elste Grecker Jones oc Aeoles ther besidendes. Men endoch att Homerus/ vor ther icke nogen mectig Regent/ tha seher mand att ligeuel / att

Nar Homerus leffde.

hand

hand haffuer verit bekandt med alle the yperligeste Herrer oc Førster i thenne gantzske Grecia / Fordi att hand haffuer alle the Førsters slecht oc affkomme vel oc flyteligen beskriffuit / Sammeledes er ocsaa hans skrifft/ ligeruist som en spiegel til alle Førstelige tucht oc dygdelige gierninger / oc om alle handel som kand seg begiffue wdi alle honde Regimente/ huorledis att the Førster oc mechtige Herrer skulle holle thennom emod huor anden indbyrdes/ bode i radsuise oc i andre sager/dette haffuer hand saa merckeligen beskriffuit / ligeruist som han haffde verit paa alle the Riges dage oc eblandt Rigens rad/ oc saledes verit øffuit oc bruget i then største handel oc drebeligeste sager ther kunde handles i then gantzske Grecia/ huilcket nu icke mueligt er / att en wforfaren Mand kunde beskriffue / Herføre haffuer oc ingen Poetæ skrifft nogit sinde fongit saa stort loff oc priiß / aff the aller viisiste Mend / som thenne Homeri skrifft haffuer / Oc haffuer Alexander Magnus altiid fordt med seg thenne Homeri skrifft/ oc ville ther wtaff lere/ huorledis en stormectig Koning burde att skicke seg.

Homeri Böger ere en spegel til all Førstelig handel.

Hesiodus haffuer verit til hundrede aar effter Homero som Porphyrius skriffuer oc vor en sogne Prest hoss thet Bierg Helicon / der som thet store naffnkundige

Hesiodus vor Prest in Helicon

Tempel

Tempel vor / Oc hans skrifft er meste parten ligeruist som een predige Bog om gode seder / oc findes ther wti mange skiøne sprock om alle honde tucht oc dygdelighedt / doch er ther inthet om Christo oc Troen / Fordi att thenne høge oc Hiemmelske lerdom haffuer alt tha verit vdslucht oc forgongen hoss the Hedninger / ocsaa er en part aff Hesiodi skrifft / ligeruist som en viss Practica oc euig Calendarium / att bemercke Solens løb oc andre Stierner som besønderligen skinne alt aaret / oc giøre vndersked paa aarens tiid. Oc sandeligen thenne Hesiodi Bog er saa nøtteligt / att alle børn burde att lere hinde / wti huilcken wi ocsaa kunde sehe / att the aller viiseste wdi Grecia haffue hollet theris børn til att lere saadanne herlige konster / som samme Bog inde holler. Oc er thenne fromme lerde oc høffuiske Mand iammerlige om kommen oc forradt wtaff nogen hanss eigne Venner som vore hannom sare wtacknemlige for hanss velgerninger.

Nar then Stad Rom bygdes.

Procas. THen Koning til Alba som kalles Procas / lod tuende Sønner effter seg / then elste hed Numitor /

Numitor. Amulius. thē ygnste Amulius. Oc theris fader haffde

haffde dette saa beskicket/Att then elste Søn skulle beholle Rijget/Men then vnge broder Amulius foriagede then elste / oc tog Rijget ind med macht/ oc lod i hiel slaa hans Broders vnge Son Aegistum / oc hans Dotter Rhea Syluia lod hand indgiffue i Kloster / att hun skulle aldrig bleffuet fruchtsommelig/paa det att hand skulle icke siden haffue nogen frøcht/eller fare for sin Broders Numitoris arffuinge. Men thenne Rhea Syluia Numitors Dotter bleff doch fruchtsommelig oc fødde tuede drenge Børn/ som kalledes siden Romulus oc Remus / den tiid Amulius fick dette att vide/ lod hand beuare Moderen i fengsel/oc befalde att kaste børnen i Tyberen der att sencke thennom. Men der effter att samme Børn vore lagde paa bredden hoss floden/tha kom ther en Vlffinde til deris rette lycke aff the omligendes bierg/oc gaff thennom milck att dihe/ til saa lenge att Kongens Hyrde fand thēnom hoss Vlffinden ligendes/ hand tog thennom strax oc bar thennom hiem til sin Hustru / oc hun fostrede thennom op/Men siden att the opwuxe / oc hørde att Amulius ville saledes ladet thennom sencke i Tyberen/ oc att hand haffde taget det Rijge fra theris Ollefader med mact/Saa berades the at heffne samme Tyranny/oc the i hiel slouge Amuliū/oc antworede theris ollefader Rijget igē. Saledes lader icke Gud nogen wret bliffue wstraffet

Rhea Syluia

Romulus Remus

Al wret heffnes gerne.

Ther eff-

Ther effter haffuer Romulus med sin Broder begyndt att bygge en Stad paa then ort som the vore befundne hoss Tyberen / Oc strax bleffue the Brødre wens / oc trette indbyrdes huilcken aff thennom der skulle regere oc bliffue Herre / Efftersom att the vore bode lige gamble oc lige mechtige / dog forligtes the saa tilsammens / Att Gud skulle ther wti vere dommere / i saa made att huilcken Gud ville giffue thet herligste regen aff fule / tha skulle then bliffue Herre / Oc det begaff seg att der komme strax 6. gribe oc fluge først til Remo / oc siden komme ther andre 12. gribe oc fluge om kring Romulo / Men efftersom att Remus fick thet første tegn / tha ville hand vere herre / Saaledes bleffue the brødre atter wenss med huer anden / fordi att høfferdighed oc begering til herreuelle preger oc stinger altiid menniskerne oc vil thet icke letteligen offuergiffue / her til haffde huor aff desse tuende brødre sine anhengere / oc tha bleff ther ett opror / oc Remus bleff i hiel slagen oc Romulus alene herr. Thenne haffuer siden kallet then stad effter sitt naffn / Roma. Saaledes er Rom opbygt aff Eneæ efterkomere / fordi att Sylvia Romuli moder er kommen aff Enea / Oc effterdi att Romuli fader vor icke bekand / huem han vor / saa haffuer mand fabuleret / att Mars vor hanss fader / Men huorledes att Romulus haffuer

Romulus oc Remus trettes om regimente.

haffuer taget seg thet regimente an/ oc huilcke krig hand haffuer førd / thet finder man wdi Liuio. Jeg vil her korteligen beskriffue alle aarsf tiid/ oc then vnderligeste foruandling som er skedt i alle riige / paa dett att huer kand thesf bedre vide att skicke seg i alle historier/ oc ther wdi mercke Guds besønderlige gierninger / wti huilcke wi kunde sehe/ huorledes Gud vil all wret straffe / oc for huad sag skyld at ther bliffuer omkringuendelse i land oc riige.

Pomponius Atticus oc andre flere som haffue flytteligen beregnet alle fram farne aarsf tiid/ the skriffue att Rom er begynt att bygges paa det tredie aar i then siette Olympiade / det er i det 10. aar att Joathan vor Koning offuer Juda/ oc i det 3201. aar effter verdensf begyndelse. Oc for Christi vor herris fødsel i dett 729. aar. Nar Rom vor bygt.

Ythermere skriffuer Varro att the 12. griffe bemercke den tiid huorlenge att Rom skulle bliffue stoendes som er 1200. aar / fordi at huor griff bemercker ett seculum/ det er hundrede aar / oc dette kommer ret offuer ensf oc bequemer seg vel / fordi att fra den tiid att Rom bleff bygdt oc ind til Honorij oc Arcadij tiid att Rom bleff forstørret aff Totila oc aff de Gotthis/tha vor ther hartt ved 1300. aar emellom. De 12. griffe bemercke huorlenge at Rom skulle bliffue wforstøret.

Oc haffue the Konger regeret til Rom

i 244. aar/ som Liuius skriffuer. Eusebius setter 2. aar der til.

Romulus regerede i 38. aar.
Numa 43

Tullus Hostilius. Tullus Hostilius regerede i 32. aar/ thenne haffuer forstøret Alba / oc straffede theris høffuitzmand Metium Suffetium med tilborlig straff / Fordi att hand opbrød then frid oc contract / som tha vor giort emellom thennom / oc her wdi haffuer verden ett besønderligt exempel / huorledes mand skal forredere løne oc straffe/ Hand lod fordi binde hannom mellom tuende vogne som skulle løbe fraa huer anden / oc lod saledes flecke oc partere hannom i stycke/ Her haffuer nu thett kongerlige til Alba fonget sin ende / oc dette er skett paa den tiid att Manasse haffuer regeret offuer Juda. Men ther effter att Alba vor forstøret / tha ere the gamble Troianorum effterkomere farne fra Alba til Rom / oc besønderligen thenne slecht Julii som vor kommen aff Eneæ søn Julo / Oc saaledes ere thesse Eneæ effterkommere icke attlligeuel alle forgongne / Endoch att theris Riige til Alba er forstøret/ Men the er siiden bleffne mechtige hoss the Romiske/oc haffue ther veldeligẽ regeret sa att then gantzske Monarchi er paa thet siiste kommen vnder thennom alene / huilcket tha

Metii Suffetii død.

cket tha skede paa den tiid att Julius vor Keyser. Herfore haffuer Homerus retteligen Propheteret oc skriffuet om Aenea/ att hans efftерkommere skulle regere oc haffue Herredømme euindeligen / Huilcket sprock wi skulle for wtan tuil forstaa om thet Romiske Rüge / att thet skal vere then siste Monarchi i Verden / Men her om vil ieg ytherмere sige her effter.

Effter Tullo Hostilio haffuer regeret

Ancus Martius 24.

Oc ther effter Tarquinius Priscus 37.

Siiden regerede Seruius Tullius 44.

Wdi thenne Seruii tiid er then Persarum Monarchi opkommen. Men ieg haffuer her forsamlet oc korteligen til hobe sett alle the Romiske Koninger / Fordi att meste parten aff thennom haffue regeret tilforne att Persarum Monarchi er begynt. Oc her effter skulle wi icke møgit skriffue om Rom eller huad skett er hoss the Romiske vnder thenne Persarum Monarchi/Fordi att Rom haffuer end paa den tiid verit ringere oc fast mindre i macht/ end thet Persarum Rige vor / oc haffuer ther i medeltiid icke møgit besønderligen seg begiffuit. Naar Persarum Monarchi begyntes.

Tarquinius Superbus regerede 25. aar oc bleff foriaget / fordi att hans søn Sextus Tarquinius voldtogh then høffuiske Tarquinius Superbus.

Exempel om heffn for synden.

quinde Lucretia/huilcken ther haffuer siden stunget seg sielff i hiel for blydsel skyld. Oc herfore bleffue hender slecht oc venner for orsagede til att foriage Kongen / Dette er atter ett stortt exempel / wtaff huilcket man kand sehe / huorfore att Gud til steder att mechtige Kongeriige foruandtles / oc huorledis att Gud vil straffe Tyranni. Dette er nock sagt / nar then Stad Rom er bygdt / oc for huad orsage ther bleff førstegong foruandtling i theris Regimente.

Om then anden Monarchi.

Baltasar Babylonius.

Ther effter at the Jøder haffde verit 70. aar i elendighedt i thet Kongeriige Babylon / som tilforn sagt er / Tha straffede Gud then Koning Balthasar til Babilon / herfore att hand lastede Gud / oc vanerede the vide kar som vore tagne aff

Guds Tempel. Fordi att the Medi oc Per-
sæ offuerfiølle Babylon oc indtoge Staden
oc the gantzske Rüge Chaldea oc Assyria.
Men nu efterdi att thesse mechtigeste Kon-
gerüge vor nu komne til hobe igen/ oc the
Persæ haffue süden her for wthan indtaget
den gantzske Asia/oc saaledes hafft alle thesse
Rüge vnder theris Regiment/Saa maa vel
samme Persarum Regiment oc Rüge kalles
retteligen then andre Monarchi / oc besøn-
derligen skulle wi her wti besinde Guds mec-
tige gierninger oc naadelige velgierninger/
Huorledis att Gud haffuer nu atter igen be-
skicket Verden vnder ett fast Regimente oc
Rüge/ paa dett att loug oc rett oc vnderda-
nighedt skulle saledes holles ved macht. For-
di att all Polici oc god skick kunde icke andet
end forgonge ebland menniskerne / wdan
Gud haffde saaledes beskicket mechtige Mo-
narchier oc veldige Førster/ som skulle saa-
dan loug oc rett oc Polici beskytte oc folcket
holle vnder lyelse/ her til høre store veldige
Konger oc Potentater.

Oc thenne Persarum Monarchi haff-
uer verit sare bekandt hoss the Grecker/fordi
att the aller største oc besønderligste handel
som er skede wdi Grecia/ the haffue seg be-
giffuit vnder thenne Persarum Monarchi/
Herfore begynde the Greci theris Historier
om desse Persis / oc vide en føge ting huad
til forne sket er i andre Rüge i Verden.

The Grekske Historier begyndes aff the Persis.

Men paa det att man kand her i thesse Historier thess bedre mercke alle aars tall / Tha vil ieg nu paaminde alle lesere att ieg haffuer nu her til denne tiid beregnet / alle aar oc Verdens tiid aff then hellige Skrifft / huilcke oss clarligen beskriffuer alle aar fraa Verdens begyndelse / fraa Syndfloden / fraa Abraham / oc siden framdeles then ene Konges tiid effter then anden / til the 70. aar som the Jøder vore i thet fengsel til Babylon. Alt saaledes er Bibilen en rett viss oc aarlig Chronica fra Verdens begyndese oc ind til den tiid som thenne Persarum Monarchi begyntes / Siden finder man icke saa skickeligen alle aar beskreffne i Bibilen / wthan hues Daniel til kiende giffuer / Att fraa den tiid att Jøderne finge loff att igen opbygge Jerusalem oc til Christum / skulle ther vere 490. aar / Her om er en stor trette ebland mange / huorlunde thesse aar skulle beregnes. Men ieg vil her effter klarligen beskriffue huorledis mand dette letteligen finde kand / oc att her er inthet feil wdi retteligen thet att beregne / Fordi att Daniel haffuer oss obenbarligen beskriffuet den tilkomede tiid Christi naar hand skulle føds.

Her begyndes then Persier Monarchi.

IEg vil sette 191. aar i thenne Persarum Monarchi paa dett att the andre aar kunde siden theß bedre komme offuer ens med thesse 70. aar. Endoch att the Greci sette flere aar i thenne Persarum Monarchi / tha sker thet her fore / att thet icke først begynde att ne effter att thesse 70. aar vore til ende / men ved 20. aar tilforn / oc saaledes kan mand vel concorderen bode thet som Philo oc the Greci haffue skriffuit om desse aar. Fordi att the Jøder begynde Cyri aar oc tiid / strax effter att hand vand Babylon / Nu haffuer Cyrus regeret langt tilforn / oc thesse aar for end Babylon bleff vundet beregne the Greci med / Endoch att the icke høre til den effter følgende tiid / paa huilcken thenne Monarchi begyntes. Herfore vil jeg først sette de høge Prester / huilcke Philo haffuer beregnet / oc beuise her med dette fore skreffne tall / oc ther nest effter vil jeg sette de Persarum Konger / ligeruiist som the Greci opregne thennom / oc huilcken dette bemercker / nar mand begynder Cyri Riige strax effter att handt wandt Babylon / tha maa hand letteligen concordere oc ligne the Greiskers tall med thesse 191. aar.

Hvorledis Philo oc the Greci beregne thenne Monarchi.

Jesus Sacerdos	36. aar.
Joackim filius absente patre	8.

Jesus reuersus	20
Joakim iterum	48
Eliasib	21
Joiada	24
Joathan	24
Jaddus	10

Summa 191. aar. Saa beuiser Josephus att Jaddus haffuer leffuet paa den tiid Alexander vor faren til Asiam.

The Persarum Konger
som the Greiske beregne thennom.

Cyrus	29	aar
Cambyses	7. monader.	5
Darius filius Hystaspis		36
Xerxes		20
Artaxerxes Longimanus		40
Darius Nothus		19
Artaxerxes Mnemon		40
Ochus		26
Arsames		3
Darius		6

Dette tal kand man ocsaa meste parten beuise effter aarss tiid. Fordi at ligeruist som the Historici haffue leffuet thenne ene effter then anden / so haffuer ocsaa huor aff thennom beskriffuit sine Konger som leffde

i theris

i theris tiid / Saaledes haffuer Herodotus beskriffuit Xerxem / oc Thucydides Artaxerxem Longimanum / ther effter skriffuer Xenophon i sin tiid om Dario Notho oc hanss sønner Cyro then yngste oc Artaxerxe Mnemone / oc haffuer tha Xenophon sielffuer verit i den krig med thennom paa samme tiid / Herfore fare the ny Schribenter møgit vild hoss the Jøder / huilcke møgit vforstandigen sette icke mehr end 4. aff the Persarum Konger / oc forlere saledes mehr end hundrede aar vdi dette visse tall om verden / vtaff huilcket mange andre vildfarelse efterfølge.

Herodotus. Thucydides. Xenophon.

In Daniele oc Esdra beschriffues ocsaa om thesse Persarum Konger/men somme aff thennom neffnes ther anderledes end hoss the Greiske. Herfore vil ieg korteligen til en vnderuisning giffue min mening til kiende her om. En part forskiude Metasthenem Historiographum / fordi hand neffner somme aff the Persarum Konger anderledes end the Greiske neffne thennom / Men efterdi att Esdra oc Phylo komme offuer enss med hannom / Saa vil ieg icke forskiude the Konger som Metasthenes opregner / forthi att thet er icke tuil att Esdra haffuer to besønderligen møgit vist om thet Persarum riige oc theris handel / efterdi att hand vor ther en mechtig herre oc ebland the operligeste riigens rad i landett. Nu beregner

Metasthenes. Esdra vor i Persarũ riigẽs rad.

Methaſtenes the Perſarum Konger i ſaa mode ſom her effter følger/ oc deſſe ere the førſte wdaff huilcke vildfarelſe oc wenighed ebland the Skribenter kommer aff/ oc i lige mode beregnes the aff Eſdra oc Phylone.

Darius oc Cyrus haffue regeret tilſammens 2. aar/ Oc ther effter alene Cyrus 22. aar.

Artaxerxes Aſſuerus	20.
Darius Artaxerxes Longimanus	37.
Darius Nothus	19.
Artaxerxes Mnemon	55.
Ochus	26.
Arſames	4.
Darius	6.

Thenne wenighed ebland the Skribenter om theſſe førſte Konger kand mand letteligen concordere oc ligne/ ſom meg tyckes i ſaa mode. The Greci vide inthet att ſkriffue om thenne Dario/ ſom haffuer regeret paa ſamme tid med Cyro/ ligeruiſt ſom Daniel ſiiger/ Att hand haffuer icke lenge regeret/ therfore haffuer oc hanſſ naffn icke verit ſare møgit bekant i fremede land/ Oc Daniel giør ſelffuer en vnderſked emellom thenne Dario oc Cyro/ oc thenne Darium kaller hand en Medum oc Herr offuer Medos/ Men Cyrum kaller hand en Koning Perſarum. Nu beregne the Greci aleniſte the

Darius regerede med Cyro.

niſte the

niste the Persarum Konger / oc ther ebland inted thale om the Medis eller theris handel. Fordi att thet Kongerige Medorum er strax kommet vnder the Persis / Herfore ere icke the Greiske Historier emod then hellige Bibel / Endoch att the Greci icke beskriffue thenne Darium / Effterdi att the opregne alenniste the Persarum Konger/som sagt er. Josephus skriffuer att thenne Darius haffuer verit Cyaxares Astyagis son/ om huilcken Xenophon skriffuer/ thet kand vel vere.

Then anden Koning Artaxerxes Assuerus vor Darius Hystaspis søn/ Men Cambises settes icke ther ebland / fordi hand haffuer regeret then stund hanss fader leffde Cyrus/ eller icke lenge effter hanss død. Fordi att the Persæ haffde sodan skick hoss thennom / att/nar som theris Koning ville fare aff riiget i krigsuise/ tha skulle hãd tilforn vduelge oc beskicke thennom en anden Konge i sin sted / Saledes er Cambises giort til Koning aff hans fader Cyro/ tha hand ville fare emod the Scythas / oc siiden for hand aff landet oc førde krijg med the Scytis i 6. aar/ wdi medel tiid haffuer Cambyses regeret i Persia / oc the Greci beskriffue hãnom at haffue regeret i 7. aar/ oc thennom skal man begynde fra den tiid hanss fader leffde oc førde den krijg med the Scythis. Oesaa giffue Assueri historier til

Artaxerxes Assuerus.

Cambyses.

kiende / att hand vor then samme Darius / Fordi att Phylo skriffuer / att hand haffuer igien vundet the land som vor aff faldne thē tiid att Cyrus haffde forloret thet Slaug med the Scyther. Saa ved mand ocsaa att Darius motte saledes igien vinde Babylon / som vor oc paa samme tiid aff fallen fra Persarum Regimente.

Darius Artaxerxes Longimanus.

Den tredie Koning som Methastenes setter / kalles Darius Artaxerxes Longimanus / Men effterdi att hand haffuer sit naffn her wtaff / att then høgre haand vor lenger end then venstre / Saa kand icke Methastenes haffue ment nogen anden / end thenne samme huilcke the Greiske kalle Longimanum. Nu er dette vist hoss the Greiske / oc kand man dette ocsaa beuise aff then kriiges handel ther haffuer seg begiffuit hoss thennom / att ther haffue verit en anden Koning som hed Xerxes emellom Dario Histaspis oc Longimano huilcken ther haffuer førdt en stor berømpt kriig med the Greiske. Thenne Xerxem haffuer Methastenes icke beskriffuit oc achter ieg att thet er skett herfore / Att paa denne tiid att samme Xerxes vor bort faren til Greciam med thet første strax effter att hand vor kommen til Regimentet. Tha haffuer Longimanus Xerxis Søn regeret wdi Orient i hanss Faders frauerelse. Herfore beneffnes ther aleniste Longimanus / oc Methastenes beslutter saaledes bode Xerxis

de Xerxis oc Longimani aar tilsammens. Fordi att mand formercker aff Thucydide/ att the aar som Eusebius setter ere icke rett beregnede. Oc skal man vide att the Jøder pleyge att bruge thesse tuende ord Darius/ Artaxerxes / ligeruist som menlige Kongelige titel/ oc hoss oss nu bruges thesse ord Cæsar/Augustus/Therfore kaller Esoras thenne Longimanum bode Darium oc Artaxerxem / Men att thesse aar beregnes anderledes hoss andre schribenter/thet sker for thenne sag skyld at en part aff desse Konger haffue begynt att regere paa den samme tid att theris forfedre leffde / oc therfore haffue the Schribenter beregnet theris aar oc tiid attskilleligen then ene saa oc then andre anderledis.

Om Cyro Koning.

Cyrus.

Cyrus then første Monarcha aff Persia/haffuer verit en aff the aller naffnkundigeste Førster oc Koninger paa Jorden. Fordi att Gud haffuer hannom giffuit alle honde høge oc Førstelige dygder / oc besønderlig lycke oc velfart i hanss Regimente / oc mange Herlige seyer oc mandom emod hans Fiender/ Ja Gud haffuer ocsaa førdt hānom til then rette Guds bekendelse/formedelst then høge Prophet Daniel / ligeruist som then hellige

Huorledis att Förster skulle optuchtes.

Skrifft

Skrifft oss clarligen thet beuiser. Saadane merckelige Førster skulle wi grangiffueligen ansehe/ huilcke Gud haffuer saa høgeligen begaffuit/ oc achte det for Guds besønderlige gaffuer oc naadelige velgerninger / formedelst huilcke Gud ville saaledes hielpe Verden oc holle menniskerne vnder lydelse / oc her med beskicke tucht oc friid / oc loug oc rett paa Jorden. Herfore er thette stor wgudelighedt att forsmaa oc forachte saadanne Førster som thet wforstendige folck pleyger att giøre/ Men oss bør alle at erhe thennom oc ther wti prisse Gud.

Huorfore att Gud lader Förster oc Adel bliffue.

Ebland thesse Guds tienere oc merckelige Heroes vor thenne Cyrus en besønderlig Herre. Huilcken ocsaa er fød aff Høggeborne Førster. Fordi att Gud lader saadan hog Erhe oc Edelhedt bliffue wti Verden/ hoss nogre besønderlige hoge Slechter til en Herlighedt att regere oc beskytte land oc Rige. Oc effterdi att Gud haffuer selffuer Edel giort oc eret saadanne Førster / skulle wi oc sammeledes thennom erhe/oc ther wti hedre Guds eigne besønderlige gierninger.

Cyri Foreldre.

Cyri Fader vor en Første i Persia wtaff then Slecht Sem / hanss moder vor en Konge Dotter aff Media. Oc Herodotus skriffuer/ att then Koning Medorum Astyages haffuer hafft en drøm om sin Dotter / oc hannom tøchtes att ther vurste ett vintre aff hindes liiff/huilcket ther skulde then gantske Asi/

Astyages drom.

ke Asiam med sine grene / Dette haffuer mand saa vdlagt / att hun skulle føde en veldig oc stormechtig Koning. Men siden att Cyrus vor fød / tha befrøchtede Astyages / att thet Kongeruge Medorum skulle med tiiden/komme fraa hannom oc til de Perser. Herfore haffuer hand befalet sin Hoffmester Harpago / att hand skulle bort føre dette hanss eigen Dotters børn oc slaa thet i hiel/ Men Guds villie oc Guds rad kand inthet menniske forhindre / Fordi/att endoch att Harpagus tog det børn oc lod thet saa bestille att thet skulle slaes i hiel / doch beuarede Gud thet vnderligen/ i saa mode/ att en Hyrde vor befalet/att bere thet børn paa ett bierg/oc bliffue ther hoss samme børn til saa lenge att thet døde aff hunger / oc nar thet vor dødt/ tha skulle Hyrden thet sige Harpago / oc tha ville han lade thet besehe/paa det att hand kunde saaledes berette all sandhed for sin Herre oc Koning / oc lade thet børn erligen begraffue. Men huad skede / Strax effter att Hyrden haffde boret samme børn hiem till sit huss/ Tha haffde hans Hustru ocsaa født paa samme dag ett dødt børn / Oc tha hun hørde aff hindes mand / att hannom vor befalet att lade thet wskyldige børn omkomme/ oc sahe att thet vor saa deyligt børn oc hørde att thet vor født aff Kongelig Slecht / tha gaff hun sin mand dette rad / att han

Guds villie kand ingen forhindre.

skulle

skulle i den sted bortt bere hindes døde børn/ saa ville hun dette Børn opfostre/ ligeruist som sit eiget/ Oc hun formanede hannom oc bad/ att hand icke skulle bedriffue noget mord offuer thet Kongelige blod/ oc helst fordi at Kongen kunde ingen ythermere fare foruente seg aff dette børn/ Nar som det saaledes bleffue opfostredt oc achtet for ett Hyrde børn/ Oc skulle vel Kongen oc saa bliffue til friids/ Nar hand hørde att børnet vore dødt oc begraffuet. Thenne Hyrde effterfulde sin Hustrues raad/ oc bar sit eiget døde børn hen paa bierget/ Oc lod siiden tilsiige Harpago att thet børn vor dødt/ Harpagus forskickede strax nogre besønderlige att beskue børnet oc lod thet erligen begraffue. Siiden berette hand for Kongen/ att hand haffde then sag saa bestellet som hannom vor befalet/ oc att thet børn vor begraffuet. Alt saaledes er thet børn Cyrus bleffuit hoss then Hyrde oc der opfostret. Men ther effter att samme børn vor nogit opuoxen/ tha haffuer strax then edele beskickelighedt oc Kongelig art beuist seg wdi hannom/ i saa mode/ att alle the andre børn hanss medliige/ motte vel liide hannom/ oc alle giorde hannom erhe oc elste/ Der nest begynte hand ett regimente ebland the andre børn som vore lige store oc gamble med hannom/ att huor som nogen aff thennom giorde nogen skalckhedt oc ville

seg icke

seg icke tuchteligen holle / tha haffuer hand det strengligen straffet / Herfore skede det saa / att hand haffuer hotdeligen slaget en anden Edel mands børn / oc thenne sag er beklaget for hans Fader / oc paa det siiste kom det for kongen / Tha lod Kongen forsamble alle the børn for seg / oc tha hand hørde Cyrum thale / forundrede hand seg paa hans beskickelighedt oc fornumstige suare / oc betenckte seg om den tiid / paa huilcken hans Dotter haffde født thet børn til forne / oc forspurde seg saa langt att hand formerckte / att dette vor thet samme børn som hand tilforn haffde befalet att sla i hiel. Tha behiølt Kongen samme dreng børn Cyrum hoss seg nogen tiidlang / Oc han skickede seg saa vel oc tuchteligen i alle mode / att Astyages nu inthet mehr befrøchtede seg for hannom / Men lod hannom fare til sin Fader i Persia.

Doch vor Kongen suorligen vred oc vgunstig paa sin Hoffmeister Harpago / Fordi at hand icke haffde fyllest giordt hans Konglige befalning oc thet børn omkômet oc lod saa kalle hannom for seg / oc befolde at hand skulle beskicke hânom sin vnge Søn til Slottet / Dette giorde Harpagus / oc tha lod Astyages thenne Harpagi søn slachte oc koge / oc haffuer strax ther effter kallet Harpagum til bords att ede sin egen søn / oc der moltiid vor giord tha lod Astyages Then suore gt umhedt Astyagis.

 fram

fram bere samme børnss hoffuit/ hender oc fødder for Harpago oc sagde til hannũ dette børnss kiød haffuer du edet / Harpagus kende det hoffuit/oc formerckte huad hanss herre haffde giort oc huor føre sodant sket vor/ hand tygde stille/ oc beuiste all ydmighed oc frøcht emod Kongen som hand plegde att gøre tilforn oc lod seg inthet merckte att hãd ville thet grumme tyranni med tiden heffne.

Harpagi snilhedt.

Ther effter practiceret Harpagus hemmeligen hoss the store herrer i Media att the skulle falle fra Astyage oc giffue seg til Cyrum oc gøre hannum til Koning. Sodant gaff hand Cyro til kiende oc formanede hannum att hand skulle indtage riiget oc heffne saledis thet grumme tyranni som Astyages haffde bruget emod thenom bode. Men paa dett att dette hanss anslaug skulle bliffue hemeligt oc icke obenbares. Tha lod hand beskicke en haare til Cyro med ett vist bud oc ther vd inden sidde hand et briff emellom skindet/oc befalede samme bud inthet andet at sige / End att Cyrus skulle selffuer flaa skindet aff samme haare.

Harpagi treskhed.

Den tiid Cyrus haffde nu fundet dette breff oc formerckte theris anslaug/da rustede hand seg oc droug ind i Mediam / Ther møtte hannum Astyages/ oc Harpagus vor ta vdualt Hoffuitzmand emod Cyrum/Ther fore gaff hand seg strax vnder Cyro oc then gantzke Hoop med hannom/ Saaledes for-

lorede

lorede Astyages thet Kongerige Medorum
oc bleff fongen. Men Cyrus hiølt hannō Før
steligen oc lod hannom icke døde / Alt saale-
des er det Kongerige Medorū forwandlet
formedelst Tyranni oc kōmet vnder the Per-
sier. Ther effter haffuer then riigeste Ko- Cresus rex
ning som vor besidendes fremmerst i Asia Asiae.
ved naffn Cresus / førdt en kriig emodt
Cyrum / Men Cyrus drog hannom emod
oc vandt det slaug / oc haffuer indtaget det
gantzke Kongerige oc bestormet den faste
Stadt Sardis oc fongede der Cresum. Men Sardis
siden att Cyrus ville lade brende Cresum /
Tha skreg Cresus aff baelet oc røpte med
gredendes røst / O Solon Solon. Dette for-
undrede seg Cyrus / oc lod strax adsporge hā-
nom / huad desse ord bemerckte / Da suckede
Cresus oc sagde / Att ther vor hoss hannom
long tiid til forn en viisman aff Athen som
hedt Solon / oc hānom haffde hād beuist stor- in conspectu
erhe / oc lod hannom sehe all sin macht / Her- ...
lighed oc riigdom / oc atspurde hānom / huad
han achtede der om / oc om han icke mente oc
trode att hand vor saa mechtig oc riig / at in-
gen kunde hannom skade / oc att hand haffde
icke i behoff att befrøchte seg nogen vlø- f. timescere
cke. Tha haffuer Solon straffet hannom oc
sagt att ingen haffuer saa stor løcke her i
Verden att hand maa berøme seg aldeles
att vere løcksalig / for end hand dør / oc
haffuer sehet hanss endelygt / oc att ingen

er saa rig oc mectig att vanløcke kand io slå hannom til bage/ oc Cresus sagde att hand haffde paa samme tiid icke møgit achtet saadan thale/ oc vor saa frymødig att hand kunde tha icke befrøchte nogen wlycke eller saadant fald oc werlig død som hannom tha fore stod. Men nu gick hannom hordeligen thenne Solonis thale til hiertet/ therfore robede hand nu sorgeligen oc neffnde thenne Solon/ oc ville att alle menniske skulle betencke wti theres velfartt att the kunde oc saa falle/ paa det att the saaledes icke skulle bliffue stolte/ oc fordristige til att begynde nogen sag/ som thennom kunde sla til bage oc paa det siiste komme til besuering oc euig skade.

Solonis merckelige tale til Cresum att stor locke er ingen eiigedom.

Da Cyrus haffde hørdt denne thale/ haffuer han naadeligen forbarmet seg offuer Cresum/ oc sagde att han ville icke ythermere bruge hordhed emod hannom/ Men han betenckte att Cresus haffde oc til forne verit en stor oc mectig Konning saa vel som han/ oc att hand i lige mode vor oc ett menniske/ oc motte hende seg i fram tiiden at hād kūde ocsaa haffue fremmedt naade oc barmhiertighed i behoff/ Ther effter befolde hand att føre Cresum til seg / oc hiølt hannom siiden Førsteligen i store erhe/oc effterfulde hans raad i møgen handel. Ocsaa haffuer Cyrus tha adspurdt Cresum for huad orsage hand begynte samme krig emod hannom/ effterdi att

Exempel om Konnelig mildhedt.

di att hand haffde tilforne her om radspurd seg med Apolline / ellers om Apollo gaff hannom saadant raad? Cresus suarede att Apollo raade hannom vel med thesse ord / **Bekende deg sielff saa skal thet gonge deg vel.** Oc att hand haffde dette Apollinis raad oc aduarelse icke forachtedt / Fordi att strar ther effter att hand første tiid haffde forloret sit folck/ huilcket hand forskickede the Assyrier til hielp emod Cyrum / Tha haffde hand siiden achtedt att siidet stille oc leffuet i rolighed med friid / oc fordi hand sahe att Cyrus haffde saadan løcke oc macht / Men doch haffuer hofferdighed bedraget hannom/ den tiid hand hørde att the omkring ligende Steder oc Førster trøstede hannom møgit oc berømmede hans store macht oc beskickelighedt / oc haffue therfore vdualdt hannom til en Hoffuitzmand emod Cyrum/ Saadan priiß oc store fortrøstning beblindede hannom saa møgit / Att hand thenne Apollinis aduarelse oc raad anderledes vdlagde/ oc mente att hand skulle bekende seg selff / att hand vor saa mechtig oc icke ringere end Cyrus / Herfore haffde hand giffuit seg til denne kriig emod hannom. Dette er nock sagt om Creso / oc kunde wi her wti sehe mange skiøne Exempel/ huorledes att Førster lade seg offte bedrage til wnøttelig kriig for in- Hnad mã skal lere aff Creso oc Cyro.

for ingen nød eller trang skyld/ Men formedelst onde raadgiffuere oc smigrere/ Som vel kunde trøste oc rose store førsters mechtigheedt/ saledis att forderffue bode land oc rige/ the førster til skade oc euig forderffuelse. Ocsaa kand man her vti sehe/ huor sachtmodeligen Cyrus haffuer hollit seg i sodan hanss store løcke oc velfard/ Att hand er icke her vdaff bliffuen mehr stolt eller tyrannisk/ Men thess støre seiger hand vand/ thess mildere oc naadeligere bleff hand.

Huorledis Cyrus vand Babylon.

Alt saledis haffuer Cyrus indehafft alle the land fraa thet yderste i Persia oc indtil Jonia/ som liger mit wdi Asia. Siden er hand dragen til bage igen oc haffuer belagt then stad Babylon/ huilcken mand hiølt thet fore/ att thet vor icke mugeligt/ Att nogen kunde vinde hende med macht/ Men Cyrus vandt staden saledes/ Ther flyder ett vand som kalles Euphrates egenem Babylon med mange strømme/ dette vand haffuer Cyrus ladet vdstinge oc førde det anderstetz om kring/ Saa mand kunde ther offuer gonge til fods ind i staden. Siden lod hand beskicke nogre speigere ind i byen som hannum skulle aduare/ Naar the Babylonier toge thennom minst vare oc vore vberede/ oc tha haffuer hand om natten indført sitt folck offuer vandet i staden oc hasteligen offuervundet Babylon.

Her kunde wi alle sehe oc formercke att efftherdi ingen menniskelig macht kūde giøre thenne Cyro nogē modstand/Men saa mange veldige steder oc Kongeriige motte giffue seg vnder hannom til all vnderdanighedt / Att dette er idell Guds verck oc gerning / huilcken som indsetter/ oc beskytter sodanne høge Monarcher oc regenter/oc att sodanne regimente bliffue aff Guds eigen hielp oc macht / beskickede emod dieffuelen her i denne verden til att holle saledes en tilbørlig oc erlig skick oc polici ebland menniskerne.

Oc skal mand her vide att strax effter att Babylon bleff vundet/ tha begyntes først dette Kongeriige Persarum att kalles en Monarchi / fordi att Babylon vor tha hoffuit staden i thenne Monarchia. Oc nu ere alle disse Kongeriige Chaldeorum/ Assyriorū/ Medorym oc Persarum til sammenss komne vnder ett regimente / oc her foruthan thenn fremmerste partt vdi Asia/ oc mange andre store Land som grentze om kring alle thesse riige / huilcke Cyrus haffuer alle regeret med alsom størst loff oc priiss. Saa att ingen regent oc herre findes wti alle Historier som er høgeligere prisett oc erhet end thenne Cyrus.

Oc begyntes thenne Monarchia Persarum strax effter att Babylon vor vundet/ oc i det 70. aar effter att the Jøder vore førde fraa Jerusalem til Babylon.

Oc vor dette skedt 3443. aar effter Verdens begyndelse.

Oc for Christi fødtzel 501. aar.

Heraff maa mand formercke att the Greiske Historier som begyndes først aff Cyro/ ere icke saare gamble.

Om Jødernes forløssning aff theris elendighedt til Babylon.

DEtte er nock sagt om thet Verselighe Regimente wdi den tiid. Nu bør oss att vide mogit om thet Aandelige Regimente oc then hellige Kircke/ Att strax effter att Cyrus haffde vundet Babylon tha haffuer hand naadeligen løss giffuit alle Jøder / oc lod thennom frij vdfare aff alle sine Kongerige / oc indsette thennom wti theris eigne Jødiske land igen. Herudi kand mand sehe att Gud vil icke forglemme eller forlade sin Kircke oc the Gudfrøchtige Guds tienere/ oc huor hardt att Gud haffuer hende oc tennom i besøring.

Gud vil sin Kircke besorge.

beskørning. Babylon skulle tha forgonge i grundt / paa dett att Guds tienere oc Guds Kircke motte saa bliffue ledig oc frij. Efferdi att the Babylonier ville ingen naade beuise thennom. Oc the øfferste ebland the Jøder som fore til bage igen til Jarusalem / var Zorobabel then Konings Jeconie sønne søn / oc Jesus Sacerdos / Saaledes er then Slecht Dauid bleffuit i Regimentet / oc thet Presterdømme er atter igen anrichtet som thet vor tilforne effter Guds skick. Men huorledes thet er framdelis til gongit hoss the Jødiske vil ieg her effter beskriffue. Zorobabel Jesus Sacerdos.

Oc Gud haffuer naadeligen beteedt denne Cyro saa stor naade / att hand er kommen til den rette tro oc sande Guds dyrckelse / formedelst Danielis vnderuisning / Ligeruist som hans eigen confessio oc bekendelse formelder / wti huilcken saa stonder / Att Gud haffuer giffuit hannom alle Riige paa Jorden / oc befalet att hand skulle hannom igen opbygge det Tempel til Jerusalem / Alt saaledes haffuer paa den tiid then rette tro oc Guds bekiendelse verit icke aleniste bekand hoss the Jøder / Men ocsaa hoss the Hedninger i thet Kongeriige Cyri. The Hedninger loffue oc Cyrum / fordi att hand vor Gudfrøchtig / oc haffuer hollet oc formanet sine vnderdane til Guds frøcht. Oc Xenophon skriffuer att Cyrus haffuer sagt / Cyrus er optuchtet aff Daniele. Then sande tro vor oc bekandt hoss Hedningerne.

att so bedre thet er att skube med fromme folck / lige saa er thet løcksaligere att regere oc fare i marcken med fromme oc gudelige folck.

Om Daniel.

JEg skulle her møgit thale om Daniel som vor paa den tiid then helligeste Prophet i thenne hellige Kircke. Men ieg kand hanss loff icke vdrette med faa ord / fordi att hand haffuer icke aleniste verit then høgeste person i thett Aandelige regimente/ om huilcket hand haffuer skriffuit mange høge oc merckelige prophecier oc ther wdi ocsaa clarligen beraamet den tiid/ naar Christus skulle fødes. Men hand haffuer ocsaa verit i thett verselige regimente ebland thet offuerste rad hoss Koning Cyro / oc haffuer ther om hafft drebelige høge prophecier/ om then skick oc ordinantz som skulle ske i the effterkomende store Kongerige/huilcket man finder altsammenss wdi hanss skrifft/ therfore vil ieg thet her lade fare.

Daniel vor i rigess rad hoss Cyro Koning.

Om Cyri død.

Siiden

SIden ther effter att Cyrus haffde vndertuinget Babylon / ere the grumme folck Scythe indfalne hånom i sine land / Tha haffuer Cyrus befalet sin søn Cambysi thet Kongerige att regere oc hand er selffuer reyst emod sine fiender the Scyther / oc haffuer thennom først slaget oc fanget theris vnge Koning i samme Krig. Her offuer siiger Herodotus / att Cyrus bleff siden slagen igen aff thed samme grumme folck / oc er omkōmen i samme slaug / oc att theris Koninginde Tomyris tog Cyri hoffuit oc kaste thet i en spandfuld aff mandeblod / oc sagde / Cyrus haffuer stedze tørstet effter mande blod / nu skal han fonge nock att dricke / Denne gierning / om thet sandt er / tha beuiser hun mehr thenne store vmenniskelige Tyranni oc forskreckelige grumhedt som dette Folck de Scythæ brugede / End att dett kand vere thenne fromme Cyro til nogen skendzel eller werlighedt / Fordi hand førde erlige oc retferdelige Krig emod the Scyther / ligeruist som en hellig oc loffliger Koning burde / sine Land att beskytte oc forsuare.

Thenne krig Scytharum emod Cyro.

Exempel om alsom storste grumhed.

Thi att en Koning bør att vere en Krigsmand oc icke sehner eller lad emod sine Fiender. Doch skriffuer Herodotus ther hoff / att andre thale anderledes om thenne

Cyri

Cyrus dø-de paa hanss sotte seng.

Cyri død oc affgong. Saa finde wi ocsaa att Xenophon schriffuer huorledis att Cyrus er død paa hanss sotte seng oc att hand haffuer tilforn formanet sine Sønner til Guds frøcht / oc til att holle kierlighedt oc enig-hedt emellom thennom selffue indbyrdes/oc att hand med mange ord oc long thale haff-uer thennom paamindt oc vnderuist/for end hand døde / Att the skulle vide oc komme i hug/Att menniskernes siele skulle aldrig dø/ eller forgonge med legommerne / Men att the ere wdødelige/oc att the gode siele skulle haffue got oc euig roo hoss Gud effter dette liffuet/Men the onde skulle lide straff oc euig pine. Oc her paa gaff hand thennon enn det-lig beuisning att kunde dette forsta vtaff theris eigen naturligt forstond / om miss de-dere oc onde menniske oc sagde / att mand kand sehe/ huorledis at alle missdedere haff-ue en gruelig forskreckelsse i theris siel oc sam uittighedt/saa lenge the leffue/for theris on-de gerninger skyld som the haffne bedreffuit. Oc herutaff kand man besinde /Att the siele haffue en besønderlig verelsse oc vesen/oc ere besønderligen att skilde fra ligomerne/oc eff-terdi att sodan forskreckelsse kommer vtaff Gud / Saa er thett et vist tegen/ att Gud vil straffe alt dett wretteligen bedriffues her i verden. Dette er nock sagt om thenne hel-lige Koning Cyro.

Cyri ler-dom om sielernes wdødelig-hedt.

Naar the Philosophi haffue først verit i Grecia.

TIlforn haffuer ieg sagt at Poeter haffue første tiid verit the lærdiste wdi Grecia/Men siden wti Cyri tiid vor the andre lerde mend/ huilcke mand haffuer kallit Philosophos / oc aff thenom vore tuende parti opkomne paa den tiid i verden. Som ere Philosophi Ionici oc Philosophi Italici. Ionici vore wdi Ionia oc desse haffue fliteligen lerdt oc disputeret Physicam oc Astronomiam. Theris første begyndere hed Thales/hand haffuer første gong hoss the greiske forordineret huort ar wti 365. dage/oc Endog at the haffde tilforn 12. moneder om aret/Saa motte de att ligeuel beregne Solenss løb effter monadens løb. Ocsaa haffuer Thales første gongh forkyndet Eclipsim wdi Grecia oc haffuer sett oc beskicket puncta æquinoctiorum/ huilcket tha vor paa den tiid aff hannō en fri konst oc mesterstycke/ oc dette haffuer hand lerdt aff the Aegyptijs / hoss huilcke Gud haffde tilforn thenne konst beuaret/ denne Thales haffuer oc lerdt att menniskernes siele ere wdødelige/oc vor begyndelsen til all then Philosophi som verit haffuer i Grecia.

Philosophi begyndes forst vnder Cyro.

Ionici.

Thales.

Italici. Pythagoras.

The andre som kalles Philosophi Ita-
lici ere komne aff Pythagora / fordi att Py-
thagoras haffuer ocsaa leffuit paa denn
samme tiid Cyri / wdi Italien paa denn yder-
ste ort som støder paa Sicilia / oc haffuer i
fordom tiid verit Greisk / oc tha regerede
Seruius Tullius til Rom. Pythagoras haff-
uer icke lerdt Physicam oc Astronomiam
som the andre / Men Arithmeticam / Geome-
triam oc Musicam / oc saa haffuer Pythago-
ras med sine Discipler førdt ett strengt leff-
net oc eenligt / for vthan nogen om gengelse
med andre mennisker / ligeruist som muncke
leffnet / oc haffuer beskicket mange vnderli-
ge Ceremonier / oc lærde sielsam ting om
menniskerness siele / huorledis att te skulle
forandeles effter døden / oc the onde menni-
skers siele skulle fare ind wdi bestier oc wskel-
lige creatur til en straff oc pine for theris on-
de leffnet. Oc thesse Pythagorici haffue he-
meligen bruget thenne lerdom emellom
thennom selffue / Saa att thet vor forbudet
hoss thennom / Att ingen skulle obenbarli-
gen thale her om for then mennige mand /
paa dett att the skulle icke opuecke almu-
gen med theris besønderlig handel oc ler-
dom til nogen wlielse oc wenighedt eller til
att forachte theris almendelige oc seduan-
lige viis oc skick. Doch er thenne seckt oc
parti icke lenge bleffuit i sin macht.

Dette

Dette er nock sagt paa huilcken tiid/ att desse Philosophi begyntes / paa dett att mand kand vide nar the konster ere opkomne oc haffue seg formehret. Siden her effter vil ieg nogre opregne til derts tiid / som haffue lerdt Philosophiam / Endoch att the vore faa som ere verdige til at haffue dette erlige naffn oc kalles Philosophi. Derfore vil ieg icke heller mange opregne.

Om Solon.

HEr endoch att ieg vil her for korthedt skyld mange forlade / doch maa ieg icke forglemme Solon/ for thenne sag skyld alene/att thenne Rømiske rett huilcken wi end nu i thenne dag bruge / er en part kommen fraa denne Mand / som haffuer oc saa leffuit i Cyri tiid/ oc vor med Thales vel bekandt. Men fordi att ther bleff en stor wenighedt til Athen / for thenne sag skyld at the mechtigeste i Staden/ lode selffue gribe theris skyldener som icke formotte att betale / oc nøde thennom til treldom/Tha haffuer then

Solon beskreff först then Romiske Ret.

gantzske

gantzske Stadt samtyckt oc beuilget / att Solon skulle dette foruandle oc her om giøre bedre skick oc ordinantz / oc om andre ting flere som vore wtilborligen paalagde i Staden / oc Solon tog seg dette føre oc giorde mange gode ordinantzer oc skick som wi end nu bruge. Oc skal man dette her besønderligen mercke / att til førne vor ther anden loug oc rett oc leges beskreffne hoss the Athenienses aff en anden Mand som hed Draco / oc the vore sare strenge oc horde for wthan alle naade / wdi saa mode at alle missgierninger smaa oc store skulle straffes med suerd / Herfore haffuer en vijsmand sagt / att Draco haffde skriffuit sine Leges med blod oc icke med bleck. Alt saadanne horde oc strenge Regimente haffuer ther verit med thet første i Verden / Men huad saa møgit strengt er / det pleger icke gerne att vare lenge. Herfore haffuer Solon giordt vnderskedt oc gradus her ebland att straffe samme sager med swerd oc somme anderledis / hand haffuer oc giort skick om skat oc vecht oc aarss tiid / oc besønderligen loffues thenne Ordinantz som hand giorde / att huer Borgere for seg skulle alle aar til kiende giffue for øffrigheden sin formue / handel oc Handuerck / wtaff huilcket mand kunde seg erligen vnderholle i thet aar / oc huor som nogen tha vor funden orckeløss bleff hand foriaget.

Draco skreff sin loug med blod.

Strenge Herrer regerer icke lenge.

En herlig skick att foriage orckelose.

Om

Om Cambyse.

CAmbyses begynte att regere den tiid hans Fader Cyrus drog emod the Scyther / oc hand haffuer indtaget thet Rögerige Egypten / oc vor doch sin Fader saare wliig i all sin handel. Cambyses.
Tha Prexaspes en aff hanss øffuerste Raad straffede hannom oc sagde / att the Perser Prexaspes.
priissede oc loffuede hannom møgit / Men dette misshagede thennom aleniste / att hand ville øffue seg til drick / Tha lod Cambyses kalle sine Førster oc rad tilsammenss oc atspurde thennom om the viste nogit att straffe hannom fore / the suarede alle ney/ men achtede hannom operligere att vere end Cyrus / fordi hand haffde vundet thet Rongerige Egypten / ythermere til riiget end hanss fader Cyrus. Ther emod suarede then Koning Cresus / huilcken Cyrus haffde tilforn besønderligen befalet / att han skulle haffue acht paa hanss søn Cambysem / oc hannom paa minde oc vnderuise til det beste / oc han talde alsa /att Cambyses kunde icke end nu lignes med sin fader Cyro / for thenne sag skyld/at hand haffuer icke end nu sadane en søne/ som Cyrus haffde effter seg Cambysem. Thenne høffuiske thale befiøld Cambysi møgit vel / men strax hand haffde hollet sadant rad / oc the Førster haffde in- En høffuisk fortecht tale Cresi.

J thet at

thet att skylle hannom. Tha lod hand kalle Prexaspen for seg oc sagde til hannom / paa dett att hand skulle sehe/att hand kunde rade seg selff oc var end tha ved sine skell/ Endoch att hand haffde drucket / derfore skulle hand beskicke hannom sin vnge søn / oc hannom ville hand sette til ett mael att skiude til/ nar han vor allermest drucken / vor thet saa / att hand rammede icke hiertet / tha motte mand retteligen holle hannom for en drunckere / Men rammede hand hiertet/tha skulle mand forstaa att hand haffde sit skel oc samuittighed / att ligeuel att han vor drucken.

Cambysis grumhed oc Tyranni.

Oc dette skede altsaa / Cambyses lod sette børnet til ett mael/ tha hand allermest drucken vor/ oc skiød der til/ oc lod siden opskere samme børn / att beskue / om hand haffde rammet oc trefft hiertet / oc ther mand dette altsaa befand / tha haffuer hand viist then Fader Prexaspi samme hans eiget børnß hierte oc sagde/ att hand motte vel ther aff forsta / att han vor ingen dranckere.

Druckenskab er orsage til alt ont oc gör vise mend galne.

Her kand mand sehe huilcke høge oc drebelige mend att druckenskab kand giøre galne oc wskellige oc Tyranniske / Endoch att the ere tilforne vel optuchtede. Forthi att ther er icke tuil att Cyrus haffuer io ladet vel optuchte sin Søn Cambysem fraa sin børndom til ali god beskickelighedt/ huilcken hand selffuer vil her beuise med

se med

ſe med hans viiſshed til all ſkiude / Doch er hand ſaaledes forderffuit formedelſt druckenſkab / i ſaa mode / att om hand haffde end ſkiont thenne beſkickelighed til att ſkiude. Saa haffuer hand doch forloret mange andre høge dygder / oc hanſſ ſkell oc fornumſt er meſte parten forkrenckt / oc all dygdelighedt borte / ſom ſkulle ett menniſke holle til tucht oc ere. Saadanne exempel ſkal mand ſtedze holle the vnge ſuenner føre ſom gerne ville giffue ſeg til drick oc døy / Fordi att her ſtrax effterfølger huordan ende att dette hanſſ onde veſen haffuer fonget.

Siiden lod Cambyſes hemmeligen i hiel ſlaa ſin Broder Smerdim oc tog ſin eigen Søſter til echte / endoch att naturen beſkemmer ſeg for ſaadant echteſkab. Oc det begaff ſeg en tiid ſom the alene bode ſade offuer borde / att Cambyſes for luſt ſkyld hitzede een vng Løffue oc een raſker Hund til ſammens / oc daa Løffuen bleff then Hund offuer ſtarck / tha ſled een anden vnger Hund ſeg løſſ aff ſit bond ſom han ſtod bunden / oc vor thenne andens broder / oc løb der til att hielpe hannom / oc the reffue ſaa bode Løffuen vnder thennom / Tha bleff Cambyſes ſare glad aff dette ſpil / att the Hunde beuiſte

Cambyſes ſlog ſin Broder i hiel / oc toch ſin Søſter til echte.

Hunde troſkab.

huer anden saadan troskab / Men Koninginden begynte bitterligen att grede / det fortrød Cambyses oc adspurde hinde huor fore hun gred / hun suarede / fordi att han sahe desse hundes troskab / oc fordi att hindes døde broder vor icke vederfaret saadan huldskab aff then andre sin broder / Tha bleff Cambyses sare vred oc lod hinde strax føre bort fraa sit ansicht oc slog hinde i hiel. Saadant vesen kunde icke lenge haffue nogen framgong / Fordi att Gud siger att the blodgirige maa icke lenge leffue / Herfore haffuer Gud snarligen straffet hannom / den tiid han ville fare hiem aff Egypten / Som hand satte seg paa sin Hest / tha fald hannom hanss suerd wtaff skeden / oc stack hannom i hans siide / ther aff døde hand.

Cambyses Tyranni emod sin søster oc drotning.

Cambyses fick sin straff som alle Tyranner pleie.

Dette exempel giffuer tilkiende at Gud vil icke lenge liide Tyranner oc Wgudelige Mennisker / Saaledes haffuer Cambyses icke leffuit møgit lenger end ett aar effter sin Faders død / oc lod ingen arffuing effter seg / oc eer saa aldelis vdslucht paa end tiid / Ja sandeligē dette er sare yncheligt at dette løfflige Riige skulle saa snarligen komme fra Cyri stamme / doch er thet att ligeuel bleffuit i then Slecht Cyri / Fordi att Darius tog seg til echte Cyri Dotter / Ellers vor han oc her for wthan Cyro foruandt wti slecht.

Om en wrettferdig Dommeres straff.

INgen første er saa wgudelig att hannom kand doch folge nogre gode dygder/ Fordi att Gud erher det Embede/ oc skaffer dett saa/ att nogre gode oc nyttelige gierninger maa ske/ til att vnderholle thet Regimente. Cambyses haffuer giort en erlich oc lofflig gierning/ for huilcken hand er priset wti alle Historier/hand haffde en Hoffuitzmand yderst wdi Asia ved naffn Sisamnes/ om hannom haffde hand hørdt/at hand dømde gerne wretferdeligen for gunst oc gaffuer/ Herfore lod Cambyses thenne wretferdelige Dommere rette/ oc lod flaa hans hud aff hannom oc vdspile hinde i Domstolen ligeruist som en anden hud/ oc beskickede saa then døde Dommeres son Ottanem til Hoffuitzmand i hans sted/ oc sette hannom paa Domstolen met saadan befalning/ att hand skulle aff thenne hud betencke hans Faders straff/oc foruare seg for lige slig straff om hand icke ville dømme retferdeligen. Dette Exempel haffuer Gud fore giffuit all øffrighed som haffue nogen befalning/ til att betencke att Gud vil ingen wret lade bliffue wstraffet.

En wretferdig Dommeres rette loug.

Om Dario oc huorledis hand bleff Koning.

PAa den tiid att Cambyses vor wdi Egypten / Tha bleffue the Magi til Susa hannom frafaldne / oc tha vor ther en Magus ebland som med list giorde seg til Koning. Oc kalledes tha Magi/ alle the Prester oc viiseste i landen/sapientes. Nu ilede Cambyses hiem att straffe the oprørtske Magos/ Men hand bleff paa veigen/som sagt er/Siden toge de Førster wdi Persia seg thet Riige an/ efterdi att Cambyses vor død/oc i hiel stunge the Magos / Siden komme de til sammenff oc hiølle rad/huorledes att thet riige kunde atter komme til rett skick igen / oc desse offuerste førster vore 7. ligeruist som nu i Germania ere 7. Churforster / huilcke foruthan tuil ere viisligen forordieneret aff høit betenckelsse oc for merckelige orsage skyld / lige som dette riigis øffuerste rad. Tha nu bemelte 7. Førster til hobe komme att radslaa thennom huad the skulle gøre til riigens beste / Saa bleffue ther fore giffue trende anslaug att betencke huilcket aff thennom nøtteligst vor for riiget.

Magi.

Et merckeligt rad aff the 7. Förster i Persia.

Otanes.

En ebland thennom ved naffn Otanes

gaff dette rad fore att mand skulle ingen Koning wduelge / Men the første oc steder skulle gøre en forbund med huer anden / oc regere til sammenff / oc huer skulle doch beholle syn frihedt / efferdi mand haffde forfaret / Att naar som en enstige mand alene haffde so stor macht / thaa bleff hand gerne stolt oc tyrannisk oc brugede all eigen villighedt / som Cambyses giorde.

Then anden Megabysus forskiød thenne menning oc gaff til kiende att sodan frihedt skulle end da bliffue skadeligere end nogen tyrãnij / fordi at Første oc steder om the skulle ingen offuer here haffue / tha skulle the ocsaa begynde fast verre handel for sodan frihed skild / Sodant att beťage / skulle mand icke wduelge nogen Koning / Men beskicke nogre første / oc hoss thennom skulle altiid bliffue thenne høghedt oc rigens befalning / ligeruist som Kongelig macht. Megabysus.

Den tredie kallis Darius / hand fattede begges theris mening an oc rade / Att mand skulle wduelge en Koning oc sagde att Endoch att thet vor sandt / att dette saa vel som andre ting i verden / haffuer vnder tiiden ilde aff gonget / Saa vor doch ingen stadigt oc bedre Regimente end en Monarchia / dett er / att en mand er then offuerste / oc haffuer thet gantzske regimente i sin hand alene / fordi at endoch att desse try raad vore alle gode Darius.

Monarchia thet beste regimente.

oc vißelige forgiffue / doch om mand ville ligne thennom emod huer anden / tha skulle mand clarligen finde / att inthet regimente kunde vere herligere oc nøteligere end Monarchia / fordi att hun lignes aller mest wed guds regimente i himmelen. Ocsaa skulle det neppeligen ske / Att frij førster ellers om nogre førster bliffue vdualde wti kongelig macht att regere / Att the skulle lenge bliffue endrechtelige wti sodann stor oc suor regimente / huor saa mange atskillige sager oc handel stetze fore komme wti saa viit oc stort ett riige / om huilcke the icke altiid skulle alle for drages endrechteligen. Ocsaa kunde thet icke feile/Att en aff the førster eller flere skulle io vnder tiiden ther effter practicere att bliffue alene herre oc tuinge the andre vnder seg. Thesse oc andre flere orsager fortalde Darius / Derfore effterfulde the andre 4. førster hanß rad oc besluttede/at mand skulle vduelge en Koning.

Huorledes att Darius bleff vdsalt til Koning.

Men att borttage wenighed i riiget/tha ere the 7. førster saa til enß komne / att the ville befale Gud thenne kongelige wduelgelse / i saa mode att the førster skulle arle om morgenen riide med huor anden paa enn beskicket platz/ oc huilcken theris hest tha begynte første att skriige / den skulle bliffue Koning. Oc det skede att denn tiid Darius vor hiem kommen / gaff hand sine Hoffmestere

mestere sodant til kiende/hand sagde/ at der til wiste hand gode rad/ oc førde samme affsten Darij hengst oc en mehre paa denn beneffnde platz / oc førde thennom lenge ther omkring oc lod thennom saa til sammenss/ Att naar the førster om morgenen komme til platzen / thaa skulle hesten komme then sted i hug oc vrenne effter mehren / Men nu om morgenen att the førster komme der hen tha skreeg Darij hest først / oc paa dett att the skulle icke tuile der paa/ Att thet wor io Guds forsyun oc villie/ Att Darius skulle bliffue Koning . Tha kom ther strax enn stor liune oc tordønen vtaff then clariste himel/ for vthan storm oc veder paa samme tiid att hesten vrennede. Oc the andre førster begynte strax att stiige neder fra theris heste/oc beuise Dario kongelig erhe.

Saledes er Darius bleffuen Koning i Persia / effter Cyro oc Cambyse / oc haffuer lofflligen regeret oc igen indtaget the Land som vore aff falne den tiid Cyrus er omkommen wdi Scythia. Babylon vor oc aff fallen / thenne haffuer hand ocsaa atter igen vundet effter long belegelse / wti so mode / hand haffde een første ved naffn Zophyrus hand vor Megabysi søn som vor enn aff the 7. Førster wdi Persia/ Denne Zophyrus skar seg selffuer bode nese oc øren aff / oc gaff sitden Koning Dario sit anslaug til kende som

Zophiri n erckelig troskab emod Dario.

 hand

hand i synde haffde/ oc forso ind i staden oc klagede att Kongen haffde saa skendeligen tracteret hānom/ fordi att hand gaff sodant rad att mand skulle giffue then belegning op oc fare hiem/ oc hand skickede seg ligeruist som hand haffde veret Kongens fiende oc begerede leide oc beskermelse til Babylon.
Tha anammede the Babyloni hannom gierne/ oc hand sloug i hiel mange aff Dary kriges Folck/ fordi att hand haffde saaledes thenne sag oplagedt med Dario/ att the Babylonier skulle thess bedre tro hannom/ oc dette skede alt saaledes / Att the Babyloni sette stor loffue til hannom/ oc betrode i all theris anslaug/ oc giorde hannom til hoffuitmand offuer alt theris kriges Folck/ huilcket hād siiden forrodde/ oc lod Darium ind i staden / Saaledes vand Darius thenne stad Babylon effter att hand haffde leget ther fore i 6. Monater oc ett aar. Oc Darius haffuer ocsaa thenne Zophyro for hanss troskab erligen betalet / oc hollet hannom i storere ythermere end nogen anden første offuer alt sit riige/ Oc det begaff seg att Kongen vor end tiid giffuit et granat eble / oc hand begynte grandgiffueligen att beskude samme eble oc sagde/ Att hand viste inthet mehre att ønske seg paa Jorden/ end saa mange Zophyros som thet eble haffde kierne. Fordi att en Koning haffuer ingen ting høgeligere i behoff end gode oc tro rad.

Hvorledes Darius vand Babylon.

Om

Om den krig Darij wdi Gretia.

Efterdi att thet Persarum Rige haffuer grentzet med the Macedonier oc Greeker / saa haffue the Persæ oc begynt att ville indtage desse land/Men Gud haffuer beskicket huort Rige sine lands ende / offuer huilcke mand kand icke offuerkomme / Derfore kunde icke the Persæ bliffue mechtige wdi Macedonia eller Grecia. Men doch haffuer ther mange store handel begiffuit seg hoss the Greiske paa samme tiid/huilcke ieg kand icke alle beskriffue / Men nogre besønderlige vil ieg korteligen beregne.

Gud haffuer beskicket huort Rige sine Landß ende.

The Persæ beskickede nogre sendebud til Amynta som vor Koning i Macedonia/ att hand skulle giffue seg vnder thennom. Then Koning Amyntas befrøchtede seg for the Persier store macht / oc beuiste seg ydmygeligen emod thennom oc loffuede att han ville giøre thet som the begerede / oc giffue seg vnder the Perser / oc lod tracttere the Legater saare vel / Oc paa det siiste lod han thennom anrichte et herligt bancket oc Gestebud/tha be-

Amyntas Macedonie Koning

gerede

gerede samme sende bud/Att Amyntas skulle lade hente fruer oc iomfruer til thennom/ Amyntas torde icke neckte theris begering / hand lod thennom hente / Men tha de Perse vore nu druckne/ hiølle the seg wtuchteligen emod the edle Fruer oc Jomfruer / dett forthychte Amyntas oc then vnge koning Alexander/ Derfore sagde Alexander til sin herre fader/ oc begerede att hand skulle gonge til sengs/ hand ville selff bliffue hoss gesterne. Tha Amyntas vor bort gongen / giorde Alexander seg glad / oc lod thennom rundeligen skempte met the fruer effter theris eigen vilge / paa dett siiste begerede hand / att the ville lidet opstaa oc lade the Fruer en føige tiid vdgonge/the skulle strax komme igen. Dette lode the sendinge bud saa ske/strax bestellede Alexander / Att saa mange vnge dellige smasuene skulle klede seg i the fruerss oc Jomfruers kleder / oc komme ind igen i theris sted/ oc haffue steckmesser vnder theres kleder/ oc naar the Persæ begynte att haffue seg med thennom wtuchteligen/ thaa skulle the stynge thennom i hiel / oc dette skede altt saaledes/ att alle the Persæ bliffue i hiel stungne aff thesse vnge smasuenen / oc theris wtuckt bleff saaledis straffet / Oc thenne Alexander var then stor Alexandri forfader.

Exempel om thenne store wtuckt ebland merckelige folck.

Alexander Amyntæ søn.

Alexandri merckelige gerning.

Siiden ere oc the Greci som vore tilforn vnder Dario ther yderst vdi Asia / aff

falne/

falne/oc haffue offuer fallet then stad Sardis oc hannum opbrent/Oc the Athenienses haffue fast hulpet der til / Fordi att ther vor en mecktig Første ved naffn Histieus / hand forskickede en aff syne tienere til Darij høffuitzmand wdi Asia/oc paa dett att then sag skulle bliffue himelig oc hand icke forrod / tha skreff hand icke breff/Men lod skere haret aff een syn tienere oc trøckte eller skreff hannum paa syt hoffuit thenne menning/att hand skulle aff falle fra Dario / oc lod strax dett haer opwuxe igen paa hanss hoffuit / der nest sende hand samme syn tienere fram til den hoffuitzmand med sodan befalning / at hand skulle selffuer bort skere hannom det haer oc besehe hanss hoffuit / oc dette skede alt saaledes / Derfore aff fiøld samme høffuitz mand fra Dario. Men hand bleff i hiel stungen strax effter att hād begynte dette oprøre oc Histieus bleff hengt/ Saaledes finge thesse oprøriske theris ende.

Sardis.

Histiei tresked til oprør.

Oprøriske finge theris løn.

For thenne orsage oc andre flere forskickede Darius en stor mecktig krigs her / hundrett tusind til fod oc x. tusind heste til Greciam. Att offuerfalle oc straffe the Athenienses for theris oprør. Dette folck belegrede seg two mile fraa staden / Men endock att mange rade / Att the indbyggere skulle icke fare theris fiender emod. Men beskerme oc beskytte staden/doch haffuer Melciades

Darius for ind i Grecken oc huor sterckt.

Melciadis rad.

tiades sagde her anderledes til/oc beuiste/at om staden skulle beleges/ tha skulle thet bliffue then menige man fast besuerligere oc tøngere att lide oc tolle/ end att the hasteligen droge emod theris fiender / saa kunde mand sla thennom aff. Dette Miltiadis rad haffue the Athenienses effterfuldt oc beskickede hannom til hoffuitzmand / oc droge strax emod fienderne 10. tusind mand sterck / oc haffde lyden hielp fra de andre steder/ for thenne hastighed skyld oc ylende / vthan fra theris eygen stad Platea tusind mand / Saaledes sloug Miltiades med ringe folck then store mechtige oc vel berøstet Krigis herr Persarum/ ligeruist som det skede/den tiid at Tyrcken indfiøld i Tyskeland oc man kom tha hasteligen till vndsetning med ett ringe tall folck.

Platea.

Miltiades store offueruinnīg.

Her skal mand ocsaa mercke om thenne Miltiade / huorledis att the Athenienses haffue beuist hannom stor vtacknemmelighed for sine velgierninger/ligeruist som then menige mand pleyger altiid att løne store herrer. Thenne Miltiades haffuer ocsaa for vthan then victoria beuist the Atheniensibus mange flere merckelige gierninger oc stor ere / oc vundet mange Steder oc Insel oc formeret theris macht oc herredømme til Athen i mange mode. Nu finder man altiid had emod dygd oc ehre / saa ath huo erligen

Miltiades fick ond løn.

oc dyg-

oc dygdeligen handtler/then haffuer mange affuindzmend. Hefore practicerede mange til Athen emod Miltiadi hoss almugen/ Saa att Miltiades bleff kaster i fengsel/ til saa lenge att hand betalde Staden saa møgit som 5000. kroner/ Nu formotte han icke saa møgit/ oc tha hand nu bleff suorligen kranck i fengsel/ lod hans søn Cymon seg indsette for hannom/ oc tha hans fader døde oc hans Søn laa end tha i iern/ Saa tog en rig Borgere Miltiadis Dotter til echte/ hand betalde de pendinge oc forløste Cymon. Cymon.

Om Xerxe.

DArius Koning haffde tuende Sønner/ then elste vor fød for hand bleff Koning/then andre som hed Xerxes vor fød siden hād bleff Koning/ hanss moder hed Atossa oc Atossa. vor Cyri Dotter. Men efftérdi att Xerxes Xerxes. vor fød aff Cyri Dotter/bleff hand Koning/ paa det att Riiget skulle bliffue hoss Cyri efftérkommere/ Oc dette haffuer then elste Søn aff synderlig dygd oc kierlighed beuilget/ oc ville icke sette seg emod hannom med macht.

Men nu ther effter att the Perser vore slagne wdi Grecia/ haffuer Darius taget seg fore at gøre en veldig tog ind i Grecken/

Xerxes for ind i Grecken.

Menn i medel tiid att hand røſtede ſeg/ døde hand. Therfore begynte Xerxes att tage ſeg thenne ſag aluorligen fore/ ſtrax effter at hand vor kommen til ſit Regimente/ oc for ind til Grecken med ett ſtort tall Kriges folck / Fordi man ſkriffuer att thet haffuer icke nogit ſynde verit ſtørre macht forſamlet/ end thenne Xerxis hob vor. Juſtinus ſiger att ther vor ſiu mal hundret tuſind aff thet Kongerige Xerxis/ oc iij. mal hundret tuſind aff andre/ſom vor i forbund med hannom. Men endoch att dette ſynes icke troligt/ att ther ſkulle vere ſaa ſtor en forſamling/ Saa ſkriffue doch de Hiſtorier / oc the mange feldtſlaug ſom dere ere ſkede huor effter anden giffue oc til kiende /att Xerxes motte io haffue fordt en ſtor vſigelich hob krigsfolck/ oc kand mand dette ſehe oc formercke her i vor tiid paa den Tyrckiſke røſtung/huorledis att thet ſamme Orientiſke folck faare i ſtore hobe oc med letferdig røſtning. Saa ſkriffuer oc Daniel att en Koning aff Perſia ſkulle føre een ſtor macht emod Grecken / Den tiid Xerxes haffde nu forſamlet thette ſtore taal krigsfolck oc ſahe thennom ſtonde til hoobe paa marcken ſkriffuer man/at hans øyen ere hãnom tha offuer løbne/ oc at hand haffuer gredeligen begynt att ſiige / Ah huilcken en iemmerlig ding er dette menniſkens liff / her ſtaar ſaa mange hundret tuſind Mand / huilcke ther ſkal icke

Menniſkens liff er forgengelich.

en aff

een aff thennom leffue igen om hundret aar.

Man skriffuer ocsaa her hoss. Huorledis at Xerxes begynte at giøre en bro offuer thet smale haaff emellom Grecken / oc den tiid att ther bleff storm i haaffuet saa att hand kunde icke vel handle seg / tha haffuer han vredelige befalet att slaa i vandet. Item/ att hand haffde saa møgit folck med seg/att the haffue paa veigen voddrucket mange rindende floder/ saa att the bleffue torre. Een bro giördes offuer haaffuet.

Item der skede mange vnderlige jerte-gen til att formane Xerxen hanss wlycke som hannom fore stod/ paa det att han skulle tha offuergiffuit hans fram sett. Ther vor en Hest ebland hoben / som fødde een Haare / oc vor ther med giffuit tilkiende / att theris Heste skulle fly. Item der syntes en Cometa huilcken mand kallede Cera-tias / fordi hun bøgde seg til hobe som ett horn/ Ocsaa vor tha paa samme tiid en E-clipsis i Solen/ Sodanne tegen ske icke gerne for wthan efftersølgende skade/ ligeruist som alle Historier dette beuise att ther pleyger altiid wløcke efftercomme / nar saadan vnderlig ting sker. Herfore skal man dette besinde att nar Gud lader saadane vnderlige tegen ske/tha vil hand ther med giffue oss sin vrede til kiende/oc att wi skulle thennom icke forachte/Men the skulle vere oss een paamindelse til at frøchte Gud/ Fordi mād maa her sehe/ Vnderlig ting skede. Cometa Ceratias. Eclipsis. Huor fore vnderlige ting ske.

her sehe/ huordan vnderlig om vendelse ther skede strax effter wdi all skick oc regimente offuer all verden.

Grecia er et beslutter Land.

Nu ville Xerxes Først anfalle de Grecker til Lands / doch er Grecia ett beslutter land/ saa mand icke kand komme ther ind/ wtan til vand eller oc egenom ett trangt bierg/ Derfore haffde the greske beskicket etlige tusind mand som skulle beuare theris kluser oc veige for fienderne / Men tha de Perser ville ther egenom med macht / flyde den største part aff de Grecker / Men ther bleffue aleniste 400. Lacedemonij til stede oc hiølle seg redeligen/ som frome oc erlige kriges Folck oc tro mend emod theris fiender/ Oc endoch att de vore nogit forsuage til att staa emod saa veldig en hob/ Doch haffue de mandeligen verdt seg/ oc i hiel slouge thoo tusind Perser / fordi att de haffde en fordel i then sneffre veig saa at der kunde ingen stor hob komme ind til hobe/ oc omkring giffue thennom / Ocsaa bleffue tuende Xerxis brødre der slagne paa samme tiid/ Men de 400. Lacedemonij er oc paa det siiste tha omkomne med deris Koning Leonida. Thenne erlige gerning oc redlig mandom løffues storligen att saa liden en hob torde verge seg emod saa veldig en macht / Att forsuare deris federne land/ Oc endoch att the icke kunde offueruinde deris fiender/ da haffue de at

Lacedemoniornm mandom.

lige vel giort thennom stor skade oc forskre⸗ cket thennom møgit.

Men nu att thenne indgong til Greeken vor forloret / tha haffuer then gantzske Gre⸗ cia suorligen forskrecket seg / Saa at mange Steder der yderst i Landet gaffue seg vel⸗ uilligen vnder Xerxi. Der vor oc en mand til Athen ved naffn Cyrsilus eller som Herodo⸗ tus kaller hannom Lycidas hand rade / Att de Athenienses skulle ocsaa giffue seg til Xe⸗ rxen / fordi att de vore doch icke mechtige att gøre nogen modstand til at offueruinde saa⸗ dan veldig macht / Men Themistocles sagde her emod / att mand skulle verge seg / oc hand gaff thennom orsagen til kende oc sagde / Att all tucht oc erlighed / oc all lou oc rett skulle da forgonge hoss dennom / om de Persæ bleffue herrer wdi Grecia / oc de skulle siden bruge all moduillighedt oc skam med deris hustruer oc børn / ligeruist som de haffde tha alle rede giørt hoss de andre Byr oc Steder / som haffde giffuit seg vnder thennom / der⸗ fore sagde hand att dett vor fast bedre att dø wdi deris friihedt / end att anamme saa⸗ danne herrer vel villeligen.

Cyrsili rad

Themisto⸗ cles rad.

Her paa bleff ther saa besluttet att mand skulle trosteligen verge seg / oc de At⸗ thenienses bleffue mygit vrede offuer Cyrsi⸗ lum / saa att the stende hannom i hiel for hans werlige rad skyld / oc i lige mode haffue the quinder ocsaa stent Cyrsili hustru til dø⸗

Cyrsilus oc hans hu⸗ stru bleff⸗ ue stende i hiel.

de/fordi att hindes mand gaff sodant rad/at haffde mand thet efterfuldt/tha haffde bo- de dem oc alle theris børn offuergonget skam oc skendzel. Saaledes maa vel thenne dygdelige framhed i thennom høgligen loff- ues/oc bør oss alle dette merckelige Exempel att komme i hug/huorledes att the ville hel- ler alle erligen dø / end giffue seg vnder ett fremmed slaug Folck/oc der med forlere alle theris federne lands friihedt oc regimente/ oc lade saaledes forderffue alle theris stads gode policij oc erlige skick.

Apollinis spodan om tre mure.

Tha haffuer ocsaa Apollo giort sodan prophecij om thennom/ At the Atthenienses skulle vinde seiger wti tre mure/ Dette haff- uer Themistocles saa wdlagt / Att the skulle røste thennom til skibs / Saa haffuer hand oc radt/Att the skulle lade føre theris hustru oc børn wd i skiben oc lade byn staa øde / Fordi att mand kunde icke lenge beuare sta- den for slig veldig macht / oc for thenne or- sage att the Persæ vore icke vel beskickede til vand. Thenne anslag Themistoclis haff- ue de Atthenienses oc andre steder/Sparta oc Corinthus alle samtycht/oc lode saa for- samble all theris skib wti en haffn hoss then Insel Salamin / der haffue the lagt thennō til vare teckt emod de Perser/oc fordi att Xerxes haffde mange skib/ derfore haff- ue the Grecker lagt seg paa en ort att mand

kunde

kunde icke omkring løbe thennom met andre skib.

Den tiid Xerxes hørde att the Grecker haffde berøstet seg til skibs emod hannom/ oc formerckte att hand vor i stor faar / om the Grecker skulle haffue frii platz paa haffuet / oc kunde indfalle hannom i hanss Riige naar the sahe theris beleilighedt / tha vor hãnom radt/ Att hand skulle ocsaa anfalle the Grecker med skib/ Dette skede alt saa/ oc the Greci vunde seier oc sloge Kongen ett stort taal Folck fra/ oc lode sencke mange aff hanss skib. Saaledes fick atter Grecia en stor fortrøstning/ oc Xerxes forskreckede seg nøgit/ doch vor hand icke i thet slaug med thennom / Men haffuer hollet seg ther hoss paa strandbacken oc sehet der til. Tha haffue alle Grecker giffuit Themistocli thenne ere oc priiss/ att the haffde tha vundet thenne seier formedelst hanss anslag oc saaledes reddet then grantzske Grecia. Themistocles friide hanss federne land.

Denne Themistocles haffuer paa fundet oc giort mange vnderlige practicker i denne kriig/ Men effter dette slaug / tha hand formerckte att Xerxes vor forskrecket/ tenckte hand ved seg/ att mand kunde tha letteligen kõme hãnom til att drage aff landet i thenne første hanss forskreckelse / der fore lod hand Kongen att vare i en god menning/ ligeruist som hand mente hannom vel/ oc ville saaledes forttiene tack oc naade hoss hannom/ Themistocles snildhedt.

Att the Greiske haffde i synde att ville aff bryde then bro som hād lod bygge offuer haffuet / paa det han skulle icke vndkomme/ Derfore skulle hand hasteligen skynde seg aff landet/for end hand kōme i større faare/den tiid Xerxes dette hørde/ ville hand icke lenger tøffue/Men tha hand kom til broen/tha vor samme broo sønder slagen aff veder oc storm/oc hand lod hasteligen føre seg offuer med een liiden boed i en stor blesende storm/ oc vor neer druckner / Alt saaledes omuende Gud dette spil oc straffede hofferdighedt/ oc lerde saaledes the store Herrer att skulle icke driste paa theris eigen macht/Men the skulle al theris handel begynde i Guds frøcht oc fortrøstning til Gud. Saadan spottelig ende fick thenne store forskreckelige tog/der effter att Xerxes vor inddragen til Grecken med saadan veldig macht/ ligergeruist som Tyrcken wti vor tiid motte spotteligen fly oc drage til bage igen fraa Wien / huilcken doch haffde førdt 2. sinde hundret tusind Mand med seg i Tyskland.

Exempel att mand icke skal dristes paa siin macht oc velle.

Doch haffuer Xerxes beskicket siin Hoffuitzmand Mardonium att bliffue til bage wdi Grecia med 3. sinde hundret tusind Mand/ Oc dett skede aff thenne orsage/For/ di att Mardonius haffde sønderligen giffuit Kongen dette raad/ Att hand skulle faare til Grecken emod alle the andre Riigens radt/ oc hand haffuer Kongen der till høgeligen

Mardonius Hoffuitzman.

fortrø-

fortrøstedt / derfore befrøchtede hand seg/ om hand drog hiem/ tha skulle Kongen lade hannom straffe oc slaa i hiel/ effterdi att theris krigshandel icke anderledes gick for seg/ Herfore begerede hand selffuer/ att Kongen skulle lade hannom bliffue der igen med thet Kriges folck / hand ville forsøge sin løcke/oc mente att han skulle fonget nogen beleylighedt med tiiden/ att forraske oc vndertuinge the Greiske. Saledes tilstede Xerxes att han bleff til bage paa en forsøgelse / Siiden begynte Mardonius først att forsøge the Greiske venlige med attskillige handel / oc rade thennom att the skulle giffue seg / saa ville hand giøre friid med thennom med liidelige vilkor / Men the Greiske haffde nu store moed end tilforn / oc ville platt ingeledes haffue the Perser til Herrer / oc bode hannom til / att han skulle verge seg.

Tha plusterde Mardonius Athen oc brende Staden / oc ford siiden emod Thebe / fordi att desse Thebani vore falne til de Perser. Tha begynte the Lacedemonij oc Atthenienses att berøste seg atter med een veldig Lands Herr / oc forsamlede vel hundret tusind Mand/ oc giorde mange Skermyssel med the Perser/til saa lenge att Mardonio feilede prouandt / saa hand nøddes da til att giøre ende. Men den Koning aff Macedonia Alexander/om huilcken ieg haff- Mardonius brende Athen. Alexander

 uer ta-

uer talet om tilforn/ vor nu paa samme tiid hoss Mardonio oc de Perser / denne Alexander aduarede the Grecker om afftenen/ Att the skulle røste oc beskicke seg til ett anfald om morgenen/ Fordi att Mardonius haffde visseligen oplacht att slaa emod thennom med all macht / Dette skede altsaa / oc de Persæ bleffue slagne / oc Mardonius bleff død / ligeruist som the andre Xerxis raad haffde spoot hannom til forne/den tiid de berade seg till sammens om denne Kriig / oc sagde at thet skulle saaledes gonge hannom. Saadan ende fick dette stor krig oc mechtige røstning. Siiden ere the Steder wdi Grecia bleffne veldige bode paa Land oc Folck / oc haffue mange Insel taget fraa de Perser / Men efftersi att the Greiske vor nu saa mechtige /ere the oc bleffne stolte oc wrolige / oc haffue hollet mange drebelige store krig ebland thennom selffue indbyrdes/ oc saaledes jammerligen seg selffue forderffuet / Saa att the motte siiden ther effter giffue seg vnder fremmede Herskab/ oc tage seg andre Førster til beskeskermelse/ oc haffue all theris lofflige Regiment oc tucht oc gode seder forloret. Her om vil jeg nogit ythermere siige her effter.

Thes storre macht mã fonger / thes storre bliffuer homod.

Framdelis er dette Exempel ocsaa nøttelige att mercke om Temistocle / huilcken alle mand giffue denne ehre oc priiss / att

hand

hand aleniste med sine viise rad oc mandom frelste oc beuarede then gãske Gretia/ oc vor sit rette federne land huld oc tro/ Derfore er han høgeligen priisset/ for alle the merckeligeste Førster oc drebelige mend som haffue nogit sinde verit i Grecia. Men hand fick paa det siste ond løn aff hans eygene borgere for alle sine velgierninger/ the foriagede hannom ligeruist som han haffde aldrig nogit god forskyllet aff thennom. Her wtaff skulle wi lere / att thenne menige mand icke aleniste hader alle fromme oc erlige Mends store Mandom/ dygd oc erlige gierninger/ Men at saadant er Dieffuelens spil/ der hader sadanne herlige Guds gaffuer. Oc skulle høge oc merckelige personer her wtaff beskicke seg til att haffue taalmodighedt/ Fordi att thet kand icke andet vere / end io bedre oc frommere een man er/ theß storre modgong oc forfølgelse fonger han / oc alle wtacknemelighed vederfaris saadanne herr i Verden/ som aller best haffue for skyllet. Denne Themistocles er siden flyd til Artaxerxem / hand hiølt hannom i stor erhe/ lige som een aff hanß høgeste Førster oc Radt/ oc haffuer sagt / att hand viste inthet verre att ønske sine Fiender / end att the bleffue saa galne/ att the ville saadanne vise Mend foriage fra seg.

Themistocles fick ond løn for velgierninger.

Dygd haffuer affuindz mend.

Themistocles flyde.

Om Artaxerxe Longimano.

Longimanus.

Effter Xerxe haffuer hanss søn Artaxerxes regeret/ hanss høger hand vor lengre end then venstre/ derfore hedt hand Longimanus. Thenne Koning løffues storligen/ Att hand vor en from viiss oc god sachtmodig mand/ oc haffuer høllit friid / Ther fare vil ieg her lade fare hanss Historia / Oc komme til den Jødiske handel igen / paa dett att wi kunde nu atter sehe/ huorledes at det haffuer stondet paa samme tiid /i det aandelige Regimente.

Om Zorobabel som vor en Første offuer Juda.

Assuerus vor Darius.

Jeg haffuer tilforn sagt/ At then hellige Bibel neffner enn Koning Persarum ved naffn Assuerum/ det vor Darius Hystaspis / oc ieg mener/Att thenne Darius vor Assuerus som haffde tehn Koningınde Hester / Herodotus neffner oc en anden ved naffn Artistona / huilcken Darius haffde for wthan thenne Koningınde Artossa / oc siger att Darius haffuer hafft thenne samme Artistona saare kier/oc synes det/att thenne Artistona haffuer verit Hester.

Artistona. Hester.

Artossa.

Phylo

Phylo schriffuer ocsaa / Att then Historia Judith haffuer seg begiffuit paa den tiid att thenne Darius regerede/oc att then Arphaxat (om huilcken ther star wdi Judith) vor en Hoffuitzmand wdi Assyria / den tiid att the Assyrij vore afffalne fra Cyro / effter den wlycke som vor Cyro vederfaren wdi Cythia / Thenne Phylonis mening straffer ieg icke / Men meg tyckes att then Historia Judith skede til forn / att Juda det Jødiske folck vor førdt til Babylon/ oc for end thenne Persarum Monarchi begyntes / fordi att Arbaces Medorum Koning haffuer verit for end samme Persarum Monarchi er opkommen / Saa var ocsaa Niniue forstørret paa den tiid att thesse Persæ begynte theris Monarchi / oc haffue huercken Medi eller Niniue hafft theris eygen Koning paa samme tiid / att thenne Persarum Monarchi er begynt/doch vil ieg her lade huer beholle sin mening.

Arphaxat. Historia Judith. Arbaces.

Effter Dario Hystaspis setter Phylo Longimanum oc forlader Xerxem/ vtan tuil for thenne orsage som tilforn sagt er/att paa den tiid att Xerxes vor bort faren til Graeciam/ Tha haffuer thenne Longimanus regeret i Orient/ Oc thenne Longimanus er den samme Darius / huilcken der gaff the Jøder loff til att igen opbygge thett tempel til Jerusalem.

Huorfore att Phylo icke regner Xerxem.

Fordi

Fordi att endoch Cyrus haffuer til stedt att the Jøder motte fare hiem igen til Jerusalem oc anamme theris land igen / oc att the skulle ther anrichte oc beskicke theris regimente oc Guds tieneste / som de haffde tilforn / Saa haffue doch theris Nabo i medel tiid strax effter att Cyrus vor død practiceret her emod/oc dette forhindret hoss de Jøder att then bygning kunde icke haffue nogen framgong/ for end i thet andet ar effter att denne Artaxerxes Longimanus vor kommen til regimentet/ huilcken Phylo kaller Darium Longimanum / denne lod strax ett mandat wdgonge i thett andet aar effter att hand vor kommen til riget / Att mand skulle igen opbygge det Tempel til Jerusalem oc forbedre staden / Att saledes er nu Juda atter beskyttet oc aff thenne orsage er thet Jødiske folck atter kommen til sin friihedt igen/oc haffuer saaledes anrichtet sitt Regimente oc Guds tieneste paa det ny/oc igen opbygt bode staden oc Tempelet til Jerusalem / Oc endoch att det Folck Juda haffuer icke her i medel tiid hafft nogen Koning for seg selff / Saa haffde de att lige vel Førster aff then stamme Dauid / til saa lenge att de Machabei ere komne til regimentet/ oc haffuer Zorobabel først regeret til Jerusalem siden att Juda er kommen fra Babylon/ om hues effter kommere ieg vil thale her effter/ huorledes att det er gonget thennom/

Longimanus befalde att opbygge Jerusalem.

Zorobabel en förste offuer Juda.

nom/oc huorlunde att then slecht Dauid er paa dett siste vdstøtt aff regimētet/ligeruist som spoet vor tilforn aff propheterne / Att Christus skulle da fødes/ aff Dauids slecht / Naar som det Rige Juda vor foruandelet fra Dauids afføde oc til fremmede Herrer.

Christi til kommelse naar.

Huorledes att de LXX. vger Danielis som kalles hebdomadæ/ skulle beregnes.

GVd haffuer obenbaret Daniel den tiid / naar Christus skulle komme oc huorlenge det Jødiske folck skulle bliffue / oc thenne prophecia er en skiøn beuisning oc vidnisbyrd til att besterke vor Christelige tro emod de Jøder / som sige / Att Christus er icke end nu kommen oc foruente end nu en anden Messiam.

Den tiid naar Christus skulle komme haffuer Daniel beregnet.

Den tiid som Daniel haffuer berammet / kand mand letteligen regne / oc kunde wi herligen her wdi sehe/ Att Christus er kommen rett paa den samme tiid / som Daniel skriffuer att hand skulle komme / Fordi att endoch mand kand dette beregne i mange mode / Saa finder mand doch ingen saa

stor

stor wenighed eller attskillelse her ebland / att mand haffuer ey behoff att tuiffle her paa naar mãd vil bliffue hoss de historier oc effter thennom beregne aarss tiid / Fordi om mand ville dette regne fuldkommeligen oc paa dett nøgeste / tha skulle mand til bage regne aff Ptolomeo alle the Eclipses som skede ere / oc tha motte mand aldeles finde rett rede paa alle aar / Men dette er icke een mands arbeyde / Saadant skulle the bisper tage seg aluarligen fore oc giøre ther bekostning till / att mand kunde clarligen haffue rett grund oc forstand paa desse høge oc drebelige propheceer i Christenheden. Jeg vil nu her paa denne tiid beregne alle aarss tal aff the beste historier / oc thennom clarligen beschriffue.

Daniel om de 70. wger.

Daniel siiger / att ther ere 70. wger besluttede offuer dette folck / oc besønderligen effter den befalning att Jerusalem skulle opbygges igen / tha skulle ther vere 69. wger till thet Regimente Christi / oc tha skal Christus bliffue dødt.

Først skal mand her vide / att thet saaledes haffuer seg med thesse aarss wger / att huer wge indeholler 7. aar / dett kand mand letteligen beuise / Derfore giøre desse 70. wger / 490. aar.

Anden gong siiger Daniel / att Christus skal effter 69. wger bliffue død / alt saaledes

ledes att hand skal att ligeuel predige een halff wge/ oc siden der effter skal han i hiel slaes / her haffue wi aldeles Christi tiid oc hans embede merckeligen beramet oc beskriffuit.

Wdi tredie mode/ skal mand begynde att regne desse 69. wger fraa det andet aar Longimani/ fordi att Gud haffuer tha vdsendt sine Propheter Zachariam oc Aggeum/ Att the skulle det folck visseligen trøste oc hugsuale oc tilsiige/ att Jerusalem skulle nu der effter bliffue opbygt for vthan nogen forhindrelsse/oc om denne thale/ det er/ om denne Guds obenbarelse skal man forstaa Engelens oc Prophetens ord/ Fordi att paa den tiid er thet folck visseligen til sagt att then bygning skulle haffue framgong.

Her forutan haffuer ocsaa Longimanus ladet vdgonge ett Edict i samme aar/ att the Jøder skulle icke forhindres paa theris bygning/ ligeruist som tilforne vor skett/ dette altsammens finder mand in Esdra.

Oc om thenne forhindrelse stonder skriffuit Johannis 2. Att mand haffuer bygt paa samme Tempel wti 46. aar / Fordi att ther vor saa mange aar emellom fraa thet andet aar Cyri oc ind til det 6. aar Longimani / wti huilcket samme Tempel bleff fuldkommet.

Nu finder mand aff then Bog Machabeorum

beorum oc Josepho / att fraa Alexandri begyndelsse siiden den siiste Darius vor dødt / oc indtil Christi fødzel / tha vor ther 310. aar.

Fraa Christi fødzel oc til hans hellige dob vore 30. aar.

Summa fraa Alexandri begyndelsse til Christi dob 340. aar.

Vil mand nu til legge de andre aar fraa thet andet aar Longimani ind til Alexandrum effter then siiste Dario / Saa giør det 145. aar som Methastenes regner.

Summa fraa thet andet aar Longimani oc til Christi Dob ere 485. aar.

Nu giøre desse 69. aarss wger rett lige 482. aar / saledes kand man sehe att paa den tiid att Christus vor døbt / tha haffue the 69. hebdomadæ oc aarss wger endet seg / oc i then effter følgende aarss wge haffuer Christus prediget / oc er i hiel slagen i then samme halffue wge / Fordi att Christus er Koorssfest i thet fierde aar effter hans Dob. Vil man nu thenne efterfølgende wge legge till de 69. wger 6. aar / saa gøre the alle til sammens 70. wger. Dette er then rette tiid som Daniel haffuer beskriffuit. Fordi at effter Christi Dødt vore the Jøder icke lenger Guds Folck / etc. Ligeruist som Daniel clarligen siiger / att the Jøder skulle icke troo / saa vo-

saa vor the icke lenger der fore Guds folck/ oc att thett Jødiske tempel vor siden ver⸗styggeligt for Gud.

Herforuthan findes ocsaa mange dy⸗be oc trøstelige lerdome i samme Danielis prophecia/ om Christi rige/oc om hanss em⸗bede / att hand skulle predige syndernes for⸗ladelsse/ wtaff huilcket ett Christeligt hierte kand fonge stor trøst oc hugsualelse. Men dette altsammenss vor herr for langt att beskriffue paa denne tid.

Jeg haffuer fliteligen opsøget thesse Danielis 70. wgerss beregnelse/ oc finder icke nogen stor attskillelse her ebland / om man vil bliffue hoss de Historier oc regne eff⸗ter thennom/ Fordi om man ick end ville eff⸗terfølge Metastenem / Saa kommer doch dett Greiske tall rett offuer ens med dette/ Fordi att emellom Alexandri død oc Augu⸗sti begyndelse ere effter the Greiske aarss tall 280. aar / Dett kand ieg clarligen beuise. Oc vil man nu til sammenss legge de aar Persarum fraa thet andet aar Longimani/ til de Greiskers tall/saa finder man atter det samme.

Fraa Alexander oc til Christi fødzel 322. aar.

Effter Christi fødzel oc til Cristi Død 30. aar.

Vil mand nu til legge de aar Persarum fraa det andet aar Longimani 132. aar/ som de greiske regne saa finder mand.

Summa 484. aar alt saa nøge concordere oc lignes de greiske Historier med den tiid som findes wdi Josepho oc Phylone / wtaff huilcket wi kunde aldeles bemercke / Att Daniel haffuer retteligen berammet den tiid paa huilcken Christus skulle komme / Jeg ved oc vel att forstandige oc lerde mend skulle dette bestaa / Att thesse tuende beregnelse/ som her nu ere beskreffne/ haffue deris grund aff de Historier. Oc vore dett icke forlangt/thaa ville ieg vel beregne dette anderledes / oc skulle dett herligen concordere her med/Saa mand klarligen maa sehe/Att Daniel haffuer visseligen mend den tiid oc hinde aldeles berammet / paa huilcken Christus er kommen. Sammeledes er dett ocsaa trøsteligt/ Att om mand icke end kand saa nøge beramme den tiid met alle syne Minuter / Doch er dette vist / Att den tiid som Daniel haffuer beschriffuit er lenge siden fram gongen / Her fore er dette obenbare sandhed / Att de Jøder ere i stor vildfarelse / Fordi att de kunde icke sige ney her til eller beuise/Att forbemelte tiid huilcken Daniel skriffuer / er io visseligen fram faren / huad heller mand vil der wtaff gøre dage eller aar / Dette er nock her om paa denne tiid.

Den Taffle om aarstal wti huilcken mand kand letteligen finde den tiid / Som er sett aff Daniel.

1656 Til Syndfloden.
292 Til Abrahæ fødsel.
425 Til Mose fødsel
80 Til den wdgong aff Egypten.
480 Til dett Tempel Salomonis.
128 Til den Koning Joas.
291 Til den tiid at Jeconias bleff ford til Babylon.
11 Til den forstøring Jerusalem aff Nabugodonosor.
70 Til dett Babyloniske fengtzel.
191 Til den Monarchi Persarum effter att dett fengtzel til Babylon vor end.
7 Alexander effter Dario.
146 Dett greiske Riige ind til Judam Machabeum.
127 Dett regimente Machabeorum aff Josepho.
50 Herodes/ thi Christus er fød i det 30. aar Herodes.
1532 Effter dett fødsel Christi vor herres oc frelsere. Iuxta datum Charionis.

Vtaff denne Taffle kand mand letteligen finde den tiid som er beschreffuen aff Da-

L ij niele/

ntele/Men hos the Greiske finder ieg den tiid effter Alexandri død saaledes.

114. Olympiade er Alexander død.

154. Olympiade haffuer Augustus begynt att regere strax effter Julij død.

Vti dett 42. aar Augusti er Christus føder.

Dette giør effter Alexandri død ved 320. aar.

Dette tall er icke langt fraa dett andet som tilforn er til kiende giffuit / huilcket viise oc forstandige mend kunde litteligen concordere.

Om Esdra.

Esdra haffuer forsamlet de Bibliske Bøger.

EN føyge tiid long effter att fore bemelte Edicht vor vdgongen/ Tha haffuer Artaxerxes Koning giffuit thenne prest Esdræ orloff att fare fraa hoffet til Jerusalem/ Dette schriffuer mand tilbørligen om hannom i alle Historier for thenne sag skyld / att hand haffuer atter til hobe forsamlet de bøger i den hellige Schrifft som vore attsprede / oc thennom retteligen ordineret oc beskicket til att bruge. Ja dette er en rett lofflig oc biscoblig gerning/ fordi att mand icke kand holle then sande Religion oc rette Guds tieneste ved siin macht/ for uthan Guds ord oc den hellige Schrifft.

Vnder

Vnder thenne Artaxerxis Longimani tiid haffuer seg begiffuit den store krijg emel lom de greiske indbyrdes huilcket mand kal= ler bellum Peloponesiacum oc i samme krijg ere de Athenienses meste parten forgonge. Men efftterdi att den krijg ebland de greske haffuer varet langt siden / til saalenge att thenne Persarum Monarchi fick ende/ vil ieg korteligen beregne de effter følgende Persa= rum Konger/ ligeruist som de haffue leffuet huer effter anden. Peloponesiacum bellum.

Om Dario Notho.

DArius Nothus haffuer re= geret effter Longimano oc vor icke Longimani søn/ Men haffde hanss søster / thenne lod effter seg tuende sønner Artaxerxen huilcken mand kaller Mnemon oc Cyrum den yngste / Artaxerxes bleff Koning effter sin Fader/oc Cyrus skulle vere en mechtig Første wdi Jonia. Darius Nothus.

Om Artaxerxe Mne= mone.

EFfter Darij død / ville Cy= rus velde seg til att bliffue Koning/ fordi hannom vor ett stort mech= tigt Førstendøme indgiffuit oc her= Artaxerxes Mnemon.

 foru=

foruthan vor han beskickelig / oc haffde lust til krig / der fore røstede hand seg veldeligen oc drog emod hanss broder med stor macht / ocsaa vor hanss moder hannom fast mehre villig end Artaxerxi / som vor møgit stille oc from / Men Gud ville icke att thenne wretferdelige framsett Cyri skulle fonge nogen god ende / Derfore er Cyrus omkommen wti ett stort slaug / som desse tuende Konger giorde med huer anden / oc Artaxerxes hiølt seg erligen i denne krig / doch er hand bliffuen saar giort aff Cyro oc kom siiden paa den anden hest / paa dett hand skulle kiende att Gud alene gaff hannom / thenne victoria oc seyer.

Cyrus hanss Broder.

Om Ocho.

Ochus er alle tyranners Exempel.

OChus vor thenne Artaxerxis søn oc haffuer verit een blodhund oc i hiel sloug syn Broder / oc brugede mange tyrannij / Hand haffuer bygt den stad Sidon / oc atter vnder tuinget Egypten til den Persarum Monarchi / doch er dett strax aff fallit igen / paa det siiste bleff Ochus i hiel stungen aff een hanss eigen høffuitzmand.

Om Arsame.

ARsames vor Ochi søn / oc hannom giorde den samme høffuitzmand til Koning vti hanss børndom / huilcken tilforn haffde slaget hanss fader i hiel / Men der effter at den vnge Koning vor kommen til sine aar / da befrychtede seg atter denne høffuitzmand oc sloug thenne Arsamen ocsaa i hiel / oc gaff seg strax til een Første wdi Armenia / huilcken hand giorde siden til Koning oc kallede hannō Dariū. Arsames.

Vti denne Arsame er nu den gantzske slecht Cyri (som vor den aller løffligste Helt oc Koning) plat ødelagt oc fortilget / Oc dette Persarum riige er nu aldeles bort kommet fraa denne edele slecht oc afføde Cyri. Oc sandeligen dette er icke aleniste her ynckeligt att høre / huorledes at saadan veldig macht oc ere oc saadanne høge merckelige Guds gaffuer / ere saa hasteligen wdsluchte oc forgongne / Men fast mehre maa dette vore een ynckelig ting / Att saa from een herres oc Koninges efftterkomere haffue saa illde skicket seg / oc strax slaget seg fraa den gode art / oc plat inthet betedt seg dygdeligen effter deris fromme ollefader Cyro / ligeruist som wi maa her beskue i thenne Ocho / som gaff orsage / formedelst hanss tyrannij / att thenne gantzske slecht Cyri er forgongen. Cyri Riige oc slecht er forgongen.

Om den siiste Dario.

Darius ti,ca siste.

THenne Darius vor icke aff then slecht Cyri/ Men Ochus giørde hannom till een Første wdi Armenia/ Fordi hand vor een mandelig oc berombter Kriigsmand/ Herfore haffue ocsaa the andre Hoffuitzmend som slouge Arsamen i hiel/ giffuit seg til hannom/ oc fortrøstede seg att giøre hannom till Koning/ paa dett att hand skulle icke heffne Ochum/ huilcken tilforn haffde giort oc beuist denne samme Dario møgit gott. Formedelst thenne orsage oc fortrøstning/ att han skulle bliffue Koning/ tha bleff hand saa forblindet/ att hand forglemde all then naade oc velgierning som hannom vor vederfaren aff Ocho/ oc anammede dett Kongeriige oc lod seg kalle Darium/ paa det att hand skulle regnes theß mere Edel/ oc att thett Kongelige naffn skulle icke forachtes/ tilforn hedt hãd Codomanus. Men thenne falskhed oc wtro bleff hannom retteligen gullet/ Fordi att i hannom endet seg thenne Persarum Monarchi/ strax effter att han bleff offuerunden aff Alexandro/ oc haffde forloret alle hans Land oc Kongeriige/ som teg vil her effter siige ythermere naar teg kommer til thenne Alexander oc begynder then tredie Monarchi.

Exempel om stoor wtacknemmelighed.

Om then Greiske Steders Kriig.

Jeg

JEg haffuer tilforn sagt att the Greiske ere bleffne mechtige oc stolte effter then seyer huilcken Gud gaff thennom emod the Perser. Ligeruist som homodighedt oc trotz pleyer altiid gerne att folge med stor løcke/ Derfore haffue the opuecht paa samme tiid vnder thenne Monarchi store languarige krige ebland thennom selffue indbyrdes / wtaff huilcke then gantzske Grecia eer aldelis forderffuit i grunde / saa att Grecia stod siiden huer mand oben fore ehuem ther ville indfalle. Saaledes ere nu the Herlige Regimente oc gude seder platt forgongne / oc bleff tha eblant thennom ett sore werligt oc wtuchtelich vesen opkommet.

Tess större löcke / thess mer homod.

Men dette maa end vere fast ynckeligere att lese/ att saadan stor wbodelig skade / oc saa longe forgruelige krig ere begynte oc reiste aff saa ringe orsage/ Saa mand maa seg retteligen her paa forundre / Oc bør oss alle att mercke oc komme i hug dette Exempel / effterdi att her haffuer aff saa ringe orsage efterfuld saa store krig / att the icke kunde fonge nogen ende/ for end fremmede Nation oc Landskab ere falne ind i Grecken/ oc vndertuinget oc forderffuet begge parter. Att mand foruarer seg besønderlige for wnøttelig krig.

Store krig reyse offte aff ringe orsage.

Thet er icke her mugeligt att beskriff-

ue then gantzske krijg om huilcken Thucydides / oc Xenophon / oc andre flere haffue skriffuit store Bøger / Jeg vil her besønderligen fortelge ett stycke/ huilcket huermand skal vere nøtteligt att vide / huorledes att dette er tilgonget att Athen er i thenne krijg kommet vnder Fiendernes hender/oc huilcket jammerligt vesen ther vor / ocsaa huorledis att Athen er atter nogit kommet til seg igen / for nogre fromme oc redelige Mends beskickelig fromhed oc tolmodighed skyldt. Fordi att dristighedt oc trotz haffuer forderffuit Athen/Men tolmodighet oc med lidelse haffuer atter hulpet Staden op igen.

Et got tol fonger all tiid en god ende.

Den første begyndelse til denne krijg vor aldelis een fremmet sag/ huilcken the Athenienses haffde vel kundet hafft fordrag. The Corinthi vore Fiender med thennom aff Corcyra. Tha begerede Corcyra hielp hoss de Athenienses/ Nu vor Athen bleffuen saare mechtig paa skibs macht til siøss/oc mente saaledes med tiiden att bliffue alene Herrer offuer den gantzske Grecia / Formedelst theris hielp aff Corcyra/ som vore ocsaa møgit mechtige paa skib / Derfore giorde desse tuende Steder een forbund med huer anden / Her emod søgte Corinthus hielp hoss the Lacedemonier / Saaledes vor nu Grecia attskildt wti tuende parti/ oc the Lacedemonij hengde seg til the Perser/the giorde thennom hielp med penninge oc fetalge/

Athene.

Corcyra.

Corinthus Lacedemonij.

Men

Men de handlede doch bedrageligen oc hiølle thennom icke loffue / paa det att the Lacedemonij skulle icke bliffue for saare mechtige / Oc thenne krijg varede fra Longimani tijd oc ind til Artaxerxem Mnemon 28. aar / som Xenophon klarligen skriffuer / oc mange Steder er ther offuer jammerligen forderffuede. Ocsaa kand mand her skinbarligen sehe / huor vnderligen att løcken haffuer seg omkring vendt hoss thennom i saa mode / Att then tijd Alcibiades som vor Hoffuitzmand til Athen haffde hordeligen plaget the Lacedemonier / oc offueruundet thennom i det 24. aar / oc siden atter igen i dett 25. aar / Saa att the vore tha saa møgit vndertuingede / att man icke trode / att the skulle haffue nogensinde kõmet seg til igen. Men strax vende seg det spil hasteligen om igen i det negste aar / siden att the Athenienses for had skyld haffde fortaget Alcibiadem deris Hoffuitzmand aff Staden / Oc Lysander sloug de Athenienses hoss den stad Egos Potami / huor som tha skede ett vndirligt tegen wti thẽne krijgs første begyndelse / Mãd haffuer sehet en saare stor ild i lufften paa 75 dage tijd / oc siden fiøld ther en megte stor sten her neder aff Himmelen i staden. Effter dette slaug bleff Athen hordeligẽ belagt saa at mãge folck døde aff hunger. Men att ligeuel vore the indbyggere sa trotzige / at endoch the bliffue offte tilbødne oc fortrøstede / Att

Alcibiades

Lysander.

Vnderlige tegen skede i then Greiske krijg.

huor

The Athe- neriſſ ſtiff- hed oc troz

huor ſom de ville giffue ſeg / oc lade neder bryde deris mure oc torn / thaa ſkulle de fon ge frid / Men de ville icke / oc giorde ett ſta tut / att huilcken ſom ville der til raade / att de ſkulle giffue ſeg til nogen forligning med fienderne da ſkulle mand ſtrax ſlaa den i hiel / ligeruiſt ſom i vor tid ſkede til Florentz ved 20. aar ſiden. Men der effter att 5. Mona der vore forgongne oc den hunger tuingede thennom ſaare møgit / forſkickede de Athe nienſes budſkab til fienderne i deris leger / oc begerede at handele med thennom om frid / effter de vilkor ſom vore foregiffne tilforn.

Hunger er ett hartt ſwerd / der fore motte Athen giff- ue ſeg.

Oc da bleff den ſag beradſlagen hoſſ thennom ſom vore i ſamme forbund / Men de Corinthij oc Thebani ville thaa endeligen beſlutte / att mand ſkulle aldeles i grunde ø delegge Athen / oc gøre en almēdelig fedrifft wtaff all deris eigedom oc landſkab / dette ville de Lacedemonij icke ſamtycke / Men ſag de / att mand ſkulle betencke de ſtore velger ninger ſom denne Stad haffde beuiſt den gantzſke Grecia emod de Medos oc Perſer / oc andre flere deris erlige gerninger oc man dom. Item att dett ſkulle bliffue den gantz ſke Grecia til een ſtor ſkade / om mand ſkulle denne ſkiøne Potentat ſaa platt ødelegge / oc ſagde / Att Grecia haffde tuende øgen / Sparta oc Athen / Mand ſkulle icke gøre hinde en øgit. Ther neſt bleff der ſaa beſlut tet /

Grecia haffde tu- ende øgen / Sparta oc Athen.

ket / Att Athen skulle bliffue stoendes/ doch skulle mand nederkaste bode mure oc torn/ oc beskicke thennom et vist regimente / som de skulle leffue effter/ oc vere fridsommelige pa bode sider. Med desse vilkor gaff seg Athen/ oc alle deris mure oc torn bliffue siden neder brødne med stor triumph/ fordi mand pibede oc dantzede der til/ oc en part aff deris skib bliffue forbrende oc somme bort førde. Oc dette skede siist i det 27. aar/ wti huilcke desse ynckelige oc long varige krijg haffue stondet hoss de Grecker indbyrdes / Doch befrøchtede seg end nu de Lacedemonij for den eniste mand Alcibiade / som vor da rympt til de Perser/ siden hand bleff forjaget aff Athen / der fore schreffue de Lacedemonij til de Perser/ Att mand skulle sla Alcibiadem i hiel / huilcket de ocsaa giorde / oc lode strax Alcibiadem med siug omkomme/ Endoch att de haffde anammet hannom tilforn som een gest oc gaffue hannom leide / oc hand forlod seg troskab til thennom i samme leide. Men det gonger alsaaledes til i verden / Att huem det gonger ilde i hender / oc huem mand icke haffuer i behoff/ eller dem mand er keed aff/ den maa seg fuld vel fore sehe/ att hand finder liden troskab/ fordi att ligeruist som lycken vender seg/ saa vender seg oc frundskab. Thenne Alcibiades vor en beskickter oc fritmodiger krijgs mand / men doch en wrolig mand/ huilcken der haffuer i mange aar forehin-

Huorlenge den greske krijg stode.

Alcibiades bleff i hiel slagen wti frij leide.

Alcibiades en gott krijgssman men wrolig.

hindret then frid oc forligelse som vor be-stillet emellom Athen oc the Lacedemonier/ Oc hand haffuer saa mange vnderlige prac-ticker oc anslag begynt wdi Grecia / Att mand haffuer sagt/ att huor som tuende Al-cibiades haffde verit i Grecia / tha motte thett gantzske land haffue forgonget i grun-de. Men saadant spil fonger sielden goder ende / derfore er oc Alcibiades paa det siste/ saa mode omkommen hoss de Perser.

Men endoch att thesse mechige Ste-ders krig er nu hermed kommet til ende/ saa haffuer doch det aller største iammer oc mord seg nu først begiffuet hoss de Atheni-enses. Fordi att ther var saa mange wrolige oc oprøriske Mend i Staden / Derfore be-skickede the Lacedemonij 30. Mend / huilcke mand kallede de 30. Tyrannos / oc gaff-ue thennom fuld macht oc befalning / att the skulle foruthan all dom oc rettegong lade i htel sla alle the oprøriske som kunde findes i Staden / Oc her foruthan lode de beskicke nogre hundret knechte paa Slottet som skulle thenne øffuerighed beskytte att ingen skulle thenom offuerfalle.

30. Tyran-ner til Athen.

Huorledes att Athen haffuer atter kommet seg igen effter thenne forstøring.

Saadan

SAadan streng rett haffue the Lacedemonij for ordineret til att straffe skalcke / oc forhindre oprör/ ligeruist som thet vnder tiiden giörss behoff att skerpe retten oc bruge hannom nogett strengeligere/ So haffue the 30. mend hollet seg retteligen med thet förste oc ingen dræbet wthan aleniste the oprörisk e. Men paa det siste haffue nogre ebland thennom ladet i hiel stinge the veldigeste i Staden oc mange wskyldige fromme oc redelige mend / nar som en haffde ett gamelt had til nogen / ligeruist som wi haffue end sehet i vor tiid saadane exempla. Dette Tyranni misshagede en ebland the 30. som hed Theramenes / oc vor een from rettferdig mand / oc tha hand straffede the andre for saadan grumhed/tha slouge the hānom i hiel oc alle theres gods som the haffde saaledes i hiel slaget/toge de til priis oc skiffte emellom thennom indbyrdes oc theris anhengere.

Theramenes er ihiel slagen.

Tha flyde de aller beste oc redeligeste Borgere aff Staden til Thebe oc Argos / ther vore the vnderholne aff ynck for saadan obenbarlig Tyrannij/ wansehendes att the Lacedemonier haffde tilforn ladet vdgonge ett Mandat oc forbud til alle Steder / att ingen motte herberge de fluchtige aff Athen. Oc tha vor ther en ebland thesse fluchtige Thrasybulus / huilcken tillforn haffde verit nogit mechtig til Athen / hand drog the an-

Thrasibulus.

the andre fluchtige til seg/oc the finge siden hemmelig hielp aff thēnom til Thebe/oc ind toge ett fleck wtan for Athen oc droge siden til Athen/oc slouge de 30. Tyranner med alle theris hob / oc igen vunde Athen. Thenne Thrasibulus sette de fluchtige Borgere atter i Staden ind igen/oc beskickede thennom theres gamble regimente/oc loug/oc rett at leffue effter. Ja thenne hās gierning loffues herfore besønderligen/Att efftersi han haffde thaa macht oc kunde vel haffue straffet/ oc i hiel slaget the andre hans Fiender oc modstondere som vor i Staden/siden hand haffde vundet thenne seyer/ Tha ville hand fast heller rade til fried oc enighedt / oc vor saaledes taalmodig oc medtlidelig i all hans handel. Men siden ther effter att ther vor saa mange Borgere som haffde mist theres gotz i forgongen tiid / oc een part ther aff vor kommet til den tredie hond eller lenger / om man skulle nu haffue dreffuit altt thet gotz til rette eigere igien / oc straffet all wret. Tha haffde den krig oc mord ingen ende fonget/ Derfore giorde hand thenne skick oc forbund offuer alle Staden / att all heffn oc straff skulle offuergiffues / oc alt had nedderlegges / oc all wret tilgiffues huem ther haffde skade/ hand skulle haffue skade/ huo død vor/ hand vor død/ oc skulle ther effter vere oc holles een stadig fried oc enighedt eblandt thennom alle / oc ingen

Et herligt Exempel til att giøre fried effter feide.

heffne

heffne eller regne huad giort vor i nogen mode. Men alle sager tilgiffue. Formedelst saadan venskab oc beleffuenhedt bleff ther frid / Oc sandeligen dette er ett dygdeligt oc loffliget Exempel / huorledes att man skal bestille frid wdi saadan yndbyrdis lerrom oc oprør / formedelst naade oc forladelse / oc att thet icke er nøttelig / tha att strenge retten paa det yderste.

Siden er de Lacedemonier oc bleffne stolte / oc ville foriage de Perser aff Asia / som haffde tilforn hulpet thennom / daa beskickede de Perser een høffuitzmand med deris kriiges folck ved naffn Conon oc vor tilforn rømder fraa Athen wdi thet oprør / thenne straffede oc sloug de Lacedemonier hart. Therfore bliffue the Lacedemonij wrede oc gaffue all then skyld ind paa de Thebaner / Fordi at the haffde hulpet oc vnderhollet the som vore fluchtige aff Athen / oc droge for thenne sag skyld for Thebe / oc i theris land / oc bleff der wdaff ett nyt kriig / wti huilcket the Lacedemonij bleffue slagne oc aldeles forderffuede / oc ther emod bleff Thebe mechtig.

Conon.

Lacedemonij bleffue slagne for Thebe.

Ther nest begynte atter Thebe ett andet stort krig emod the Phocenser wti huilcket de Phocenses ere alle i hiel slagne / wthan nogre faa / som bleffue foriagede oc dreffne aff Landet. Doch vor Thebe ocsaa paa det siste offueruunden oc straffet aff then Ko-

Phocenses bleffue oc slagne.

Thebani bleffue oc offueruundne.

ning Philippo aff Macedonia. Saaledes ere thesse mechtige Steder/ først Athen/ der nest Sparta / oc siden Thebe forderffuede / oc dē store veldige macht/ som de greiske haffde er speckt oc forderffuit/ Oc haffue de Steder Athen oc Thebe giffuit den Koning Philippo aff Macedonia orsage til att drage ind i Grecken oc vnder tuinge den gantzske Greciam/ fordi att de haffde saa offte giord friid med hannom oc ville doch icke holle huad de loffuede. Dette er nock sagt med dett korteste om de store ynckelige Kriig / huilcke Grecia] haffuer hafft effter Xerxe noget neher i 130. aar / oc haffuer der i medel tiid veriit fuld liiden friid / Thesse Kriig oc handel ere nocksammeligen beskreffne aff Thucydide/ Xenophonte oc andre flere i saa mode som de ere skede oc til gongne/ Derfore ville ieg icke gøre det lengre / nu paa denne tiid / Men haffuer det besønderligste Exempel fore giffuit alle lesere til een vnderuisning oc aduarelsse om sodan handel.

Philippus offuer uinner de Greiske.

Om de Philosophos.

Hippocrates.

Ti medel tiid haffue de konster møgit forbedret thennom/ Hippocrates som vor een Doctor i lege konst haffuer leffuit fra Longimano oc til Ochum 104. aar / Oc endoch att

att hand vor høgt ansehet i then gantske Grecia/ so haffue doch the Konger vdi Macedonia besønderligen hollet hannom i stor ehre / so han haffuer meste parten verit hoff thennom all sin tiid. Soranus schriffuer att Hippocrates vor et sinde kallet til then Koning Perdica/ fordi att man mente att Kongen vor bortuissen oc forsmechtet aff Pthysi/ oc andre leger haffue platt inthet kundet hielpe hannom / men tha Hippocrates kom/ formerckte han strax att Perdica vor icke saa forsmechtet oc bort torret aff nogē legomlig kranckhed / men aff kierlighedt oc hiertens inderlig sorg / fordi att Perdicas haffde sin faderss Jomfru inderlig kier / att saa offte hand sahe hinde / tha furuandlede seg hanss blod oc sind i hannom oc all hanss vesen. Saaledes formerckte Hippocrates orsagen til denne kranckhedt / oc sagde / huorledes hannom stod til att hielpe. Hand lod ocsaa paa en tiid / tha der vor stor pestilentzie/ opbrende en skou emod then lufft oc onde forgifft som bleste ther fra som samme pestilentze kom/ oc saaledes beuarede han thet gantske land Thessaliam fra gifft oc pestilentie. J lige mode haffuer hand ocsaa giort mange naturlige oc vnderlige Mirackel effter seg/ saa att byer haffue long tiid verit paa hanss graff/ oc nar man haffuer siuge børn smurdt med samme honig / tha ere the strax bleffne helbrede.

Soranus.

Perdice hemelig siuge.

Perdicas bleff holpen aff Hipocrate.

Mirackel.

Socrates. Paa den tiid att Artaxerxes Mnemon regerede / haffuer oc Socrates verit til Athen / oc hand bleff i hiel slagen for had skyld wdi hanss fengsel/ oc bleff hannom giffuen thenne sag / att hand førde ny lærdom i staden. Men Gud lod strax ther effter straffe hanss fiender oc affuitzmend / saa att the bleffue oc i hiel slagne.

Plato / Aristoteles.

Plato. Eudoxus. Aristoteles. SIden kom Plato oc Eudoxus som vor en lofflig Astrologus oc haffde førd then konst aff Egypten til Greciam. Effter hannom vor Aristoteles / Thesse achter ieg for the aller yperligeste ebland the Philosophos/ oc besønderligen Eudoxum oc Aristotelem/huilcke ther haffue icke omgonget med wnøtteligt schuetzerij / men med ret grundelig lerdom / huilcken nøttelig er att vide / en part til att bemercke naturens løb oc krafft/ oc en part til att lere / huorledes at man skal høffuiskeligen leffue. Oc sandeligen dette er en skøn lefflig ting/att kunde sehe/huorledes att Gud fore giffuer oss alle honde tucht oc dygd i vor eigen natur. Aristoteles er icke Nicomachus. fød aff ringe foreldre / fordi hanss fader Nicomachus vor saare veldig hoss den Koning

Amynta i Macedonia oc vor hanss legemestere oc haffuer sinn akomme wtaff Hippocratis slecht / derfore haffuer oc Aristoteles siden verit i saa stor naade oc gunst hoss den Koning Philippo som vor Amynte søn / att hand haffuer betrodt hannom sin eniste søn Alexandrum/ thenne haffuer Aristoteles vel optuchtet oc oplerdt wdi Phylosophia/ Saa hand bleff der wtaff saare møgit beskickelig til att thale oc finde gode rad. Thette er nock sagt om de Greiske/ saa møgit som her giørss behoff att mercke i thenne andre Monarchi om thennom.

Aristoteles vor Alexandri tuchtemestere.

Om Rom.

DEr effter att de Konger vore foriagede aff Rom/ haffuer mand anderledes beskicket dette Regimente/ saa att den offuerste macht bleff hoss dett rad i staden/ oc skulle der aarligen tuende til hobe wduelges/ ligeruist som Burgermestere/ de mand kallede Consules / oc de skulle icke vere i deris embede oc macht lenger end ett aar.

Naar de Consules begynte att regere til Rom.

Thenne foruandling skede ved den tiid Cyri som vor thē første Monarcha i Persia/ effter verdenss begyndelse 3450. aar oc effter att Cyrus vandt Babylon dett 7. aar.

Oc haffue da begiffuit seg til Rom mange

ge sager oc handel oc forskreckelige opror oc foruandling i theris regimente / wti huilcke wi kunde sehe/huorledes att store regimente omkringuendes oc staa neppeligen lenge for vtan rumor oc opror/doch er thenne skick altüd bleffuen ved macht/ att tuende Consules skulle stetze vere then høgeste Magistrat / til saa lenge att Julius er kommen/ hand haffuer begynt att giøre seg ett andet regiment / huilcket mand kaller Monarchiam / oc vor ther 464. aar emellom fra thet første att thenne Consulatus er opkommen oc til denne Monarchi Julij.

Her vor sare longt att recitere oc beschriffue alle Romiske historier / Jeg vil her aleniste til kiende giffue tuende merckelige handel/som haffue seg begiffuit til Rom vnder thenne Monarchi.

Orsagen til att ther förste gong beskicktes loug oc ret til Rom.

J dett 302. aar effter att Rom vor bygt/ det er strax effter den krig Xerxis tha Longimanus begynte att regere / bleff ther wenighed oc opror til Rom for thenne sag skyld / att effterdi man icke haffde end tha nogen viss beskreffuen loug / saa bleff thet folck offte offuerfalne oc besuerede bode i dom oc wthan dom / Fordi man viste icke end tha huad rett vor / aff thenne orsagen buldrede almugen oc vor møgit oprøriske/ Men paa det siste bleff thenne sag saa forhandtlet att mand skulle giøre oc beskriffue

een viss

en viß loug oc rett/ her aff skal man mercke/ att beskreffuen loug oc rett er saare nøttelig til att holle friid oc enighed/ huilcket dette Exempel klarligen beuiser.

Ocsaa vor ther paa samme tiid vduolde Decemuiri / det er 10. Mend som bleffue forskickede til Grecken / att the skulle ther lere alle gode seder oc den beste rett i alle Hoffuitsteder. Oc the brugede tha de Philosopher / oc besønderligen Hermodoro aff Epheso til hielp att forsamle oc beskriffue 12. Taffler /huilcke the hengde for Radthußet i Rom / her haffue the Rømiske første gong fonget theris skreffne rett/ oc er først kommen aff Grrcia. Thesse 10. Mend regerede selffue wti 4. aar til Rom/ Fordi att thenne rett haffde i behoff att vdlegges oc forklares dagligen for almugen. Men Appius een aff de 10. misbrugede sin macht oc befalning / oc lod steffne for seg i rette een Borgers Dotter/ for denne sag att hun skulle vere en andenß trel/paa dett han kunde saaledes fonge hinde til seg vnder dette sken/ att hun skulle gonge i rette/oc han ville siiden skendt hinde. Tha nu hindes Fader formerckte dette spil / oc sahe att han kunde icke frij sin Dotter for Appij mechtighed/ Tha stack hand hinde i hiel for Dommeren/ att hans børn skulle icke saaledes beskemmes/ oc hād rømbde hasteligen til det kriigs folck i Staden vor / oc begerede beskermelse

Decemuiri vdsendes til Greciā.

12. Table.

Appius.

Decem viri bliffue aff sette.

emod thenne Tyran Appium/ Oc dett kriigs folck beskickede strax ny magistrat/oc aff sette de x. befalnings mend oc lode fonge Appium/hand stack seg sielff i hiel i fengtzel. Oc

Exẽpel att wret skal straffues.

dette er atter et merckeligt Exempel/wti huilcket mand maa sehe / att wret vil aldriig bliffue wstraffet.

Rom bleff forstöret oc forbrendt förste gong

Wdi dett 360. aar effter att Rom vor bygt / thaa ere første tiid ind faldne til Italien en forsambleder hob / Galli oc tyske / oc haffue forbrendt den stad Rom / Men Camillus een Rømisk borgere / huilcken almugen haffde tilforn foriaget aff Rom / hand hiølt seg som een from redelig mand / oc lod icke staden vndgelle / thet hannom vor skett sodan offuerfald oc wret aff hanss medborgere / hand forsamlede et føge tal Folck der vthan omkring Rom / oc hasteligen offuerfiøld the Gallos oc tyske til Rom/ oc vndsette dett slott oc de Borgere som icke vore i hiel slagne.

Camillus.

Thenne wløcke oc offuerfaldt er skedt til Rom paa den tiid att Artaxerxes Mnemon regerede/oc vor fast ved den samme tiid/ Att de Lacedemonij haffue vundet oc forderffuet Athen.

Her Thales förste gong om tyske.

Oc i thenne Historia talles først om de tyske/Men dett vor icke aldeles 400. aar for end Christus vor fød/oc skulle wi her vide at thenne tyske hob haffuer paa den tiid bygt Mediolan oc andre flere steder der omkring ligendes.

Den

Then tredie Monarchi.

Hvi dett 3634. aar effter verdens begyndelse / siiden at Persarum riige haffde stondet 191. aar/dett er for Christi fødzel 310. aar/ Tha begyntes den tredie Monarchi/ Huilcken mand kaller den greiske Monarchi. Oc da er verdenss macht oc offuerste regimente foruandelet aff Orient / til Occident/oc aff Asia til Europa/ Oc bleff Asia her effter io mehr oc mehr forminsket oc forarget / doch icke aleniste paa macht oc velde/ Men ocsaa i tucht oc dygdelighedt oc i skøne regimente oc alle honde gode Guds gaffuer. Oc endoch att de Romere haffue nogit der ebland atter siiden forbedret/ Saa ere doch de Barbari aldeles der indfaldne/oc haffue dett altsammenss forstøret/saa at de aller skøniste Landskab i verden vor / som den høgeste vishedt hellighedt oc macht haffuer verit / ere nu plat wti slemhed forgongen/oc ere bliffne til en mordere kule / oc der emod findes nu samme Guds hellige

Begyndelsen til den tredie Monarchi.

Asiae forderffuelse.

gaffuer her yderst i verden wdi Occident/ Fordi att verden lider nu fast emod enden.

Alexanaer Magnus

Thenne Monarchi haffuer Alexander begynt thē Koning aff Macedonia/huilcken man tilbørligen kaller then stor Alexander/ fordi hand haffuer icke aleniste verit een lofflig Første aff macht ock velde/ Men ocsa wti alle Kongelige dygder oc framhedt/ saa hanss liige haffuer neppeligen verit til paa Jorden. The propheter Jeremias oc Daniel loffue hannom besønderligen for en frijmodig oc løchsalig Første / Daniel beschriffuer hannom att vere en buck ther omkuld støder en veher/ oc siger clarligen/ att then buck er then Koning Grecorum / oc then veher/ er then Koning aff Persia.

Daniel kaller Alexandrum en buck oc Darium en veher.

Effterdi nu att Alexander vor begaffuit med alle høge dygdelige gierninger/ som en rett herre oc Heros oc Gud haffde giffuit hannom store vnderlige seyer/ therfore haffue somme dichtet mãge wbequemmelige fabel om hanss fødzel / huilcke ieg icke vil opregne. Dette er vist / att høgmechtige oc løckfalige Førster ere aldeles vnder Guds beskermelse/oc Gud aleniste giffuer thennom sadane høge oc dygdelige gaffuer oc løcke/oc thennom sielff regerer oc beuarer/ ythermere vil ocsaa Gud att saadaue høg ehre oc Maiestet/ til att regere land oc riige / skal bliffue

hoss the

hoff the høge slechter oc adel. Saledes er Alexander fød en Koning til Macedonia / hanß Fader hedt Koning Philippus /hanß Moder Olympias / Men tha Alexander vor vndfangen / schriffuer man/ att Koning Philippus drømde om natten att hand trøckte sin drotning Olympiadi ett indsegle paa hindes liff / wdi huilcket ther syndes en løffue att vere vdgraffuen. Thenne drom haffuer man saa vdlagt/Att Olympias bleff fruchtsommelig aff Philippo oc skulle føde en stormechtig Første. Ocsaa vore hanß fader oc moder paa bode sider fødde aff the tuende høgeste schlechter som haffde verit i then gantzske Grecia / Fordi att Philippus vor kommen aff Hercule / som wi thett clarligen kunde beuise aff visse Historier / men Olympias er fød aff Achille / Saa er thenne edelste Heltt Alexander fødder aff then edele slecht Herculis oc Achillis.

Alexandri foreldre.

Philippi drom.

Thenne federne slecht Alexandri.

Hercules
Hyllus
Cleodæus
Dristomachus
Temenus

Perdicas

Perdicas/ thenne er først bleffuen Koning wdi Macedonia/ oc Herodotus beschiffuer hanß affkomme.

Argæus
Philippus
Aeropus
Alcetas
Amyntas
Alexander
Amyntas.
Philippus.
Alexander Magnus. Oc vor Alexander Magnus fødder ved 500. aar effter det Trojaner Kriig.

Then Slecht Olympiadis som vor Alexandri Moder.

Achilles.
Pyrrhus.
Molossus Koning wti Epiro/ oc Pielus som vare bode fødde aff Andromache.

Aff thenne Pielo indfører Pausanias in Atticis thesse efftterfølgende Konninger Epiri.

Tarymbas.
Alcetas.
Neoptolemus oc Arymbas.
Olympias Neoptolemi Dotter vor Alexandri Moder.

Dette er Alexandri Genealogia oc rett beregnet Slecht/forsamlet aff rette grundelige Historier/ huor wtaff mand kand sehe att Alexander er født aff Høgborn slecht.

Men ther effter att Philippus vor i hiel stungen/ for thenne orsage/ att hand ville icke straffe een stor oc mechtig Herres mißgierning/huilcken tha haffde wbluelige skend en vng edel dreng/ Tha aff fiøle the Jllyrici oc the Greiske fraa the Macedoner/ oc stod det Rige Macedonia i stor fare/ Oc Alexander vor vng oc icke eldre end 20. aar/ paa den tiid att hans Fader Philippus vor i hiel stungen/ oc som the Greiske begynde att beregne theris tall/ tho vor dette Olympiades then hundrede oc elffte.

Philippus bleff i hiel slagen fordi han icke straffede wret.

Men Alexander tog seg det Regimente an/ oc vndertuingede først the Jllyrios til vnderdanichedt/ oc drog siden for Thebe/ Fordi att de Thebani haffde belagt the knechte som Philippus haffde beskicket i theris Slot til vern oc vndtsetning / oc the haffde giort forbund med the Perser/huilcke ocsaa haffde ind fallet i thett Rige Macedonia / der fore drog han ther fore. Wti medel tiid forskickede the Athenienses theris sendebud til hannom/ friid oc naade att begere / oc thennom hørde Alexander naadeligen. Men Thebe ville icke begere naade/ Derfore lod Alexander vdrobe for end hand

Alexandri Mandom.

stormede

stormede til staden/ att huo der ville giffue seg til hannom oc fare wtaff Thebe / thennom ville han frije oc benaade/ Tha lode de Thebani ther emod vdrobe / att huilcke ther ville forsuare the Geiskers frijhedt med thennom /oc med then Koning aff Persia emod thenne Tyran Alexandrum / de skulle giffue seg ind i Staden til dennom. Herfore bleff Alexander vred/ oc stormede oc vandt Thebe / oc lod aldelis neder bryde Staden saa hand siden bleff icke mehre opbygt. Dette vor then første store Stad / huilcken Alexander haffuer vndertuinget. Fordi mãd sehr /att naar Gud vil giffue nogre store oc veldige Monarcher / saa gelder thet store Steder til.

Thebae er nederslaget oc aldrig mehr opbyget

Strax effter att Alexander haffde giort frijd i Grecia/tha ford hand til Asiam med 40. tusind Mand til fod/oc 4. tusind Heste/ her for wthan vor ther een liden hob till forn wdi Asia/ som hans Fader haffde ther indsendt / Med thenne føyge macht drog hand ind i Asiam / oc giorde mange store Slaug med the Perser / oc stormede mange theris mechtige Steder med macht/som vor Sardis/ Miletum/Tyrum/ for huilcke Alexander vor i stor fare.

Huor sterck Alexander ford ind til Asiam.

Sardis. Miletum. Tyrus.

Oc saa sloug Alexander Darium then Koninck Persarum til flucht / oc fick hans Moder / Hustru/ Døttrer oc Sønner/huilcke hand hiølt Førsteligen/ oc kallede then

Alexandri fromhed.

gamble

gamble Koninginde/ Moder/ oc hand kyste den vnge Søn / lgeruist som hans eiget børn / Formedelst thenne fromheidt oc dygd haffuer Alexander fongit stort loff hoss Dario oc i then gantzske Asia/Saa att Darius lod hannom ocsaa til biude / att om hand ville giøre frid med hannom/tha ville hand skiffte oc partere sine Rige med hannom / Ther emod gaff Alexander hannom saadan suar igen/At Verden kunde icke haffue tuende Soler / Darius skulle giffue seg oc komme til hannum / siden ville hand oc beuise seg naadelige emod hannom. Men Darius giorde seg atter rede till krig oc hiølt ett stort Slaug med Alexandro / oc Alexander vandt anden gong / Oc tha vor ther een aff Darij Høffuitzmend ved naffn Bessus/hand stack sin eigen Herre Darium/den tiid hand ville fly / Doch er Alexander kommen der til oc haffuer sehet att Darius vor suorligen stungen saa hand stod icke til att leffue/Tha forbarmet hand seg offuer hannom/ oc haffuer Dario tilsagt / att hand ville paa hans vegne straffue Bessi wtroskab/ Derfore lod Alexander fange Bessum / oc lod binde hannom emellom tuende neder bøgde trer/desse haffue hannom flackt oc parteret i stycke / tha de reiste seg op igen. Alsaa er Alexander bleffuen Herre oc Monarcha wti Asia/ oc haffuer siden indtaget the andre Land oc Steder/ som Babylon oc Susa.

Darius bleff offuer uunden aff Alexandro

Bessi wtroskab.

Exempel om ret heffn.

Thenne

Naar Alexander begynte thenne Monarchi

Thenne Monarchij Alexandri begyntes strax effter att thenne forbemelte siste Darius vor død / det er / i thet 7. aar effter att Alexander vor kommen til Regimentet / oc haffuer Alexander indehafft thenne Monarchi i 6. aar. oc 7. Moneter / Men siden der effter att hand haffde fongit saadan stor seyer oc victoria / er hand bleffuen vild / oc begynt att giffue seg til drick oc doyeri / hand haffuer en part aff sine høgeste raad oc Førster ladet omkomme oc i hiel slaget / oc besønderligen en drebelig viiss gammel Første Parmenion / oc een anden Første Clytum stack hand selffuer i hiel aff vrede i ett Pancket / fordi hand prissede Phylippum Alexaadri Fader mehr end hannom. Men nu effterdi att Alexander foruende sin dygdelighedt / tucht oc gode seder / saa begynte oc hanss løcke att foruende seg. Endoch att Alexander vor icke stille / men begynte att anfalle the Indier oc Scyther / oc fick een part ind aff Landet wti India. Men saadan stor løcke fonger gerne een hastig ende. Altsaa døde Alexander tha hand vor 33. aar gammel / oc i det 12. aar oc 7. Monet effter att han vor kommen til Regimentet effter sin Fader Philippo. Doch er dette ett stort vnder / att Alexander kunde nogit finde vndertuinge saa mange store mechtige Rige / i saadan kort tiid / fordi att haffde det end saa verit / att ett tal folck skulle end reyst / oc farit

Alexander bleff wstadig oc forss effter stor lycke.

Som wi skicke oss selffue saa gonger thet oss. Oc effter stor lycke kommer stort fald.

oc fared frudsommeligen egēnom saa mange land / tha haffde thet neppeligen kundet skedt saa hasteligen eller paa en saa kort tiid/ Men i saadane historier kand man sehe/ att Guds eygne gierninger ere mett høge Konger oc Førster.

Alexander haffuer hafft mange drebelige forstelige dygder med seg / huilcke her vore for langt att beregne / men ett exempel maa ieg sette/att nar en er kommen for hannom/ oc haffuer beklaget en anden/ som icke vor til stede/ Tha haffuer Alexander bedeckt thet ene syt øre med sin hond oc hallet ther paa/ til kiende giffuendes med sadan fatzun/ att hand ville thet ene øre beuare til den anden vederpart / det er/ hand ville ocsaa høre then anden vederpart / oc icke tro then ene vthan then andre vor hoess / ligeruist som en frommer Første oc domere bør att giøre. Hermed haffuer hand giffuit store herrer oc alle befalnings mend ett skiønt exempel / att the skulle icke dømme effter then ene parts anklage / for vtan att then andre vederpart er til stede att suare / oc att the skulle i lige mode høre begge parter. Ligeruist som the dommere motte suergie til Athen / att the skulle døme effter skreffuen loug oc rett / oc i lige mode høre begge parter til stede. Dette er oc ett herligt exempel oc bør oss alle thet att komme i hug. Gud giffue att thett saa vore.

Alexandri exempel at dōme sager.

Huorledes att the dommere til Athen skulle suerge.

Huorledes att Alexander haffuer hollet seg emod the Jøder.

THe Jøder haffde nu igen opbygt Jerusalem / oc haffue nu en tiid long hafft modelig friid vnder the gode fromme Konger aff Persia. Tha nu Alexander laa for Tyro/ begerede hand hielp aff the Jøder / the gaffue hannom saadane suar/ Att the vore the Perser vnderdane/oc haffde fongit saa mange velgerninger aff de Perser / att thennom aldeles icke burde / att giøre nogit emod thennom / Saaledes slouge the den hielp aff. Alexander bleff vred / therfore drog hand emod Jerusalem/ siiden hand haffde vndertuinget Tyrum. Tha gick then høge Prest Jaddus her vd aff Staden hannom emod wti sine Presterlige kleder oc the elste Mend med hannom / oc begerede naade oc friid/ Tha Alexãnder haffde theen Prest saaledes sehet / fiøl hand aff sin Hest/ paa sine knæ for hannom oc tilsagde honnom friid/ Dette forundrede seg alle Førster att Alexander saa høgelige seg ydmigede for een fremmet Prest / oc att han lod sin vrede saa hasteligen falle / Tha attspurde hannom hanss elste Høffuitzmand Parmenio / huad hannum

Alexandri tog emod the Jøder.

Jaddus offuerste Prest.

Alexandri ydmighed emod Guds Prest.

hannum der til haffde beueget/suarede hannum Alexander / att hand haffde hafft een drøm wti Macedonia/wti huilcken hannum vor saadant ett billede fore kommet oc formanede hannum til att fare ind i Asia / oc tilsagde hannom hielp oc bystond/ Derfore giorde hand nu den Gud som hannom vor ther abenbaret/ denne erhe oc ydmighedt.

Siden drog Alexander fridsommeligen til Hierusalem/oc hørde de Prester om theris Religion oc lerdom/ the haffde oc til kiende giffuit hannom de Prophecier Danielis/ att then Koning Grecorum skulle bliffue Herre wdi Asia oc Persia / Dett fortrøstede seg Alexander møgit/ oc gaff the Jøder frihedt oc store gaffuer i Tempelet / oc drog hen emod Babylon/som Jeremias haffde spodt om hannum / Saaledes haffuer Gud beuaret sin arme Kircke i thenne stor forandling oc verdens omkring vendelse/Endoch att ther vor da krig i alle Land.

Huorledes att the Kongerige bleffue atskilde effter Alexandri død.

ALexander haffde taget seg een Førstes Dotter aff Persia til echte/ hyn hed Roxane / oc vor fruchtsomme- Roxane Alexandri Hustru.

sommelig tha Alexander døde / Men effter-
di att ther var ingen viß arffuing effter
Alexandri død / haffue the Førster hollet
Then wenighed eblant the Förster effter Alexandri död. rad huorledis det Rige skulle ordineres /
Somme gaffue saadan rad / Mand skulle be-
skicke Regenter til saa lenge / att then Ro-
ninginde haffde født sit foster / om hun haff-
de en Herre / Tha vor tilbørligt att thet
Rige komme hannom til / Men de andre
Arideus. haffde anammet Aridium Alexandri Bro-
der til een Herre / som vor redder oc icke vel
Perdicas. ved sine sind / Oc Perdicas vor besonderli-
gen Hoffuitzmand her til oc then største part
gaff seg til hannom / Doch motte de Førster
bestille alle Land oc ther wti beskicke Re-
Perdicae hemmelig suig. genter / Men Perdicas regerede meste par-
ten vnder Alexandri Broders naffn / Saale-
des tenckte hand thet gantzske Rige att
bringe vnder seg / først med practicker oc
Cleopatra. hemmelig handel oc siden med macht / For-
di hand bad om Alexandri Søster Cleopa-
tra / oc fortrøste seg att beholle thet Rige
for hindes skyld. Nu regerede Antipater
wdi Macedonia / hand bemerckte thēne prac
tica oc forhindrede thet echteskab / Derfore
practiceret Perdicas oc giorde all sin flid /
att hand kunde gribe Antipatrem. Dette er
in summa begyndelsen til all den krig som
skede emellom the Førster Alexandri / Fordi
att Perdicas haffde sine anhengere / ther off-
Antipater. uer forbunde seg emod hannom Antipater /
Antigo-

Antigonus oc Ptolomeus. Tha offuerfald Perdicas Ptolomeum wti Egypten oc bleff ther strax i hiel stungen aff sit eiget krigs folck. Dette vor hans rette løn / som han nom burde / Fordi hand begynte det første oprør eblandt the Førster Alexandri. Antigonus Ptolomeus.

Nu vor det spil begynt / oc der vor ingen frid mehr att forhobes / for wtan att Perdice anhengere motte oc bliffue nederlagde / dett syntes ocsaa icke mugeligt / effter Alexandri død / tha verden haffde icke nogit vist hoffuit / att ther skulle bleffuit nogen stadig frid. Derfore sueuede nu verden hid oc dit / oc alle mand vor fortuifflet / oc mente att ther skulle nu haffue bleffuit ett euigt mord oc røfferij i alle Land / oc att ther skulle nu aldrig mehr haffue beskicket noget rett Regimente / Her wtaff kand mand sehe / att huor som Gud icke ville forordinere oc beskicke Land oc Riige / tha vore thet icke mugeligt / att nogit vist Regimente vore paa Jorden eller kunde nogit finde bliffue / Men Gud haffde besluttet / at aff thet Riige Alexandri skulle der effter bliffue fyre veldige Kongeriige som Daniel haffde spodt / Derfore stöder den Bock wdi Daniele / som bemercker Alexandrum saaledes bemalen / att thet ene hans horn fiøl aff / oc ther wtaff bleffue 4. horn / Dette vdlegger Propheten selffuer / Att effter Alexandri Riige skulle ther bliffue 4. Kongeriige. Ocsaa maa

Exempel att han fick sin rette løn.

Al macht aff er Gud

Aff Alexandri Riige skulle komme 4. Riige.

dette vere vnderligt / att Gud ville serdeles vnde / att thesse 4. riige skulle komme the Førster besønderligen til honde / som vore i slecht oc byrd med Philippo oc Alexandro/ Derfore vndte ocsaa Gud thennom thenne ehre / men Perdicæ vor the riige inthet achtede / fordi hand lyde Alexandro inthedt til i Kongelig etth. Saaledes gonger thet offte til i verden/ att huo som vil selffuer vere herre oc atror nogen befalning / vthan hand er retteligen kallet der til aff Gud / eller huo som vil seg selffuer indsette / den vil Gud icke haffue / ligeruist som wi maa sehe wti Abso-lon oc andre flere / Ocsaa ere the Kongerige saaledes skiffte ebland the Førster / ligeruist som Alexander haffde tilforn selff beskicket i the store land/ att ther skulle vere 4. øffuerste hoffuitzmend oc regenter.

Ett i lbórligt fall hører Gud til.

Seleucus bleff Koning wdi Syria.

Ptolemeus bleff Koning wdi Egypten.

Antigonus var Koning yderst wdi Asia.

Cassander bleff Koning i Macedonia oc Grecia.

Cassanders tyrannis.

Desse Konger haffue giort store kriig med huor anden/fordi att huer aff thennom lagde seg effter att bliffue alene herre/oc besønderligen i Macedonia haffuer ther verit ett jam-

ett jammerligt oc forskreckeligt mord. Cassander lod i hiel slaa Alexandri moder then loflige Koningінde / hun haffuer hollet seg i hindes dødsstund saa erligen/ att hun wforferet gick emod bødelen oc wtrachte hannom sinn halss / oc i dett fald tog hun sine kleder saa nøge vare med sine hender / att ingen kunde sehe noget aff hindes bare legomme wblueligen / Roxanen Alexandri hustru lod hand fonge oc indsette i fengsel.

Alexandri moder giffuer alle hoffuiske quinde exempel til att skiule thennom.

Tenne wtroskab heffnede Gud / fordi effter Cassandri død / begynte hanss tuende søner Antipater oc Alexander store krig med huer anden om thet riige Macedonia. Antipater gaff seg i forbund med Lysimacho som regerede thet land Hellespontum / hand gaff Antipatro sin dotter / Alexander søgte hielp hoss Demetrio som vor Antigoni søn/ oc the bleffue siiden bode i hiel slagne huer aff sine medhielpere. Antipater aff Lysimacho sin eigen suager / Alexander aff Demetrio/ Men paa det siiste er Macedonia kommet til denne Demetrium Antigoni søn / fordi hand vor redelig oc løcksalig / Oc haffue the efterfølgende Konger wdi Macedonia theris begyndelse oc affkomme aff thenne Demetrio til den siiste / som bleff fongen aff the Romiske/ oc dett Kongeriige tha saaledes fick ende.

Exempel att hand fick sin rette løn.

Demetrius Koning i Macedo.

Jeg maa her fortelge en kort Historia/ wtaff huilcken wi kunde formercke/ huorledes att alle gode seder ere platt forgongne wdi Grecia/ saa vel som theris erlige Regimente/ strax effter att the saa skendligen forderffuede thennom sielffue indbyrdes med krig oc opror/ oc gaffue thēnom til fremmede herrer. Thēne Demetrius huilcken jeg haff ner nu thalet om/ haffuer møgit verit til Athen. / Der haffue de Athenienses saa wblueligen oc skendeligen hycklet med hānom/ att the haffue hannom tilbedet / oc kallede hannom theris Gud/ oc lode siunge hannom til ehre i theris høgtider / Alle andre Guder soffue / Demetrius er alene then rette Gud/ hand vager for thennom alle. Thenne wgudelige oc forskreckelige sang giffuer clarligen til kiende / att paa den tiid vor aldeles ingen tucht eller bløysel mehr til Athen. Nu vil jeg offuergiffue Macedonia oc alenisfte opregne the Konger wdi Syria oc Egypto / fordi att thesse vore the mechtigeste riige ebland the 4. Ocsaa haffue thesse tuende riige møgit hafft at giøre med the Jøder/derføre thales oc om samme riige wdi Bibelen / oc att wi kunde retteligen forstaa Bibelen / giørff behoff / att vide huorledes att the Konger haffue ther regeret effter huer anden.

Ett wgudeligt vesen oc skendeligt høgklerij til Athen.

The Konger i Siria.

Seleu-

SEleucus vor fød en Første wdi Macedonia / oc haffde paa sin lend ett tegn som hand vor fødder med / ligeruist som ett ackere / oc dette tegen haffde ocsaa alle hanss efftertömere. Thenne haffuer vndertuinget Babylon med mackt / oc offueruandt the Konger i Asia Antigonum oc hanss søn Demetrium. Antigonus bleff i hiel stungen / men Demetrius døde i fengsel. Siden slog hand Lyssimachum Effter thenne victoria wdi then 7. Monat bleff Seleucus i hiel stungen / aff Ptolemeo Cerauno / som vor Ptolemei Philadelphi broder. Dette ere forskreckelige exempla oc historier / huorledes att mechtige Konger opstiige oc nederfalle / wtaff huilcket man skal tilbørligen lere att frøchte Gud.

Seleucus. | Antigonus stungen. | Demetrius döde i fengsel. | Seleucus i hiel stungen. | Exempel att fröchte Gud.

Antiochus Soter / Seleuci son / haffuer regeret effter sin fader wdi Syria.

Antiochus Soter.

Antiochus Theos / vor hanss søn hãd haffde først Laodicen / med hinde affiede hand tuende sønner / Seleucum Callinicum / oc Antiochũ som kalledes Hierax / Siden gaff Ptolemeus Philadelphus hannom sine dotter Berenicen / Men effter att denne Antiochus vor dødt / begerede Laodice aff hindes søn att hand skulle indtage riiget oc fonge hanss steffmoder Bernicen / Derfore belagde Seleucus sin steffmoder / oc paa dett siiste gaff

Antiochus Theos. | Seleucus Callinicus. | Antiochus Hierax.

Berenice i hiel slagen. hinde saa gode ord oc stor fortrøstning att hende skulle intet skade / om hon ville giffue seg / huilcket hon ocsaa giorde / Siden lod hand i hiel slaa thenne frome Koninginde med forrederi. Dette haffuer Daniel spodt tilforn oc klarligen sagt / att then Koninginde aff Egypto skulle faare ilde wti Syria oc att hendes wrett skulle der effter heffnes aff then Koning Egyptiorum / Derfore er

Ptholometus Euergetes. Ptholomeus Euergetes som vor Berenice broder/ indragen til Syria strax effter att thenne gerning vor giort oc haffuer fortaget Seleucum oc indtaget mange Steder / oc er atter hiem faren til Egypten. Siden haffuer Seleucus rustet seg der emod att vinde dett Land igen oc begerede hielp aff sin broder Antiocho Hierax/ hand vor møgit vng/ oc hobedes doch formedelst dette spill att bringe dett gantske Konge Rige vnder seg/ oc strax att Ptholomeus haffde giort frid med Seleuco/ begynte Hierax att offuerfalle sin broder Seleucum oc haffde fremmede

De Galather ere komne aff Tyskland. knechte med seg som vore de Galather/ huilcke den høffuitzmand Brennus haffde tilforn førdt aff Tysk land til Grecken oc vore tha komne fram til Asiam effter de Kongerss bestelling som hiølle sodanne store krüg met huoranden/desse Galather haffue de Konge siden indgiffuit et Land i Asia / her vtaff komme de Galather til huilcke Sancte Powel schriffuer/ oc de haffue for vtan tuil verit

tyske

tyske Folck / fordi att de greiske haffue kallet Tyske oc Gallos med ett naffn Celtas oc aff det ord Celtas forkendt Galathas.

Med desse Galather floug Antiochus sin broder Seleucum / siden bleff hand selffuer slagen aff then Koning i Asia oc de Konger aff Syria forlorede mange Land. Saa att Antiochus motte fly til Ptholomeo Euerge-te / Men Ptholomeus anammede hannom i saa mode / att hand lod beuare hannom paa dett hand skulle icke rymme / da hand dette formerckte/ville hand giffuit seg der fra/ oc i dett bleff hand i hiel stungen. Sodan ende fick Antiochus Hierax/ Men Seleucus hanss broder fiøld aff en hengst ved samme tiid oc døde. Sodan ynckelig ende oc wroligt regimente haffue desse tuende brøder hafft / fordi att de giorde mange onde gerninger.

Exempel til att fröchte Gud oc om retf[?]erdighed.

Antiochus magnus haffuer offuerfallet then Koning Egypti Ptolomeum Polipator oc bleff til rygge slagen/ Siden drog hand anden tiid ind til Egypten / ther effter att Polipator vor død/ Men the Romiske toge seg then vnge Koning aff Egypten Epiphanes i forsuar/ Fordi att hans Fader Ptolomeus befalde hannom the Romere den tiid han døde. Her wtaff begynte seg the store krig huilcke the Rommere haffue giort med Antiocho i mange aar/ Derfore gaff Hannibal seg til Antiocho oc bleff een tiid-long hanss Hoffuitzmand/emod the Romer-ske/ oc

Antiochus magnus.

Ptholom. Polipator.

Orsagen til dett förste Romeske krig emod Antiochum.

Hannibal.

ske/ oc mange Land flere wdi Grecia gaffue seg ocsaa til Antiochum / Men hand bleff saa offte offueruunden att hand vor paa det süste tuinget til att gøre friid med the Romiske / Tha vndte de Romiske hannom aleniste then part aff sit Riige/ saa møgit som ther vor ligendes paa then anden siide thet Bierg Taurum/oc her for vthan motte han sende syne too Sønner Demetrium oc Antiochum Epiphanem til Rom til Gissel for seg/att han skulle icke sette seg op emod dennom. Paa det süste plundrede Antiochus thet riige Tempel Beli wti Syria/Tha offuerfiølle hannum the Lands Indbyggere oc slouge hannum i hiel oc alle hans medfølgere. Sadan ende fick Antiochus Magnus.

Huor fore att Antiochus bleff i hiel slagen.

Hierusalem haffuer hafft passelig friid fraa Alexandro oc til denne tiid Antiochi Magni / Men paa saadane tiid att thesse Krig vore begynte emellom thesse tuende Konger aff Egypten oc Syria / Fordi att the Jøder haffue leget saa mit emellom thennom/ vore the sare trengde oc offuerfaldne aff begge parter/ Oc endoch att Jerusalem haffde ind til denne tiid hollet seg mehre til de Konger aff Egypten / Doch vore the Jøder icke vnderdane til de Konger Egypti eller Syriæ. Men süden att Ptolomeus Epiphanes haffde vdsendt en Hoffuitzmand Scopam emod Antiochum Magnum oc

Scopa.

num oc hand indtog nogre Steder wdi Syria/oc der til med ett stycke aff thet Jødiske land / huilcken Høuitzmand Antiochus floug i hiel hoss Jordan/ oc ford strax til Jerusalem/ Tha anammede the Jøder Antiochum ydmygelige an / oc giorde en forbund med hannom/ Derføre hiølt Antiochus seg fridsommelig emod thennom oc skonede thennom møgit/ oc forskaffede thennom een lande hielp till att bygge oc forbedre theris Stadt med Hierusalem / Saaledes haffue the verit i stor fare paa saadane tiid ebland thesse krig formedelst ondt naboskab/ doch er dett att ligeuel naadeligen til gonget med thennom vnder thenne Antiocho Magno.

Antiochus Magnus lod tre Sønner effter seg/ Seleucum som kalledes Philopator/Antiochum Epiphanem oc Demetrium. Seleucus regerede en føge tiid effter hans Faders død/ the andre tuende Brødre vore Gissel til Rom. Tha nu Antiochus Epiphanes fornam sin Faderss død/rymde hand aff Rom oc kom til Syria oc bleff Koning / fordi att Seleucus vor wdugelig til att regere / ocsaa leffde hand icke lenge effter hans Fader. Seleucus Philopator.

Thenne Antiochus Epiphanes haffuer verit en mechte Selle/ en listig oc trelsk menniske / oc haffuer lerdt hoss the Romere att skicke seg i Verden snelleligen/hoss vise mend oc kloge / vor hand viss oc klog/ hoss galne Antiochus Epirhanes een besiagen Mand

mennniske oc vforstondige / lod hand seg in- thet vere visere end the vore / oc kunde giø- re altt hues thennom behagede / oc the haffde lust til / han drog allmugen till seg med sin beskickelighed / Naar hand giorde pancket / lod hand vdkaste store summa pen- ninge / Vtaff dette vsindige vesen / haffuer mand kallet hannom Epimanes for Epi- phanes. Epimanes bemercker vsinnig / Epi- phanes bemercker Edel.

Antiochus begynte sit Regimente i det 137. aar effter Alexandri død / oc ther hand haffde indtaget sit Arffuerige / er hand fa- ren til Egypten / Fordi att Ptolomeus Epi- phanes vor oc død paa den tiid / hand haff- de Antiochi Epiphanis søster Cleopatram / Derfore tog Antiochus Epiphanes seg det Rige till / att ville vere tutor vti Egypten / oc forsuare then vnge Koning Ptolomei søn / som hed Philometor / oc lod seg tycke li- geruist som hand mente dette sore kierligen med sin Søster søn / oc lod seg hylde paa hanss vegne til Memphis oc i the andre vel- dige Steder / oc tenckte saaledes med tiiden vnder saadant sken att bringe Egypten vn- der seg / Ther hand haffde det bestellet / drog hand atter til bage igen / oc kom til Hieru- salem Ligeruist som Jason haffde bedet hannom / Fordi Jason achtede tha med An- tiochi hielp att bliffue then offuerste Prest til Hierusalem / Alt saaledes er dette tilgonget paa den

Ptolomeus Philometor.

Jason er vrettelig en kommen til sit Prestedomme.

paa den tiid hoss the Jøder/ att the veldigeste haffue kommet thet høge Presterdømme vnder thennom met practicker oc sønderlig anslag/ oc derfore giorde de forbund med fremmede Konger/ oc thiel slouge the rette successores / Derfore gaff ocsaa Gud thennom theris straff/ oc det folck bleff suorligen plagt herfor. Dette vor then første tog som Antiochus giorde til Jerusalem/oc der indsette hand en høg prest emod theris eygen skick offuer sin befalning / oc plundrede det tempel oc lod sla mange i hiel. Dette skede i det 6. aar effter att Antiochus begynte att regere/ oc effter Alexandri død 143. aar.

Hvorfore at Juda bleff so ynckelige straffet.

Siiden om 2. aar ther effter / det er i 145. aar effter Alexandro / for Antiochus atter til Egypten/ fordi att then vnge Koning haffde da indtaget the Steder igen/oc haffde begeret hielp aff the Romiske/Oc nu den tiid att Antiochus vor saledes indfaren til Egypten med macht/ Tha kom then Romiske Legat/ som hed Popilius/ hand sagde til Antiocho paa the Romiskers vegne/ att hand skulle vige aff Egypten / oc icke anfechte den vnge Koning Philometor/ fordi att the Romere ville hannom handthaffue oc forsuare hoss sit Kongeriige.

Popilius then Romiske Legat.

Antiochus gaff suar/ att hand ville betencke seg / Popilius ville icke giffue hannom nogen dilatio/ men skreff en kreff med sin

staff

Exempel om the Romers strēghed oc alware.

staff omkring Antiocho oc sagde / att fort for end hand gick offuer then kreiss / skulle hand giffue suar / om hand ville vige aff Egypten eller ey. Ther Antiochus sahe thenne hanss aluarlighedt / bleff hand forskrecket / fordi hand kiende vel then Romiske macht / oc sagde / att hand ville vige. Saaledes drog Antiochus anden tid aff Egypten med skamme / oc denne forsmedelse giorde hannom vee / der fore drog hand ater til Hierusalem i stor hastighed oc vrede / oc dette vor then anden reyse som hand giorde til Hierusalem / fordi hand vor tuende gonge der / oc haffuer nu der beuist sitt tyrannij møgit forskreckeligere end til forn / oc befalet att the Jøder skulle annamme hedniske affguderij oc lod forbrende Bibelen / oc haffuer beskicket en veldig hob offuergiffne skalcke att skulle bliffue i Jerusalem til besetningh / the haffue grummeligen martirizeret the Jøder som icke ville falle fra troen / oc der til haffue the forsuorne oc afffanle Jøder møgit til hulpet / de haffue ocsaa beskemmet Guds huss / det tempel til Hierusalem / oc ther indsett en hednisk Affgud / In summa de ville paa den tiid all Guds lerdom oc budord aldeles ødelagt oc fortilget / oc der wtaff giort ett Hednisk vesen. Dette begynte Antiochus aff høg oc stor klogskab / som hannum tychtes / fordi hand sahe att the Jøder sette seg offte emod the hedniske Konger /

Antiochi tyrannij emod Hierusalem.

formedelst

formedelst theres sønderlig Religion skyld / Derfore ville hand icke lide sodan religionss wenighedt. Saledes spiller menniskerss tancke ebland de ting oc i de sager som ere Gud anrøredes / Saa att mange fordriste seg offte att beskicke Religion effter deris eiget tycke. Herfore haffuer Daniel wti lige mode bemalet oc effter lignet Antichristum ved thenne Antiocho / oc giffuit til kiende / Att der skulle komme ett Rige / wti huilcket de Christne skulle bliffue forfulde / oc Guds ord ødelagt oc fortilget / oc att der skulle bliffue een anden Religion beskicket vnder et skenn / emod Guds ord / att bekomme soledes stor macht oc rigdomme her med / Ligeruist som Mahomet haffuer først anrichtet een falsk Religion / oc vnder sodan falske religionss sken / ett nytt Rige / fordi att samme falske Religion synes for menniskernes fornufft att vere møgit skøn / oc haffuer doch alle høge Artickle bort taget fraa vor Christelige tro / oc aleniste behollet den lerdom om gode seder / dette forblinder menniskernes fornufft / Derfore haffue de letteligen anammet sodan lerdom i deris verssélige hierte / yder mere end troen.

Exempel att menniskernes vished handler offte emod Gud.

Antiochus betyder Antichristum.

Huorledes att Antiochus haffuer tyrannizeret / dett finder mand beschriffuit i den bog Machabeorum / oc Daniel siger att sodan straff skulle komme for synden skyld som dett Jødiske folck brugede. Men attlige vel

ligeuel att Gud straffede / tha lod hand sit Folck icke aldelis forgonge / Men opueckte Judam Machabeum / hand forsamlede ett føge tall folck til hobe / oc offuerfiøld Antiochi Høffuitzmend oc sloug thennom formedelst Guds hielp / oc fick Tempelett ind igen i det 3. aar effter att Antiochus haffde ther indsett een Hedinsk Affgud.

Judae Machabei Mandom.

Daniel haffuer beslutet oc beneffnt denne tiid paa huilcken the Jøder skulle saaledes forfølges / wti 2300. dage / det er / 6. aar / 6. moneder oc nogre dage / Fordi att then forfølgelse varede saalenge / fraa det 4. aar Antiochi oc til det 8. aar oc nogre moneder / ocsaa haffuer Daniel beregnet denne tiid / att den Affgudt skulle staa i Tempelet 1290. dage / det er / 3. aar 6. moneder / oc saaledes haffue de Jøder fongit det Tempel igen wdi det 148. aar effter Alexandri død / det er /

348. aar ther effter att Juda bleff giffuen løss aff Babylon / Oc vor det

152. aar for Christi fødsel.

Antiochi straff for hans wgudelighed.

Oc haffuer Antiochus fortient med thēne Guds bespottelse / at icke aleniste hans slecht er all vdrott oc fortilget / Men ocsaa att thet Kongeriige Syria haffuer strax ther effter fonget ende / Fordi att strax effter thenne Antiocho / haffue ther allstetze too eller tre Førster slagets om Syria / Oc mand

maa her sehe / huorledis att thet pleyger att gonge til / Naar ett Kongerige vil vndergonge / ligeruist som wi nu sehe i Vngern.

Antiochus Epiphanes døde paa den fardt / tha han ville atter til de Jøder oc heffne sin skade. Effter hans død rømbde Demetrius hans Broder fraa Rom oc anam mede thet Rige / oc i hiel sloug thē vnge søn Antiochum som kalledes Eupator oc vor Antiochi Epiphanis søn. Antiochus død.

Alexander som vor en Høffuitzmand begynte ett oprør / emod thenne Demetrium oc sloug hannom i hiel. Antiochus Eupator.

Demetrius lod tuende Sønner effter seg / Demetrium oc Antiochum Sedeten / Thenne Demetrius sloug Alexandrū. Siden begynte een anden ett oprør / som hedt Trypho emod Demetrium oc fortagede hannom / Men Demetrius kom siden igen till sit Rige / oc bleff paa det siiste i hiel stungen. Antiochus Sedetes bleff oc slagen for Parthen. Demetrius Sedetes.

Thenne Demetrius haffde een søn Antiochum Gryphum. Antiochus Sedetis haffde een søn Antiochum Cyricenum / Desse tuende hiølle ocsaa krig med huor anden om Syria / oc ere bode i hiel stungne / Siden haffue begges theris Sønner ocsaa førdt krig med huor anden om Syria / oc huer anden saledes forderffuet / til saa lenge att Syria motte søge frembde Herrer / oc gaff seg

Triganes bleff ſla⸗gen aff Pompeio/ Oc Syria kom vnder the Ro⸗mer.

vnder Triganem ſom vor Koning wti Ar⸗menia / Saaledes er Syria bort kommen fraa then Slecht Seleuci/Oc Triganes bleff ſiiden ſlagen aff Pompeio / Her med kom Syria vnder the Romiſke. Dett er nock ſagt om thet Kongeriige Syria.

De Konger wdi Egypto effter Alexandro.

PTolemeus ſom vor Lagi Søn/Om denne Ptolemeo ſkriffuer Pauſanias/att hand vor een baſtart Philippi / ſom vor Alexandri Fa⸗der.

Ptolemeus vor friid⸗ſommelich oc haffde Bogelige konſter kier.

Bibliothe⸗ca Ptolo⸗mei.

2. Ptolemeus Philadelphus loffues hogt/ fordi han haffuer hollet wdi Egypten / oc anrichtet alle konſter oc got Regimente/ Saa att viiſe oc lerde Mend ere farne till hannom aff alle Land/oc hand haffuer then⸗nom alle naadeligen vnderhollet / Ocſaa haffde hand ther anrichtet een ſtor oc heer⸗lig Bibliotheca/ att hindes lige vor icke paa Jorden / Derfore var hand oc møgit be⸗kandt hoſſ the Jøder / Fordi att den tiid hand haffde ſeg beſpurdt om alle Folckers akomme oc begyndelſe / oc Religion oc kon⸗ſter/formerckte han att the Jøder vor thet elſte folck/ oc haffde viſſe Hiſtorier fra Ver⸗

dens begyndelse. Derfore begerede hand/att mand skulle beskicke hannom 72. viise Mend aff Jerusalem som kunde vdlegge hannom Bibelen oc beskriffue hinde paa hans tungemal. Saaledes er Bibelen første gong vdsett aff thet Hebreiske mael / oc er kommen til fremmet tungemal. Oc thett er icke tuil att Ptolomeus er io her wtaff kommen till den rette troo oc Guds bekendelse. Bibelen er vdset paa fremmet tungemal.

3. Ptolemeus Euergetes offuerfald Syriam/oc heffnde saaledes sin søsters død Berenices. Ptolemeus Euergetes.

4. Ptolemeus Philopator offueruandt Antiochum Magnum/ther effter bleff han wstadig oc vild/oc begynte att haffue een pige saa kier/ at han lod slaa sin eigen drotning i hiel for hindes skyld. Ptolemeus Philopater

5. Ptolomeus Epiphanes/thenne offuerfald Antiochus Magnus / men siden gaff Antiochus hannom sin Dotter. Ptolemeus Epiphanes

6. Ptolemeus Philometor / thenne offuerfald hans Moder broder Antiochus Epiphanes / Men the Romere toge seg thenne Ptolomeum i forsuar oc befalde Antiocho att fare wtaff Egypten/ som tilforn er sagt. Ptolemeus Philometor.

7. Ptolemeus Euergetes indsette den foriagede Demetrium i sit Riige igen. Ptolemeus Euergetes.

8. Ptolemeus Physco vor ett slem menniske/oc een skendelig wnaturlig bestia/hand Ptolemeus Physco een slem bestia

 tog sin

tog sin eigen Søster oc affl ede børn med hinde / Siiden sloug hand sit eiget børn i hiel/oc gaff modern dett att ede/ oc bleff paa det siiste foriaget aff sit Riige / oc desse effter følgende Konger haffue ocsaa verit sodanne slemme oc offuergiffne mennisk e med hunde leffnet oc forgruelige tyrannÿ.

Hunde leffnet.

9 Ptholemeus Alexander.
10 Ptholemeus Latyrus.
11 Ptholemeus Auletes/huilcken Gabinius haffuer atter indsett.

Ptho. Dionisius den siiste Koning Egyptiorum.
Cleopatra.

12 Ptholemeus Dionisius / huilcken der lod i hiel sla Pompeium / oc bleff siiden Julio ocsaa wtro / Derfore tog Julius dett Riige fra hannom oc gaff dett hanss søster Cleopatra / hun stack seg selff i hiel / den tiid Augustus haffde offueruundet Antonium/ huilcken hun foruentede / Siiden haffue de Romiske indtaget Egypten / oc saaledes er den edel slecht Ptholomei aldeles forgongen.

Om de Jøder.

JEg haffuer tilforn sagt/att den slecht Dauid er endoch bliffuen i regimentet/ Siiden att de Jøder ere igen komne fraa Babylon / Men de haffue icke førdt det Kongelige naffn / men aleniste

aleniste veret Førster/ oc haffue regeret ind til denn tiid Antiochi Epiphanis/ oc taler Lucas om thennom wti den genealogia Christi.

Zorobabel regerede	58 aar.
Resa Miseolam	66
Johanna Ben Resa.	53
Judas primus Hircanus den tiid Alexandri.	14 aar til

Effter Alexander.

Joseph primus	7
Abner Simei	11
Eli Matathia	12
Aser Maath	9
Nagid Artaxat	10
Hagai Eli	
Maslot Naum	
Amos Sirah	14
Matathia Siloa	18

Joseph Junior 50. aar / thenne haffuer verit i stort venskab med Pthleomeo Euergete/ oc heder Arses hoss Eusebio.

Janna secundus Hircanus 16. aar / hand haffuer førdt store krüg emod de Arabes oc offte vundet seier/ Men Antiochus Epiphanes haffuer belagt hannom wti et slot/ oc tha hand sahe att hand kunde icke lenger behielpe seg / ville hand icke giffue seg / men Janna.

Then siiste aff den slecht Dauid. haffuer doch mandeligen veriet seg i en storum / til so lenge att hand er omkommen / Thenne vor den siiste regent aff den stamme oc slecht Dauid.

Machabei. Der effter haffue de Machabei regeret oc vore aff den presterlige slecht / Men effter thennom er dett Jødiske Riige kommet til Herodes slecht oc afføde / de vore hedninger men haffde anammet omskerelsen. Oc dette haffde Gud tilforn obenbaret oc forkyndet / Att den slecht Dauid skulle bliffue vdskudt fraa regimentet / emod den tiid som Christus skulle komme. Doch haffuer samme regimente icke lenge verit borte fraa Dauids slecht oc afføde / wtan ved 160. aar / ind til den tiid som Christus er fødder paa / oc dette vor end da i mande mynde / huilcken slecht der haffde regeret. Saaledes opregner Lucas de regenter oc Førster offuer Juda ind til denne siiste Janna Hircanum / oc siiden setter hand de andre ocsaa aff Dauids slecht / som icke haffue regeret / ind til Christum. Derfore vil jeg korteligen her betegne de effter følgende Machabeos oc Herodis slechte.

Emod Christi fødsel skulle Dauids slecht wdskiudes fra regimentet.

Then slecht Machabeorum.

Mata-

MAtathias haffuer forma- net sine Sønner att de skulle sette thennom op emod Antiocho oc gøre hannom modstond/de haffue regeret effter huer anden / ligeruist som Fører. Matath.

Judas Machabeus den Første / hand haffuer i hiel slaget Antiochi Epiphanis Hoffuitzmend som vore sette i Jerusalem oc fick dett Tempel ind igen vti dett 3. aar oc giorde stor mandom oc seier. Men strax effter att hand giorde forbund med de Romere/bleff hand slagen oc er omkommen / fordi att Gud vil icke att mand skal fortrøste seg paa nogen menniskes hielp / men til Gud alene skal all vor fortrøstning vere / hand regerde i 5. aar. Judas Machab. Exempel att mand skal icke forlade seg til menisken.

JOnathas regerede 19. aar / oc gaff seg ind til Alexandrum som haffde da veldet seg til Koning i Syria. Siden bleff hand med forrederi i hiel slagen aff Triphone / hand haffuer forladet seg til oprøriske oc offuergiffne Menniske / Derfore er dett ocsaa gonget hannom ilde oc hand fick en ynckelig affgong. Jonathas

Simon regerede 8. aar / hand sloug Antiochum Gryphum/ oc bleff siden i hiel stungen med forrederi aff sin Dotters mand. Simon.

Simon haffde een Søn / hand hedt Johannes Hircanus oc regerede 26. aar/wti Johannes Hircanus.

hans tiid haffuer Antiochus Gryphus belagt Jerusalem / Men hand tog guld oc peninge / oc drog der fraa / Siden fick Hircanus Samariam.

The Konger aff then slecht Machabeorum.

Aristob. Aristobulus Hircani søn regerede 1. aar / oc lod krøne seg til Koning / oc vor den Første Koning til Jerusalem effter att de Jøder ere komne fraa Babylon / thenne haffuer i hiel slaget sin broder Antigonum / Derfore att hand befrøchtede seg / att hand skulle staa effter Rüget.

Alexander. Alexander den yngste søn Hircani regerede 27. aar / effter hannom regerede Alexandra hansf hustru i 9. aar.

Alexander lod tuende sønner effter seg Hircanum oc Aristobulum / Men endoch att Hircanus vor den elste Søn / da giorde doch Aristobulus seg selff til Koning oc foriagede sin Broder Hircanum. Men Antipater en Første aff Idumea som vor Herodis fader oc Aretas koning wti Arabia / giorde Hircano hielp emod Aristobulum. Alt soledes er dett nu i lige mode saa wgudelig til gonget

Antipater princeps Idumee. Aretas rex Arabie.

eblanð

ebland de Førster i Judea/ligeruist som i de andre Hedniske Kongerige / Dereffter haffuer Pompeius indtaget Jerusalem oc giorde Hircanum til den offuerste Prest/ oc fongede Aristobulum med sine tuende sønner Alexandro oc Antigono/ oc førde thennom fengzlede til Rom. Pompeius

Men Alexander er kommen der fraa paa vegen/oc bleff atter veldig wti Judea / thaa haffuer Gabinius den Romiske Høffuitzmãd slaget hannom i Syria / oc der effter bleff hãd halffhuggen aff Scipione til Antiochia. Gabinius.

Antigonus bleff giffuen ledig oc løsf til Rom aff Julio / Men Antonius lod siden lenge der effter sla hannom i hiel til Antiochia/i dett 3. aar/effter at Herodes vor bleffuen Koning i Judea / oc vor da Hircanus den offuerste Prest / oc hansf tiid vor 34 aar / siden bleff hand i hiel slagen aff Herode. Dette maa vere een ynckelig ting att sehe oc lese i alle Historier/Att mange løfflige oc erlige slechter/ icke alenіste forgonge oc ødelegges i verden / Men ocsaa att de hellige oc fromme Førsters afføde oc effter kommere saa plat gonge aff arten oc falle i de alsom største oc skendeligeste laster. Antigonus

Naar de Phariseer oc andre secter ere først opkomne ebland de Jøder.

Ther

THer effter at bode dett Førstedømme oc Prestedømme bliffue forstørede hoss de Jøder / formedelst den krijg oc tyranni som Antiochus brugede/Ocsaa der effter/Att de Machabei gaffue seg til de Hedniske Konger huilcke da indsette oc affsette Førster oc Prester til Jerusalem de som fuldlidet achtede den sande Religion. Tha haffuer seg der begynt stor wenighed/ Saa att mange secte oc attskillige parti/ere opkomne i den Jødiske religion/ fordi att dett kand icke anderledes til gonge/Huor som icke er nogitt vist hoffuit wtti religionen / eller ocsaa naar de offuerste forstondere ere forsømmelige/oc inthet achte religionenss beste/ Men søge alenist verselig macht oc velde oc deris eiget nøtte ligeruist som hedninger.

Huor aff secter komme / oc att et hoffuit er nötteligt

Alt saaledes vore der opkomne trende slaug oc parti ebland de Jøder/ de Første kalledes Pharisei/dett er/de fraa skilde/vtaff dett ord Phares. Desse vore de lerdiste oc hiølle nogre menniskerss lerdomme / yther mere end Moise loug / formedelst huilcket de vore fraa skilde andre mennisker. Ellers haffde de endoch en bedre oc sandere lerdom/ end de andre. Fordi att de haffue lerdt / Att effter dette liiff / er ett euigt liff / oc att Gud skal straffe synden effter dette leffnet/ Item/ att Christus skulle komme en sand Messias / att

Pharisei.

att dømme syndere oc frelse de retferdige / Desse ere ocsaa fram dragne til regimentet oc ere bleffne veldige ythermere end de andre secter / In Summa/dett vor de lerdeste/ som haffue allermest regeret.

Saducei vore the andre oc haffue førdt ett sar pralende naffn / doch wtilbørligen/ Fordi att Zadick bemercker retferdig / Saducei Justi/the retferdige/Saaledes gonget dett til i verden / Thesse vore the argeste skalcke/attligeuel haffue the førdt sodanne herlige naffn oc skiulde saaledes deris wgudelighedt vnder denne deilige naffn / The haffue lerdt att der er inthett liff effter døden/oc at Gud haffuer giffuit de budort/ att mand skal her i verden leffue ehrlige oc tolligen/ oc att Gud vil alenista beløne saadant her i dette liff / The haffue aldeles vdlagt schrifften effter menniskelig fornufft oc deris eiget tycke/oc vore rette Epicurei / The ere ocsaa bleffne veldige / oc haffue hardt stondet emod de Phariseer / Oc sandeligen dette maa vere en sore forskreckelig ting att høre/ Huorledes att mand haffuer da hollet oc fordristet seg til att lere obenbarligen sodan hednisk lerdom ebland Guds folck / Att der vore inthett andett liff til effter dette leffnet oc døden. Saducei.

Esseei vor dett tredie parti / oc haffue sehet oc formerckt huorledes att de Pharisei oc Saducei ta fast berømmede seg aff deris Esseei. Bemercke de Anabaptister.

ris fromhedt oc gudelighedt/ formedelst the herlige naffn / oc giorde doch inthet ther efftter med gerningerne/ Derfore haffue desse aluarligen taget seg dette fore oc begynte att leffue strengeligen / oc kallede seg Essæi/ det er Operarij/ aff thet ord Assa/ det er/ att giøre. Ligeruijst som the Anabaptiste nu skelde oc fortale the andre tuende partij oc achte dennom att vere helligere/ Sammeledes haffue ocsaa the Essæi fordt lige saadant ett leffnet / som the Anabaptistæ / oc icke haffde theris eigne Hustruer/ men ville haffue alle ting almendeligen/ oc vor thet ett grofft Monckerij oc Høcklerij / haffuer ocsaa icke lenge varet/ wti lige mode attskiller seg nu then hellige Kircke wdi trende partij / fordi att then andre Christi tilkommelse oc Verdens ende er icke langt her fraa/ The Anabaptistæ ere Essæi/ ebland the andre tuende parter / ere somme aff thennom Pharisei / oc een part Saducei. Fordi att hues tilforn skedt er i thet Jødedømme / thet er vißeligen een Figur til Christenheden / att det skall oc saaledes her till gonge emod enden/ ac haffue thesse trende Secter begynt seg først hoß the Jøder vnder Johanne Hircano som vor Simonis søn/ for Christi fødsel 125. aar.

Kirckens standt nu i denne tiid.

Then Slecht Herodis.

Den tiid

DEn tiid Julius Cesar førde een stor forferdelig krijg wti Egypten / tha hiølt trolige med hannom den Føste wdaff Idumea Antipater / derfore giorde Cesar thenne Antipater siiden til Høffuitzman offuer Judeam/ Saaledes haffue nu the Jøder fonget fremmede Herrer/ Men de sette seg oc frijligen ther emod/ oc ville icke haffue thenne Idumeer/ paa dett siste bleff hand forgiffuen aff en Jøde som hed Malchus oc døde.

Antipater bleff Høffuitzman offuer Juda.

Herodes heffnde sin Faders Antipatri død/oc foruerffuede det hoss Augusto oc Antonio Olympiade 182. det er effter Alexandri begyndelse 292. aar/ Att hand skulle vere oc bliffue then Jødiske Koning / saaledes haffde nu Juda fremmet Koning aff Idumea/ oc Herodes vandt then Stadt Hierusalem effter long beleggelse oc vdstorte møgit blod / for end hand kunde tuinge the Jøder til vnderdanighedt/ Christus er født wti thenne Herodis tiid i det 30. aar. Dette er in summa then største foruandtling som haffuer seg begiffuit wti thet Jødiske land fraa thenne Monarchie tiid/ oc til den siiste Monarchie oc til Christi fødsel.

Herodes bleff Jøde Koning.

Men endoch att the efterfølgende Konger aff Herodis Slecht/haffue regeret offuer the Jøder effter Christi fødsel vil ieg doch sette thennom her til hobe/paa det att

huor

huer leser maa deß letteligere mercke thennom/ huorledes att then ene er kommen aff then anden / oc huorledis att the haffue siden regeret effter huer anden / ind til den tid att Jerusalem bleff forstøret / Endoch att ieg er icke end nu kommen saa langt i the Historier/ effter som the ere skede/ Fordi att ieg haffuer icke end nu opregnet then Romiske handel som haffuer seg begiffuit vnder thenne Greiske Monarchijs Regimente.

Herodes Ascalonita

Herodes then første huilcken mand neffner aff Ascolon/ haffde mange sønner/ tre lod hand selff i hiel slaa / Alexandrum/ Aristobulum oc Antipatrum/ fordi att the haffde conspireret emod Faderen. Men effter hannom leffde Archelaus/ Herodes som kalledes Antipas oc Philippus / Ebland thesse bleff thet Rijge skifft oc parteret.

Archelaus

Archelaus vor aff Herode vdualt til Koning i hanß Testamente / Men Augustus ville icke stadfeste hannom for een Koning / Men giorde hannom til een Første / med fortrøstning / Att huor som hand hiølt seg vel/tha ville hand giøre hannom til Koning/ Saaledes regerede hand i 9. aar / oc brugede mãge Tyranni/ hand indsette oc affsette høge Prester / oc tog Alexandri sin Broders Hustru til echte. Paa dett siste bleff hand forklaget hoß Augusto / derfore affsettte Augustus Archelaum oc sende hannom til

nom til en straff ind i Galliam / oc skulle der bliffue all sinn liffs tid i elendighedt/oc de Romerske Høffuitzmend haffue siden regeret den part aff Judea først Cyrenius oc der nest Pilatus.

Cyrenius oc Pilatus

Herodes med dett til naffn Antipas Archelai broder vor beskicket aff sinn Fader Herode til en første wti Galilea/ hād haffuer sinn Broder Philippo fraa taget hans hustru men hand leffde / oc dette er saaledes til gongit / Herodes skulle faare til Rom / oc i thenne fardt/geste hand ind til sin Broder Philippo/som bode da yderst wti Jdumea oc haffde der ett lidet Land/ paa den tid kom Herodes i kundskab med Herodiade som vor Aristobuli Dotter oc Herodis Agryppe Søster/hand oplagde saadant radt med hinde / att naar hand kom til bage igen / da ville hand tage hinde med seg/huilcket alt saa skede / Thenne missgerning straffede Johannes Baptista / oc bleff der føre halsshuggen / Men Herodes fick ocsaa paa dett siste sinn straff / Caius Caligula sende hannom til Leon vti Gallia/der vor hand i elendighed med den horkonne Herodias / Fordi att samme Herodias den slemme bestia til eggede Herodem att faare til Rom/ oc bede om dett Kongeriige oc da foruerffuede Herodes intet mehr / end att hand forlor dett Land Galileam/som hand haffde tilforn/Thenne Herodes haffde da regeret i Galilea 24. aar.

Herodes Antipas tog hanss Broders hustru.

Oc lod halsshugge Johannem Baptistam.

Exempel om heffn.

Herodes Agryppa vor Aristobuli Søn / om huilcken ieg haffuer tilforn om thalet / Att Aristobulus vor Herodes elste Søn / oc bleff i hiel slagen aff sin Fader / Denne Herodes Agryppa haffuer med dett første liget fongē til Rom vnder Tyberio/Siden er hand kommen til stor naade hoff Caio Caligula / hand gaff hannom Først sin Broderss Philippi Land oc dett Kongelige naffn / siiden fick hand Herodis Antipe land / Claudius gaff hannom Samariam oc Judeam. Saaledes er atter dett Kongeriige Judea til sammenss kommet vnder een Herre. Thenne Herodes haffuer ladet i hiel slaget den Apostel Jacobum/huilcken mand kaller den elste/ligeruiist som der stonder Act.12. hand haffuer regeret 7. aar.

Herodes Agrippa.

Jacobus Apostolus.

Agrippa som vor denne Herodis Agrippe søn vor saare vnger / den tiid hanss Fader døde / Derfore haffue de Romirske Høffuitzmend atter regeret offuer Judea. Men siiden haffuer Claudius indgiffuit thenne Agrippe ett føge Land i Syria/huilcket mand kallede dett Kongeriige Chalcis / Jetm dett land Philippi hoff Idumea. Nero gaff hannom ocsaa nogre steder aff Judea / vtti denne Agrippe tiid bleff Jerusalem forstørret / oc om hannom stonder schriffuit Act. 21. hand haffuer regeret 27. aar / Philo schriffuer / att denne Agrippa lod een Søn effter seg / huilcken der effter haffuer regeret liige

Agrippa.

Chalcicum regnum.

Jerusalem forstörret.

lige med en anden / som kalledes Ben Cosban oc hand gaff seg wd for den Jødiske Koning / oc begynte store alarom oc oprør wtt Syria oc Judea / ved den tiid att Adrianus Keiser regerede. Ben Cosban.

Dette er den gantzske slecht Herodis ind til den tiid effter att Jerusalem bleff forstørret/ dette haffuer ieg her tilsammen sett / att mand kunde deß klarligere sehe / huorledes att de haffue regeret effter huer anden / Huilcket nøtteligt er oc gørß behoff til att forsta bibeln / oc var der 103. aar fraa den Første Herodis begyndelse / oc til den forstørring Jerusalem.

Om Rom.

Jeg haffuer i den tredie Monarchi korteligen beschreffuit/ huorledes att de Persæ ere vndergongne/ oc de greiske ere ophøffuede oc nederfaldne/ oc huordan wroo oc foruandeling der skede mannigfoldeligen hoß de Jøder i medel tiid. Nu vil ieg her effter ocsaa korteligen sette de store Krig / huilcke de Romirske haffue giort deß emellom fraa Alexandri begyndelse. Fordi att dett vore møgit langt att beschriffue her alle Historier.

Jeg haffuer offte tilforn sagt/ att Gud

Monarchi huorfore att de ere beskickede aff Gud

haffuer beskicket de høge veldige Monarchier / til att straffe oc spege de store mechtige herrer/oc til att vnder holle loug oc rett emod stort herre velde oc tyranni / Dette seher mand i alle Monarcher/Att de ere alt soledes opkomne oc begynte/att de haffue ydmiget oc straffet de store mechtige potentat/Ligeruist som de Romerske giorde/siden at de vore bleffne mechtige offuer den gantske Italia / Saa haffue de først lagt seg effter Hispanien oc Carthago/ oc haffue der offuer førdt lange forskreckelige krig / endoch att de ocsaa offte ere hordeligen til bage slagne.

Om den Kriig med Carthago.

Hieron rex Sicilie.

THen Kriig med Carthago ere Første tiid begynte for det land skild Sicilia/ Fordi den koning Hieron søgte hielp hoff de Romirske emod thennom aff Carthago/huilcke da haff de een stor part inde aff Sicilien oc giorde hannom møgen wro oc offueruold. Derfore i dett 480. aar effter att Rom vor begynt / ere de Romirske første tiid vddragne emod thennom aff Carthago/oc thenne krig haffuer varet 22.aar fulde/oc de Romirske haffue lidt her wti med dett Første een iammerlig nederlag/wti huilcket Regulus bleff fongen.

Orsagen til den kriig Carthaginis.

Regulus bleff fongen.

Thenne

Thenne Regulus vor süden sendt fraa Carthago til Rom att handele med de Romirske / att de skulle giffue de fongede fiender løß/huor som hand kunde dett forverffue/da skulle hand vere løß giffuen / Men om icke saa skede / da skulle hand giffue seg til bage igen til Carthago / Ther hand nu kom til Rom/gaff hand selffuer dette radt/ at mand skulle icke giffue alle deris fonger løß for hanß skyld/ Men betencke/ att hand vor een gammel skrøbelig mand/ hues liiff mand skulle icke møgit achte/ Tha lod dett Romirske radt dette saa ske / oc hand gaff seg til bage igen til Carthago / der haffue de Carthaginenses grummeligen pint oc martirizeret hannom med attskillige pine / Saa att de haffue ocsaa bort skoret hannom de øgne log / att hand skulle stetze pines med euig vacht. Thenne mands troskab oc kierlighedt emod sit federne Land loffues her besønderligen / Att hand ville mehr achte den menige mands nøtte oc gaffn/end siit eiget liiff / ocsaa priises her hanß store tro oc loffue / att hand gaff seg til bage igen til Carthago/endoch hand viste att de skulle saa grummeligen martirizere oc plage hannom. Men paa det siiste bleffue de Carthaginenses saa vnder tuingede / att de motte begere friid / siiden att de Romirske haffde vundet dett store slaug hoß den Insel Egusa/ oc der bleffue 13. tusind Carthaginensis slagne aff de Romirske

Reguli store pine.

Reguli store dygd emod hanß federne Land/ oc tro.

Dett slaug hoß Egusa.

mirske oc 32. tusind fongede / Men strax efter att de Carthaginenses begerede friid / haffue de Romirske veluilligen løss giffuit desse fonger for wthan nogen løsen / Oc dette skede effter Alexandro paa den tiid att Ptolemeus Euergetes regerede i Egypten.

Om Hannibal.

Punicum bellum secundum.

Orsagen til dett andet Kriig.

I dett 536. aar effter att den Stadt Rom vor bygt / haffuer Hannibal begynt den anden Kriig / som de Romirske giorde med Carthago. Denne Kriig er begynt for de land skyld wti Hispanien / huilcke de Carthaginenses tilforn haffde forloret / oc Hannibal nu haffde atter igen taget / oc haffue de Romirske aldriig tilforn verit i støre nød / end nu i denne Kriig / Fordi att her vor aldeles ingen løcke hoss de Romirske med dett Første / Hannibal fordt ind i Italien oc sloug de Romirske tre gonge effter huer anden / Oc endoch att mange aff de Romirske ere da omkomne oc slagne i de Første 2. slaug / doch er det fast ynckeligere til gonget i dett tredie / der bleffue 40. tusind Romere slagne oc een part fongede / oc paa samme tiid bleff Rom saa møgit forskrecket / Att mange aff Adelen komme til sammenss oc hiølle radt / Huorledes att de ville giffue seg aff staden oc fly ind i Grecken / Men den

De Romere vore i stor nød.

tiid

tiid att den unge Scipio dette hørde / kom hand til dennom/ oc formanede dennom att de skulle icke forlade deris federne Land / oc sagde/Att huor som nogen lod seg bemercke/ at ville fly/den skulle hand strax stinge i hiel/ oc tuingede saa dē unge adel/ At de alle sammenss motte sverge/ att ingen skulle vige aff Rom/ Men alle skulle bliffue til [illegible]de oc lide løcke oc uløcke med deris federne Land. Scipio iunior.

Siiden giorde denne Scipio een ende paa denne Krijg da hand haffde varet i 16. aar/Fordi hād sloug Hannibal i Aphrica/ oc tuang de Carthaginenses til att begere friid/ oc da bleff der friid giort i saa mode / Att de Carthaginenses skulle offuer antuorde de Romirske deris kriigs Høffuitzmand Hannibal / Men Hannibal undkom oc flyde til den Koning Antiocho magno/ oc tileggede hannom/ att føre een stor forskreckelig kriig emod de Romirske/Men Antiochus magnus bleff offueruūden som tilforn er sagt/ Oc her wdaff kand mand letteligen beregne / paa huad tiid att denne anden kriig vor stonden med Carthago/dett er/ved 20. aar for Juda Machabeo. Hannibal flyde til Antiocho.

Om den Romirske kriig i Macedonia.

Orsagen til dett Kriig.

Philippus.

I det 555. aar haffue the Kriig begynt seg wti Macedonia først med Philippo/ for det forbund skyld/ som hand giorde med Hannibal emod the Romere. Fordi att Philippus vor the Romiske sore fiendsk/ fordi hand sahe att then Stad vile seg ophøffue oc ødelegge alle Konger oc høge mechtige Potentat/ oc hand sagde mangen tiid/ att hand vor befrychtendes/ att ther skulle med tiiden blesse een storm aff Italia oc ind i Grecken/ saa att man skulle achte oc holle all then anden Kriig oc wløcke/ som the Grecker haffde til forn liidit aff the Perser oc andre/ for idel skempt oc leg/ emod thenne wløcke oc offuerfald som skulle komme aff Italien. Derfore handtlede hand viseligen strax effter att the Romiske begynte att feyde med hannom/ oc begerde friid med thet allerførste/ oc lod seg fordrage med thennom. Men hans søn

Perseus.

Perseus vor siden fordristig oc foss/ oc ville icke leffue rolige/ hand røstede seg til Kriig oc giorde forbund med mange Konger/ oc offuerfiøld the Romiske Steder i Grecia/ oc sloug the Romiske hart med thet første/ Doch begerede hand strax friid/ effter att dette Sloug vor giort/ Men the Romiske ville ingen friid giøre med hannom/ oc forskickede Paulum Aemilium til Macedoniam/ hand sloug thenne Perseum/ oc fongede hannom med

nom med hās Moder Hustru oc Børn. Saaledes haffue oc the Romiske vndertuinget trotzige Konger. Thenne Perseus vor then siiste Koning i Macedonia / oc saaledes er nu then edele slecht Demetri vndergongen / om huilcken ieg haffuer thalet nu til forn. Thenne Persei Søn er siiden bleffuen een Skriffuere til Rom / oc the Romiske Hoffuitzmend haffue ther effter regeret offuer Macedonia. Thenne kriig med Perseo haffuer seg begiffuit liitt for end Antiochus Epiphanes offuerfaldt the Jøder. Perseus vor then siiste Koning i Macedonia.

Huorledes att Carthago er førstøret oc ødelagtt.

WTi det 602. aar effter att Rom vor Bygt/er den tredie oc siiste Kriig begynt med Carthago aff thenne orsage. De Carthaginenses kunde icke forligis med theris nabor/ ligeruist som thet pleyer altiid att komme wenigedt emellom the Steder oc Førster/Nu begerede samme Førster hielp aff the Romiske emod thennom aff Carthago / Tha vor thet lenge forhandlet oc disputeret ebland thet Romiske rad/ om man skulle aldelis ødelegge oc fortilge then Stad Carthago / effterdi att the Carthaginenses vore saa møgit wrolige oc ville ingen friid holle. Scipio Nasica gaff

Punicum bellum tertium.

Berad om Carthago skulle nederbrydes.

Scipio Nasica.

fica gaff dette rad/att man skulle then Stad icke platt ødelegge/oc sagde orsage/først att thet vor icke lofflig att Rom skulle bruge saadant Tyranni oc saa mãge folck jammerligen forderffue. Saa vore thet ocsaa icke nøtteligt/Fordi mand kunde neppeligen opeholde Aphrycam/for wtahn denne Stad/wthan man ville plat øde legge thet gantzske Land/ i tredie mode sagde hand/att the Romeske skulle tha haffue en anden Stad emod thennom / som kunde fonge thennom nogit att tage vare / Ellers skulle ther begyndes krig vnder thennom selffue indbyrdes/ Nar the haffde ingen fremmede att befrøchte.

Cato. Ther emod sagde Cato ebland andre argumenta dette besønderligen / att hand formerckte / att Rom formynskede seg wti dygd oc Mandom/ oc the Romeske vore tha icke saa beskickelige oc frimodige som til forn i theris Forfedres tiid / Oc huor som thenne mechtige Stadt Carthago skulle nu bliffue stondendes / oc kunde siden formercke/ Att Rom vor nu suager/ oc icke saa frimodig oc forsynlig som tilforn/ Tha skulle Carthago visseligen atter tractere effter det Imperio oc offuerfalle Rom oc tuinge dennom alle vnder seg/Saadant att betage vore thet got oc nøtteligt/ att fortilge Carthago.

Man skal ingen ting giöre for hasteligen. Om thenne disputatio ville thet Rad icke end nu nogit beslutte / Men vdsende thenne gamble Mand Cato oc nogre med

hannom

hannom til att besichte oc beskude Cartago oc forfare alle ting / om man skulle nogen fare befrøchte seg ther aff / Siiden ville thet Rad ythermere beradsla thenne sag / Den tiid Cato kom igen / gaff hand til kiende / att hand tha befrochtede seg fast mehre for Carthago / end nogit sinde tilforn / Fordi att endoch theris Land vore thennom fraa tagne / saa fornam hand vel att then Stad vor lige mechtig / oc der til med frimodig oc trozig / oc skule thet icke forlade / att voge med tiiden ett spiil / om the kunde een tiid heffne seg / Ocsaa førde Cato ferske figen med seg fraa Carthago / the vore møgit skiøne / desse figen viiste hand the Rads herrer / oc tha man attspurde hannom / huor hand fick samme figen / tha suarede hand / wti tre dage kand man segle derhen oc sagde / the vore hoss eders Fiende / alt saa neher haffue i eders Fiender.

Effter denne manigfoldige formaning Catonis haffuer dett Radt saaledes besluttet / Mand skulle anfalle Carthago med krig oc dett aldeles forstørre oc ødelegge. Der til er Scipio Iunior som vor Pauli Æmilij søn / wduolt til Høffuitzmand / oc Carthago bleff offueruunden i dett fierde aar / der effter att mand haffde stormet der til i 6. dage effter huer anden / Men endoch at Scipio lod rømme oc fly / huem der rømme oc fly ville / Saa skede der attlige vel ett ynckeligt mord i staden / Scipio Iunior.

Carthago er ødelagt oc brende i 16. dage.

den/i medel tiid att hand bleff plundret/Siden lod Scipio sette ild i staden / oc hand brende stetze vti 16. dage. Saadan ynckelig ende fick dēne edele Stad Carthago/ vti huilcken saa mange løfflige Førster haffue alttid verit tilforn oc regeret / huilcket her vore møgit longt att fortelge / Carthago haffuer stondet ved 700. aar.

Exempel om Guds heffn oc straff.

Sandeligen her bør huer lesere besønderligen at betencke dette exempel om Guds store heffn/oc huor forskreckeligen Gud straffer / Att sodann veldig oc edel Stadt / bleff saa ynckeligen forderffuit / Mand schriffuer ocsaa/Att effter denne ilde brand / er Scipio der til reden / oc haffuer sehet den store ynck oc begynte bitterligen att grede / oc sagde / Att hannom ynckede den løfflige Stad Carthago / oc betencke Att Rom kunde oc saaledes med tiiden bliffue nederslaget / Fordi mand kunde/ da obenbarlige sehe/Att inthet Riige paa Jorden er euigt/ oc ingen macht bestendig.

Scipionis graed.

Huorledes at det er gonget de Cimbris vti Italien.

DEtte er den andre Historia om de Tyske/ huorledes dett er gonget thennom i Italien / fordi

Cimbri vore da retteligen tyske / dett beuiser dette ord Cimbrica Chersonesus/alt saa kal- ler mand dett Land Holsacia oc Danmarck / som grensde der til / Ocsaa er dette ett ord Cimmerij oc Cimbri/ som Strabo giffuer til kiende oc er kommet aff dett ord Gomer. Alt saa kalledes een søn Japhet/som haffuer be- sidet oc indehafft / de Land paa denne side Thracia her emod oss / huor som de Lituani oc Lüfflendere nu boo. Derfore haffue de Cimmerij verit ocsaa Homero bekandt / for- di at Thracia oc huad der omkring liger haff uer verit vel bekandt hoss de greiske. Men Holsacia oc Danmarck haffue behollet dett naffn Cimbri oc de Østerlenderige som lige emod Orient oc Thracia bleffue siden kal- lede Gothi/Om huilcke ieg vil her effter tha- le / Naar ieg kommer til den Historia Got- thorum. Ocsaa finder mand her ebland klarligen dett naffn Teutones/att de Teuto- nes ere dragne med de Cimbris paa samme reisse / Dett vor een stor hob forsamblet aff alle Tyske land oc aff Danmarck oc vore try mal hundret tusind / saa veldige ocsaa man- ge / att de haffue skifft thennom i tuende parter/een del ville seg neder sette i Italien/ oc een part i Gallia/ Men paa den tid att de haffue anfallet de Romirske / ere de atter dragne tilsammenss/Men i dett første haffue de Cimbri hart slaget de Romerske oc vun- det 4. store feldt slaug / oc besønderligen i

dett

Cimbri komme aff Gomer oc kalles nu danske mend.

The danske kalles nu Cimbri.

Gothi.

Den krig Cimbrorum med de Romirske.

dett ene floug huilcket Scepio giorde/haffue the slaget the Romiske 80. tusind Man fraa / her wtaff bleff tha saa stor een forskreckelse til Rom oc i then gantzske Italia/ att hun vor icke saadan i Hannibals tiid eller nogit sinde tilforn. Da bleff Marius vdualt til Hoffuitzmand emod thesse Tyske oc dēne forsamling/hand vor en aff de veldigste Krigsmend/ som vor nogit sinde til Rom/ hand drog emod thennom i det 652. aar effter att Rom vor bygt oc haffde noch att skaffe med thennom i tredie aar / for end hand kunde fordempe thennom oc ødelegge. Oc mand skriffuer att the Qvinder haffue saa bitterlichen veriet seg i dett siste floug/ att the haffue icke giordt mindre skade/end the Mend / oc haffue løbet the Romeske emod med theris smaa Børn oc flouge the Børn op i theris ansicht. Dette maa vere ett ynckeligt Exempel oc jammerlig ting / att huert menniske maa vel forskrecke seg for Guds vrede / Naar mand leß saadan stor jammer oc ynckelighed ebland the Historier/ Fordi att thet motte io sandelgen vere een stor Guds vrede/ som ville lade saadan elendighedt gonge offuer then arme menniskelige natur.

Marius ødelagde the Cimbros.

Exempel om Guds store heffn oc vrede.

Om Sylla oc Mario.

Ligeruiß

LIgeruist som Scipio Nasica haffde sagt / saa er det ocsaa gonget. Den tudt att the Romeske vore nu bleffne saare mechtige / att ingē fremmet herr kunde giøre thennom nogen modstond/tha ere the selffue faldne paa huer anden indbyrdes/ Marius om huilcken ieg haffuer talet om tilforn / haffde giort mange lofflige gierninger / emod frembde Fiender/Men till Rom haffuer hand paa det siste anrichtet ett forferligt alarom oc oprør. Fordi att den tiid Sylla vor vdualt til Hoffuitzmand att fare til Asiam/ emod Mithridaten/ tha bleff Marius vred / att man ville sette denne vnge Mand fram / oc forachte hannom/ oc han practiceret siiden hoss de Tribunis att the skulle sette seg op emod det Romiske Rad / oc dette for holle almugen / att the skulle vduelge Marium. Alenisten aff dette had begyntes dett store krijg emellom Mario oc Sylla / Fordi att den tiid Marius haffde anrichtet dette alarom til Rom / tha berøstede seg Sylla att drage til Asiam / Nu haffde Marius foruerffuet hoss allmugen/ att Sylla skulle icke fare til Asiam. Item der bleffue nogre i hiel slagne til Rom i dette oprør / som vor Syllæ foruandt / oc besønderligen den søn Pompei Consulis som haffde Syllæ Dotter / Men tha de Tribuni vdsende Bodtskab til Sylla

Her gonge Scipionis ord fram.

Marius.

Sylla.

Mithridates.

oc lode forbiude hannom att drage til Asi⸗am/ tha ford hand hasteligen til Rom igen vel berøstet/ oc i hiel sloug Tribunum oc mãge andre/ Marius rymbde til Aphricam. Wdi medel tiid ordinerede Sylla alle ting vel til Rom/ oc drog til Asiam oc vdrette der mange store saker oc handel / hand offuer⸗uandt Mithridatem oc fick Athen med mact oc indtog den gantzske Greciam oc mange Land i Asia.

Mari Ty⸗ranni.

Dessemellom kom Marius atter igen til Italien aff Aphrica vel berøstet oc da hand kom til Rom/ i hiel stack han the al⸗lerbeste oc drebeligeste Førster oc offuerste Herrer huilcke hand der fandt/ oc tha skede der et ynckeligt mord til Rom/ derfore mot⸗te nu Sylla til bage igen aff Asia/ att vnd⸗sette sine anhengere/ Ther han kom til Rom/ vor Marius død/ Men Marij søn røstede seg emod Syllam / Tha bleff Sylla møget forskrecket/ oc sagde / Att hand haff⸗de hafft løcke i sin vngdom emod een gam⸗mel / nu befrøchtede hand seg/ att een vnger skulle atter haffue løcke emod hannom igen.

Mand bör att fröchte löckens w⸗stadighed.

Her kand mand sehe huorledes att vii⸗se oc forstondige Mend haffue achtet oc be⸗frøchtedt løckenss wstadighedt/ Men Sylla haffde een retferdig sag / derfore halp han⸗nom Gud/ oc hand sloug sine Fiender/ Mand finder ocsaa her om skriffuit att Sylla haff⸗

uer doch verit møgit for streng/ Fordi hand skonede ther effter ingen aff Marij anhengere/ saa att det mord som da skede til Rom haffde huercken mode eller ende. Saaledes bleffue the Førster atter heffnde offuer theris Fiender/ oc indsette igen til Regimentet. Her haffuer mand atter sonderligen att betencke / huorledes att saadan stor jammer oc mord er begynt i saa loffligt ett Regimente aff saa ringe orsage / som tilforn sagt er oc dette spil haffuer ret om kring gonget/ først offuer the Førster/ oc siden offuer then menige mand. Men Sylla haffuer siden loffligen oc viseligen handlet alle ting / thet Regimente oc alle ting vel beskisket / oc lod aldeles aff sette de Tribunos plebis. Fordi att the pleygde altiid tilforn att opuecke almugen emod thet Romiske Rad. Doch haffuer Pompeius dette siden foruandlet/ oc lod atter beskicke Tribunos almugen til villie/ Men de lønte hannom ocsaa derfore herligen. Fordi att same Tribuni plebis opuechte den kriig emellom Caio Julio Cæsare oc Pompeio.

Aff ringe orsage begyntes all denne store kriig.

Sylla affsette Tribunos/ oc Pompeius indsette dem igen.

Om Pompeio oc Caio Julio Caesare.

T Den forgruelige kriig emellom Pompeio oc Julio/ huilcket tha giorde een euig foruantling i thet

Mange orsage til dette stor krig.

gantzske Regimente / haffuer ocsaa hafft en fare ringe orsage / ja det er kommet alene for had skyld emod Cæsarem doch icke Pompei/ Men fast mehre the andres/som haffde gerne hafft the Land inne huilcke Cæsar haffde/ oc thenne krig er saaledes begynt Cæsar begerede/ att bliffue Consul/ for end hand ford aff Gallia oc sagde att det vor hannom høgt anligendes / Fordi att naar hand komme til Rom oc vor icke Consul/tha haffde hans affuindts mend i finde att fordrycke hãnom/ oc kommet der til at han skulle bliffue forjaget aff Rom. Nu bestillede hand thenne sag hoss de Tribunos plebis / att thet Consulat bleff hannom tilsagt/dette beuilgede ocsaa Pompeius Consul paa sammetiid / Men tha den tiid kom/practicerede nogre hemmeligen/att Raadet skulle sette seg ther emod/oc icke til stede att Cæsar bleffue Consul/ desse droge Pompeium til seg/oc ville fordriffue de Tribunos plebis/de gaffue seg til Julio/den tiid Julius sahe at thenne sag ville gelde til att vnderdrucke hannom / stod hand hard paa det/hãnom vor til sagt oc samtyckt til forn/ oc ville tha haffue sit Consulat / oc der til indsette de Tribunos.

Cicero.

Nu bleff møgit forhandlet her ebland/ Cicero handlede thenne sag paa tilbørlige medel som vore lideliige paa bode sider/Att Cæsar oc Pompeius skulle offuergiffue theris krigs folck / Oc Pompeius skulle fare til

Hispanien/ som hand tilforn achtede/oc Cæsar skulle vere Consul/ naar han haffde offuergiffuit sit Kriigs folck. Desse medel beuilligede Julius / Men Pompeius ville icke/ Tha drog Cæsar til Rom vel berustet / oc Pompeius flyde oc røstede seg ocsaa med all macht. Cæsar indtog Italien oc Hispanien oc drog effter Pompeio ind i Grecken/ Men endoch at Cæsar bød seg end nu offte til friid oc forhandtling med hānom/doch gaff Pompeius saadan suard/ at hand ville ingen friid gøre/vthan man førde hānom Julij hoffuit/ Den tiid Julius hørde thēne strenghed/bleff hand oc vred/fordi om Pompeius haffde end hafft en bedre sag / saa skulle hand endoch haffue beuist seg frøndligere emod sodan en mechtig Første/som bød seg til friid/oc søchte aleniste/at hād kunde bleffuet secker for wthan fare. Tha nu Cæsar sahe att thet kunde icke anderledes vere/ haffuer hand anfallet oc offueruunit Pompeium/ Pōpeius flyde til Egypten oc bleff forrederligen i hiel slagen aff then vnge Koning / hues fader hād haffde tilforn indseet i det Kongerige. Ther nest lod Cæsar indtage Asiam oc Aphricā saa att hand alene indehaffde thet gātske Romiske Riige med macht/ Thenne store foruandling oc dette ynckelige jamer er begynt aff en ringe orsage men doch er thenne kriig offuergongen bode høge oc ringe personer / Thi man skriffuer/ att mehr end 3. mal hundert tusind ere slagne i thenne kriig.

Julius begerede altiid friid.

Pompeius bleff offueruunden.

Exempel om stor vtacknemelighedt.

Her begyndes then fierde oc siiste Monarchi/ som er thet Romiske Riige.

Julius Caesar.

3897. aar effter Verdens begyndelse.

706. aar effter att then Stad Rom vor bygt.

47. aar for Christi fødsel/ begyntes først thenne Romiske Monarchi/ paa den tiid att Julius vor Consul/ oc then krig er begynt med Pompeio/ om huilcket ieg haffuer nu sagt. Thenne krig varede paa 5. aar/ Fordi effter Pompei død/ haffde endoch Julius att skaffe til Egypten/ Asia oc Aphrica/ huor som Cato stack seg sielff i hiel/ oc til Hispanien/ huor han offueruandt oc sloug en søn Pompeij. Men ther effter att hand haffde giort friid i alle Land/ er hand dragen til Rom igen/ oc kom ther ind Mense Octobri/ oc bleff siden strax i hiel stungen Idibus Martijs aff Cassio oc Bruto oc theris anhengere/ som hand sadtt ebland Raadet.

Her begyn des then Romiske Monarchi.

Cato stack seg i hiel.

Julius er i hiel stungen aff Forredre.

Saaledes

Saaledes haffuer Julius Cæsar med friid oc rolighed regeret i 5. Monater oc i medel tiid haffuer han ocsaa ladet forordinere oc beskicke alle aars tiid offuer thet gantzske Romiske Riige effter Solens løb/ Der til haffde hand førd med seg een drebelig Mathematicum aff Egypten / som haffuer thenne konst bedichtet oc vdkommet offuer Italien / Saaledes er thenne daglige aars tiid beskicket aff Julio / huilcken mand end nu aarligen holler/oc er møgit bequemmelig at vide oc holle. Aars tiid er aff Julio beskicket.

Men huor werligen oc mordeligen de andre handlede siiden/ som haffde hannom i hiel stunget/det giffuer seg til kiende aff theris eigen handel/ Fordi att Cassius oc Brutus oc theris seltzskab haffde tilforn verit hoss Pompeio. Nu haffde Cæsar att ligeuel beuist thennom stor naade/oc thennom atter indset i theris erhe oc gotz som the vore tilforn. Oc in summa der var aldrig nogen tiid een saa veldiger Første paa Jorden/ som haffuer effter saadan stor victoria oc seier naadeligere hādelet med sine Fiender/ siiden att the haffde giffuet seg oc vore offuervndne / end thenne Julius Cæsar giorde / hand haffuer ingen mand beuist nogen vrede/vthan alenste i marcken/nar hand skulle verge seg / Endoch att Marius oc Sylla haffde tiforn stetze for hans skyld ladet i hiel Julij mildhed emod sine Fiender.

slaget mange til Rom effter deris eigen vil-
lie oc i fredelig tiid / Saadan stycke haffde
Julius aldeles intett bedreffuit / Item/ alle
de Herrer aff Rom som haffde verit hoss
Pompeio / lod hand naadeligen komme igen
oc tog inthett fraa thennom / hand haffuer
ocsaa viseligen atter beskicket oc ordineret
dett Romiske regimente dom oc rett / oc lod
dett aluarligen holle ved macht / Ligeruist
som mand seher att ebland oprør bliffuer al-
tiid dom / rett oc all erlig god skick oc tucht
forstøret. Alt saaledes vor Julius een aff
de loffligste Heldt oc Heroas / huilcke Gud
haffde synderligen begaffuit med stor vis-
dom oc døydelighedt til att begynde oc be-
skicke store mechtige regimente/ Ellers haff-
de dett icke verit mugeligt / Att der kunde
lenge bleffuit friid effter Julij død/Fordi att
der vor da aldeles inthet hoffuit i dett gantz-
ske Riige / oc ingen mand/ som haffde nogen
ansehen macht eller mindighed/ til att kunde
veldeligen opholle oc beuare friid oc roligt
regimente/ fordi att der hører stor macht til
att vnderholle friid. Derfore sagde Julius
selff / Att for sin eigen skyld /haffde hand in-
gen sorg for sit liiff/Men for dett Riige/ vor
dett icke god att hand fiølde aff.

Dett wansehendes haffue nogen mør-
dere hannom skendeligen i hiel stunget / oc
Cassius. Cassius begynte dette spiel / aleuiste for had

skyld / fordi Cæsar icke indgaff hannom de Land som hand gerne ville hafft / Brutus vor een hefftig mand oc lod seg bewege til denne sag vnder dette sken / Att dett skulle vere dett rad werhligt til Rom / att haffue eller lyde nogen Herre offuer thennom. Item att Cæsar skulle vere een tyrann / oc dett vore loff ligt att i hiel sla Tyranner / Med saadan skinnende argumenta / som pleyge offte att bedrage vnge oc wforfarne mend i sodanne sager / vor Brutus opuecht til denne sag oc werhlige forbund att sla Cæsarem i hiel. Fordi att Cassius haffde inthet kundet bedreffuit i denne sag for wthan hannom. Dette er Summa aff den rette Historia i denne handel / Men Gud haffuer ocsaa strax heffnet denne gerning / fordi att alle de Julium haffue i hiel stunget ere ocsaa korteligen der effter bliffue i hiel stungne / Oc Cæsar vor 56. aar gammel da hand er omkommen / oc haffuer regeret i 5. aar / huilcke aar mand begynder fraa den tiid hand bleff Consul / oc anheffuede den Krijg med Pompeio. Brutus.

Dette er begyndelsen til den Romiske Monarchi / huilcken Gud haffuer forskreckeligen bemalet wdi Daniel oc der til kiende giffuit / Att thenne Monarchi skal fast hordeligere vndertrøcke verden / end de andre som vore tilforn / Item / att Christus skulle

Denne Romiske Monarchi skal vere den süste.

komme i denne Monarchi oc att hun skal vere den süste Monarchi / oc herfore haffuer Gud besønderligen dette altsammenss obenbaret oc giffuit oss til kiende i saa lang tiid til forn/ til een vnderuisning att bestercke vor hellige tro her med / Att wi skulle visseligen vide/ paa huad tiid Christus skulle komme / oc att mand skal vide/att verden skal icke saa bliffue euig stoendes / Men att Gud vil lade verden forgonge oc straffe de wgudelige med euigt pine / oc anrichte the Gud frøchtige dett euige liiff / Jeg tror ocsaa att de sprock Sibylle oc andre oracula / hues wi haffue mange (huilcke til kiende giffue att dett Romiske Riige skal altiid bliffue/ ligeruist som Virgilius siger/Imperium sine fine dedi)ere komne her wtaff / fordi att schrifften beuiser att dett Romiske Riige skal vere den süste Monarchi paa Jorden/oc at denne Monarchi skal noget falle/oc endoch skal der en part bliffue i sin macht / wti huilcken dett Keiserlige naffn oc Keiserlig høghedt skal vere oc bliffue til verdens ende/Dette skal mand lere oc vide / att dette Keiserdomme kand ingen omstøde eller ødelegge/ Ligeruist som wi ocsaa maa sehe klarligen wti alle Historier / Fordi at süden den første tiid/att denne Keiserlig høghedt er kommen til de Tyske Førster/da haffuer dett Riige hafft oc liidt stor anfechting oc offuerfald / oc er offte bliffuet møgit suagt / Doch haffuer dett ingen kun-

det

det omstøde eller ødelegge/ Men dett er stede bleffuet / oc haffuer altiid kommet seg vel igen/ oc vndertiiden hafft suage/ vndertiiden mechtige Keisere. Dette er saare nøtteligt att mercke ebland de Historier / til att betrachte Guds villie her wti.

Augustus.

Effter Julij død bleffue till Rom store larom oc oprør/ Men Cicero rade til friid/ i saa mode/ at Julij anhengere skulle intet offueruold ydermere ske/ oc att de andre som haffde Julium i hiel stunget / skulle vere secker / oc all wenighedt oc wret som vor emellom begge parter/ skulle paa een tiid aff stilles/ Ligeruist som Thrasibulus fordom tiid giorde enighed til Athen/ huilcket mand kaller Amnistian (Iniuriarum obliuio) dett er / Naar att begge parter skal liide oc til giffue alt hues tilforn giort er/ oc ingen mand ydermere den anden skade eller feyde. Dette rad Ciceronis vor viseligen oc nøtteligen betenckt / Men dett haffde ingen framgong/ Fordi att da ville huer rade seg selff oc vere sin eigen Herre / Saaledes kunde dett icke anderledes ske/ eend att der skulle bliffue partier / Dett radt drog Octauium Augustum til seg emod Antonium/ som lagde seg effter att bliffue Herre / Men dett kriiges Folck giorde for-

Ciceronis radt.

Amnistia.

Octauius Augustus bleff vdkoret emod Antonium

Cicero bleff i hiel slagen.

bund emod radett oc lode sla mange store Herrer i hiel / elband huilcke Cicero bleff oc i hiel slagen / Men paa det siiste er thet riige bleffuit hoss Octauio Augusto / hand vor Julio foruand i saa mode.

Julia vor Julij søster. Accius Balbus hindes mand.

Accia vor Balbi oc Juliæ Dotter/ hun haffde Octauium.

Octauius Augustus/ vor Octauij oc Acciæ Søn.

Augustus vor Adopteret.

Oc Julius haffde denne Octauium Augustum Adopteret oc wdualt til sin negste effter komere i Riiget/ derfore haffde hand ocsaa dette naffn Cæsar / oc derfore er ocsaa dette naffn bleffuit stetze hoss de effter kommede Keisere / ligeruist som de vore alle med deris rette successio indgiffne i det slecht Cæsarū / huilcket mand haffuer ocsaa med dett første hollet / att de successores skulle bliffue adopterede eller ocsaa retteligen wdualde / Oc vor dett naffn Cæsar icke Første tiid giffuit thenne Julio paa Riigens vegne / Men mange i hanss slecht haffde tilforn dette bynaffn. Oc schriffue de gamble gode Grammatici att Cæsar kommer aff dette ord Cæsaries/ oc bemercker ett stort herligt har / Her wtaff haffuer

Huorfore att alle Keisere kalles Cæsares Augusti.

mand

mand giffuit de Juliis dette bynaffn/att vnder tiden haffuer der een verit ebland den slecht som haffuer hafft ett stort herligt har. Cesar vnde

Men dette tilnaffn Augustus haffuer dett radt giffuit Octauio for hanss løcksalighedt skyld / fordi Augustus kommer aff dett ord Augurium oc bemercker løcksalig hulcken Gud løcksalig gør med løckelige tegen / Saaledes er ocsaa dette møgit herligt att mand kaller den høgeste Potentat paa Jorden Augustum / til kiende giffuendes att Gud er hoss all øffrighedt oc att all øffrighedt er Guds gaffue oc Guds verck. Augustus.

Thenne Augustus haffuer regeret 56. aar / Doch haffuer hand icke allene regeret i de Første 12. aar / Men i de efterfolgende aar alle haffuer hand ene regeret/ fordi hand kom vng til regimentet / da hand vor icke eldre end 19. aar / bleff hand Consul / fordi hand hiølt seg til dett Romiske Radt med dett Første / oc dett Radt sette hannom fram emod Antonium / Men dett Krigs Folck vor icke vel til friids her med/ oc giorde forbund emod dett Radt oc dett Rads anhengere / Dette Freundtskab kunde icke saaledes lenge bliffue staendes / derfore motte Augustus strax slaa emod denne for-

forbund oc hanss eigne med regenter som vore hannom emod/alt saaledes er hand alene kommet til Riiget / Oc siden att hand haffde alle vegne giordt friidt / haffuer hand møgit løffligen oc vel regeret/oc dett gantzske Riige med god ordinantz dom oc rett alsaa herligen beskicket/ At hand haffuer selffuer sagt / Att om saadan ordinantz bleffue hollen / da motte dett Riige bliffue stoendes euindeligen / oc denne Augustus er beregnet een ebland de aller viseste oc frommeste Førster.

Den tredie bog wti huilcken den tiid fraa Christi fødsel er beregnet.

IEg haffuer i begyndelsen i denne Bog parteret oc skifft denne gantzske Chronica oc verdenss tiid i tre parter/ effter dett sprock Heliæ / paa dett mand kunde dess letteligere mercke de aller største foruandeling i verdē / oc den rette skick oc ordo wti alle aar / oc att mand kunde vide/Att wi ere icke langt fra verdenss ende/Nu haffuer ieg her i denne Chronica beschriffuit hart ved 4000. aar/ oc Christus er fødder rett paa den samme tiid/ligeruist som dett sprock denne høge Prophetes Heliæ lyder/

der / Derfore vil ieg nu begynde den tredie Bog / om dett tredie stycke aff dett sprock Heliæ / wdaff huilcket mand kand herligen sehe/ att denn Prophet haffuer den rette tiid berammet / Fordi att Christus vor frelsere HERRE oc Gud / er fødder aff Maria den rene Jomfru.

Jdett 42. aar/ vnder Augusti regimente. Naar Christus er födder.

Jdett 3944. aar / effter verdenss begyndelse.

Nu feiler nogit i fire tusind aar/ Men den Prophete haffuer der hoss giffuit til kiende/att Gud ville komme nogit tilforn oc skal haste emod endē/Huad ythermere giørss behoff at vide om Christi fødsel / finder mād i dett hellige Euangelio/ Den tiid naar hand er pindt oc opstonden/ oc huorledes at Christus haffuer ladet sit hellige Euangelium wdgonge til verden / oc sin hellige Kircke plantet oc antichtet i den gantzske verden / vil ieg her effter sette.

Om de Tyske.

WTi thenne Augusti tiid haffue de Romiske først anfallet dett Tyskeland / oc haffuer Tiberius oc hanss broder Drusus leget i offuer Het bleff Tyskland först offuerfallet med kriig.

i offuerlanden oc haffue indtaget the grentze
Tiberius. Drusus. Rhetia Vindelici. omkring Rhetis oc Vindelicis / de haffue
doch icke aldeles kundet vndertuinget the
Land til vnderdanighet. Rhetii ere the
Etschlender / Tyrol ind til Pregentz kempten
oc her neder til Norlingen / huor som thet
naffn er end nu bleffuit oc kalles Ries. Vin-
delici ere the Auspurger oc Beiern. Drusus
er kommen neder til Mentz oc haffuer icke
langt ther fraa lidit nogen skade oc er død
ther aff.

Ther nest haffue the Romiske bester-
cket seg til Coln oc anfallet Vestphalen oc
Saxen / Nu vor ther een Hertug i Saxen
ved naffn Herman / de Historici kalle han-
nom Arminium een Første til Cheruscis /
Cherusci. The Cherusci ere visseligen the Hartzlender
her neder med Veser ind til Bremen / oc
jeg achter att thett ord Cherusci er det nu
Arminius. kalles Hertzische. Thenne Arminius offuer-
føld the Romiske oc slog thennom ved 21.
tusind / oc der til een stor hob aff theris for-
bund som vor med thennom / Thenne Ro-
miske Høffuitzman Quintilius Varus stack
Quintilius. seg sielff. Huor det Sloug er skedt / finder
man aldelis hoss tacito / som er emellom
Lip oc Embs / dett er neden for Cassel icke
langt fraa Padeborn / Fordi att Tacitus
skriffuer alt saa. *Quantumq; Amisiam &
Luppiam amnes inter, uastatum haud procul*

Teuto-

Teutoburgiensi saltu, in quo reliqui Vari legionum, eæq; insepultæ dicebantur. Oc haffuer thenne nederlag giort icke mindre forskreckelse til Rom end paa den tiid att the Cimbri vore dragne til Italien / Fordi mand frøchtede/ att Arminius skulle tha anfallet thet Romiske Rige med all macht/ oc faret emod Rom / Augustus vor i saadan angst att han alle vegne bestillede oc paa bodt att man skulle siide i røstning/oc hand røbte med gredende klage/ Quintili redde legiones / Men ther effter att Arminius haffde vddreffuit the Romiske aff Saxen/tha haffue the Romiske practiceret / att Armini omligendes naboer skulle fonge hannom nogit att skaffe / oc dette vore de Schuober som paa den tiid vare besidendes hoss den flod Elffuen oc de Bhemer. Arminius floug desse alle sammens oc indtog deris Land / Saaledes haffuer Arminius inde hafft Westphalen / den Hartz / Saxen / Marck / Missen oc Behmen / oc haffuer regeret 12. aar oc er paa det siste omkommen med forrederi aff hans eigne Venner/ Dette er noch sagt om den tiid Augusti.

Tiberius den tredie Keiser.

Anno Mundi 3960.
Anno Romæ 769.
Anno Christi 16.

ENdoch att ther haffuer verit mange lofflige Keiser effter Augusto/ Fordi att saa lenge Gud opholder nogit embede oc Regimente/ Saa giffuer han oc de. til dugelige Regenter/ Mand finder doch mange onde oc vgudelige Herrer ther hoss / som haffue oc regeret / Att een lofflig Mand haffuer sagt / att mand kunde paa en ring vdgraffue alle fromme Herres Voben / Nu er thet att ligeuel nøtteligt i the Historier att beskriffue saa vel the onde Regenter som the gode / paa det mand saaledes kand aff theris straff lere / att frøchte Guds vrede.

Tiberius. Tiberius var icke Augusti søn / Men der effter att Augusti naturlige arffuinge vore døde / haffuer Augustus thenne Tiberium adopteret oc selff vdkoret/ Fordi hand vor Liuiæ søn/ huilcken Augustus haffde nu taget til echte / oc hannom haffde Augustus altiidt bruget for een Høffuitzmand / fordi han vor een god kriiger. Thenne Tiberius vor then første Keiser/huilcken det Romiske Rad haffue suoret huldskab / oc haffuer regeret 23. aar.

Wti thet

Wti thet 15. aar Tiberij vor Christus vor frelsere 30. aar gammel / oc bleff i det aar døpt aff Johanne Baptista oc begynte att predige sit hellige Euangelium/ bote oc synderns forladelse oc det euige liff/ oc dette vor i det 3975. aar effter Verdens begyndelse. Naar Christus er döbt.

Det 340. aar effter Alexandri Monarchie begyndelse/ leg nu de andre 145. aar her til fraa Alxandro / oc ind til det andre att Longimani / Saa haffuer du 485. aar / det er de 69. wger / om huilcke Daniel haffuer beskreffuit/ligeruist som tilforn er ythermere her om thaler.

J det 18. aar Tiberij er Christus vor frelsere korsfest / død oc atter igen opstonden tredie dag aff døde / oc haffuer effter sin opstondelse giffuit sine Apostle befalning att predige thet hellige Euangelium offuer then gantzke verden / Thenne theris befalning haffue the Apostle begynt att fuldkomme strax om Pindetzdag / den tid the haffde fonget then helligaand / oc Christus vor tilforn skendbarligen opfaren til himmelen. Naar Christus er Korssfest. Her begyndes then hellige Christelige Kircke.

Saaledes haffuer mand nu Guds ord oc det Gestlige Rige/ then hellige Kircke oc Christenheden att søge oc finde icke alenste ebland thet Jødiske folck / Men omkring all Verden/ huor som Apostlernes predigen

Huor d'n hellige Kircke skal findes.

oc lerdom er gōgen oc deris schrifft befindes oc bruges/ Fordi att Gud haffuer oss til sagt att hand vil bethe sin naade/ oc hinde wdele ebland syndige menniske formedelst sodan predigen oc hellige Euangelium / Derfore kand det icke andet vere/ end huor som Guds ord prediges/ det findes jo nogre som høre til Christi Riige / wti huilcke Christus bor/ vercker oc bether sin naade/ som hand siger / Jeg vil vere hoss eder til verdens ende/ Denne HERRE Christo vor frelsere oc saalig gørere vere loff / ehre oc priiss oc tacksigelse nu oc til ewig tiid/ Amen.

Den hellige Kirckes forfölgelse sker i tuende mode.

Nu vil jeg framdeles til kiende giffue huorledes att Christenheden haffuer hafft oc liidit hord modstand oc offuerfald / bode med verselig oc legomlich forfølgelse / Oc saa aff Retteren allermest/ huilcke altiid haffue jammerligen forstøret den hellige Kirckes enighedt/ saa hon haffuer der offuer fonget fast større skade oc er bleffuen der fore fast mehre forachtet / end formedelst legomlig forfølgelse aff verdslige Tyranner.

S. Steffen er stent oc S. Pouil om vendt.

Wti dett 19. aar Tyberii er Sancte Staffen den første martir bleffuen stendt i hiel effter Christi opstondelse / oc i dett samme aar er Sancte Pouel vorden om vendt til den Christelige tro.

Anno

Anno Mundi 3983.
Anno Romæ 792.
Anno Christi 39.

CAiüs Caligula then fierde Keisere / haffuer regeret 3. aar/ 10. Monader / oc vor ett bistert menniske oc haffuer belegert alle sine søstre / paa dett siiste bleff hand i hiel stungen aff sin eigen Høffuitzmand / Denne Caligula lod opsette sitt billede til Jerusalem/ at mand skulle dett tilbede / ligeruist som Daniel haffde spoot / Att naar de Jøder vorde att sehe een Affgud opreist i deris Tempel/da skulle dett icke vere langt til enden. C. Caligula. Lascivus

Anno Mundi 3987.
Anno Romæ 796.
Anno Christi 43.

CLAudius den femte Keiser/haffuer regeret 13. aar/9. Monader/er forgiffuen med gifft. Wti det andre aar Claudi er S. Peder Apostel kommen til Rom/ huilcken tilforn haffde nogre aar prediget til Antiochia. Oc her settes den Romiske Kirckes første begyndelse. Claudius. S. Peder til Rom.

J dett 44. aar effter Christi fødsel.

Her begyndes den Romiske Kircke.

J dett 3988. aar effter verdens begyndelse.

J dett 797. aar effter att Rom vor bygt.

Anno Mundi	4000.
Anno Romæ	809.
Anno Christi	56.

Nero nequam.

Nero den fiette Keiser

regerede 14. aar / Hiølt seg loffligen i de Første 5. aar/der effter brugede hand alle wdygt oc tyrannij / hand i hiel sloug sin Moder /oc sin Hustru/oc mange drebelige Mend/Senecam oc andre/Paa dett siiste ere hanss Høffuitzmend hannom fra falne/oc dett Romiske Radt lod søge effter hannom / Att mand skulle hudstruget hannom til døde vnder Galgen / Derfore stack hand seg selff i hiel/ for end de Riddere som søgte effter hannom / kunde finde hannom/der hand vor 32. aar gammel. Oc nu er dett Riige aldeles bort kommet fraa de effter kommere oc foruandte Augusti oc Liuiæ.

S. Peder korss fest til Rom/ oc S. Pouel halss hugen.

Wti Neronis tiid er S. Peder Apostel korsfest til Rom / Effter hannom er Linus bleffuen Paffue/oc S. Pouel halsshugen/Oc bereg-

beregner mand S. Pouels tiid/at hand haff-
uer prediget ved 34. aar. Linus blleff Paff- ue.

Paa den tiid Neronis haffuer mand se-
het et Cometa i 6. Monader/saa lenge ston-
de fielden de Cometer. Tilforn vnder Clau-
dio haffuer mand oc sehet een Cometa oc tre
soler/ Huilcke for vthan tuil haffue betydt /
at tre Herrer skulle korteligen der effter slaes
om dett Keiserdømme/ Saa tror ieg att den
store Comet haffuer icke aleniste betydt desse
oprør / Men ocsaa den store foruandtling
som skede der effter i dett gantzske Romiske
Riige / oc besønderlige den ynckelige vnder-
gong som de Jøder finge oc dett Jødiske
Riige.

Sergius Galba/Otho oc Vitellius.

Thesse tre ville verit Keise-
re effter Neronis død / Men Otho
lod i hiel stiunge Galbam til Rom /
Siiden haffuer Vitellius ladet gi-
ort seg til Keisere i Tyskland/ oc skickede een
hob til Italien/Otho drog hannom emod oc
giorde 4. smaa slaug med hannom / tre gon-
ge vandt hand / men i dett fierde slaug/bleff
hanss Folck slaget/Oc endoch att møgit folck
droch hannom til honde / da ville hand doch
icke lenger føre kriig/oc sagde/ att hand ville
fast mehre achte den menige friid / end sitt

 eiget

Vespasianus bleff Keiser.

eiget liiff oc erhe/ alt saaledes stack hand seg selff i hiel i thenne fierde Monat effter Galbæ død/ wti medel tiid bleff Vespasianus vdvald Keiser i Orient aff sit eiget krigsfolck/ hand sende en Herr til Italien/ oc lod thiel slaa Vitellij selskab/ Siiden bleffue ther stor alarom oc oprør til Rom / oc Vitellius vor fongen oc martyrizeret / oc slebet omkring Rom i mul oc skarn / oc paa det siiste døde oc fick sin fortiente løn/ Fordi hand vor ocsaa ett bistert bestia/ dette vor thet første oprør som haffuer seg begiffuit til Rom formedelst then Keiserlige vduelgelse / effter Augusto.

Anno Mundi	4016.
Anno Romæ	825.
Anno Christi	72.

VEspasianus den siuende Keisere regerede 9. aar/ Oc er nu atter en viiff oc loff lig Første kommet til Regimentet igen / huilcken nu haffuer til Rom atter beskicket tucht/loug/ oc rett/ oc al god skick/ i den sted som Calligula / Claudius oc Nero haffde tilforn icke aleniste tilstedt all wtucht oc tyranni aff andre/ Men haffue selffue indført oc bruget saadant offuer alle mode/hand haffuer ocsaa

ladet thet Riige besørget med all god forradt oc forsynlighedt / oc the Land vel beskicket med hielp oc fetalge/ hand haffuer oc til Rom stifftet stipendium oc sold til de Medicis oc andre Lesemestere som tha lerde Bogelige konster til Rom.

Den siiste forstøring Hierusalem.

I Det andet aar Vespasiani haffuer Titus Vespasiani Søn belagt den Stad Hierusalem/om Pasken Mense Aprili / oc siiden vandt Staden oc lodt vorbrende hannom mense Septembri/ wti medel tiid vor saadan jammer i Staden aff Hunger/ oprør oc mord/ att man aldrig haffuer hørdt saadant om nogen Stad paa Jorden/Moderen haffuer koget sine eigne børn / oc endoch er the hinde siden fraa tagne aff det Kriigsfolck oc opedne / saa att Moderen motte siiden dø ther offuer aff hunger/ mange haffue stunget thennom selffue i hiel. Josephus skriffuer att ther vor til Hierusalem 10. sind hundret tusid Menniske/ fordi att mange Jøder komme didt om Paske tiid/ ocsaa haffde det Lands Indbyggere giffuit seg der ind aff thet gantzske Jøde landt med denne forrøstning/at de skulle der bliffue secker oc fri

Titus belagde Hierusalem.

Then stor ynck til Hierusalem.

i saadan en stor oc fast Stad/ Oc thenne stor forsamling er meste parten omkommen aff hunger/ pestilentie oc suerd. Titus haffuer sendt 16. tusind Jøder til Alexandria / der att arbeide oc trele som fongne mennisske / 2. tusind forde han med seg til triumph oc lod bestier riffue thennom i hiel wti spil. In summa mand kan then store jammer oc ynck icke fuld sige / fordi att Gud haffuer ther wti fore giffuit verden ett sønderligt exempel/ wtaff huilcket wi skulle lere oc vide hans store vrede oc heffn offuer alle wgudelige mennisker/ oc sandeligen dette maa vere ett steen oc iern hierte / som icke forskrecker seg for saadane gruelige exempel/ oc besonderlige skulle wi Christne her betencke/ att efftterdi Gud haffuer icke forskonet oc sparet dette Israeliske folck/ huilcket hand haffuer kallet sit eget folck/ oc er begynt oc opkommet aff høge hellige Forfedre/ Saa vil han ocsaa / oc skal fast mindre skone oss Hedninger/ Gud haffuer doch fore giffuit oss i dete exempel sin store naade oc miskund/ Att wi nu ere visse / siden att thet Jødiske Regimente er saa aldelis vdrot oc fortilget/ Att wi Hedninger er io nu visseligen Guds folck/ alle wi oc the som troo sandeligen paa Christum.

Gud straffer synden i trende mode.

Et forskreckelig exempel om Guds store vrede.

Oc er thenne forstøring skedt til Hierusalem i det andet aar Vespasiani/ det er/

I det

J dett 74. aar effter Christi Fødsel.

J dett 40. aar effter Christi pine.

J dett 4018. aar effter Verdens begyndelse / oc haffuer dette Tempel verit stoendes fra det andre aar Longimani 526. aar.

Tha vore oc mange forskreckelige tegen skede effter huor anden til Hierusalem for end thenne forstøring kom / huilcke her vore forlangt att opregne/Offuer det Tempel haffuer mand sehet ett brendende suerd stoendes ett gantzsk aar om kring. Dette setter teg aleniste herfore / Att man skal icke forachte Guds tegen/ Men ther aff lere att de bemercke oc betyde Guds vrede / oc paa minde oss oc att vare/ att wi skulle rette oc bedre oss / att saadan straff oc Guds vrede kunde oss fraa vendes/ellers oc bliffue mildere/ligeruist som Gud naadeligen aff vende then straff Niniuæ. Ett gloendes suerd.

Anno Mundi	4025.
Anno Romæ	834.
Anno Christi	81.

TJTus den ottende Keisere regerede i 2. aar/vor Vespasiani søn/ begaffuit med al Førstelig dygd

Titi Vespasiani fromhedt oc dygd.

dygd oc skickelighedt / Derfore er hand høgt priiset i alle Historier/ oc kalles Amor et delitiæ generis humani / Nogre som practicerede emod hannom oc lagede seg effter att ville vere Keisere/ haffuer hand venligen att varet att de ville offuergiffue sodan deris fram sett/ Fordi att sodan practiceren kunde intett hielpe dennom oc sagde att det vor Guds gaffue/huem Gud vndte att vere Keisere den bleffue/ ythermere haffuer hand inthet giort dennom / Titus døde / som nogre mene/med gifft forgiffuen.

Effter Lini død bleff den tredie paffue Anacletus.

Anno Mundi	4027.
Anno Romæ	836.
Anno Christi	83.

Domiciani wdygt.

Domicianus den 9.

Keisere / Titi Broder / regeret 15. aar / hand førde krig emod Tyskland/oc besonderligen emod de Catten/ hulcke mand nu kaller Hessen/Til Rom haffuer hand bruget nogen wdygd oc tyranni / derfore er hand paa dett siste i hiel stungen / hand haffuer de Phylosophos oc Mathematicos foriaget aff Rom/ haffuer oc de Christne lader forfølge oc martirizere lige som Nero giorde.

Catti. Hessi.

Effter

Effter Anacleto vor den 4 Paffue Clemens den første aff dette naffn.

Anno Mundi	4043.
Anno Romæ	852.
Anno Christi	99.

Nerua den X. Keisere/regeret 1. aar/4. Monader/hand haffuer adopteret Traianum / huilcken daa vor paa den tiid Høffuitzmand i Tyskland til Colne / Nerua døde / da hand vor 68. aar gammel. Nerua.

Anno Mundi	4044.
Anno Romæ	853.
Anno Christi	100.

Traianus den elffte Keiser/ regerede 19. aar/ 6. Monader / hand vor den Første fremmede Keisere/ icke fød i Italien/ men i Hispanien/ oc er hanss fromhedt saa høgt priset/ Att altiidt siiden / saa offte mand haffuer wduolt nogen Keisere/da haffuer mand ønskedt/Att hand skulle bliffue saa løcksalig som Augustus oc saa from oc god som Traianus. Naar hand ordineret een Marskalck / gaff hand hannom

Traianus vor from oc god.

Traiani ord naar hand bestickede nogen Maarskalck.

hannom dett suerd i handen med sodanne ord/dette suerd skalthu føre emod mine fiender huor som ieg haffuer een rett sag / Men huor ieg gør wret/ daa førd dett suerd emod meg. Dett Romiske Rige haffuer i hanss tidt verit aller størst/ocsaa vor ingen Keisere kommen saa langt i Orient som hand / J Tyskland oc vngeren haffuer hand førdt store krig.

Johannes er igen komme aff Pathmos.

Vnder hannom er Sanctus Johannes den Apostel / huilcken Domicianus haffde fortaget/ atter kommen til Epheso igen aff den Insel Pathmos / Her vtaff følger / att Johannes haffde prediget mehr eend 60. aar / J denne longe tiid haffuer hand sehet møgen ynckelighedt / bode att Jerusalem hanss federne Land vor vndergonge / Jtem/ att hand haffde saa møgen stor striidt med saa mange Kettere. Mand schriffuer/at hand vor een tiid kommen i et Bad/der fand hand Cerinthum den Kettere/ oc haffde da siit selskab der omkring seg/oc disputeret ebland dennom heffteligen oc bespottede Christum/ att hand skulle icke vere Gud / Da stod Johannes op oc sagde til sine Venner/som saade hoss hannom/att de skulle gonge vd/ Gud ville gøre ende med denne bespottere / strax effter ath Johannes vor vdkommen / fiøld dett Huss neder/oc sloug Cerinthum oc hanss Selskab til døde / J dette Exempel maa

Exempel om Guds heffnoffuer Guds bespottere.

mand

mand sehe/ Huorledes Gud beuiser seg emod dennom som hanss naffn laste oc skende.

Effter Clemente bleff den 5. Paffue Euaristus.

Effter Euaristo bleff den 6. Paffue Alexander den Første med dett naffn.

Vnder Traiano ere oc mange Christne formartert / Men siden paa lagde hand / att mand skulle icke offuerfalle dennom eller føre for dom / wdan saa skede att de bleffue obenbarlige anklagede/ da skulle de straffes/ oc dette skede for Plinij bøn skyld. Traianus døde aff blod sott. De Christnes forfølgelse vnder Traiano.

Anno Mundi	4064.
Anno Romæ	873.
Anno Christi	120.

Adrianus den XII.

Keisere/regerede 20. aar/vor adopteret aff Traiano / oc haffuer verit een viss Første som icke søgte krig (ligeruist som Traianus) men frid huor hand kunde frid beholle / paa dett hand skulle atter saaledes kõme det Rige til god skick oc ordinãtz huilcket hand ocsaa loff ligen oc herligen giorde / Adrianus Astronomus.

Saa

Saa att effter Augusto haffuer ther ingen Keiser verit det Ruge nøtteligere/ end thenne/hand haffuer oc selff verit altsaa lerd wdi Astronomia/ att hand giorde selff en prognosticon i alle aar/ The wlerde Professores haffuer han afffsett doch besorget thennom/ oc andre dugelige anammet oc indsett i deres sted/oc han anrichtede herlige Bibliothecas.

The Jöder sette seg op igen.

Wti hans tiid begynte de Jøder at sette seg op igen/ oc giorde thennom en Messiam/ Men Adrianus sloug thennom/ doch med stor møde/ Siden befalede han atter at opbygge Hierusalem oc kallede thet effter sit naffn Eliam.

Adriani mildhed emod the Christne.

The Christne vore hordeligen plagede oc martyrizeret wti denn Adriani tiid/ Derfore haffue tha nogre lerde Christne skriffuit til Keiseren/ hues Bøger wi end nu haffue/ wdaff huilcket Keiseren bleff rørdt oc beueget til mildhedt/oc lod forskaffe oc vdrobe att the Christne skulle icke ythermere bliffue offuerfaldne paa Religionenss vegne.

Effter Alexandro bleff then 7. Paffue Xystus then første aff thet naffn.

Effter Xysto bleff then 8. Paffue Telesphorus/ om hannom skriffuer man att han haffuer beskicket the 40. dages faste att holles for Paschen.

Anno

Anno Christi 140.

ANtoninus Pius den 13. Keiser er adopteret aff Adriano / haffuer regeret 23. aar / vor en from oc fridsommelig Første / oc haffuer offte sagt / Att thet vor en Keiser fast loffliger att beholle en Borger i liffue / end tusind Fiender i hiel slaagne.

Antoninus Pius.

Effter Thelesphoro bleff then 9. Paffue Hyginius. Effter Hyginio vor Pius then 10. Paffue. Effter Pio bleff den 11. Paffue Anicetus.

Anno Christi 163.

MArcus Antoninus Philosophus den 14. Keiser regerede 18. aar thenne giorde sin Broder Lucium Verum til Keiser med seg / Saaledes vore tuende Keiser tilsammenff paa den tiid med thet første / Men Verus leffde icke lenge i Regimentet / Marcus vor from oc lerder / oc haffuer førdt krig i Tyskland med thennom aff Morauia / Slesia oc Venden / hand giorde mange herlige leges / huilcke man end nu bruger / oc ere beskreffne in pandectis / hand haffuer oc skriffuit Bøger huilcke ieg haffuer sehet.

Marcus Antoninus Lucius Verus.

Wti thenne Marci Antonini tiid haffuer Pto-

Ptolemeus Astronomus.

ner Ptolemeus Astronomus leffuit/ huilcken ieg maa vel tilbørligen her beneffne / Fordi att Gud haffuer aldeles vnderhollet thenne høge konst Astronomiam formedelst thenne ene Mand Ptolemeum ind til vor tid/ hand haffuer doch icke verit Koning/fordi att ther vor inge Konger paa den tiid i Egypten/ellers vor hand en mechtig Philosophus til Alexandria wti Egypten / Fordi att Gud haffde synderligen begaffuit Egypten med thenne konst/ oc hun er stedtze bleffuen der i landet fraa Josephs tiid oc ind til thenne Ptolemeum/ det er ved 2000. aar. Fordi att Alexander oc ther nest the Romiske haffue møgit erhet thenne Land Egypten for desse konster skyld / oc ville icke forstøre theris Scholer/ the haffue ocsaa giort stor bekostning der paa/ att vnderholde saadane Bogelige konster der i Landet. Men siden att the Romiske haffue forloret Egypten / oc Mahomet haffuer thet Land saa skendeligen forderffuit oc ynckeligen forstøret/ Saa bleff thenne løfflige gamble Schole ocsaa forstøret oc ødelagt. Men doch paa det att the Konster skulle icke aldeles vndergonge i Verden/haffuer Gud tilforn giffuit thenne høgbegaffuede Mand Ptolemeum/ huilcken tha skulle alle the konster til hobe forsamble oc ordeligen beskriffue / Herfore bør oss alle tilbørligen att tacke Gud/ oc sandeligen her wtaff maa wi sehe / huilcke groffue bestier

I Egypten lerdes besönderligen Mathematica.

Schola Alexandrina.

the Ma-

the Mahometer ere / att the haffue saa plat ødelagt een saadan gammel Schole / som haffuer stondet mehr end 2000. aar/for den-nom / oc haffuer altiid verit beuaret oc med stor flijt oppehollet aff alle høge Potentat oc mechtige Førster/wti huilcken Gud haff-uer giffuit her paa Jorden all som størst viißhedt/Philosophi oc herlige konster. Mahomet forstórede Egypten oc the her-lige kon-ster alle.

Effter Aniceto vor thenne 12. Paffue Soter/ hand haffuer ordineret att man skal obenbarligen til sammens giffue Brud oc Brudgamme i Kircken.

Anno Christi 183.

C Ommodus then 15. Keiser regerede 12. aar/oc haffuer fast verit then andre Nero med grumhedt oc Tyranni. Commo-dus vor Incommo-dus.

Effter Soter var then 13. Paffue Eleutherius.

Anno Christi 195.

E Lius Pertinax then 16. Keiser / regerede 6. Monader / bleff i hiel stungen aff Juliano/ som kiøffte seg det Keiserlige naffn til aff thet Krigs folck. Elius Pertinax.

Anno Christi 196.

Didius. Julianus.

DIDIus Julianus den 17. Keiser / regerede 7. Monader/vor møgit lerd in Jure/oc bleff i hiel stungen aff Seuero.

Anno Christi 196.

Seuerus.

SEuerus den 18. Keisere/regerede 18.aar/hand halp dett Rige atter nogit op igen/med hanss strenge Regimente oc horde straff / da hand begynte att forfølge de Christne / bleff hand død.

Origenes professor Alexandrie.

Effter Eleutherio bleff den 14. Paffue Victor. Effter Victore vor den 15. Paffue Zephyrinus. Udi denne tiid haffuer Origenes leffuit / oc haffuer lerdt den hellige Schrifft til Alexandria / hanss bøger bleffue siden forbødne/fordi att hand haffuer mange unøttelige disputationes oc allegorias indført / Effter hannom haffuer mand begynt att beblande Philosophiam Aristotelis ebland schrifften/ utaff huilcket møgit ondt er opkommet i den hellige Kircke/ Fordi att den Phylosophia Platonis / er aldeles een

ube-

wbequemlig oc wbrugelig lerdom/ Irregularis / Men der emod er Aristotelis philosophia møgit brugelig / regularis / saa att hun er de lerde Christne nyttelig att vide/ om mand hinde retteligen bruger oc forstaer.

Anno Christi 214.

Antonius Bassianus

ANtonius Bassianus Caracalla den 19. Keisere/regerede 6. aar/lod i hiel sla sin Broder Gethan/ oc tog sin Steffmoder til echte/hand begerede aff Papiniano Jurisconsulto / att hand skulle vndskylle dett mord som hād giorde sin Broder/oc Papinianus suarede/ Att det vor icke saa lett att vndskylle ett mord / som det vor att gøre / Derfore lod Bassianus stinge denne Papinianum i hiel / Thenne mand vor retteligen verd att hede oc kalles/ een Jurisconsultus / effterdi hand haffde retferdighedt oc redelighedt saa kier/At hād ville fast heller sette sitt liff i fare oc lade slaa seg i hiel / end hand ville vndskylle oc forsuare dett som wret vor oc wredeligt / Strax der effter bleff denne Keiser Bassianus oc i hiel stungen/oc fick saaledes sin rette heffn for sit Tyrannij.

Papinianus Jurisconsultus.

Exempel om rett Gudsheffn

Effter Zephyrino vor den 16. paffue Calistus.

Anno Domini 220.

Macrinus. Macrinus den 20. Keiser / haffuer regeret lige med sin Søn Diadumeno 1. aar / oc 2. Monader/de bleffue bode i hiel slagne.

Anno Christi 221.

Varius. Varius Heliogabalus den 21. Keiser/ regerede 4. aar / hand vor en saare skendelig bestia/ oc giorde inthett gott / bleff paa dett süste i hiel stungen.

Anno Christi 225.

Alex. Seuerus. Alexander Seuerus den 22. Keiser / hanss moder hedt Mammea/ regerede 13. aar / Mand schriffuer att hand haffuer verit Bassiani søn /oc er bliffuen Keisere/da hand vor saare vng / wdualt aff dett krigsfolck/ oc Stadfestet aff dett Romiske radt / hand loffues møgit for hanss store fromhedt skyld / hanss besønderligste Radt vor Vlpianus Iurisconsultus ebland all hanss handel/Hand ville oc ingen mand lade komme alene for seg / wthan denne eneste Vlpianum / Huilcken de krüger haffue saare møgit hadet / fordi att

Vlpianus Iurisconsultus.

Keise-

Keiserē hiølt dennom vnder affue oc tuang / formedelst denne ene mands Radt / Derfore ville de een tiid stunget hannom i hiel / oc da er Keiseren sprunget i veigen for hannom / oc haffuer voget syt liiff for Vlpiano / oc kastede sin mantel offuer hannom / paa dett att de kriiger skulle sehe / Att Alexander ville beskytte hannom / Dette er et ret skønt Keisserligt Exempel / wti huilcket oss klarliges giffues til kiende / Att de høge mechtige Førster skulle voge liiff oc leffnet til att beskytte loug oc rett.

Ett merckeligt Exempel at oss bör att forsuare lou oc ret.

Effter Calisto vor den 17. Paffue Vrbanus den første aff det naffn. Effter Vrbano vor den 18. Paffue Poncianus.

Anno Domini 238.

MAXIMinus then 23. Keiser / haffuer regeret 3. aar / vor i hanss vngdom een Hyrde i Thracia / siiden bleff hand een Kriiger / oc er saaledes opstiget formedelst hanss legommes store styrcke oc med hanss dristighedt / til saa lenge att hand er paa det siiste bleffuen Keisere / Hand haffuer vnder tuinget Tyskland ind til Hartz / oc der offuen fore ind til Francken / Men hand brugede mange Tyrannij /

Maximinus.

derfore haffuer det Rad til Rom vdualt andre Keisere emod hannom / for huilcken sag the Romiske motte giøre nogre krig ebland thennom selffue/oc tha bleff then vnge Gordianus slougen/ oc then gamble Gordianus hengde seg selff / Paa det siste bleff Maximinus i hiel stungen oc hans søn med hannom/aff sit eiget Krigsfolck for Aquileia.

Gordian9

Effter Pontiano vor then 18. Paffue Antherus.

Anno Christi 241.

Gordian9

GORDianus then 24. Keiser haffuer regeret 6. aar/ thenne haffuer det Rad til Rom vdualt lige med Pupieno oc Balbino/emod Maximinum. Pupienus oc Balbinus bleffue i hiel stungne til Rom aff theris eigne Krijger/ den tiid the ville icke tilstede thennom att bruge theris eigen moduillie oc Tyranni / Saaledes er then vnge Gordianus bleffuen alene Keiser/ oc haffuer slauget the Perser wti Orient/ oc indtaget atter nogre Steder til Riget igen / Men den tiid att the Krijger lide stor hunger/tha giorde the Philippum til Keisere / hand lod i hiel stinge Gordianum.

Paa

Paa den tiid att Gordianus vor bleffuen Keisere/haffuer ther verit en saa møgit stor Eclipsis i Solen/att mand motte bruge liuss/ saa lenge hun varede. Ther haffue ocsaa verit terremotus/ oc nogre Steder forsuncke. Eclipsis solis.

Anno Christi 247.

Philippus then 25 Keiser regerede 5. aar/vor fødder i Arabia / oc haffde lenge verit een Høffuitzmand/thenne haffuer ocsaa giort sin søn til Keisere lige med seg. Decius lod stinge thennom bode i hiel/Saadant mord haffue the Keisere bedreffuit offuer huor anden/att thett er stor ynck oc møgit forskreckeligt att lese/ huorledes Gud haffuer saa rumoret ebland the mechtige Herrer. Philippus then förste döpte Keisere.

Anno Mundi 4192.
Anno Christi 248.
Anno Romæ 1000.

Her settes det første tusind aar effter att Rom vor bygt / wti dette aar haffuer mand hollet ludos seculares til Rom med stor pompa oc triumph.

Effter Anthero vor then 19. Paffue Fabianus/ om hannom skriffuer mand / att

Fabianus Paffue döbte Philippum.

han haffuer døbt den Keiser Philippum / oc skal Philippus vere then første ebland the Keisere/ som haffue anammet then Christelige tro.

Anno Christi 253.

Decius

DEcius then 26.

Keiser/ regerede 2. aar/ vor en viiss Første oc berømpter Krüger / hand giorde oc sin søn tiil Keisere liige med seg/ oc bleffue bode slagne i hiel aff the Gothis / huilcke tha vore indfalne i Thraciam / oc haffde siiden vendt seg emod Hungeren. Oc

Her begyndes Historia Gotthorum.

endoch att the Romiske haffue oc nogit tilforn hafft att giøre med the Gothis/ vil jeg doch her først sette begyndelsen til den Historia Gotthorum/ Fordi att the haffue her verit møgit stercke/ ved 3. sind hundret tusind Mand/oc haffue giort mechtige gerninger oc offueruunde Decium / som vor en rett

Exempel om ret Guds hefsn.

Heldt oc veldig Kiigsman/ Men Gud straffede hannom derfore att hand haffuer forfuldt the Christne/ Fordi hand lod ihiel sla oc martyrizere den Paffue Fabianum / oc

Cyprianus Martyr oc Fabianus.

Cyprianum wdi Aphrica / oc mange hellige Mend. Herfore ville nu Gud/ att the Gothi oc andre fremmede folck skulle forstøre oc attskillie thet gantzske Romiske Kiige / for then store blotstørtning skyld som den tiid skede offuer the Christne/ oc saadant haffuer

Sybilla

Sybilla spodt tilforn / Ocsaa er oss dette clarligen in Apocalipsi til kiende giffuit.

Effter Fabiano vor then 20. Paffue Cornelius / hand haffuer fordømpt det Ketteri Nouati / som lerde wretteligen om Penitentz oc Bod / Att om nogen Christen fiøle i synden effter doben / tha kunde han icke bliffue salig eller rette seg igen / oc haffuer met saadan wret lerdom bedraget mange Menniske oc kommet thennom i fortuilelse / oc atskildt then hellige Kirckes enighedt.

Nouati Ketteri er fordømpt.

Anno Christi 255.

VIbius Gallus then 27. Keiser / haffuer regeret 2. aar / lige med sin søn Volusiano / Fordi att strax Decius vor slagen / haffue the Krijger vdualt thenne Gallum til Keiseren / oc selffue stunge the hannom siden i hiel oc hans søn med hannom.

Vibius Gallus.

Effter Cornelio vor then 21. Paffue Lucius.

Anno Christi 257.

VALERIanus then 28. Keiser regerede 6. aar / bleff vdualt til Keisere aff thet Krijgs folck i Offuerlanden oc stadtfestet aff thet

Valerianus.

Romiske radt / fordi hand vor een rett eddel Romere / oc haffde vel hollet seg i Tyskland oc beuist der stor mandom / paa dett siiste haffuer den Koning Persarum Sapores fonget hannom oc hollet i stor treldom / Fordi samme Koning vor een stolt oc homodig Barbarus / Saa att den fongede Keisere motte neder ligge paa Jorden for hannom oc vere hans fode skamel / oc naar hand ville stige til sin hest/daa stod Sapores paa hanss rygge/ Men Sapores bleff atter straffet aff Odenato den Romiske Høffuitzmand.

Sapores rex Persarum / een homodig Mand.

Odenatus

Galienus.

GAlienus Valeriani søn den 29. Keisere/ haffuer regeret lige med sin Fader/ oc der effter 19. aar/siiden at hanss Fader bleff fongen / hand vor møgit lerdt / oc haffuer doch gerne pancketeret oc ringe achtet sitt Regimente/Derfore haffuer dett Riige forloret mange Land wti hanss tiid/Dessemellom vor der een Høffuitzmand / hoss dett Kriigsfolck i Tyskland ved naffn Posthumus/hand regerede saa vel i sit Regimente/ at de Kriiger giorde hānom til Keisere/Men den tiid Galienus forskickede ett tal Folck emod Posthumum/ da opreiste Posthumus de Francker oc andre Folck emod Galienum. Aff denne orsage ere de Francker første tiid opreiste/ Fordi at endoch Posthumus bleff siiden i hiel stungen med

Posthumus.

forre-

forredert / da ere de Francker doch bleffne i deris røstning / Som jeg vil ythermere siige her effter naar jeg kommer til Carolū. Men dette haffuer jeg her korteligen til kende giff-uit/att huer lesere skulle mercke / Naar oc huorledes dett haffuer seg første tiid begiff-uit/At de Francker sette seg op emod de Romiske / oc att de her wtaff ere siiden bleffne veldige i Tyskeland oc Gallia. Alt saaledes haffue nu først de Gotthi begynt att forstøre dett Romiske Riige / der nest de Francker oc siiden mange flere Landskab / Ocsaa haffue de Persæ i Orient giort dett Riige stor skade.

Aff hues orsage de Franci ere første tiid reiste emod the Romiske.

Anno Christi 272.

FLAVius Claudius den 30. Keisere/regerede 2. aar/denne er høgligen priiset for alle honde from dygdelighedt skyldt / Derfore haffuer ocsaa Galienus for eend hand døde/oc siiden dett Kriigs Folck / oc dett Romiske radt vdualt hannom til Keisere/ Hand haffuer giort mange store slaug med de Gothis i Hungeren oc Macedonia / oc altiid vundet seiger/ Ocsaa haffuer hand slaget de Tyske som vore indfaldne til Italien / Item / Egyptum haffuer hand tuinget til vnderdanighedt. Men Gud haffuer icke lenge vndt de Romiske denne høge oc løfflige Keisere / fordi att dett Riige skulle daa nogit falle/Doch er dett

Flauius Claudius.

atter

atter opkommet igen oc haffuer seg møgit forbedret formedelst Claudium oc 3. eller 4. Keisere effter hannom / Aff denne Claudij slecht er Constantinus magnus fødder/ Huilcket jeg vil her effter til kende giffue.

Lucius Martyr. Valerianus haffuer ladet martirizere den Paffue Lucium / effter hannom bleff den 22. Paffue Stephanus/ den første aff det naffn.

Effter Stephano bleff den 23. Paffue Xystus / den andre aff dette naffn. Effter Xysto vor den 24. Paffue Dionysius.

Anno Christi 274.

Aurelianus.

AUrelianus den 31.

Keisere/ haffuer regeret 5. aar/ 6. monad / Hand er for sin store mandom skyld/ aff Claudio wdualt til Keisere/ oc haffuer de Francker hart slaget hoss Mentz / der nest de Gothos wdi Illyrico / oc siden den Koninginde Zenobiam wti Orient/ huilcken daa haffde emod all quinde art førdt mange store Krig mod de Romiske / som een veldig Heldinde.

Zenobia Keiserinde.

Hand er oc møgit priset oc loffuit her fore / att hand hiølt ett strengt Regimente / oc tucht ebland sit Krigs Folck. Der vor een Kriger som haffde beleget sin verdinde med

vold/

vold/ da sodant kom for Aurelianũ straffede hand den Landsknecht i saa mode/ Hand lod neder bøge tuende trer/ oc bandt den quinde skendere der emellom / siden lod hand de trer atter opspringe / att partere oc flecke den Landsknecht i stycker / Thenne Aurelianus haffuer oc hordelige forfuldt de Christne.

Aurelianus holt strengt Regiment offuer de krijger.

Om de Kettere Manicheis.

STrax effter att Euangelium vor vdprediget / ere der ocsaa bliffne Secter oc Kettere som haffue giort wenighedt ebland the Christne. Men jeg haffuer icke her villet opregne alle vildfarelse oc Secter / Men the aller største Ketterij/ huilcke som haffue forgiffuit mange store Land med deris gifft / oc giort dennom oprørisk / Att mand saaledes maa sehe/ huor skadelig een ting att falsk oc wret lerdom er / oc huorledes att alle Kettere ere oprøriske/ oc betencke intett andet/ end att vdspre oc beskytte deris vildfarelse med oprør / Fordi att deris mestere dieffuelen er bode een løgnere oc een mordere/ Desse tuende stycke beuise seg i alle Kettere/ bode att de lere løgen/ oc opuecke mord formedelst deris oprør / oc anrichte saaledes om vendelse oc forstørring i alle Regimente.

Inge ting er skadelige ere end Ketterij.

Tuende vilkor haffue alle Kettere.

Paa

Paa den tiid Aureliani ere the Kettere Manichei opkomne/ oc theris Mestere Manes vor aff Persia/ oc haffuer vdsprett sin gifft om kring Arabia / oc ther nest offuer Aphrica / oc haffuer fongit saa mange anhengere til seg / Att man thet Ketteri haffuer icke kundet fordempe i 200. aar. Theris hoffuit lerdom vor / att der ere tuende Guder till/ en god oc en ond lige euig / her haffuer menniskelige fornufft ville vere Mestere oc mente / efftherdi att Gud er god / oc det onde er doch saa sterckt ocsaa mechtigt som thet gode/ saa ma ther oc vere een besønderlig Gud / som haffuer thet onde att beskaffe / lige mechtig med then andre. Her for wthan haffue the ocsaa hafft mange andre vildfarelse/ The lerde att Christus vor icke Gud / oc ville icke anamme Apostlernes skrifft / Men dichtede dennom selffue besynderlig skrifft/huilcken the kallede Euangelium Christi / Ocsaa berømmede the seg aff sonderlig abenbarelse/oc sagde/at the gaffue then hellig Aand / oc haffde der til anrichtet mange Ceremonier / oc sønderlig spijß oc echteskab forbudet/ saaledes att foruerffue then hellig Aand / the haffue ocsaa forachtet Verffelig Regimente / oc lerde / Att Echteskab oc Verselig Regimente vore skabte aff then onde Gud/ oc icke aff then gode Gud. Wti vor tiid vor Thomas Mynter wti Dyringen aldeles fallen i thenne vilfarelse.

The Kettere Manichei.

Theris falske lerdom.

Thomas Monetarius.

Anno

Anno Christi 280.

TAcitus then 32.

Keiser / regerede 6. Monader. Tacitus.

PRObus then 33.

Keiser regerede 6. aar 4. Monader / thenne haffuer oc verit een aff the loffligeste Førster / vdualt aff thet Krigsfolck / oc stadfestet aff Radet / hand haffuer beskicket frid offuer alt Tyskland / oc offueruundet the Francker oc Dyringer / oc taler mand først om Dyringen her i thenne Keisers Historia. Probus.

Her beneffnes först Thuringi.

Effter Dionisio bleff then 25. Paffue Foelix.

Effter Foelice vor thenne 26. Paffue Eutichianus.

Effter Eutichiano bleff then 27. Paffue Caius.

Anno Christi 287.

CArus then 34. Keiser

/ regerede 2. aar / oc giorde sine sønner Numerianum oc Carinum til Keisere lige med seg / ebland hulcke Numerianus vor from oc møgit lerd / Men Carinus vor en anden Nero. Carus.

Anno

Anno Christi 288.

Diocletianus ville ödelagt Christendommen.

DJocletianus then 55. Keiser / regerede i 20. aar / Thenne vor en aluorlig viiß Første/ oc haffuer giort mange loffligé gierninger/ oc atter indtaget Egypten / Men the Christne haffuer hand hordeligen forfuldt / Fordi hand haffde i sinde / att ville kommet thet Riige til sin gamble skick oc vesen/ han giorde allting effter sin eigen fornufft/ therfore kunde han icke lide attskillige Religion/ Oc efftердi hand befandt/att saadan stor Regimente kunde icke regeres aff een Heere alene / oc efftердi offte vor skedt tilforn/ att mange haffde thennom selffue opsett oc giort til Keisere / Saa vdualde hand selff Maximianum att skulle vere Keiser i lige macht med hannom/thenne Maximianus førde kriig i Gallia / Desse tuende som haffde liige macht kalledes tha Augusti / Oc siiden haffue desse Augusti vdualt andre too til seg / doch icke med lige macht / Men liigeruiist som successores / thennom kallede man icke Augustos / men Cæsares. Diocletianus vdualde Galerium. Maximianus / Constantium / oc siden ere thesse tuende Augusti affuigede fraa Riiget/ oc haffue atter giffuit seg til ett roligt leffnet / Men Maximianus haffde gerne verit i Regimentet igen

Maximianus.

Galerius.

Constancius.

tet igen / paa det hand kunde saaledes haffue giort sin søn Maxentius til Keisere / For thenne sag skyld lod hans Dotters Man Constantius stinge Maximianum i hiel. Altsaa pleger thet att gonge/ Naar ett Rüge skal nederfalle/ saa bliffuer ther oprør oc wenighedt indbyrdes / ligeruist som wi maa her sehe/ Dioclecianus leffde saaledes i mange aar/in vita priuata. Paa det süste haffuer han stunget seg selff i hiel/den tiid hand befrøchtede seg for Licinio oc Constantino som haffde hannom mistenckt/att hand skulle villet hielpe Maxencio theris Fiende til Rüget. Maximian.

Anno Christi 308.

CONstantius then 36 Keiser haffuer regeret lige met Galerio Maiximino / oc haffue bode verit lofflige Keisere. Constantius regerede 4. aar effter Diocletiano oc haffuer indehafft Galliam oc Tyskland/oc ther wti hollet friid. The Francker oc Alemanos haffuer hand offueruundet / oc saaledes er nu Tyskland att skyld/ The Francker haffue besiidet den part vd met Rinstrømmen. Alemani kalles the høye Tyske/ Constantius døde i Engeland/ tha bleff hans Søn Constantinus Keiser. Constãtius Galerius. Huilcke the rette Francker ere/ oc huilcke Alemani.

Galerius giorde tuende Successores / T Seuerum

Seuerum oc Maximianũ then yngste/ Men i medel tiid begynte Maxentius til Rom att giffue seg vd for Keiser/ Thenne Maxentius lod omkõme Seuerum. Maximianus døde/ oc giorde til forn Licinium til Keiser.

Anno Christi 512.

Constantinus.

CONstantinus then 37. Keiser/ regerede 30. aar / Thenne haffuer atter beskicket det Rige til friid oc rolighed/ Fordi att den tiid Maxentius brugede saa mange forgruelige Tyrannij til Rom/ tha bleff Constantinus kallet / hand offueruandt Maxentium/ oc Maxentius bleff druckner i Tybern / den tiid hand flyde / oc fick sin rette løn for sit Tyranni hand haffde bruget bode emod the Christne besonderligen ocsaa emod andre / Saaledes regerede Constantinus oc Licinius een tiid long met huor anden i god enighedt / oc Constantinus gaff Licinio sin Søster/ Men i saadan stor Regimente begiffue seg offte mange sager / om huilcke tuende Regenter kunde seg icke vel forlige/ Mand skriffuer att Constantinus bleff wenss med Licinio herfore/ att Licinius forfulde the Christne/ oc han lod hannom offte bede oc formane att han skulle thet offuergiffue / paa det siiste motte Constantinus med kriig offueruinde Licinium/ oc lod hannom doch beholle liffuit/ med

Maxentius fick sin rette løn for sitt Tyranni.

Orsagen att Constantinus oc Licinius bleffue wenss.

slüg vilkor/ Att Licinius skulle aff trede fraa Regimentet oc leffue vitam priuatam/ Saaledes haffuer nu Constantinus siden regeret alene/ oc loffligen beskicket det Rige alle vegne med frid oc god skick oc ordinantz. Thenne vor then første Christelige Keiser / oc for wthan tuil haffuer hand verit een rett Christen/ Fordi hand haffuer thet hellige Euangelium alttsaa herligen erhet / Att han lod altid obenbarligen føre før seg en Euangelij Bog/ til en obenbarlig bekiendelse om hans Christelige tro. Itē han haffuer befalet med sin bekostning att vdskriffue Bibelen/ oc lod strax forskicke samme Bibel til alle Land / Item hand haffuer thet hellige oc nøttelige Concilium til Nicena ladet holle/ oc saaledes vel beskicket then hellige Kircke i sin tid til frid oc enighedt/ Ja dette er en ret Christelig Keisers rette gierning oc embede/ oc bør fast mehre att loffues end att hand haffde giffuit Paffuen store gaffuer / End doch att dette er ocsaa vel loffligt / Att giffue Elemosinas til att vnderholle lerdomme oc Kirckens Tienere/ Men att Constantinus skulle haffue skenckt Paffuen det halffue Keiserdømme oc Rom/ som mange Fabulere oc sige/ thet finder man ingen stetz i nogre varhafftige Historier.

Constantinus then förste Christelige Keisere.

Hand lod vdskriffue Bibelen oc forsende til alle Land.

Concilium Nicenum.

Den Stad Constantipolis er opbygt aff thenne Keiser / oc bleff saaledes kallet effter hannom/ doch haffuer der til forn verit paa

Constantinopolis.

rit paa

Bizãcium. rit paa samme ort een anden berømpter Stad / med naffn Byzancium / Saaledes haffuer nu den Keiserlige hoff verit siden til Constantinopoli / lìgeruist som the Historier skulle her effter til kiende giffue.

Men efterdi att thenne Keiser haffuer oc verit en aff the rette høgeste Helder oc Heros / huilcke Gud haffuer synderligen begaffuit med høg oc stor dygdelighedt / vil ieg her effter sette hans slecht oc akõme / wti huilcket wi kunde sehe / att Gud giffuer saadan høg dygdelighedt i høge slechter besønderligen.

Then aller loffligeste Keiser Claudius haffde tuende Brødre / Quintilium oc Crispum / Thenne Crispi Dotter Claudia bleff giffuen then Edel Første Eutropio / desse ere den første stamme til den slecht Constantini.

Constantini affkomme oc Slecht.

Eutropius een fornemligster Første til Rom.	Claudia / som vor Keisers Claudij Broder Dotter.

Constantius then Keiser haffuer hafft.

Helenam / hindes søn vor.	Theodoram / som vor Maximiani steffdotter hindes søn vore
Constantinus Magnus / hãs Hustru Fausta / vor Maximiani Dotter / theris sønner vor / Cõstantius / Constantinus oc Constans.	Constantius / hans sønner vor. Gallus oc Julianus.

Om

Om then Kettere Ario.

PAa den tiid Conſtantini/ haffuer Arius leffuit / hand vor een Lector i Egypten til Alexandria / oc haffuer anrichtet een forgruelig wenighedt / oc forderffuelſe i then hellige Kircke formedelſt ſin vildfarelſe oc Ketteri/ Hand lerde att Chriſtus var icke varhafftiger oc naturliger Gud / Men huorledes att hand ſmøckede dette / vore her for langt att fortelge. Thenne gifft haffuer verit ſaa tacknemmelich for Verden/ att the lerdeſte Biſcoper oc nogit neher then gantzſke Orient / oc mange folck wti Occident haffue fallet i ſamme vildfarelſe/ Men tuende fromme Biſcoper haffue hordeligen ſtondet ther emod/ Førſt Alexander/hand foruerffuede aff Conſtantino/ att thet Concilium til Nicena bleff forſamlet oc hollet/ wti huilcket Arij lerdom bleff fordømpt/ Derfore afffette oc fortagede Conſtantinus Arium / Men effter Conſtantini død / vor ther en Preſt hoſſ Conſtantio / oc vor høgt i hans rad / thenne Preſt practicerede/Att Conſtantius lod igen kalle oc indſette Arium/ her wtaff bleff atter den ild optend igen / oc Keiſer Conſtantius fiøld ocſaa i ſamme vildfarelſe / Men paa den tiid att Conſtantius haffde forordineret oc beſtellet een Diſputatio emellom

Arij lerdom oc Ketteri.

Alexander Epiſcopus

Arius bleff fortaget oc igen kallet.

Constantius bleff Ketterisk.

Alexandro oc Ario / bleff Alexander ligendes i Kircken om natten / oc bad inderligen med Gudelig bøn / att Gud ville styre denne Ario / Tha nu om morgenen tiiden vor kommen att de skulle bode komme til sammenss oc Arius vor paa vegen att gonge til dett auditorium / fick hand ondt i sin bug oc begerede att komme paa ett mag / den tiid mand haffde fordt hannom dudt / Døde Arrius hasteligen paa maget / Saadant vor dett endelygt Arij / Men doch fick dett Ketterij ingen ende her med / fordi Arij anhengere besorgede dennom oc dreffue den handel fast hefftigere / Da nu Alexander vor ocsaa dødt / begynte Athanasius att sette seg emod de Arianos / thenne Athanasium fortagede Constantius saa hand motte fly aff Egypten til den Stad Trier i Tyskland / Ja sandeligen dette vor een lang reisse / oc hand motte endoch vere himmeligen i Trier (oc torde icke vere seg bekendt) oc vor der i 8. aar. Wti medel tiid haffuer dett Ketterij vdspredt seg offuer den gantzske Orient / Saa att mehr end halff parten aff Christenheden vor daa een tiid long Arianisk vorden / oc her wtaff ere siiden mange flere Secter opkomne / Oc endoch att mand haffuer fortilget dett naffn Arianorum wti mange Concilijs. Saa er doch samme Ketterij offte opkommet igen vnder andre naffn / Saa att mand da kunde finde mange Secter wti een Stad / oc det ene

Arij død / vor rett Guds heffn.

Athanasius bleff for jaget aff Egypten til Trier.

partij forfulde dett andre/ oc fiølle huor an-
den offuer i Kircken oc slouge mange Folck i
hiel / Tha haffuer Christenheden hafft een
ynckelig stick wtaff huilcket de hedninger
motte møgit forarge seg / der haffuer ocsaa
mange mennisker fallet til bage fraa Chri-
stendommen for denne sag skyld oc bliffue
Hedninger igen/ ligeruist som Keiser Julia-
nus giorde/ Wti denne wenighedt ebland de
Christne / er paa dett siste Mahomet kom- Mahomet
men/ hannom haffuer Arrius giffuit orsage/
oc vor denne for gruelige AntiChristi forlø- Arrius vor
bere / Fordi att den tiid Folcket vor i sodann Maho-
stor vildfarelse forbistredt / Da kom Maho- mets for-
met oc fandt paa dett tredie/ som syntes att löbere.
vere saare fornumsteligt / oc hand aff stillede
de disputationes / dette befiøld alle mand
vel/ Om huilcket jeg vil ythermehre tale her
effter / Dette er nu nock sagt om Ario oc an-
dre saadanne Ketterij/ Huilcke jeg haffuer nu
her fore beregnet / Att mand saaledes skal
her med betencke/ huilcken stor skade/ mord /
oprør oc fordreffuelse altiid pleger att kom-
me aff Ketterij/ bode i det aandelige oc ver-
slige regimente.

Effter Caio bleff den 28. Paffue Mar-
cellinus.

Effter Marcellino vor den 29. Pa-
ffue Marcellus.

Effter Marcello bleff den 30. Paffue
Eusebius.

Effter Eusebio vor den 31. Paffue Melciades.

Effter Melciade bleff den 32. Paffue Syluester.

Effter Syluestro vor den 33. Paffue Marcus.

Cometa. För Constantini död / haffuer mand sehet een stor Comet skinendes i nogre monader / Huilcken da haffuer betydt de yncke-lige krig oc oprör / som ere skede effter Constantini affgong.

Anno Christi 342.

Constantini sönner ere regerede til sammens.

CONStantinus den 38. Keisere / regerede 24. aar / Men Constantinus hanss Fader haffde saaledes ordineret det Rige / att de brödre skulle regere alle tre / Constantinus i Gallia / Hispania oc Tyskland. Constantius i Orient / Constans i Italia oc Illyrico / Men den vnge Constantinus ville icke lade seg nöge / wtan hand haffde bleffuit allene Herre / oc hād drog ind i Italien emod sin Broder Constans / oc fortröstede seg paa sin store macht fordi hand haffde dett beste Krigsfolck / Denne hanss moduillighedt ville icke Gud haffue wstraffet / Derfore bleff samme Constantinus strax i hiel slagen. Saaledes bleff

Vltionis exemplum. Constans Herre i den gantzske Occident / oc regerede vel / Men hand haffde een Höffuitzmand

mand Magnentium til Augſpurg / oc hanſſ Magnen-
liff haffde Conſtans nogen tiid reddet til- tius vtack-
forn / denne Magnentius ſtack ſin eigē from- nemmelig.
me Herre i hiel / oc giorde ſeg til Keiſere / oc
drog ſiden emod Conſtantium.

Conſtantius giorde ſin frende Gallum
til Keiſere i Orient oc ford emod denne op-
røriſke oc ſlaug hannom til bage igen / Oc da
ſkede ſaa ſtort ett mord / att mand ſchriffuer /
att for dette ſlag ſkyld / ta bleff dett Rige en
lang tiid ſaa møgit forſchmechtet / att dett
kunde icke ſiden komme ſeg til i lang tiid / oc
haffuer da forloret det beſte Krigsfolck / ſaa
mand haffuer icke i lang tiid kundet giort
de Barbaris nogen modſtand. Effter dette Magnen-
ſtore ſlaug haffuer den bøſſuicht Magnen- tius heffn-
tius ſtunget ſeg ſelff i hiel / Saaledes haffuer de ſeg ſelff.
Gud heffnet dett mord ſom hand giorde
emod denne fromme Conſtante / ſin eigen
Herre.

Effter Marco bleff den 34. Paffue Iu-
lius / den førſte aff dett naffn.

Effter Iulio vor den 35. Paffue Libe- Liberius
rius / hand bleff foriagt aff Conſtantio / Her- foriaget.
fore att hand icke ville anamme den vilfarel- Foelix diſſi-
ſſe Arrij / Oc i hanſſ ſted bleff Foelix indſett / mulator.
hand lide de Arrianos for Keiſerens frøcht
ſkyld / oc paa den tiid bleffue der holdene Sy-
nodi til Meiland oc Arminio / ſom vore emod
dett Concilio Niceno / Men deſſe Synodi
ſom vore holdene til Meiland oc Arminio /
T v bleffue

bleffue strax ther effter igen forsagede oc fordømbde / Her wtaff kand mand formercke/ huilcken ynckelig vesen paa den tiid haffuer verit i Christenheden.

Anno Christi 365.

Julianus Apostata forforen Christen.

IVlianus Apostata den 39. Keiser regerede 2. aar effter Constantio / Thenne vor Constantij frende oc Galli Broder / som ieg haffuer antegnet tilforn / Denne Julianus haffuer verit saa lerd / att hand vor i hans vngdom en Lector i den Kircke til Nicomedia / Siden haffuer hand til Athen studeret in Philosophia/ Men siden att hans Broder Gallus vor i hiel stungen/ tha forskickede Constantius hannom til Gallien oc Tyskland/der haffuer Julianus nederlagt hoss Strassburg 30. tusind Alemanos / det er / høge Tyske/ oc derfore bleff hand vdualt Keisere aff thet Krigsfolck til Strassburg / Men efftterdi att der vor saadan stor tuedracht ebland the Christne/ saa att mange menniske fiølle ther fore i fortuilelsse/ oc gaffue seg aldeles paa det siiste fraa then Christelige troo / bleff Julianus ocsaa een Hedning oc Apostateret/ Fordi hand vor vng / oc haffde gerne Rethores oc Philosophos hoss seg/huilcke tha vore then Christelige lerdom fiendske / oc disputerede om Gud effter menniskelig for-

lig fornufft oc forstondt/Men Julianus haff-
uer the Christne icke endoch ladet i hiel sla / Julianus
men ville att ligeuel fordempe thennom med ville fortil-
list/ Saa forbød han thennom att haffue gør Chri-
Scoler/att the skulle icke fonge lerde Mend/ stenheden
oc mente saaledes/att om the icke bleffue ler- med list.
de/ tha skulle theris lerdom icke lenge bliffue
stoendes/ hand forbod ocsaa/ att man skulle
icke vduelge thennom til Kriger/paa det att
the skulle icke kõme til nogit Regimente/hãd
tog goz oc rente fraa Kirckerne/ spottede oc
sagde/hand ville hielpe the Christne til Him-
merige oc giøre thennom fattige/effterdi at
Euãgelium siiger/ Att Himmerige høre the
arme til/Hand haffuer oc skarpeligen skriff-
uit emod the Christne i hans Bøger/til huil-
cke Cyrillus haffuer flitteligẽ ãtuordet oc sua-
ret/hues Bog findes end nu til Pfortia eblãd
Reuchlins Bøger oc vore nøttelig att lesse/
Nazãzenus haffuer oc antuordet Juliano oc
skriffuit emod hãnom herligen / doch icke saa Cyrillus.
hefftelige n som Cyrillus / den tiid Julianus Nazanze-
begynde att anfechte Euangeliũ oc sagde/at nus.
thet forbiuder hefn oc straff/ derfore necter
det al øffrighedt oc straff / for wtan huilcket
dette menniskelige leffnet kãd doch ingelunde
bliffue bestendig/Med thenne calũnia haffde
Julianus nock at skaffe/Enoch at huor for-
stendig Christen kãd vel vide/ at Euãgelium
forbiuder icke thẽ hefn oc straff som øffrighe-
den bruger/Men forbiuder alenīste thẽ hefn
huor

Ingen maa heffne seg selff.

huor som nogen vil heffne seg selff for wtan dom oc ret aff øffrigheden/som saadan straff haffuer i befalning. Thenne liistige oc forsmehelige forfølgelse giorde the Christne møgen sorg / Derfore giorde the almendelig Bøn emod hannom alleuegne / att Gud ville hannom styre / oc thett skede / den tiid att Julianus drog emod the Perser / bleff hand i hiel stungen paa vegen / Oc mand skriffuer / att den tiid hand saaledes lahe oc bløde / tog hand en hand fuld med blod oc kastede op emod Himmelen oc sagde / Vicisti tandem Galilææ / Du Galileer nu haffuer du vundet / Fordi hand kallede Christum Galileum. Saaledes haffuer Julianus fortient att thet Riige er bortkommet fraa then Edele Slecht Constantini.

Exempel om Guds heffn offuer Guds bespotter.

Anno Christi 367.

Jouinian9 een Gudfrøchtig Keisere.

JOVJnianus then 40. Keisere regerede 7. Monader / Thenne vor from oc en rett Christen Keiser / oc lod igen kalle de frōme Biscoper / hulcke Constantius oc Julianus haffde foriaget / oc befolde att mand skulle giffue the Kircker theris gotz oc rente igen / hand døde aff Febris/som hand fick aff hanss store møde oc arbeide.

Anno

Anno Christi 368.

Valentinianus then

41. Keisere regerede 12. aar/ oc giorde sin Broder Valens til Keisere lige med seg/ Valens regerede i Orient / Valentinianus drog til Occident/ de haffue bode verit Christen. Valentinianus vor een Høffuitzmand tilforn vnder Juliano oc bleff affsett aff hannom/ Fordi hand icke ville aff falle fraa Christo / Ocsaa haffde hand slaget een Hednisk Prest i hans ansicht wdi Kircken/ Fordi hand bar hannom nogit Affgudisk vand/ oc ville att hand skulle der med offre til Affguderi/ den tiid hand stod oc varede paa Juliano/ Derfore haffuer Gud atter ophøffuit Valentinianum saa hand bleff Keisere/ Hand førde krijg i Tyskland/ oc offueruand the Saxer oc the Burgunder/ som ere oc Saxer/ oc vore paa den tiid opdragne til Rinstrømmen / oc endoch att the bleffue slagne paa samme tiid / haffue the doch atter besterckett seg siiden/ oc ere komne offuer Rin/ oc haffue indtaget the Land/ huilcke nu kalles Burgunden/ som ieg vil ythermere siige her effter.

Valentinianus gaff een Hedenisk Prest en kindhest

Burgundiones ere oc Saxer.

Valens regerede eff-

ter sin Broders død 3. aar/ oc føld ocsaa i dette Ketteri Arrij / Derfore

Valens Arianus.

straffede hannom Gud / De Gotthi slouge hannom hoss Constantinopoli / oc den tiid Valens gaff fluchten / oc kom til ett torp oc ville skiule seg der wdi / da haffue de Gotthi stunget ild der paa / oc Valens bleff der inde forbrendt / Siden haffue de Gotthi giort stor skade for Constantinopel / Men den Keiserinde gaff dennom penninge/ att de ere der fraa dragne.

Exempel om Gudz heffn.

Effter Liberio bleff den 40. Paffue Damasus / hoss hannom vor S. Jeronymus som een Notarius i hanss vngdom.

S. Jeronymus vor Notarius Damasi.

Effter Damaso vor den 41. Paffue Syricius.

Anno Christi 383.

GRATIANus then 42. Keisere / regerede effter Valente 6. aar/hand vor Valentiniani eldste Søn/oc bleff giordt til Keisere aff sin Fader i nogre aar før end hand døde / Effter hanss Faders død haffuer hand giort sinn yngste Broder Valentinianum til Keisere lige med seg / Men efftherdij att der vor saa møgen wro oc oprør alle stetz i riget / oc mand da haffde een viiss oc løckfaalig første i behoff/Derfore giorde Gratianus Theodosium ocsaa til Keisere lige med seg/oc sende hannom til Orient / Der sloug Theodosius de Got-

Gratianus

Theodosius offuerwandt de Gotthos.

de Gotthos hoss Constantinopoli oc fortage- de dennom aff Thracia. Gratianus bleff forredeligen omkommen i Gallia aff sin ei- gen Høffuitzmand Maximo / Huilcken da opuelde seg til Keisere. Gratianus vor een saare frommer lerd oc vel beskicket første / oc haffde een rett tro / oc haffuer sin troes be- kendelsse schriffuit til Ambrosio / Valentinia- nus Gratiani broder er ocsaa bleffuẽ mørd / i Gallia med forrederij aff sin Høffuitzmand Arbogast. Desse bode Maximum oc Arbo- gast haffuer Theodosius siden offueruundet med stor macht. Maximus bleff fongen oc affliffuit. Arbogast stack seg selff i hiel. Alt saa er nu dett Rigẽ kommet til Theodosium alene.

Maximus oc Arbogast ere Exempel om forredere.

Anno Christi 388.

Theodosius den 44 Keisere / regerede 11. aar / effter Gratiani død / Thenne Theodosius vor aff Hispania oc haffuer alle vegne beskicket frid offuer dett gantzske Rige / fraa Tyskland oc ind til Egypten / Med dett første haffuer hand selffuer leget i Tyskland oc Gratianus kallede hannom der fraa til Thraciam / Siden haffuer Theodosius wdsendt den Høffuitzmand Stillico til Tyskland igen / hand haffuer tuingit de Francker oc Saxer til att holle frid.

Theodosius en Gudfrøchtig Keisere.

Stillico Høffuitzmand.

Ither-

Ithermere haffuer ocsaa Theodosius giort stor frid oc enighedt i den hellige Kircke/hand haffuer hollet Concilia oc fremmed den Christelige tro i alle Land / Ambrosius beklager hanss død saare møgit/oc siger ebland anden tale om hannom saaledes/ Dilexi virum / qui cum corpore solueretur / magis de statu Ecclesiarum quam de suis periculis angebatur (Dett er/ Jeg elste Theodosium/ fordi hand mehr sorgede for den hellige Kircke den tid hand døde / end for sitt eget liiff) Ja dette er een rett høg førstelig dygd oc fromhedt att haffue sodan sorg for Christenheden.

Ambrosius

Effter Syricio bleff den 42. Paffue Anastasius / den første aff dett naffn.

Effter Anastasio vor den 43. Paffue Innocentius / then först aff dett naffn.

Om Pelagio heretico.

Pelagius Kettere wti Brytannia.

Wti denne Paffues tiid haffuer Pelagius leffuit i Brytannia / hand lerde att menniskerne bleffue rettferdige for Gud oc salige/ formedelst eigne naturlige gode gerninger / oc att

att

att mand icke skal holle/Att wi for wtan fortieniste fonge syndernes forladelse / oc ere Gud behagelige oc bliffue salige / visseligen aff Guds barmhiertighedt for Christi skyld/ om mand tror oc setter sin liid oc hob paa saadan barmhiertighedt / Men Augustinus haffuer hordeligen sett seg emod Pelagium/ oc disputeret her om oc skriffuit / Att wi for wthan fortieniste visseligen fonge syndernes forladelse / oc ere Gud behagelige oc bliffue salige aff naade oc barmhiertighedt for Christi skyld/om wi fortrøste oss paa saadan barmhiertighedt/ Fordi om syndernis forladelse oc salighedt skulle bliffue oss giffuen for vor eigen fortieniste / Tha vore saadant altsammens wuist / effterdi mand io ved / att vore gode gerninger oc fortieniste ere alt for ringe til att forsøne Guds vrede/ oc bort tage synder oc døden / Doch vdkreffuer Gud att ligeuel vor ydmighedt oc gode gerninger / Men paa dett att wi skulle vere visse / att wi ere Gud behagelige/oc att Gud vil høre oss oc giffue salighedt/ tha skal saadant icke staa paa vor fortieniste oc verdighedt / Men alene paa Guds forjettelse oc barmhiertighedt. Desse ere the ord Augustini/ huilcke oss bør trøsteligen att vide/ oc lere oss retteligen att tro/ oc att ligeuel giøre gode gerninger / Fordi att Gud kreffuer gode gerninger/Men hand vil doch att wi skulle formedelst troen fonge syndernes forladelse/

Augustinus skreff mod Pelagium.

delse/ oc salighedt/wansehendes vor verdighedt oc fortieniste. Thenne lerdom Pelagij er paa denne tiid fordømpt oc condemneret wti mange Conciliis.

Huordan forstøring ther skede i then fierde Monarchi.

Anno Christi 398.

Arcadius. ARcadius Theodosij Søn/ regerede 13. aar i Orient til Constantinopel/oc lige med hannom regerede Honorius. hans Broder Honorius i Italia 29. aar/ bode den tiid Archadius leffde oc siden/ Fordi Honorius leffde effter Arcadio.

Om the Gotthis.

Anno Christi 405.
Anno Romæ 1157.
Anno Mundi 4349.

Tha ere the Gotthi første gong ind dragne til Italien/ med stor forskreckelig macht/ Men effterdi att man finder møgit skriffuet om thennom/ vil ieg korteligen her til sam

Gotthi ere indfaldne til Italiã.

til sammens sette deris Historia / saa skal man her vide / att det er icke et sloug folck / de Gotthi / Vandali / Rugiani / Huni / Men the Gotthi vor de folck aff thenne Insel Gudtland / huilcke paa den tiid haffde indtaget oc besiidet the Land Liuonia oc Lituania / som lige tuerdt offuer haffuit emod Gudtland / Derfore haffuer Procopius ret skriffuit / Att the vore Cimmerij oc Gethæ / Dette Folck haffue først veldet seg ind i Thraciam / oc drog siiden til Vngeren wti the Romiskerss tiid / oc tha haffue the Romiske Keiser begynt att driffue thennom til bage igen / Men haffue thet icke kundet bekome. Jeg haffuer sett begyndelsen til deris Historia vnder Decio / Fordi att thenne første store krüg som the Romiske giorde emod the Gotthos / skede vnder Decio / wti huilcket sloug Decius bleff oc slagen / Oc endoch att the Keisere haffde siiden der effter møgit at skaffe med the Gotthis / oc ville thennom fordriffuet / saa ere the doch bleffne wdi Thracia oc Hungeren / oc haffue indtaget nogre Land om kring Constantinopel wti Asia / Mand siiger att ther end nu boor en part Gotthi in Taurica Chersoneso oc tale Tyske oc kalle seg Gotthos / Men aff Hungeren oc Thracia ere the Gotthi saledes fraa kõne / de haffue selffue første tiid giffuit seg der wtaff oc ere inddragne til Italien oc paa det siiste kõme til Hispanien / Der nest ere the Vendiske oc Hunni kõne aff

Det er Danske oc Gudleuske

Scythia / oc haffue fordreffuit de offuerue-rendes Gotthos. The Hunni haffue seg ne-der sett vdi Hungeren. De andre Land nest omkring Hungeren haffue de Wendiske ind-taget.

Men vnder Arcadio oc Honorio haff-uer dette seg anderledes begiffuit / Att de Gotthi ere inddragne til Italien / den from-me Keisere Theodosius haffde da for ordi-neret oc beskicket sine tuende Sønner / desse Høffuitzmend Ruffinum oc Stillicon / oc dennom befalde hand oc betrode de vnge Keisere / Men den ene haffuer icke beuist seg i troskab. Ruffinus vor een Gallus/hand op-uechte de Gotthos emod Arcadium/ oc men-te saaledes att kommet dett Rige vnder seg/Men denne anslag feylede Ruffino / for-di att Stillico sloug hannom i hiel. Nu vor Stillico een Wendisk mand / oc efftherdij att der vore mange Gotthi dragne emod Arca-dium / Derfore beskaffede Stillico att den sold bleff de Gotthis aff schriffuen / huilcke Theodosius haffde tilforn anammet oc be-soldet/ocsaa opuechte Stillico de Wendiske emod de Gotthos. Der effter nu att de Got-thi vore saaledes opuechte aff Ruffino emod Keiseren oc bleffue siden forarrede aff Stil-licone/for deris sold bleff dennom aff slagen/ da førde deris Koning Radgastus too mal hundret tusind Gotthos /ind i Italien i dett aar som tilforn er sagt / oc mand schriffuer her

Theodosius.

Ruffinus Gallus.

Stillico vor een Wend.

Radgast Gotthorum Koning.

her besønderligen / Att der vor stor klage paa den tiid til Rom offuer Christum / oc mange mente att saadant offuerfald kom i Riiget der for/att de icke hiølle deris gamble Guder oc Guds tieniste / Men Stillico offueruandt oc sloug thenne Radgast oc hans Folck paa een trang platz for Florentz emod Apennino/ dette er den første Historia om de Gotthis i Italien.

Effter Radgast kom een anden hob Gotthorum med deris Høffuitzmand Alrich / Med denne handlede Honorius / att hand skulle fare aff Italien til Galliam / Fordi att de Francker / Burgunder oc Wendiske lage da i Gallien / oc Honorius fortrøste seg icke lenger att beholle Galliam oc tenckte saaledes att føre de Barbaros til sammens oc lade dennom selffue indbyrdes røckes om Gallia / Alrich ville faret der hend / Da offuer fiøld hannom Stillico om paske dag watuarendes i leide/Den anden dag røstede seg Alrich / oc sloug atter Stillicon oc wende seg om igen wdi vrede oc belagde Rom/ Honorius lag til Rauenna / oc lod i hiel sla Stillicon ligeruist som hand skulle haffue handlet wtroligen/oc lagt seg der effter att fonget dett Riige fraa Honorio vnder seg/ Alt soledes vor der ingen dugelig Høffuitzmand paa den tiid / som kunde vndsette Rom/ Derfore haffuer Alrich vundet Rom/ siden hand det haffde belagt i 2. aar / oc hand haffuer Rom indtaget i. 15. aar

Alrich dux Gotthorum.

Alrich vand Rom

15. aar Honorij.
412. aar effter Christi fødsel.
1164. aar / effter att Rom vor begynt.

De 12 Gribe som Romulus sahe

Men hues Varro haffuer sagt att de 12. gribe huilcke Romulus haffde sehet/ skulle bemercke/ Att Rom skulle stonde 1200. aar / Endoch att nu denne tiid er icke langt ther fraa/ Achter jeg doch att dett skal betydes oc forstoess om Totila/ huilcken her effter haffuer siden nederslaget oc forbrendt den Stad Rom vnder Justiniano 136. aar effter denne Alrich/ fordi/ Alrich haffuer inthet forderffuet aff den Stadt Rom/ Men haffde befalet att mand skulle de Folck skone som vore indflydde / i de Christne Kircker.

Alrich lod bliue Kircke friid.

Alrich er atter dragen fraa Rom oc bleff strax død / effter hannom bleff Adolphus Gotthorum Koning / hand kom atter til Rom / oc tog Placidiam den Keisers Honorij Søster til echte / hun beuilgede den mand att hand forskonede Rom / oc drog til Gallien oc siden til Hispanien/ Saaledes ere de Gotthi paa denne tiid atter wdfarne aff Italia oc gaffue seg til Hispanien/ Fordi Alrich haffde tilforn anfallet Hispanien. Oc da ere de Gotthi alt siidē effter den tiid bleffne i Hispanien oc haffue der regeret oc hollet Imperium. Ocsaa ere de Wendiske oc Sueui noget her effter inddragne til Hispanien /

Adolph Gotthorum Koning.

Men

Men de Wendiske ere komne til Aphricam / oc de Gotthi bleffue i Hispanien. Aff desse Gotthis ere de Christelige Koninger aff kom me wti Hispania / vtaff hulcke den aller løff ligeste Keisere Carolus 5. haffuer sin akom me/ Fordi att endoch de Sarraceni ere siiden indfaldne til Hispanien / oc bleffue der saare mechtige / Saa haffue de doch icke aldeles kundet fortilge de andre Koninger. De Hispaniske Konger ere komne aff de Gotthis.

Anno Christi 456.

Anno Romæ 1207. Kom then Wendiske Høffuitzmand Genserich aff Aphrica til Rom / oc skendeligen forderffuede Staden / Men aff hues orsage Genserich kom til Rom/ vel jeg siige / Naar jeg taler om de Wendiske. Genserichus.

Ditrich von Bern.

SIiden ere the Gothi icke komne til Italeen / for end i den Keisers tiid Zenonis/den tiid Othaker vor bleffuen mechtig til Rom/ hand var en Barbarus aff Rugia/oc haffde ligget til Rom i besoldning vnder Augustulo/ oc vor ther offuer bleffuen veldig oc brugede stor Tyranni til saa lenge att the Romiske motte begere hielp emod hannom / Othacarus. Orsagen att Gothi finge dett regiment til Rom.

Diderícus de Berna vor en Gothus oc Consul til Rom / vt infra.

Tha vdsende Zeno een Hoffuitzmand som kalles Dietrich von Bern til Italien / hand i hiel sloug Othaker/ oc regerede offuer Italien 32 aar/ oc hiølt god friid oc beuiste then gantzske Italien møgit gott / Saa att man skriffuer om hannom/ Att Italia haffuer aldrig tilforn hafft nogen beder oc naadeliger fremmet Herr. Hand haffuer ocsaa forordineret oc beskicket mogit gotz oc rente til att vnderholle Kirckens Tienere oc Christeligh lerdom. Men hand vor en Arianer/ ligeruist som the andre Gothi/ Fordi att den tiid the begerede aff Keiser Valens/ att hand skulle forskicke thennom Prester som skulle lere thennom then Christelige tro/ tha sende han thennom Arianos/ Samme Dietrich haffuer ocsaa foruerffuet denne priiß / formedelst then store fromhedt oc dygt som hand alle stetz beuiste/ att the viiser bleffue giorde om hannom/ huilcke alle mand end nu siunge oc lesse/ bode paa Tyske oc anden sprock / wtt huilcke de Reser oc Kemper betyde the Barbaros/ som han haffuer offueruundet oc slaget/ hand er ocsaa kallet Dietrich aff Bern/ for thenne sag skyld/ att hand haffuer hollet Hoff til Verona.

The Gothi vore Arianer.

En anden Diderícus Gotthorū Koning.

Ther vor oc en anden Dietrich som vor ocsaa en Gothus/ oc haffuer møgit tilhulpet att Attila bleff offueruunden / oc hand er omkommen i thet Slaug / Doch haffuer hand møgit giort i then hādel oc store krig /

att for

att for vthan hannom / haffde ingen mand kundet giort denne Attila nogen modstond / Thenne Dietrich vor icke then Dietrich von Bern / men vor hans frende / oc leffde 40. aar for end thenne Dietrich von Bern.

Alrich Adolph Vallia Dietrich / som sloug Attilam.	Vestgøttiske Konger wti Hispanien.	Vestgöttiske Köger.
Hermenrich Ditmar Dietrich von Bern.	Ostgøtteske Konger i Hungeren.	Ostgöttiske Konger.

Himelsuith som vor Dietrichs von Bern Dotter / haffde een søn ved naffn Adelrich / regerede 8. aar wti Italien oc til Rom effter Dietrich von Bern / oc thenne Quinde haffuer loffligen oc vel regeret / Men den tiid hindes søn vor død / antuordede hun sin Frende Theodato det Regimente / hand beuiste hinde icke troskab / Men lod mordeligen sla hinde i hiel / i den tiid Justiniani Keisers.

Himelsuitha.

Adelrichus

Exempel om wtroskab.

Diterich von Bern haffde oc flere Døtter / hand haffuer ocsaa giffuit then Koning

aff Dyringen sin Søster dotter / dett er de Herrer aff Dyringen sagt til ere oc loff.

Theodatus

THeodatus regerede 2. aar/oc fick sin løn/Fordi at efterdi den fromme førstinde Himelsuit/ haffde seg oc hindes søn befalet den Keiser Justiniano/ tog Justinianus dette for en orsage/Att straffe dett mord/ oc sende Bellisarium til Italien emod de Gotthos / Nu vor Theodatus kommen i Mistenke ebland de Gotthos / fordi hand ville icke verge seg / ligeruist som hand haffde villet forrodt the Gotthos/Derfore wdualde de Gotthi en anden Koning ved naffn Wittich / hand lod thiel slaa Theodatum.

Bellisarius.

Exempel om rett heffn.

Wittich.

WJttich regerede 3. aar / Emod hannom førde Bellisarius Justiniani Høffuitzmand den krüg med stor viss hedt / oc snille / Fordi Wittich haffde een stor veldig hob Krügsfolck 3. mal hundret tusind/Bellisarius hiølt seg i den Stad Rom/oc Wittich lahe der fore offuer ett helt aar / Da vor der saa stor forgruelig hunger bode i Rom /oc offuer den gantzske Italia / Att de Gotthi motte drage til bage fraa Rom/ oc da de saledes forde for wthan sorg oc for wthan deris rette slaag

orden

orden/kom Belliſarius haſteligen effter den-
nom/ oc ſloug dennom oc fangede Wittich
med ſtor liſtighedt / doch bleffue de Gotthi
icke fortilgede/Men Juſtinianus lod gøre en
frid med dennom / att de ſkulle indtage oc
beſitde dett Land fraa Alpes oc til Padum /
oc icke der offuer trede/Siiden lod hand igen
kalle Belliſarium/Fordi hād beſørgde ſeg/at
Belliſarius ſkulle opuelde ſeg til Keiſere off-
uer Italien/ Endoch att Belliſarius inthet
ſaadant tenchte/ Men hiølt ſeg aldeles i tro-
ſkab emod ſinn Herre/ Derfore drog hand oc
ſaaledes atter hiem til Conſtantinopel oc
førde med ſeg Wittich oc then beſte Adel
ſom hād haffde fonget aff the Gotthis/med
ſtor triumph.

Keiſerens contracht met de Gotthis.

Totilas bleff wdualt
Koning aff de Gotthis/ der effter at
Belliſarius vor aff faren / oc haff-
uer regeret 10. aar. Nu vore de Gotthi møgit
ſuag giorde aff Belliſario / Derfore brugede
ſiiden de Keiſerlige Høffuitzmend all mod-
uillighed wti Italien emod Gotthos oc Ita-
lianer/ Herfore motte nu atter de Gotthi be-
ſkicke ſeg til modſtond oc verge ſeg / Totilas
giorde ett loffligt ſlaug med ſine Fiender
hoſſ Placentia/ Endoch hand haffde ett Riin-
ge taal Folck / ſom vor 5000. mand / oc de
fiender

Totilas Gotthorum Koning.

Een mandelig striid aff Totila.

fiender vore sare stercke ved 20. tusind/ Men Totilas da hand sahe/ at de fiender ville icke giffue seg til bagge/ tog hand een liiden hob aff de beste Ritter oc lod suemme offuer ett vand oc kom bag paa fienderne oc sloug dennom/ oc vandt seier/ Dette vor een loff lig gerning/ Men her for wtan loffues end dette fast høgeligere/ att hand haffuer soledes hollet seg gantzsk naadelig effter sodan victoria bode emod fiender oc frender/ oc inthett Tyrannij bruget/ Men haffuer allestetz hollet god streng Justicia/ Huor fore de Steder haffue oc gerne giffuit seg til hannom/ Huor som hand haffde fanget nogre Matroner oc erlige Quinder eller vnge folck aff Adelen wti samme krig/ dennom sende hand deris venner hiem igen/ vel oc strengeligen beuared for wtan løsen/ Den tiid hand indtog Neapolim/ huilcket da haffde liidt stor hunger/ forskaffede hand dennom all god prouiandt oc fetallie/ oc lod Keiserens Krigsfolck wbehindret aff fare/ oc der offuer beskickede dennom penninge/ skiib oc heste.

Exempel om Kongelig mildhed i Totila.

Den tiid att Totilas haffde nu sodan løcke oc gunst/ da motte Justinianus atter beskicke til Italien sin fornemligste Høffuitzmand Bellisarium/ hues liige mand icke end nu haffde/ siden att de rette gamble Romiske vore til. Totilas haffde da Rom effter long beleggelse andē gong vundet oc plundret oc

Totilas vand Rom

ret oc mange folck i hiel stunget i dett første indfald / Men strax for den Paffues Pelagij bøn skyld / haffuer Totilas befalet / ingen mehr i hiel slaa oc ingen Quinde att skende / Item / att mand skulle forskone kirckerne oc deris ornamment / oc hand forsende Paffuen til Justiniano oc begerede att gøre frid med hannom / Saa ville hand lade den stad Rom bliffue stoendes / oc huor hand icke ville / ta nøddes hand til att forbrende staden / paa dett att ingen skulle slaa nogen leyger der emod hannom. Men Justinianus forlod seg paa hans Høffuitzmand Bellisario oc ville ingen frid gøre / Da bleff Totilas wred / oc befalde alle borgere oc alt dett Folck att fare aff staden / oc sagde dennom huor de skulle bliffue boendes / oc lod saa neder kaste mure oc torum oc paa dett siiste sette ild paa staden. Soledes bleff den edele Stad Rom paa samme tiid forbrendt / oc neder slaget. Efter denne forstørring kom Bellisarius i den obne Stadt / tog hannom ind / oc lod atter forbedre oc opbygge murene oc beskicke staden til vern. Men kortelige der effter drog Bellisarius hiem igen til Grecken / Den tiid hand fornam (som hand vor een viiss oc forstandig Krigsmand) att hand haffde inthet aff Italien / Tha belagde oc vand Totilas atter Rom igen.

Totilas lod biude Kircke frid.

Rom bleff brend oc neder slaget.

Totilas vand Rom igen.

Huor

Huor offte att Rom er bleffuen forstøret.

Rom fiere gonge vunnet.

SAaledes er then Stadt Rom/aff the Gotthis oc Vendiske/ fiere gonge vundet/ wti 139. aar/ Første tiid aff Alrich vnder Honorio.

Anno Christi 412.

Ther nest aff then Vendiske Genserich wti then Keiseres Martiani tiid.

Anno Christi 456.

Tredie gong aff Totila Gotthorum Koning/ oc dette vor then første forstøring/ Fordi att paa denne tiid bleff den Stad forbrent oc neder slaget.

Anno 21. Justiniani.
Anno 1300. effter att Rom vor opbygt.
Anno Christi 548.

Fierde gong i dett tredie aar effter thenne forstøring.

Anno Christi 551.

Men effter denne tiid att Totilas haffde nu atter indtaget oc vundet Rom/begynte han selff att igen opbygge Staden/oc befalde

falde att the Borgere ſkulle indkomme igen. Oc huor naadeleg hand ſiden haffuer ſeg hollet oc beuiſt/ ſaa vel ſom tilforn / giffue deſſe ord til kiende / ſom ſkriffues om hannom i the Hiſtorier/ Hand haffuer ſeg hollet emod ſine vnderdane oc beſønderligen til Rom/ ligeruiſt ſom een Fader emod ſine Børn. Oc ſkriffuer man att S. Benedictus haffuer hannom her til vnderuiſt oc formanet.

Totilas bleff vnderuiſt aff Benedicto.

Ther effter vdſende Juſtinianus een ſaare viiſ Førſte Narſen til Italien emod Totilam. Thenne Narſes begerede hielp aff the Longobardis/ the vore Saxer oc haffde ſeg opreyſt oc giffuit ſeg emod Øſterriige / Thennom førde Narſes ind wti Italien / oc haffuer formedelſt theris hielp offueruundet Totilam/ oc ther effter ſlaget Teiam / hand vor den ſiiſte Gottorum Koning wti Italien / Saaledes fick thet Riige Gotthorum ſin ende wdi Italia/fraa thet førſte att the begynte der att regere fraa Ditrichs von Bern begyndelſe oc ind til Teia/ved 60. aar. Oc beuiſe the ſtore merckelige gierninger / att Dietrich/Totila oc Teia haffue verit drebelige fine viiſe Førſter / huilcke mand icke retteligen maa kalle Barbaros. Effter dette Gottorum Regimente ere the Longobardi ſiden bleffne veldige wti Italien / oc haffde ther ett Kongeriige hafft / doch icke then gantzſke

The Longobardi vore Saxer.

Teia then ſiiſte Gotthorum Koning.

Huorledes the Longobardi komme til Italien att regere.

gantzske Italien indehafft / Men aleniste then part / som end nu aff thennom kalles Longobardia / oc haffue the Longobardi ther regeret ind til den tiid Caroli Magni. Men endoch att the Gotthi haffue icke nu mehr regeret wti Italien / saa ere the doch bleffne mechtige wti Hispanien / oc haffue ther inde regeret ind til denne vor tiid / oc saaledes er første tiid Hispania oc en part Galliæ kommen fraa thet Romiske Riige vnder Honorio / Doch er Italia kommen til fridsammelighedt igen / for end Honorius døde/Fordi att the Gotthi vore tha vddragne aff Italien/ oc en part aff thennom sette seg yderst i Gallia/ oc en part wti Hispanien / ocsaa vore the Francker bleffne saare mechtige i Gallia.

Naar Hispania oc Gallia kōme fraa Riiget.

Effter Innocentio vor den 44. Paffue Sosimus.

Effter Sosimo bleff then 45. Paffue Bonifacius den første aff det naffn.

Effter Bonifacio den første / vor den 46. Paffue Celestinus den første aff dett naffn.

Anno Christi 527.

Theodosi9

THeodosius then yngste Arcadÿ søn/ then 45. Keisere regerede til Constantinopoli 27. aar effter

effter Honorij død / oc vdualde Valentinianum lige med seg til Keisere wti Occident / hand vor Constantij oc Placidiæ søn / som vor Theodosij Dotter.

Om the Vendiske.

WTi thenne Theodosij tiid / Anno Christi 433. ere the Vendiske komne til Aphricam aff thenne orsage. De tuende Romiske Høffuitzmend bleffue Fienske emod huor anden / giørde ocsaa mange slaug med huor anden / Derfore practicerede den ene som hed Bonifacius med the Vendiske / huilcke tha lage wti Hispanien / att the skulle giffue seg ind til Aphricam / Det giorde the gerne / Fordi att the Gotthi vore mechtige wti Hispanien / oc ville icke gerne lide the Vendiske / for thenne sag skyld / som ieg haffuer tilforn sagt / Att the Vendiske vore opreiste aff Stillicone emod the Gotthos / ocsaa haffde the indtaget the Land hoss Vngeren / Valachiam oc Jllyricum / huilcke the Gotthi haffde tilforn indehafft / oc siiden vore samme Vendiske indfalne i Tyskland / oc komme ther fraa til Galliam / oc haffde alle stetz giort stor skade / Men the Francker oc Gotthi fortagede thennom aff Gallia / Siiden gaffue the seg ind til Hispanien / oc ther motte the atter-

Naar the Vendiske komme til Aphricam.

Huor fore att the Vender oc Gotthi kunde icke fordrages.

slags mett the Gotthis / oc komme paa det

Naar S. Augustinus døde til Hippo. fiiste til Aphricam effter Bonifacij raad / oc ther bleffue the mechtige. S. Augustinus er bleffuen død ret paa samme tiid / tha Genserich som vor then Vendiske Konig haffuer belagt Hippo / wti huilcken Stad S. Augustinus vor Biscop.

Effter Valentiniani død opuelde seg een til Keisere i Rom som hed Maximus / emod hannom begerede then Keiserinde Eudoxia hielp hoss Genserich / Fordi hun

Genserich Forredere. haffde gerne behollet thet Riige hoss sine arffuinge/ Tha kom Genserich fraa Aphrica / oc indtog den Stad Rom oc plundret hannom/ oc beuiste then fromme Keiserinde

Vendiske loffue. Vendiske tro / oc bort førde hinde oc tuende hindes Døttre fangene med seg til Aphricam. Saaledes pleyger thet att gonge/naar man biuder saadanne Gester / oc indkaller fremmet Folck til hielp. Men siiden ther effter bleffue the Vendiske fordempede wti Aphrica vnder Justiniano/ doch icke aldeles fortilgede. Fordi Bellisarius drog ther ind

Gillmerus Vandalorum Koning. oc fangede theris Koning Gilemerum / oc vndertuingede atter Aphricam til vnderdanighedt. Men strax her effter komme the Sarraceni oc bleffue Herrer offuer Aphrica. Det er nock sagt om the Vendiske.

Om Behmen.

Her

HEr skal mand oc mercke / Att i denne tiid ere the Vandali først indkomne i Tyskland / huor som the end nu indehaffue een stor part aff Landet som kalles Behmen / Fordi the Behemer vore fordom tiid rette Tyske / oc thet naffn Behmen vor ocsaa een Tysk naffn / oc haffde verit longt tilforn / end the Vendiske komme i thesse Land / oc thet ord er kommet aff Baiern / huilcke til forn haffde thet Land vnder thennom oc kallede thet Boienheim. The Vendiske wti Behemen kallede seg oc icke Behmiske/men Zeski effter theris Høffuitzmand som haffde første tiid indført thennom i Behemen. Ther haffuer ocsaa the gamble Tyske wti Behemen verit møgit ansede hoss the Romiske / oc vore i forbund med thennom / oc kalledes socij Romanorum / oc loffues storligen aff Cornelio Tacito. Saaledes er ocsaa Tyskland bort kommet fraa then Romiske Monarchi/ oc the Francker ere bleffne mechtige i Nederland / oc the Alemani i Høgetyskland. Men i Behmen ere the Vendiske bleffne Herrer. Huorledes thet er ythermere tilgonget i Behemen / oc naar the Tyske Keisere haffue siiden atter tuinget Behemen til vnderdanighedt/vil ieg her effter sette ebland the Keiserlige Historier/tha vil ieg ocsaa nogit mehre tale om anden forhandling som skedt er i Tyskland.

The Vendiske komme til Behemen.

The Behemer vore Tysker.

Zeski.

Naar Tyskland kom fraa Riiget.

Anno Christi 454.

Valentinianus.

Efter thenne yngste Theodosij død/ regerede Valentinianus then 46. Keiser end siden 5. aar wti Occident / oc haffuer tilforn lige med Theodosio regeret 25. aar / Men effter thenne Theodosij affgong haffuer Marcianus den 47. Keisere regeret i Orient / Wti hanss tiid haffuer seg begiffuit then forgruelige tog Attilæ.

Marcian9

Om Attila oc Hunnis.

Attila Hunnorũ Koning oc Hoffvitzmand.

Først ere the Gotthi / ther nest the Vandali/oc siden the Hunni indfalne til Hungeren/ desse siste haffue thet Land behollet / wraff hulcke thet haffuer ocsaa fonget thet naffn Hungern. Dette forgruelige folck haffuer giørdt then største skade / meste parten offuer then gantzske Europa. Attila er vddragen aff Hungeren med try mal hundret tusind Mand / oc er indfallen i Tyskland oc haffuer forstøret mange store Steder/som er Basel/ Auspurg/ Strasburg/ Vorms/ Colne oc mange andre veldige Steder/ oc er siden framdeles inddragen i Gallien oc fongede then Burgundiske Koning oc belagde Orlientz / oc mente att bliffue Herr offuer Europa.

Hungeren haffuer sit naffn aff Hunnis.

Nu vor ther en Rømisk Høffuitzmand ved naffn Aecius yderst i Gallia / wti den part Galliæ som the Keisere end tha inde haffde / thenne handlede met the Francker oc Gotthis / att the skulle alle til sammens giøre modstond emod then forgruelige Tyran Attila. Tha befrøchtede seg Attila for the Gotthos/oc practiceret med theris Koning Dietrich/ att hand skulle icke giøre the Romiske nogen bistond / Men the Gotthi hiølle seg trofast som from folck oc ville ingen frundskab giøre med then Tyran Attila. The droge emod huor anden hoss den Stad Tolosa wti Gallia/ paa then Romiske side Aecius/ Gotthi oc Francker/ Paa then andre side Attila. Oc man skriffuer/ Att aldrig haffuer ther verit tuende støre oc mechtigere hobe krigsfolck forsamlede emod huor anden wti Occident/ end nu paa thenne tiid / oc dett slaug varede fraa morgenen ind til natten/ Tha flyde Attila oc haffde forloret hundret tusind oc 80. tusind Mand / oc vor i saadan angest/ att hand ville stunget seg sielff i hiel. Endoch nu att Aecius/ the Gotthi oc Francker haffde behollet thenseyer/ Saa er doch thenne Koning Gotthorum Dietrich omkommen i thet sloug/ hans død ville tha hans vnge søn heffne/ oc mente att faret effter Attila oc slaget then ringe hob der igen vor/ huilcket hand haffde ocsaa giort / haffde icke Aetius affradt hannom

Aecius Keiserlig Höffuitzmand.

Thet slaug med Attila hoss Tolosa.

Dietrich Gotthorũ Koning.

dette / oc saaledes gaff hand ett ondt radt / Fordi hand haffde da kundet letteligen slaaget Attilam/Siden kom Attila igen til Hungeren/ røstede seg med macht / oc drog atter der wtaff ind wti Italien oc forstørrede der mange Steder / fraa dett første i Italien oc ind til Apenninum / Da ford den Paffue Leo hannom emod / oc bad hannom faare til bage igen/Man siiger/Att Attila haffuer sagt/ Att hād sahe en mand stondendes hoss Paffuen oc haffde ett draget suerd/oc hødte hannom der med / oc truffuede / Derfore bleff hand forskrecket oc loffuede att faare aff Italien /huilcket hand ocsaa giorde/ Men den tiid hand vor atter kommen hiem igen til Hungeren/haffde hand brudlop oc bleff plutzeligen død i den Første brudlops naat / siiden hand haffde vel drucket / Saadan ende fick denne tyrann Attila/huilcken seg haffuer schriffuit i sin Titel/flagellum Dei.

En vnderlig syn Attile.

Den forskreckelige titel Attile.

Venetia.

WJ thenne tiid bleff then Stadt Venetia bygt wti haffuet oc tha begynte dett beste Folck aff Italien att rømme oc fly der ind for Attila Hunnorum Koning skyld.

Orsagen att Venedig bleff bygt.

Effter

Effter Celestino/ vor den 47. Paffue Xystus/ den tredie aff dett naffn.

Effter Xysto / bleff den 48. Paffue Leo/ den første aff dett naffn.

Effter Leone/ vor den 49. Paffue Hilarius.

Den Keisere Valentinianus lod aliffue Aecium fordi hand mistenckte hannom/ at hand skulle tractere effter Riiget / Saaledes beløner verden mandelige gerninger/ Stillico Aecius oc siiden Bellisarius vore de dreueligeste førster / som dett Riige haffuer nogit sinde hafft/ siiden de rette gamble Romiske vore til / oc haffue doch fonget ond betalning for deris mandom. Valentinianus adspurde een første til Rom / om hand mente/ Att Aecio vor skedt wret/ hand sagde / att hand viste dett icke / Men dett viste hand vel / att Keiseren haffde seg selffuer aff hugget sin høgre hand/ med den venstre.

Ond løn for gode gerninger.

Et herligt suar.

Effter Valentiniano er dett Romiske Riige saare møgit forstørret vorden/ oc mange haffue seg kallet Keisere wti Italien/ doch er att liige vel dett Keiserlige naffn oc den største macht bleffuen hoss Keiseren til Constantinopel / Justinianus haffuer oc møgit til sammenss draget oc opreist dett Riige wti Occident formedelst Bellisarium oc Narsen/ Men effter Valentiniano haffuer mange seg selffue ophøgit til Keisere wti Italien / Saa

att Italia haffde 9. Regenter effter huor andē nogit mehr end i 20. aar/ oc altid bleff den ene i hiel stungen aff den anden / Den siste kallede seg Augustulus / huilcket naffn da bemerckte/ att dett Rige Augustorum skulle neder falle vti Italien. Thenne Augustulum fortagede Othaker / emod Othaker vor Ditrich von Bern wdsendt til Italien vti Zenonis tiid / Saaledes kom Italia til de Gotthos / Siden bleffue de Gotthi atter fordempet vnder Justiniano / som tilforn sagt er.

Augustulus.

Huorledes de Gotthi finge dett Regiment i Italia.

Anno Christi 460.

Leo.

LEo den første aff dette naffn bleff den 48. Keisere/ oc regerede 16. aar/ denne giorde sin Søn Leonem til Keisere/ Huilcken / for sin vngdom skyld / selffuer opsette sin Steffader Zenoni den Keiserlige krone.

Anno Christi 476.

Zeno.

ZEno den 49. Keisere regerede 17. aar / denne haffuer forskicket den Ditrich von Bern til Italien / oc giorde hannom Consulem / Formedelst denne Ditrich er Zeno mehr bekand vorden /

Ditrich Consul.

end

end for sin eigen mandom (fordi hand vor een Tyrann) .

Anno Christi 493.

ANastasius den 50. Keisere / regerede 26. aar / bleff i hiel slagen aff Liune yld. Anastasius

Anno Christi 519.

JUstinus den 51. Keisere/regerede 9. aar/ vor een Suinehyrde med førsten/ oc bleff siden een Krüger/Effter Anastasij død vor der en Rüger Eunuchus / hand gaff Justino store peninge / att hand skulle practicere hoss dett Krigsfolck / Att de skulle wduelge denne samme Eunuchum til Keisere. Men Justinus betenckte seg selff/oc practiceret at hand bleff sielffuer wdualt. Justinus. Eunuchus

Anno Christi 528.

JUSTinianus then 52. Keisere / regerede 38. aar / vnder denne haffuer dett Rüge atter nogit kommet seg til/ hand vor Justini søster søn/ Justinianus.

oc Gud haffde giffuit hannom tuende viise oc lyckſalige Høffuitzmend / Belliſarium oc Narſen / formedelſt huilcke hand mange ſtore ſager haffuer bedreffuit oc vdret / Belliſarius offueruandt de Perſer / oc vndſette Syriam oc ſloug de Wendiſke wti Aphrica / oc igen tuingde Aphricam vnder lyelſſe / hand haffuer ocſaa hafft ſtor ſeier i Italien emod de Gotthos / Men Narſes haffuer paa dett ſiſte aldeles fordempet de Gotthos wti Italien. Juſtinianus giorde ocſaa friid oc Vendſkab med de Francker wti Gallia / oc ſamtyckte att de ſkulle inde haffue een part Galliæ / ſom Procopius ſchriffuer.

Belliſarius oc Narſes.

Der effter att Juſtinianus haffde nu alleſtetz giort friid / haffuer hand ocſaa den gamble Romiſke ret vorſamlet / oc ordeligen beſkriffuit wti ſønderlige bøger ſom kalles libri digeſtorum. Men ſamme bøger oc rett ere ſtrax effter Juſtiniano bleffne vndertrichte / formedelſt den rett ſom de Longobardi oc Francker brugede oc indførde / doch ere ſamme bøger digeſti atter fram komne effter mange hundret aar / oc den Romiſke rett igen indſett aff Keiſere Lothario Saxone / om huilcket jeg vil ythermere thale / Naar jeg kommer til Lotharium. Men dette vore her for langt att fortelge oc ſiige / Huor høgeligen denne forſynlighedt bør att loffues wti een Keiſere / ſom ville dette ſaa beſkicke / att mand haffuer een ſaadan herlig

Juſtinianus haffuer beſchriffuit Jus ciuile.

Lotharius

oc for-

oc fornumstig rett att leffue effter / Huilcken alle forstondige mend vide oc kunde siige/ At aldriig vor nogit synde nogen herligere rett beskriffuen/ som kunde vere nøtteligere eller herligere beskicket effter all skel oc redelighedt/end denne Romiske rett er.

Om Bellisario.

DEtte maa jeg icke forglemme. Bellisarius haffuer trofasteligen handelet i alle mode / oc giorde friid offuer all verden/ oc atter opreiste dett Romiske Riige/ som da vor nogit mehr oc aldeles vndergonget. Oc in Summa/ hand haffuer sin Herre oc den gantske verden beuist de aller høgiste velgerninger / som kunde nogit finde berømmes paa Jorden / Ja dett haffuer verit idel Guds høge oc wsiigeliige eigne gerninger. Men her wti haffue wi ocsaa ett andet att betencke/huorledes verden pleyger altiid att beuiise seg wtacknemmelig for saadanne Guds gaffuer. Justintanus lod denne fromme Heldt Bellisario/wthan all orsage oc skyld / alenište for en ringe mistencke/ wdstinge bode hans øgē/ oc foriagede hannō/ Saa hād motte gōge at tygge sit brød/oc er soledes paa det siste bleffuē død/som en arm oc elendig tyggere. Alt saa pleiger dieffuelē at handle med høge dreblige mend/som alle Guds gerninger oc stor dygdelighed hader i menniskē. Nar-

Een yncke-lig lōn for gode gerninger.

Dieffuelens fliidt.

Narses kom ocsaa i stor wgunst/ Men hand ville icke giffue seg hiem igen til Constantinopel/men bleff wti Italien all sin liffs tiid til Neapoli/for større sæckerhed skyld.

Narses kom i wnade.

Effter Hilario bleff den 50. Paffue Simplicius.

Effter Simplicio/ vor den 51. Paffue Felix/den andre aff dett naffn.

Effter Felice/ vor den 52. Paffue Gelasius.

Effter Gelasio/ bleff den 53. Paffue Anastasius/den andre aff dett naffn.

Effter Anastasio bleff den 54. Paffue Symmachus/ wti hanss tiid bleff det Første alarom for Paffuenss wduelgelsse/ Fordi nogre wdualde een anden med naffn Laurentium emod Symmachum/ oc bleffue der fore mange menniske i hiel stungne til Rom / til saa lenge att Ditrich von Bern stillede dette oprør.

Dett förste oprör for Paffuens wduelgelse

Effter Symmacho/ bleff den 55. Paffue Ormisda.

Effter Ormisda / vor den 56. Paffue Johannes primus.

Effter Johanne primo / vor den 57. Paffue Felix tertius.

Effter Felice tertio / bleff den 58. Paffue Bonifacius secundus.

Effter

Effter Bonifacio ſecundo / vor den 59 Paffue Johannes ſecundus.

Effter Johanne ſecundo / bleff den 60 Paffue Agapetus / hand foruerffuede hoſſ Keiſer Juſtiniano att de Kettere bleffue forjagede aff Conſtantinopoli.

Effter Agapeto / bleff den 61. Paffue Syluerius.

Effter Syluerio / vor den 62. Paffue Vigilius / Denne lod Juſtinianus fengßle oc tractere hannom ilde / Fordi att hand ville icke ſamtycke / att de forjagede Kettere ſkulle atter indſettes.

Juſtinianus bleff fangen.

Effter Vigilio / bleff den 63. Paffue Pelagius primus / wti den tiid Totilæ.

Effter Pelagio / vor den 64. Paffue Johannes tertius.

Wti denne tiid haffuer mand ſehet mange forſkreckelige tegn paa Himmelen offuer Italia / ſom vore fyrige oc brendende Krug oc Cometer / Tyberen haffde ocſaa nogit neher forſenckt Rom / Deſſe tegn haffue betydt dett ſtore fald / ſom haffuer ſtrax effter følget i dett Romiſke Rige / oc i den hellige Kircke / Fordi Mahomet er nu ſtrax her effter kommen / med ſin forgifftelige forderffuelſſe.

Vnderlige tegn for end Mahomet kom.

Anno Chriſti 566.

Justinus. IUstinus then andre aff thet naffn/ vor then 53. Keisere/ oc regerede 10. aar/ vor Justiniani Dotter Søn/ wti hanss tiid haffue the Longobardi seg neder sett wti Italien.

Anno Cristi 572.

Tyberius. TYberius then andre aff thet naffn/ then 54. Keisere/ regerede 7. aar/ vor Justini Høffuitzmand/ oc bleff adopteret aff hannom/ hand haffuer slaget the Perser/ Men wti Italien emod the Longobardos haffde hand ingen lycke.

Effter Pelagio vor den 65. Paffue Benedictus.

Effter Benedicto bleff then 66. Paffue Pelagius secundus.

Gregorius primus haffuer draget Kircken til enighedt. Effter Pelagio secundo bleff then 67. Paffue Gregorius primus / hand haffuer mange Ceremonier beskicket / Fordi saa att alle ting vore tha forstørede i then hellige Kircke/ formedelst krijg oc attskilige Ketteri / Saa att ther vor alle vegne ett bistert vesen / oc ingen stetz nogen viss skick/ Derfore begynte Gregorius att igen forsamle then hellige Kircke med Ceremonier/ oc drog hinde saale-

de saaledes til enighed der med. Wti denne tid haffuer seg ocsaa begiffuit den trette de primatu. Oc den Keisere Mauricius ville att then Patriarch til Constantinopel skulle vere Oecumenicus eller vniuersalis Episcopus/ det er/ then offuerste Biscop i Christenheden / Men Gregorius ville icke ther wti beuillige/ oc hiølt seg Christlich/ oc skreff / Att ingen Bischop wti Christenheden skulle berømme seg Vniuersalem.

Then første trette om then Romiske offrighedt.

Anno Christi 584.

Mauricius then 55. Keisere regerede 20. aar / hand haffde stor seyger emod the Perser oc Hungern/ Siden bleff han i hiel stungen aff sin Høffuitzmand Foca/ om huilcken hand tilforn haffde en forskreckelig drøm / oc tha hand forspurde seg om hannom/ bleff hannom suaret/ Att hand torde inthet befrøchte seg for hannom/ Fordi hand vor en redder mand/ Tha suarede Mauricius/ Si est timidus/ est homicida. Det er ondt att falle for en reddermand.

Mauricius bleff forrædeligen omkommen.

Ther er ondt att falle for red mans hand.

Effter Gregorio primo bleff den 65. Paffue Sabinianus.

Begyndelsen til den trette om Paffuens offrighedt.

Effter

Conclusio om then Romiske Stoel.

EFter Sabiniano bleff then 69. Paffue Bonifacius tertius / hand haffuer foruerffuet aff Keiser Foca formedelst stor trette/att thet bleff samtycht / Att Paffuen til Rom skulle vere Oecumenicus / oc then offuerste Biscop i Christenheden / fraa denne tiid haffue nu framdeles de Paffuer lagt seg effter att ophøge oc formehre theris macht oc erhe.

Effter Bonifacio tertio bleff then 70. Paffue Bonifacius quartus.

Anno Christi 604.

Focas.

FOCas then 56. Keisere regerede 8. aar/vnder hannom haffuer det Riige atter fonget saare stor skade / oc nu er Gallia / Hispania / Germania oc Longobardia aldeles bortkommet fraa Riiget/ Oc then Koning Persarum Cosroa tog mange Land oc Steder fraa the Romiske wti Orient / oc indtog den Stad Hierusalem/ oc bortførde med seg vor Herres Jesu Christi Korss. Korteligen der effter bleff Focas i hiel stungen aff Prisco sin Høffuitzmau/ Saaledes betalde hand sin eigen wtroskab/ huilcken hand tilforn haffde bruget emod Mauricio.

Cosroa.

Exempel om Guds heffn.

Anno Christi 612.

Heraclius

HEraclius then 57.

Heraclius.

Keisere regerede 29. aar / Thenne haffuer atter igen vundet Hierusalem / Siriam oc Egyptum / oc slaget the perser / oc vandt det Korss igen / oc førde det til Constantinopel oc siden framdeles til Hierusalem / oc thenne krüg Heraclij med the Perser haffuer varet i 6. aar / oc bleff Cosroa i hiel stungen aff sin eigen søn.

Om Mahomet oc thet Riige Saracenorum.

Anno Christi	630.
Anno Heraclij	15.
Anno Mundi	4574.
Anno Romæ.	1353.

MAhomet haffuer seg vdgiffuit hoss the Agarener oc Saracener for een Prophet oc Koning. Oc er saaledes tilgonget. The Agareni som bode yderst wti Arabia / haffde stetze verit krüger oc brugede røffuerij / Nu vore the opreiste formedelst den krüg Persarum / oc haffde sold aff Heraclio. Men tha de Keiserlige Høffuitzmend ville icke lenger giffue tennom den sold / begynte dette krügsfolck att giøre ett oprør

Mahomet the Arabers Prophete.

Agareni.

Orsage til det Mahometiske Riige.

R emod

emod de Romiske Høffuitzmend / wti dette opror er Mahomet bleffuen veldig/fordi att det folck skulle doch haffue et hoffuit oc Høff uitzmand. Derfore hengde de seg til Mahomet/di hand vor Rijg oc haffde en stor ansehen ythermere end andre/ for sin beskickelighedt. Men paa det at det folck kunde da beskickes vnder et endrechtigt Regimente / betenckte Mahomet/ icke aleniste at anrichte et verssligt regimente / Men ocsaa en ny Religion/paa det at hand kunde det folck soledes dess bedre holde i enighedt / Efftterdi hand sahe oc formerckte at mange opror vore end da i landen ebland de Christne paa religionenss vegne/Fordi Kircken oc den rette Christi lerdom oc enighedt vor da forstørret formedelst mange Ketterij/oc besønderligen aff det forgiifftelige ketteri Arrij. Oc huor som de samuittighedt ere i nogen vildfarelsse oc stonde wti tuilssmal / taa fonge de snarligen mess loffue til Christi lerdom/oc falle letteligen fraa den ene vildfarelsse oc til den anden/ Saaledes befandt Mahomet att dett Folck vor redebon i deris Hierter / Att falle fraa Christo / Derfore opdichtede hand een ny tro/ wti huilcken hād bort tog alle høge Artickele om Christo / paa dett att troen skulle icke gøre eller haffue mange tuilachtige disputationes / Men skulle vere en fornumstig verssclig lerdom om wduortes seder/ huorledes mand skulle leffue her i verden høffuiskeligen.

Mahomets liistiighedt.

Mahomets tro huordan.

ligen. Dette befiøld almugen aller mest efter deris legomlig forstand/ Da fiølde der til Hedninger/ Jøder/ Arrianer/ oc onde Christne/ fordi att denne tro vor da alle lige møgit behagelig/ Saa att den hob bleff paa det siste saa stor oc endrechtig att de kunde daa giøre de Romiske veldig modstand / Siden begynte de først att indtage Arabiam oc een partt Syriæ/ Fordi att Mahomets sæte vor til Damasco / der nest finge de ocsaa Egypten. Dette er korteligen sagt om begyndelssen til dett Rige Mahometi / wti huilcket de Arabes oc Egyptier haffue først regeret/ oc kallede seg Sultan/ dette er/ en første. Siden er det Rige kõmet til de Tyrcker. Mahomet indtog først Arabiam. Sultan.

Dette Rige er een then besønderligste partt AntiChristi / oc haffuer oss Gud strengeligen aduaret oc paa mynt om samme Rige hoss the Propheter / att paa den bestia / som bemercker dett Romiske Rige/ voxer ett Horn / dett støder 3. Horn bortt / dett haffuer øgen oc thaler gruelig bespottelsse emod Gud. Dette Horn er Mahomet / the øgen oc gruelige bespottelsse emod Gud / er Mahomets Alcoran oc lerdom / huilcken fast videre oc lenger er wdgongen end det Rige/ fordi at den gantzske Orient haffuer skiøt anammet denne dieffuelske lerdom/ De 3. Horn ere de 3. Kongerige / Arabia / Egyptus oc Syria/ Sodant haffuer Gud oss til kiende giffuit tilforn / Att wi skulle tage Danieles spaadom om Mahomet.

off vare for saadan forargelse oc vildfarelse/ Item / att wi skulle vide / Att dett Romiske Rige er det siste Rige / oc att den yderste dag skal icke da være langt der fraa / Men Mahomets efterkommere haffue icke ladet seg nøge med desse Rige / de haffue slagets om Asia med de Keisere aff Constantinopel.

Huor fore att Mahomet heller vilde kal-les en Sarracener end Agarener.

Oc deris Rige vor med dett første kallet dett Rige Sarracenorum / Fordi end doch Mahomet vor een Agarener / haffuer hand doch foruandlet dett naffn aff thenne orsage / Fordi att Guds forjettelsse hørde til de børn Abrahæ / som vore fødde aff Sara / oc icke aff Agar / Efterdi nu att Mahomet fore gaff att sitt Folck skulle vere Guds eiget folck/ oc haffde den forjettelsse / att de skulle bliffue Herrer offuer all verden / saaledes wdtyde Mahomet den forjettelsse om dett verffeltige Rige / Derfore kallede hand dennom Sarracener/ ligeruist som de børn Saræ oc icke Agarener.

Om Sarraceners mechtighedt.

Ocsaa ere desse Sarracener paa dett siste bleffne mechtige wti Asia oc Aphrica / oc ere komne der fraa til Hispanien oc haffue der i lang tiid indehafft en stor partt aff landet/ ere ocsaa offte indfalne til Italien.

Om Tyrckers begyndelse.

Siden

SJiden ere de Tyrcker kõne
aff Tartaria til Asia aff denne orsa-
ge/ De Sarracener førde krig emod
de Perser / Da begerede de Persæ
hielp aff de Tyrcker/ de vore Tartari som bo-
de hoss dett bierg Caucaso / Dette skede lit
tilforn att Carolus Caluus regerede/ ved det
aar Christi 870. Effter denne reisse oc wd-
gong aff deris eigne Land ere de Tyrcker
bleffne framdeles wti Asia/ ligeruist som det
pleyger att gonge/ Naar mand indbiuder
fremmet Folck til hielp oc de bliffue oss siden
offuer stercke / Saa ville de icke rømme. Oc
effterdi att samme Tyrcker vore kriger / saa
er dett Rige oc regimente paa dett siste oc-
saa kommet vnder dennom / Oc vor da be-
sønderligen den Tyrck Othoman bleffuen
mechtig paa den tiid att Keiser Albertus
primus aff Østerrige / som vor Keiser Ru-
dolphi søn / regerede / dett er effter Christi
fødsel 1300. aar. Fra denne Othoman bliff-
uer nu Mahomets Rige kallet dett Tyrcki-
ske Rige. Oc skal mand her mercke att liger-
uist som denne Tyrckiske slecht haffuer be-
gynt att regere / paa den første Østerrigeske
Keisers tiid / Saa hobes wi att een Øster-
rigeske Keisere skal dennom igen fordempe
oc vndertrycke.

De Tyrcker vore Tartari.

Den Tyrck Othaman

Naar det Tyrckeske Rige begyntes.

Sammeledes er ocsaa dette Tyrskiske
Rige forskreckeligen wdmalet oc beschriff-

uit i then hellige Skrifft / att wi skulle vide att thet er Dieffuelens Riige / oc att wi skulle icke lade oss forskrecke for then store macht oc ei falle fra Christo til Mahomet. Ezechiel oc Johannes kalle the Tyrcker Gog oc Magog.

Gog. Magog. Gog mercker hule / Magog mercker det Folck aff the huler / Fordi de Tartere ere boendis wti jord huller / oc siiger Ezechiel clarligen / att Gud haffuer ladet Gog bleffuen mechtig for vore synder skyld.

Mahomet. Mahomet mercker bister eller glubende.

Turcka. Tyrck mercker en kriiger eller forderffuere.

Röde Jöder. Methodius haffuer dette Folck kallet de røde Jøder / derfore att the skulle anamme nogre aff the Jødiske Ceremonier / Men de ere doch icke rette Jøder / men røde Jøder. Fordi att the ere blodhunde / eller oc derfore att Mahomet er kommen aff Edom wti Arabia / oc Edom mercker rød. Doch skriffuer Methodius / att Gog oc Magog

Caucasus. vore forborgede oc indeluchte paa hin siiden vnder the Bierg Caspios / det er Caucasus. Oc att een reff skulle giøre thennom ett hul / Thenne reff er Mahomet / Fordi att the ere her vd lockede formedelst Mahomets lerdom oc ere saledes bleffne mechtige.

Tilforn haffuer ieg sagt / huorledis thenne

thenne Romiske Monarchi er kommen til Occident/ Siiden haffue the Mahometiske bort taget Egypten / Syriam / Asiam oc Aphricam fraa de Keisere / Jnd til nu de Tyrcker haffue vundet oc ødelagt Greciam oc hues igen vor.

Effter Bonifacio quarto bleff den 71. Paffue Deus dedit/paa den tiid Heraclij.

Effter denne vor den 72. Paffue Bonifacius quintus. Wti denne tiid haffuer S. Gallus verit til / oc prediget Christelig lerdom wti høg Tyskland. S.Gallus

Effter Bonifacio quinto bleff den 73. Paffue Honorius primus/wti hans tiid haffuer Mahomet verit.

Effter Honorio primo vor den 74. Paffue Seuerinus.

Effter Seuerino bleff den 75. Paffue Joannes quartus.

Effter Johanne quarto bleff den 76. Paffue Theodorus Grecus.

Anno Christi 641.

Constantinus/ Heraclij Søn den 58. Keisere/ regerede 4. Monader / oc bleff aliffuet aff sin eigen steffmoder/ att hun kunde giøre sin søn til Keisere. Constantinus.

Anno Christi 642.

Heracleonas.

HEracleonas / Heraclij Søn then 59. Keisere regerede 2. aar / Men det Folck til Constantinopel vor hans Moder saa fiendsk / Fordi hun haffde affliffuit Constantinum / att the sette seg op oc fangede Heracleonam oc hans Moder / oc lode aff skiere tungen aff Moderen oc nesen aff sønnen / oc fortagede thennom siden med then Patriarch som haffde hulpet thennom.

Naes bessn.

Anno Christi 643.

Constans.

COnstans / Constantini Søn den 60. Keisere / regerede 27. aar / bleff offuervunden aff the Saracener wti Orient / oc aff the Longobardis wti Italien / vor en gerig mennisk / oc bleff endeligen i hiel stungen wti ett bad i Syracusis.

Effter Theodoro bleff den 77. Paffue Martinus primus wti Constantis tid.

Effter Martino primo vor den 78. Paffue Eugenius primus.

Effter Eugenio bleff den 79. Paffue Vitalianus.

Anno Christi 670.

Constantinus / Constantis Søn/den 61. Keisere regerede 17. aar/ vor kallet Pogonatus/det er/ Barbatus/ hand haffuer førdt krig med the Sarracener wti 7. aar / oc slaget wti ett slaug 30. tusind Man i hiel/ Derfore bleffue de tuingede till att begere frid/Den giorde Keiseren med thennom i saa mode att the skulle arligen giffue hannom tribut til Constantinopel. Constantinus

Effter Vitaliano bleff den 80. Paffue Adeodatus wdi den tiid Constantini Pogonati.

Effter Adeodato vor then 81. Paffue Donus.

Effter Dono bleff then 82. Paffue Agatho.

Effter Agathone vor then 83. Paffue Leo secundus.

Effter Leone secundo vor then 84. Paffue Benedictus secundus.

Effter Benedicto secundo bleff then 85. Paffue Joannes quintus.

Effter Joanne quinto vor then 86. Paffue Conon.

Anno Christi 687.

Justinianus. IVstinianus / Constantini søn den 62. Keisere / regerede 16. aar / men icke effter huor anden/Fordi Leoncius fortagede Justinianum oc regerede 3. aar / Siiden att Justinianus haffde regeret 10. aar/Denne Leoncium fangede Tyberius Apsimarus oc regerede effter hannom 7. aar/Men Justinianus kom atter ind igen / oc fangede desse tuende Leoncium oc Apsimarum oc lod dennom legge for seg paa Jorden oc trade dennom med sine fødder/oc lod wdrobe/Super aspidem et Basiliscum ambulabis / oc lod dennom siden aff hugge.

Leoncius.

Apsimarus.

Beda wti Engeland. Effter Conone bleff den 87. Paffue Sergius / Oc da haffuer der ocsaa paa den tiid verit et stort oprør for den vduelgelsse skyld / wti denne tiid haffuer Beda leffuit i Anglia.

Effter Sergio / vor den 88. Paffue Johannes sextus.

Effter Johanne sexto/ vor den 89. Paffue Johannes septimus.

Effter Johanne septimo vor den 90. Paffue Zosimus.

Effter Zosimo / bleff den 91. Paffue Constantinus.

Anno Christi 713.

PHilippus Bardesanes den 65. Keisere/regerede 1. aar/ 6. Monader / hand bleff fangen aff sin eigen Høffuitzmand oc skildt fraa Riiget/ oc bleffue hannom bode hanss øgen wdstungne. Philip's

Anno Christi 715.

ANastasius den 66. Keisere/regerede 1. aar/3. Monader/ hand bleff ocsaa fanget aff sin Høffuitzmand Theodosio / oc skyld fraa Riiget oc indskudt i ett Kløster. Anast's

Anno Christi 717.

THeodosius den 67 Keisere/regerede 1. aar/ haffuer forladet dett Riige / den tiid Leo drog emod hannom oc hand fortrøste seg icke till att beholle Riiget/oc gaff seg i Kløster. Theod.

Anno Christi 718.

LEo tertius den 68. Keisere/regerede 24. aar/hand bleff kallet Iconomachus/en billede stormere/derfore att hand haffde vdkast de billeder aff Kircken / Vnder hannom vor Constanti- Leo een billede stormere. Iconomachus.

stantinopolis belagt 3. aar / aff de Sarracener / huilcke doch finge stor skade der fore aff Hunger oc Pestilentz. De ere ocsaa bleffne slagne aff de Bulgaris / Huilcke den Keisere da haffde hulpet. Ocsaa haffuer mand opbrendt de Sarracener deris skub / med ild som vor giort vnder vandet med sønderlüg konst.

Bulgari.

Effter Constantino bleff den 92. paffue Gregorius secundus / wti den tiid Leonis Iconomachi.

Effter Gregorio secundo / vor den 93. Paffue Gregorius tertius.

Anno Christi 742.

Constantinus Copronymus.

CONstantinus Leonis søn/den 69. Keisere/regerede 34. aar/ oc kalles Copronimus/derfore at hand haffuer kacket i fundkaret/ vor ocska een billede stormere.

Anno Christi 777.

Leo 49.

LEo quartus Copronymi søn/den 70. Keisere/ regerede 5. aar.

Anno Christi 783.

Con-

Constantinus Leonis quarti søn / den 71. Keisere / regerede lige med sin Moder Irene / som vor aff Athen / oc denne førstinde regerede loff- ligen oc viisligen 10. aar/ der effter foriagede Constantinus sin Moder/oc regerede 5. aar/ Men de aff Constantinopel ville icke lide hannom oc reuocerede hanss Moder / oc hun regerede siiden 3. aar/Saaledes haffuer den- ne Irene oc Constantinus regeret in summa 18. aar/ind til dett aar Christi 801. Endoch nu att de Christne Keisere ere framdeles bli- ffne til Constantinopel/huilcke seg haffue oc- saa kallet Romiske Keisere / ind til saa lenge att Tyrcken haffuer vundet Constantinopel/ Men effterdi att deris Riige haffuer verit saa ringe oc suagt/ oc haffue icke lenger hafft eller kunde beskytte Rom oc Italien / Men Rom motte søge hielp oc vndsetning hoss de Francker / som vore paa den tiid saare mech- tige / Derfore er nu soledes den Keiserlige høghedt kommen til Carolum magnum.

Constant. Irene.

Orsage at de Rø- mere toge andre Kei- sere / end de haffde til Constan- tinopel.

Oc effterdi att vore Keisere haffue nu veldeligen beskyttet oc inde hafft Rom oc I- talien / vel jeg icke lenger opregne eller sette de greiske Keisere/ dett haffuer oc sandeligen verit ett wartigt folck/Men jeg vil vere eig- ne lofflige Keisere opregne oc dennom sette effter huor anden / huilcke mand tilbørligen bør

De greiske Keisere settis icke lenger i denne bog.

bør att prisse for theris Mandom skyld oc merckelige gierninger.

Pipinus en Første i Francke-rige.

Effter Gregorio tertio vor then 94. Paffue Zacharias. Hand haffuer beuilliget att the Francker motte affsette deris gamble Koning Hilderich / oc beskicke hannom een Førstelig vnderholning i ett Cløster/oc giøre Pipinum til Koning/Fordi att the gamble Konger vore tha bleffne ringe oc arme/ oc all macht vor kommen til de Førster. Vti denne tiid Zachariæ haffuer S. Bonifacius prediget i Tyskland.

S. Bonifacius.

Effter Zacharia bleff then 95. Paffue Stephanus secundus / hand lod indhentte Pipinum til Italien / emod the Longobardos / Theris Konig belagede Pipinus oc tuingede hannom til att begere friid / oc holle.

Effter Stephano secundo vor then 96. Paffue Paulus primus.

Effter Paulo primo bleff then 97. Paffue Stephanns tertius/ Vti denne tiid vore atter store larom oc oprør til Rom for Paffuens vduelgelse. En som hedt Constantinus vor giort til Paffue med macht/ oc bleff affsett igen/oc alle the som hand haffde ordineret/ bleffue ocsaa affsette.

Een vrett Paffue.

Effter Stephano tertio vor then 98.

Paffue Adrianus primus/hand lod indhente oc kalle Carolum magnum til Italien emod Desiderium then Koning Longobardorum.

Effter Adriano bleff then 99. Paffue Leo tertius/emod thenne bleff ett oprør til Rom / Saa hand motte fly til Carolum Magnum / hand sette hannom atter indigen / oc thenne Leo vdualde Carolum til Keisere / oc krønte hannom / siden hand haffde offueruundet the Longobardos / oc giort frid offuer Italien.

Om the Tyske Keisere.

Carolus Magnus.

Carolus Magnus.

Anno Christi	801.
Anno Mundi	4745.
Anno Romæ.	1551.

Carolus Magnus bleffuen da krøndt til Keisere om Juldag til Rom / aff then Paffue Leone tertio/ Oc dette er begydelsen til det Keiserdømme i Tyskland/Oc haffuer nu Italia oc Occident fonget formedelst thenne foruadling / ett veldigt hoffuit oc mechtig

Begyndelsen til det Keiserdomme i Tyske land.

mechtig beskermere / Fordi att endoch the Tyske Keisere haffue icke verit alle lige mechtige/ Ligeruist som the Konger haffue icke alle hafft lige macht oc løcke wti theris Kongerige/ Saa ere doch vndertiden nogre Keisere bleffne mechtige/ oc haffue beskyttet oc reddet Italien/ oc giort mange store loffflige gerninger/ oc alle sager saa forhandlet/ att the haffue fongit frid/oc ved macht hollet theris regimente/ oc den sande Religion wti Occident. Oc nar man vil retteligen achte vore Tyske Keiseres handel befinder mand / att the haffue sandeligen veret høge viise Førster oc icke Barbari / oc maa vel lignes med the løfflige Romiske Keisere/ Augusto/Traiano/ Adriano/Constantino. Oc saa spører mand/storre erbarlighed oc tucht i thesse vore Keisere end i the andre/ Sammeledes finder mand acsaa/ att vore lofflige Keisere haffue icke begynt nogen krig for thris eigen loff oc priiss eller eigen nøtte skyld/Men alenište aff høgeste nød oc trang/ til att beskytte oc vnderholle then sande Religion/ Land oc Lyde.

De Tyske Keiseres loff.

Oc endoch att ieg er for ringe her til oc icke bør att dømme eller siige nogit / om Høchmechtige Herrer / Saa maa ieg doch prisse nogre besønderlige Førster for andre / Fordi att huer oc een Historiskriffuere skal besønderlige mercke oc til kiende giffue all sønderligt tucht oc dygdelighedt. Saa er

ingen

ingen liffligere ting paa Jorden end att sehe oc mercke møgen dygd oc fromhedt wti yperlige Mend / oc mechtige Førster. Derfore vil ieg gerne ocsaa retteligen beskriffue desse Keisere/ att man skal saaledes kiende oc elske theris dygdelige fromhedt oc beskickelighedt / huilcket oss kand i mange mode tiene til stor forbedring oc gode Exempel. Oc haffue (desse effter min forstand) verit saadane merckelige Førster / att the maa vel offuersettes the gamble Romiske/ wti viißhed/ dristighedt oc all erbarlighedt oc dygd.

Carolus Magnus.
Ludouicus Pius Caroli Søn.

Ther nest de sex Saxer.

Henrich then første.
Otho Magnus.
Otho secundus.
Otho tertius.
Henrich then andre som liger til Bamberg begraffuen.
Lottharius Saxo.

Jtem thesse Francker.

Conradus.
Henricus/ Conradi søn.

Item desse Suaber.

Fridericus Barbarossa.
Fridericus then andre.
Ther nest Rudolphus.
Sigismundus.
Maximilianus.

Om Tydskland oc be-gyndelsen til Franckeriige.

The Romiske haffue icke verit Herrer offuer thet gantzske Tyskland/ Men haffue aleniste inde hafft huad ther liger emmellom Rhin oc Donau/ Item huad ther er emellom Rhin oc Hartz / oc haffue endoch the Keisere hafft nock att giøre/ for end the kunde thesse Land vinde oc beholle / Saaledes haffuer Drusus oc Germanicus førdt store krig ther fore vnder Augusti tiid/ Ther nest Caius/effter hãnom Vitellius oc Domicianus. Traianus haffuer inde hafft Nederland her neder til Mein. Maximus er kommen ind til Hartz. Valerianus haffuer leget i Høgtyskland. Effter hannom ere the Francker opreyste vnder Gallieno/ Men desse efterfølgende Keisere haffue offte stillet thennom/

Om stor kriig i Tyskland.

nom/ som er / Aurelianus sloug the Francker hoss Mentz/ Probus haffuer fonget stor seyer i høg oc neder Tyskland. Constantius haffuer bygt Spier. Julianus/ Valentinianus/ oc Theodosius haffue ocsaa til rygge drifft the Francker oc Alemanos oc behollet Rhinstrømen oc Suaben / Men ther effter ere the Francker oc Alemani bleffne mechtige / oc the Keisere ere icke mehr komne i Tyskland.

Om then første Francorum affkomme skriffues mange sielsamme Fabulas / Men the Francker haffue wthan twil verit høge Tyske wti Augusti tiid/ Fordi lenger til bage kand man inthet finde / nogit thet som vist er om Tyskland ebland the Historier/ Men att the Franci haffue paa den tiid verit i Høgtydskland / kand man clarligen beuise aff Strabo / som haffuer skriffuit Historias wti Augusti tiid/ oc vor selffuer med i then krig hoss the Romiske. Thenne Strabo setter klarligen desse Francker nest hoss de Vindelicos/ dett er / hoss Beiern / huor som the end nu paa en part ligge til grentze. — *Franckeriges begyndelse oc affkomme.* — *Strabo.*

Oc desse Francker er saaledes opreyste. Wti then Keisers Gallieni tiid/ vor ther een Høffuitzman i Tyskland/ Posthumus/ hand regerede sare vel/ derfore giorde hans Folck hannom til Keisere / den tiid att Gallienus — *Orsagen att the Francker ere opreyste oc gaffue seg fraa Riiget.*

lahe til Rom oc pancketeret / Men den tiid Gallienus hørde att Posthumus bleff vdualt til Keisere/ skickede han ett tall folck emod hannom. Tha opreyste Posthumus ebland andre sit Folck/ ocsaa the Francker / Oc siiden/ Endoch att posthumus bleff hemmeligen i hiel stungen med forrederij / ere doch the Francker stetze bleffne i theris røstning/ oc haffue giffuit seg her neder fraa Mein / emod Rinstrømen/ oc ere ther offuerkomne oc haffue først indtaget Trier fraa de Romiske / ther nest ere the indfalne i Gallien. Men siiden ther effter att the haffde hulpet the Romiske att offueruinde Attilam/ hiølle the seg altiid ventlige med the Keisere / Saa att Justinianus bleff fordragen med thennom/ oc beuilligede / att the skulle inde haffue oc beholle then part wti Gallia / som end nu kalles Francia. Saaledes haffue the Francker indehafft til hobe bode then Rinstrøm oc Gallia/ oc haffue begge Land verit ett Kongeriige. Oc ere the Francker høgligen loffuede ebland the Historier / att the haffue viiseligen oc vel regeret / oc haffue plantet oc vdspredt then Cristelige tro strax the begynte theris Kongeriige/ Wti medeltiid ere the Alemani ocsaa falne fraa the Keisere/ the Alemani vore høge Tyske / som nu er Suaben/ Suitzer oc Beiern. Alt saa vor nu Tyskland/ effter att then Romiske Monarchi bleff forstøret/ delt i tuende parter/ til

Francia er en part aff Gallia.

Alemani.

Alemanos oc Francos. Men the Francker ere bleffne Herrer offuer the Alemanos wti Pipini/ Caroli Faders tiid/ Derfore haffue the Francker siiden delt theris Riige i saa mode/ Høg Tyskland haffue the kallet Østerriige/ Oc Nederlandt oc Gallien/ Vesterriige/ her wtaff er thet naffn end nu bleffuit paa den part i Tyskland som kalles Østerriige. Østerriige. Vesterriige

De Foreldre Caroli Magni vore Tydske Førster oc Hoffmestere oc offuerste Regenter wti det Hoff hoss the Konger i Franckeriige/ oc ere kallede aff theris embede Maiores domus/ Mand holler dette ocsaa for vist/ att theris arffuelige Førstedømme oc Herrskab haffuer der først verit/ som dett Pfaltzgreffuedømme nu er hoss Rin/ Fordi att dette er vist/ att then gamble Pfaltzgreffuiske slecht haffuer sin affkomme aff then slecht Caroli/ Ther effter nu att then Kongelige slecht vor bleffuen saare ringe oc suag i Franckeriige/ oc the Førster vore tha mechtige/ haffuer Paffuen dette beuilliget/ att thet Riige motte bliffue träffereret til de Førster/ Saaledes bleff Pipinus Koning i Francken oc indehaffde bode Tydskland oc Galliam. Keiser Carls foreldre. Pfaltzgreffue. Pipinius Koning i Francken.

Effter Pipino regerede hans søn Carolus/ som er kalet Magnus i thet Kongeriige Franckorum 32. aar for hand bleff Keisere/ oc siiden i thet Keiserdømme regerede hand 14. aar/ Saaledes haffuer hand regeret 46. aar tilsammens bode for hand bleff Keisere/ oc

Carolus vor født til Ingelheim.

siiden/hand er født til Ingelheim/ som liger i Pfaltzgreffue dømmet icke lāgt fraa Mentz. Strax effter hand haffde begyndt sit Regiment førde hand Kriig wdi Aquitania emod de Sarracener / Siiden haffuer hand kriigt

Saxonia bleff Christen.

met de Saxer wti 30. aar / til saalenge hand haffuer vndertuinget dennom til lydelsse vnder Keiseredømmet oc kommet dennō til den Christeliige tro/ for wtā andre Kriig som hād haffuer ocsaa førdt i medel tiid emod andre.

Desiderius Longobardorum Koning.

Desiderius den Koning Longobardorum tog seg fore at vere Herre offuer den gantzske Italia/oc for til Rom oc lod der affliffue nogre besønderlige borgere aff de beste/ Da beskickede den Paffue Adrianus budskab til Carolo at hand ville vndsette Rom oc Italien/

Orsage at Carolus bleff Keisere.

Fordi hans fader Pipinus haffde tilforn ocsaa beskyttet Rom emod de tyranni Longobardorū / Derfore drog Carolus til Italiē oc belagde Desideriū til Paui/oc tuingede hannō at hand motte giffue seg. Men effterdi at Carolus befand med klare gerninger/ at de Longobardi vore møgit oprøriske oc kunde icke haffue ro eller siide stille / Fordi mand haffde det offte forsøgt med dennom tilforn oc lod dennō atliige vel bliffue i deris Riige/ Ocsaa paa det at der skulle bliffue bestendiger friid wti Italien / haffuer Carolus indtaget den

Desiderius bleff fangen.

gantzske Longobardia/oc regerede det oc bestillede ligeruist som sit eiget Kongeriige/Oc bord førde met seg Desideriū med hustru oc

børn

børn fägede/oc lod dēnom beuare til Lytich/ Saaledes haffuer det Rüge Longobardorū fonget ende wti Italien / Huilcke da haffde standet 203. aar / fraa dett aar Christi 572. aar / den tiid Justinus vor Keisere/oc indtil dett aar Christi 775. dett er/ det 6. aar effter Caroli Rüge / for end hand kom til Keiser-dømmet / Fordi endoch Carolus vor nu til Rom i denne tog / oc haffuer icke aleniste giort friid wti Longobardia/Men ocsaa paa den anden siide Rom offuer Italien / Saa ville hand doch icke bliffue Keisere eller fraa tage de greiske deris ehre/hand haffuer ocsaa ladet de Keiserlige Steder wti Italien bliff-ue ved deris friihedt / Men Longobardiam haffuer hand indtaget / for sit eiget Rüge / fordi att de Keisere haffde dett icke heller in-dehafft i long tiid.

Naar dett Rüge Longobardorū fick ende.

Carolus ville icke vere Keisere.

Thassilo den Hertug aff Beyern op-reiste een krüg emod Carolum / Men Caro-lus offuer fiøld hannom i det 20. aar sit Rü-ges / oc tog hannom dett Hertugdømme fraa / oc beskickede hannom oc hans søn i ett Kløster / Fordi Thassilo haffde oc tilforn seg opset emod Carolū/ oc hand tog hannom til naade/ Men nu effterdi at hand icke hold lo-ffue/brugede Carolus denne strenghed emod hannom/endoch at hand vor hannom skyld.

Thassilo.

Anno 33. sit Rüges drog Carolus til Rom oc indsette igen den Paffue Leo / emod huilcken de Romiske haffde opuecht ett stort

oprør/att Paffuen motte fly / Da nu Carolus befandt / att der kunde ingen frid holles wti Italien / Effterdi de Steder vore frij oc bedreffue all moduillighedt / nødes hand til att tage seg dett Regimente an / Saaledes bleff hand Herre offuer den gantzske Italien/ oc gaff Paffuen nogre Land oc Steder / til att vnderholle Kirckenss regiment / Oc om Christnatten wdrobede Paffuen i Kircken / Att Carolus skulle vere Romuske Keisere oc Augustus. Her skriffuer mand att Carolus haffuer sagt/ hand ville icke haffue kommet i Kircken/haffde hand seg der til forsehet/Oc saa ville hand icke skriffue seg Keisere for end hand haffde fordraget seg med dennom til Constantinopel/ Da beuilgede Irene / Constantini Moder oc Nicephorus/ Att Carolus skulle bliffue Keisere i Occident / oc saadant vor hinde lett att beuillige/ Fordi de Keisere til Constantinopel haffde da intett mehr aff Landen.

Carolus bleff Keisere om Christnat.

Der effter att Carolus er nu vorden Keisere/oc haffuer beskicket Italien med stor møde oc arbeyde til fridsommelighedt / haffuer hand begyndt een krig med Hungeren/denne krig varede 8. aar/oc der wti bleffue de Hungerske mesten parten aldeles fordempede / Oc Carolus haffuer Tyske indsett i Hungeren att beuare Landet/Aff denne orsage ere end nu Tyske i Hungeren til Sybenborg/Oc mand skriffuer/ at Carolus haffuer

Tyske bleffue sette i Hungeren

Sybenborg.

fundet

fundet møgit suart goz ebland de Hungerske/huilcket vel er troligt/ Fordi de Hungerske haffde da førdt krug lenger end 200. aar/ oc røffuet aff alle Land/ oc ingen vor end da indfallen i deris Land / Derfore haffuer der wtan tuil verit møgit goz befundet / Wti medel tiid haffuer oc Caroli søn med naffn Carolus indtaget Behmen / oc slaget deris Herre Lechon / Alt saa vor Carolus een veldiger Monarcha offuer Italien / Gallia / Tyskland/ Behemen/oc Hungern / Oc haffuer giort oc behollet god friid/ wti den gantz ske Occident/Ocsaa er Carolus een aff de høgeste Helde oc Heroas / huilcke Gud giffuer her i verden til att opreisse gode Regimente/ oc beskicke loug oc rett / tuchtighedt oc friid ebland menniskеn/ ligeruist som andre haffue verit tilforn Dauid/ Hercules / Cyrus/ Alexander / Julius / Augustus / Constantinus / Theodosius / Oc skulle wi her mercke/huorledes att Carolus haffuer rumort ebland de mechtige Konger oc Førster / Fordi att her til wdsender Gud oc beskicker saadanne Monarchas/til at straffe/stille oc styre andre store Potentat/Ligeruist som i vor tiid Carolus quintus haffuer stillet Francke Rige / Rom oc Venedigen.

Huor fore Gud skicker Monarchas.

Men dett hører oc de store Herrer til/ att de icke alenisre føre krig / men ocsaa att de retteligen ordinere oc beskicke de Regimente med loug oc rett oc Christelig religi-

Caroli Konger da hand haffde friid.

 on/

Concilia. on/ Dette haffuer Carolus ocsaa giort/ hand haffuer offte hollet Concilia til Rom / til Franckfort oc nogre i Gallia. Ocsaa haffuer hand funderet 3. høge Scholer til att plante oc opholde Christelig lerdom / som er de

Gymnasia Scholer til Bononia/ til Paris/ oc til Paut. Wti Tydskland haffuer hand stifftet mange

Monasteria vore Scholer. Cløster/ huilcke paa den tiid haffue ocsaa verit Scholer / Hand haffuer ocsaa forsamlet then Franckiske Ret / oc lod giøre Lougbøger / Fordi then gamble Romirske rett vor alt tilforn i lang tiid vndertrycht aff the Longobarder oc Francker.

Item the gamble Tydske historier oc viser lod hand ocsaa beschriffue oc haffuer dennom sielffuer vdlerdt.

Carolus kunde latine oc Greiske. Hand haffuer oc kundet redeligen thale Tydske oc latine/ Greiske haffuer hand vel forstondet / saa hand haffuer sielffuer hørdt the Greiske Legater / haffuer oc thalet Greiske med thennom / doch i long thale haffuer hand bruget latine / Mand haffuer end nu

Roland. mange gode verss / huilcke hand giorde om sin frende Rolands død/ i hanss gamble dage

Carolus haffde altiid bord lexe. haffuer hand studeret wdi Astronomia / oc der hiemme lod hand altiid lese Augustinum for seg offuer siit bord.

Carolus haffuer siunget i Kor. Wti Kircken haffuer hand hulpet att siunge horas / oc selffuer sunget lectiones / oc haffuer hollet sine Førster der til/ att the ocsaa motte siunge lectiones / oc haffuer then-

thennom selffuer opkast huad huer skulle le-
se/ det som bode hannom oc thennom kunde
best tiene til forbedring oc gode exempel/ oc
haffuer elsket Christelig lerdom / oc seg be-
uiist wti all sit leffnet/ som een from Gud-
frøchtig Første / Hand haffuer ocsaa forski-
cket oc vdsendt store penninge til de Christne
som vore i fremmede Kongeriige wdi feng-
sel oc treldom / til deris vnderholdning / oc
foruerffuede hoss the Konger Saracenorum
att the Christne bleffue siiden mildeligere
holdne oc tracterede ebland thennom/ end de
vore tilforn.

The veher oc Monater haffuer hand giffuit the naffn/ huilcke the end nu haffue. Aff desse ting alle haffue wi att mercke / Huorledes Gud haffuer begaffuit oc ehret thenne Keisere med alsom høgeste dygdelighedt oc med stor løcke/ huorfore hand er retteligen kallet Magnus.

Carolus kallis Magnus, fordi man finder icke hans liige.

Ther effter nu att Carolus haffde alle vegne giordt friidt oc reformeret loug oc reth/ oc kommet Kircken i sin rette skick/ tha haffuer hand ocsaa for end han døde beskicket oc ordineret thet Riige en viss arffuing oc Herre/ til att affuerge oc betage møgit ondt oc stor oprør effter hans død/ Derfore giorde hand sin søn Ludouicum Pium til Keisere men hand leffde / Siiden bleff hand død til Acken / tha vor hand 72. aar gammel/ Oc før end hand døde bleff then bro opbrent til Mentz offuer Rhin /

En bro offuer Rin

huilcken

Huilcken Carolus haffde ladet opbygge med stor bekostning wti 10. aar/ Dette tegn haffuer betydt/ At Germania oc Gallia skulle nu korteligen skilles att fraa huor anden.

Ludouicus Pius den andre Tyske Keysere.

Ludouicus Pius.

Anno Christi 815. haffuer Ludouicus Pius Caroli søn begynt att regere/oc haffuer regeret 26. aar/ Carolus haffuer doch hafft flere sønner oc vore døde for end faderen døde/ Ludouicus haffuer med dett første wti hans Regimente fornyet oc stadfestet den frid med de Keisere til Constantinopel. Der effter giorde hand sin søn Lotharium til Keisere lige med seg/ att hand skulle regere offuer Italien/ oc sende hannom til Rom/ der haffuer hand anammet den Keiserlige krone oc dett naffn Augusti aff den Paffue Pascali/ Siden haffuer Ludouicus hollet ett Concilium til Acken/ oc reformeret Kircken oc flytteligen beskaffet/at de Kirckettienere kunde haffue deris vnderholdning. Hand haffuer ocsaa giort een Contract med Paffuen/ Att mand kunde saaledes vide wti efterkommende tid/ hues Paffuen til hørde/ oc huilcke Land der skulle høre til Riget.

Lotharius bleff Keisere.

En handel met Paffuen om de Land.

Faderen er fonget aff sønnen.

Denne fromme Keisere haffuer Lotharius hanss eigen søn ladet fonge/ formedelst

delst nogre Biscoper oc Førsters hielp/ for denne orsage att hand befrøchtede seg / Att hans Fader skulle vende dett Rige fraa hannom oc til hans yngste Broder/ ligerwist som hans Steffmoder practicerede / Doch er Ludouicus strax bleffuen ledig igen oc kom atter til regimentet/ oc haffuer med macht dreffuit sin søn Lotharium til bage igen til Italien / Men paa dett siste haffuer hand atter taget hannom til naade igen.

Effter Leone / bleff den 100. Paffue Stephanus quartus. Denne haffuer begeret sin Confirmatio aff Ludouico Pio. Stephanus lod seg först Confirmere aff Keiseren.

Effter Stephano / vor den 101. Paffue Pascalis / denne beskickede ocsaa til Ludouico om sin Confirmatio.

Effter Pascali / bleff 102. Paffue Eugenius secundus.

Effter Eugenio secundo/ bleff den 103 Paffue Valentinus.

Effter Valentino / vor den 104. Paffue Gregorius quartus / hand ville icke anamme Paffue dømmet/ for end Ludouicus haffde Confirmeret hannom.

Lotharius den Förste aff dett naffn den tredie Tyske Keisere.

Anno

Lotharius
Lud. ger.
Carol. cal.

Anno Christi 841. siden att Ludoui-
cus Pius vor død/regerede hanss søn Lotha-
rius 15. aar / Nu haffuer dett Aureum secu-
lum wti denne slecht fanget ende/ Fordi Lo-

Vor tren-
de Brödre.

tharius haffde flere brødre/ Ludouicum Ger-
manicum oc Carolum Caluum / Desse vore
icke til freds med deris Land skiffte. Her
wtaff begyntes en stor jammerlig Kriig / oc
de Brødre giorde ett slaug med huor anden
saa stort wti Gallia/Att mand schriffuer/att
den Franckiske macht bleff da saa suarligen
forsmechtet/ att hun haffuer icke kundet no-
git finde der effter komme til slug styrcke
igen/oc de tuende brødre Ludouicus Germa-
nicus oc Carolus Caluus finge offuer han-
den/ Siiden begynte de Førster / att handele
dennom emellom / den tiid att skaden vor
skedt / oc fordroge de Brødre saaledes/ Att
Tyskland bleff Ludouico vdlagt til sin part
oc Suaben / Beyren / Behmen/Østerriige /

Ostfran-
cken.

Ost Francken/ Døringen/ Saxen/ind til Rin
strømmen/Denne Ludouicus vor kallet Ko-
ning i Tyskland oc loffues storligen/Aff han-
nom haffue de Hertuger som haffuer siiden
verit i Francken / fonget deris affkomme /

Det lands
skiifft emel
lom de tre
Brödre.

Hand haffuer ocsaa tuinget Behemen til den
Christelige tro/Carolus Caluus fick den stør-
ste part aff Gallia/aff hannom haffue de eff-
ter kommende Konger wti Gallia fonget
deris affkomme / Lotharius behiølt Italien
oc Narbonensem Galliam / oc den part som
end

end nu effter hannom kalles Lotharing oc den Keiserlige høghedt / Saaledes bleff nu Gallia oc Germania atskylde fraa huor anden/Der nest haffuer Lotharius giort sin søn Ludouicum secundum til Keiser / oc hand er selffuer gongen i et Kloster.

Gallia oc Germania bliffue adskylde.

Mange Cometer haffuer mand sehet i de aar tilforn/ som desse Brødres wenighedt oc krig begyntes.

Effter Gregorio 4. bleff den 105. Paffue Sergius secundus/ denne vor den første som haffuer sit naffn forandret oc foruend/ Fordi man siger/att hand haffuer tilforn hedt. Os porci/oc effterdi att dett vor ett vbequemmeligt naffn til saa høg een dignitet / Bleff det forandlet. Denne Sergius haffuer krønet Ludouicum secundum som vor Lotharij Søn.

Os porci foruende sit naffn oc schriffuer mand at de Paffuer haffue siden forruend deris naffn effter hannom.

Effter Sergio secundo/ bleff den 106. Paffue Leo quartus/ Denne haffuer ladet bygt den Enggelborg til Rom / oc bleff anklaget for Lothario att hand skulle haffue practiceret emod hannom/ oc ville transferere dett Rige fraa de Francker oc til de Grecker igen/Derfore kom Lotharius til Rom / oc Paffuen motte seg purgere.

Enggelborg til Rom.

Effter Leone quarto/ bleff Johannes octauus Paffue/oc mand siger om hannom/ att hand vor en Quinde oc født i Mentz.

Johannes Mulier.

Effter

Effter Johanne octauo bleff then 107. Paffue Benedictus tertius / wti denne tiid haffuer atter veret ett stort opr⌀r for thenne vduelgelse skyld/ huilcken Keiser Lottharius motte stille.

Ludouicus Secundus then fierde Tydske Keisere.

Ludouicus secundus.

Anno Christi 856. haffuer begynt att regere Ludouicus Secundus Lottharij s⌀n / oc haffuer regeret 20. aar/ hand haffuer forjaget oc til rygge slaget the Saracener/som vore med stor macht indfaldne til Italien/ oc han giorde atter god friid offuer Italien oc er d⌀d wdi Italia.

Effter Benedicto tertio bleff then 108. Paffue Nicolaus primus.

Effter Nicolao primo vor then 109. Paffue Adrianus secundus vdualt bode aff Presterne oc aff almugen.

De Paffuer ville icke gerne hafft det Keiserdömme i Tydskland.

Effter Adriano secundo vor then 110. Paffue Johannes nonus / hand hengde seg m⌀git til de Gallos/ oc ville det Keiserd⌀mme foruandle fraa Tyskland til de Konger wdi Gallia / f⌀rst til Carolum Caluum / oc siden til Calui S⌀n Ludouicum Balbum/ Men de Tydske behi⌀lle thet Keiserd⌀mme

perfors/

persors / som ieg vil hereffter siige / oc denne Paffue Johannes bleff derfore fangen / oc vndkom oc flyde til Gallien til Ludouicum Balbum.

Carolus Caluus Keiser aff Gallia.

Anno Christi 876. kom Carolus Caluus til Rom / oc practiceret med Paffuen Johanne nono / att han giorde hannom til Keisere oc regerede 2. aar. Nu vor samme Carolus Lottharij Broder som vor Pijs søn / oc haffde fongit Galliam wti det skiffte / oc Paffuen haffde gerne transfereret det Keiserdømme til Galliam fraa de Tyske / Men Ludouici Germanici sønner ville ther icke tilstede / Tha vndsagde han thennom oc truffuide / att han ville føre ett thal Folck saa stort emod thennom offuer Rhinstrømmen / att the heste skulle vddricke Rhin / oc dett Folck gonge ther offuer tordt sko / Dette vor / Gallicæ minæ / oc hand drog emod thennom 50. tusind sterck ind til Colne / Ther bleff hand offueruunden hoss Andernach / aff de tuende sønner Ludouici Germanici.

Carolus Caluus.

Frangosisk trużel.

Andet aar ther effter ford Carolus Caluus til Italien / Tha droge de tuende sønner Ludouici Germanici effter hannom /

Caluus døde aff frøcht.

den tiid Caluus dett fornam/ fiøld hand i en stor kranckhedt aff redzel oc døde.

Men atligeuel lod then Paffue Johannes icke aff/ att practicere emod Ludouici sønner / oc ville giøre Calui søn til Keisere/ Derfore bleff hand fangen til Rom aff de Tydske Legater oc theris anhengere / Men hand vndkom atter oc flyde til Galliam/der krønte hand Ludouicum Balbum Calui søn til Keisere / Thenne Balbus leffde effter sin faders død icke lenger end 2. aar / Saaledes haffuer det Keiserdømme wdi Gallia fonget ende / oc tha feylede Paffuen sine anslag oc practica.

Ludouicus Balbus bleff Keisere.

Carolus Crassus den femte Tydske Keiser.

Carolus Crassus.

Anno Christi 881. er dett Keiserdømme atter kommet til de Tydske/ fordi de Saracener vore tha atter igen indfalne til Italien oc giorde stor skade / Tha igen kallede the Romiske Paffuen aff Gallia/oc nu haffde Italia hielp i behoff emod the Saracener/ oc then Koning aff Gallia vor død / oc ther vor ingen opuuxen arffuing/Derfore vor ocsaa stor wenighedt i Gallia / huorledes thett riige skulle regeres wdi medel tiid / saa lenge then arffuing opuuxste / Alt saa motte Paffuen

uen begere hielp aff de Tydske / att the ville hielpe oc vndsette Italien / Tha kom Carolus Crassus Ludouici Germanici søn til Italien / oc foriagede the Saracener/ derfor bleff han krønet aff Paffuen i thet 882. aar Christi / oc haffuer Carolus Crassus regeret effter sin krøning 9. aar. The Normanni vore ocsaa paa den tiid alle vegne indfaldne i Gallia oc giorde saa stor skade/ att the Galli søgte hielp hoss Keiseren / oc giorde hannom til Koning offuer Gallia / Saaledes haffuer Carolus Crassus atter indehafft Tydskland oc Gallien / men strax ther effter bleffue the land attskylde igen/ fordi att den tiid Crassus førde den krig vdi Morauia/ oc bleff møgit wformugelig oc forarmet / tha forlod hand thet Regimente veluilligen oc giorde sin broderss søn Arnolff til Keisere/ Thenne Arnolff beskickede Crasso en førstelig vdeholdning i riiget all sin liiffs tiid.

Normanni ere indfaldne til Galliam.

Arnolff then siette Tydske Keisere.

Anno Christi 819. er Arnolff Carolomani søn/then Hertug i Baiern/ Suaben oc Francken/vorden Keisere / hand haffuer regeret 12. aar / oc haffuer først offueruundet

Arnolfus Keisere affueruand Morauios oc Normannos. the Morauios/ siiden the Normannos/ som vore atter voddragne aff Gallia til Rhinstrommen oc haffde indtaget Worms / oc ther i hiel slaget oc Martirizeret een Biscop aff Mentz. Hand haffuer oc endeligen tuinget de Normannos til den Christelige tro / Ther effter er hand dragen til Italien/Fordi then Hertug aff Spoleto med naffn Vuido / haffde seg opueldt til Keisere/ Derfore motte nu Arnolff indtage Rom med macht / oc tha haffuer hand mange store Herrer ladet affhugge / oc bleff krønet aff then Paffue Formoso / Saaledes fick hand Italien igen oc foriagede Vuido/hand haffuer ocsaa igen tuinget the Burgundiske vnder dett Tydske Rige.

Effter Johanne nono bleff then 111. Paffue Marinus.

Effter Marino vor then 112. Paffue Adrianus tertius.

Effter Adriano tertio vor then 113. Paffue Stephanus quintus.

Oprør til Rom for Paffuens skyldt. Effter Stephano quinto bleff then 114. Paffue Formosus/ wti denne tiid vore atter store oprør til Rom for thenne vduelgelse skyld/Fordi Sergius vor ocsaa vdualdt aff nogre paa samme tiid / Men han bleff foriaget aff Formosi anhengere/ oc Formosus lod

sus lod

sus lod atter indkalle Keiseren til Italien / paa det hand kunde behølle Paffuedømmet/ Fordi Sergius flyde til Galliam/ oc practiceret med then Frantzosiske hielp att bliffue Paffue / Men hand kunde det icke bekomme for end Formosus døde/siden er han nogre aar der effter bleffuen Paffue / oc haffuer seg heffnet nock tyranniskeligen / hand haffuer ladet opgraffue Formosum/oc det Cadauer degraderet oc affhugget/ oc lod kaste det i Tiberen / Mand skriffuer att Sergius vor en wlerd Man /thed synes paa hans gerninger. Sergius then wmilde Paffue oc Tyran.

Effter Formoso bleff then 115. Paffue Bonifatius sextus.

Effter Bonifatio sexto vor then 116. Paffue Stephanus sextus / Thenne haffuer forskudt alle Decreta oc ordinationes Formosi.

Effter Stephano sexto bleff then 117. Paffue Romanus.

Effter Romano vor then 118. Paffue Theodorus secundus.

Effter Theodoro secundo bleff then 119. Paffue Johannes decimus / Thenne haffuer Formosi ordinationes atter approberet.

Effter Johanne decimo vor then 120. Paffue Benedictus quartus.

Effter Benedicto quarto vor then 121. Paffue Leo quintus/ hand bleff fanget aff Christophoro.

Effter Benedicto quarto vor then 122. Paffue Christophorus / hannom haffuer oc Sergius tertius ladet fange.

Det grumme tyrānis Sergij offuer thet dōde legome.

Effter Christophoro bleff then 123. Paffue Sergius tertius/ dette er den grumme Tyran / som haffuer ladet affhugge det døde Formosi legome / det er forskreckeligt att lese saadanne alarum oc Tyrannij / som the Paffuer haffue bruget emod huor anden/ oc haffue de lithet kundet achte Christelig lerdom/ for saadan Hednisk vesen skyld/ Att thet er icke vnder / om mange misbrug ere indkomne i Kircken.

Dette er forskreckeligt att lese om sliig wend.

Ludouicus den tredie aff thet naffn / oc then 7. Tydske Keisere.

Ludouicus tertius.

Anno Christi 903. er Ludouicus Arnolfi Søn vorden Keisere/ oc haffuer regeret 10. aar/ er doch icke bleffuen krønet til Rom/ Fordi effter Arnolfi død ere the Hungerske indfaldne i Tydskland med stor mact/ Med thennom haffuer thenne framme Keisere Ludouicus hafft nock att gøre / oc haffuer then-

uer thennom hordeligen slaget hoss Lech / Er doch siiden strax effter aff thennom bleffuen atter igen slagen. Tha haffue the Hungerske bedreffuit oc bruget forskreckelige jammer i Suaben / Francken / Baiern oc Osterrige / oc myrdt thet Folck wtan all barmhiertighedt / Kircker / Steder oc Landsbyr forbrent.

Thet ynckelige mord aff Hungern.

Siiden ere the inddragne til Italien / oc haffue ther ocsaa bruget store tyranni / Nu vor ther en Første til Foroiulio Berengarius / hand samlede ett thal Folck til sammens emod the Hungerske / Endoch hand haffde liiden løcke / er han doch formedelst thenne røstning / kommen i saadan ansehen / att hand haffuer ther aff skriffuet seg Keisere.

Berengarius Princeps Forojulij.

Cunradus then første aff thet naffn / then 8. Tydske Keisere.

Anno Christi 913. er Cunradus vorden Keisere / oc haffuer regeret 7. aar / er doch icke krønet aff Paffuen / hand vor thenne neste Ludouici Broder søn / oc een Hertug i Francken / oc then siiste Keisere aff then Slecht Caroli Magni / ligeruiist som her effter findes i then Genealogia Caroli / huilcken ieg derfore haffuer sedt / att mand kunde

Cunradus primus.

mercke / huorledes det Tydske Riige haffuer vendt seg bode hiid oc diidt / oc haffde stor anfechting / att mand maa seg her om ret-teligen forundre / Mand seher ocsaa / att the Riige bliffue paa det siiste i Verden mø-git suage oc saare wroliige / oc att Gud en-doch att ligeuel vnderholler thennom. Lu-douicus tertius lod ingen Søn effter seg / derfore ville bode the Francker oc Saxer haffue giort then Hertug Otho / som vor en Sax til Keisere / Men then fromme Første ville icke betage then Edele Slecht Caroli thenne erhe / Men sagde att man skulle vd-uelge thenne Cunradum som vor Hertug i Francken / Saaledes bleff Cunradus Keise-re. Men Otho haffde thet største ansehende oc regerede mehr end Cunradus saa lenge hand leffde / oc hiølt doch troligen med han-nom.

Otho Hertug i Saxen.

Men wti Italien opuelde seg Beren-garius som vor en Første aff Foroiulio til Keisere / oc practicerede med the Hunger-ske / att the atter igen indfiølle i Tyskland. Thennom offueruand Cunradus med Otho-nis hielp aff Saxen.

Berengarius.

Effter denne Othonis død befrøchtede seg (ma vel ske) Keiseren for samme Othonis Søn Henrico Aucupe / om hand bleffue for saare mechtig / att han skulle tage Riiget fraa hannom / oc ville icke giffue hannom alt

Henricus Auceps.

alt hues Otho haffde tilforn inde hafft/ dette kunde Henricus icke lide / Derfore haffde Cunradus gerne hemmeligen ladet hannom omkomme/ Der til vor en Biscop aff Mentz bisfickit / att hand skulle fange hannom med list / Men thenne handel bleff forkundskabet / Derfore bleff Henricus vred oc drog hiem / oc lod indtage alt hues then Biscop til hørde i Døringen oc Hessen / Her wtaff begyntes een stor krig emellom the Francker oc Saxer.

Orsage til den krig emellom the Francker oc Saxer.

Den tiid Cunradus skulle dø / kallede hand sin Broder Hertug Ebrart til seg / oc befalde hannom att føre den Keiserlige krone til Hertug Henrich aff Saxen / Fordi hand achtede hannom att vere det Keiserdømme verdig / oc formanede samme Hertug Ebrart høgeligen / att han skulle icke lenger føre krig med Hertug Henrich/ paa det / the Francker skulle icke aldeles bliffue fortilgede / Fordi hand sahe / att Gud vor med Hertug Henrich / Strax giorde Hertug Ebrart som Keiser Cunrad befolde hannom / oc førde then Krone til Henrico / oc giorde friid med hannom / oc hiølt seg trofasteligen oc hotsammelig emod hannom / Alt saaledes er thet Keiserdømme kommet fraa then Slecht Caroli til de Saxer.

Ebrart Cunradi Broder.

Huorledes thet Keiser dømme er kommen fraa then Slecht Caroli oc til de Saxer.

Genealogia Ca-

Carolus Mag-

Ludouicus Pius Imperator

Ludouicus Germanicus/ som

haffde Høgtyskland/ oc vndertuingede Behemen/ hans Søner vore.

Ludouicus.
Carolus Crassus som tog Keiserdømet fraa Caluo. oc
Carolomannus.

Carolomanni Søn vor.

Arnolffus som regerede effter Crasso.

Arnolffi Søner vore.

Ludouicus then tredie aff thet naffn Romiske Keiser.

Cunradus. oc hans Søner vore.

Eberhart. aff thenne komme the Førster i Francken.

Cunradus then siiste Keiser aff den slecht Caroli.

roli Magni.

nus Imperator.

hans Søner vore thesse tree.

Lotharius Imperator hand haffde Lotharing oc Italien/ hans Søn vor.

Ludouicus secundus Imperator/ han haffuer forjaget the Saracener aff Italien.

Carolus Caluus Koning wti Gallia. hans Søn vor/

Ludouicus Balbus Koning i Gallia.

Effter thenne Ludouico ville Paffuen foruende dett Keiserdømme i Galliam till Carolum Caluum oc hans Søn Ludouicum Balbum/ Men Ludouici Germanici Sønner haffue det Keiserdømme atter kommet til dennom i Tydskland.

Oc strax her effter er ocsaa det Kongerige Gallia kommet fraa then Slecht Caroli Magni. Saaledes seher mand huorledes the høge Slechter opstige oc nederfalle.

Effter

Effter Sergio bleff then 124. Paffue Anastasius tertius.

Effter Anastasio tertio vor then 125. Paffue Lando.

Effter Lando vor then 126. Paffue Johannes vndecimus.

Henricus primus som kalles Auceps / then 9. Tydske Keisere.

Henricus primus. Anno Christi 920. er Keisere bleffuen Henricus primus / vor kallet Auceps en Hertug i Saxen/oc haffuer regeret 17. aar/hand vor icke krøndt aff Paffuen / oc ville icke fare til Italien / Endoch att tuo andre Førster haffde seg ther opueldet for Keissere / oc der anrichtede mange oprør/ oc haffde offte slaget huor anden/ Fordi Henricus haffde tha nock at giøre wdi Tydskland sit federne land / det haffuer hand atter som en viiss Første stillet til friidsommelighed oc høgeligen ophøffuit.

Aldrig vor Tydskland vtan opror. Dette Tydske Riige haffuer doch stetz verit fuldt med oprør / Saa att ther haffuer skiøtt ingen Keisere verit / att nogre Førster haffue io sett seg op emod hannom / oc ville sielffue bliffue Keisere / Doch haffuer Gud attligenel altiid verit mett the Keisere / oc thennom stetze beuaret oc altiid oppehollet

thene

thenne ordelige oc rette beskickede Offrig-
heed/ saa att den er stedze bleffuen ved macht
oc Gud haffuer altiid straffet the oprøriske.
Den Hertug aff Baiern Arnold sette seg e- Arnold.
mod Henrico/ derfore drog Henricus streng-
eligen emod Baiern med macht / er doch icke
ther indfallen/ men vdeskte then Hertug Ar-
nold oc thalde aluarligen med hannom / att Al Offrig-
thet riige vor en Guds gaffue/ oc sagde/ Om hed er aff
the andre Førster ville heller haffue hannom Gud.
til Keisere/ tha ville hand gerne vige/oc vere
then første/ther hannom skulle hylde/Denne
thale gaff siiden Arnold sine venner til kien-
de/ oc the sagde alle / Mand seher att Salo-
mon haffuer sagt rett om viished / forme-
delst meg skulle the Konger haffue Herre-
døme/Oc efterdi at saadan viished oc god-
hedt vor hoss Henrico / tha skulle hand icke
sette seg lenger emod hannom / fordi man
kunde mercke / att Gud hiølt med hannom/
Saaledes gaff seg then Hertug aff Beiern
oc bleff hørsam oc lydig for vthan blodstørt-
ning. Mand schriffuer att Sanct Vl- Visio S.
rick haffde nogit tilforn hafft en visio om Vdalrici.
then Hertug aff Baiern / saa att Gud haffde
ladet samme Hertug synes for hannom sto-
endes med ett suerd for vthan heffte / Dett
betyde / att hand skulle icke føre det suerd/
dett er / thett Keiserdmme icke beholle / oc
dette aduarede hand Hertugen / att hand
skulle inthet vforsynligen begynde.

Ther

Ther effter haffuer Henricus vundet Brandeburg/oc vndertuinget the Vendiske/ ind til haffuet oc kom thennom til den Christelige tro.

Huad Henricus haffuer vdrett tha han vor Keiser

Hand haffuer ocsaa belagt Praga oc tuinget the Behemer til vnderdanighedt.

Siden haffuer hand slaget 40. tusind Hungerske hoss Merssburg/ oc haffuer saaledes fonget stor frøcht oc ansehen hoss fremmede Nation / oc beskickede god friid offuer det gantzske Tydskland.

Hand haffuer ocsaa tuinget Lotringen til det Tydske Riige igen / oc offuerkommet det spiud hoss Rudolff den Koning aff Burgundien / med huilcket Christus vor i hiel stungen / oc huilcket Constantinus haffde i long tiid hafft tilforn.

Det spiud som Christus vor stungen med.

Henricus Auceps giorde sin søn Otho til Keisere for end hand døde / paa det att ther skullle icke siiden bliffue krig for Riiget skyld.

Effter Johanne vndecimo bleff then 127. Paffue Leo sextus.

Effter Leone sexto vor then 128. Paffue Stephanus 7.

Effter Stephano 7. vor then 129. Paffue Johannes 12.

Effter Johanne 12. vor then 130. Paffue Leo septimus.

Effter

Effter Leone septimo vor then 151. Paffue Stephanus 8. en Tydsk Mand.

Otho primus den tiende Tydske Keisere.

Anno Christi 938. haffuer begyndet att regere Otho primus Henrici Aucupis søn oc haffuer regeret 36. aar / hand bleff krønet i Acken aff then Biscop til Mentz / Oc da bleffue strax try store veldige skadelige oprør opuechte emod hannom wti thet første hand begynte att regere.

Otho primus.

Først aff then Pfaltzgreffue Ebrard oc Giseluert Hertug i Lotharing / huilcke seg vnderstode / ligeruist som efterkommere Caroli oc Francorum / att komme thet Keiserdømme atter fraa de Saxer oc til Francken / Desse tuende droge Henricum Otthonis elste Broder til thennom / med dette sken / Att the Rige skulle høre hannom til / for han vor then elste Broder / oc icke Otho.

Ebrard. Giseluert. Henricus Otthonis Broder.

Thenne krig med Pfaltzgreffue Ebrard oc Hertug Giseluert haffuer varet i 6. aar / oc i medel tiid skede mange slaug ebland thennom / Hertug Herman til Suaben / oc Hertug Cunrad i Francken / som kalles Cunradus Vormaciensis Sapiens / Ebrards Frende / hiølle med Keiseren / Desse tuende giorde paa det siiste ett Slaug med the Fiender

Hermannus. Cunradus Sapiens.

hoff

hoff Andernack / wti huilcket Pfaltzgreffue Ebrard bleff slagen / oc Hertug Giseluert bleff druckner i Rhin den tiid han flyde. Dette er ett ret forskreckeligt Exempel / wtaff huilcket wi haffue att mercke / huorledes Gud straffer wlydelse / oc icke heller ville skone the store Førster / Men om thet vor thenne Ebrard / om huilchen ieg haffuer til forn sagt / att hand førde Henrico Aucupe then Krone / ved ieg icke / Fordi the groffue Historici haffue icke hafft saa stor forstand / att the kunde vide / huorledes mand burde att skriffue Historias.

Exempel om rett heffn iblãd store Herrer.

Ander oprør giorde atter Henricus mod sin Broder

Effter denne victoria haffde Otho end nu att giøre med sin Broder Henrico oc then Biscop aff Mentz / Tha bleff Henricus belagt til Mersburg / Men den tiid hand sihe / att hand vor forsuag / ford hand til Keiser Otho / fiøld neder for hans føder oc begerede naade / Altsaa haffuer Otho beuist hannom naade. Icke langt ther effter / ere the Hertuger vddøde aff Baiern / Saa att thet Hertugdømme vor tha for wthan arffuing / Det haffuer Otho giffuit thenne sin Broder Henrico / Oc haffuer denne Keiser Henrich som ligger til Bamberg / verit thenne Hertug Henrici Sønne Søn / liigeruiist som ieg vil ythermere siige her effter.

Otho gaff sin Broder Baiern.

Thenne Keiser Otho haffuer siden belagt Mentz oc indtaget Staden / oc fonget

Mentz

Biscopen /

Biscopen/ huilcken hand korteligen ther efter haffue ocsaa giffuit løſſ igen.

Dett tredie oprør emod Ottho/ haffuer hans eigen Søn Ludolff opuecht lang tiid her effter / aff thenne orsage / Ottho haffde først en Koninginde aff Engeland Edith / huilcken begraffuen er til Magdeburg/ Med thenne Koninginde Edith haffuer hand affet thenne Søn Ludolff. Effter hindes død/ tog hand en Koninginde aff Burgundia / Dette haffuer icke befallet Ludolff / Men huorledes thenne sag er ythermere til gongen/ finder ieg icke heller. Fordi de Tydske Historici haffue ingen handel grundeligen bescriffuit / med orsage oc anden omslaug / fordi the vore moncke oc haffue icke verit møgit forfarne wti attskillig handel / saa haffue the icke hafft saa stor forstand/ att the haffue spurd ther effter eller kunde betencke/ huad en ret Historico tilhører.

Tredie oprør emod Otho giorde hans eygen søn.

Ludolff.

Edith.

Aleniste dette schriffue de/ att Ludolff haffuer hollet en dag til Saalueldt/ oc giorde ther en forbund emod sin fader / oc derfore kalle de Salueldt/ locum consiliis funestum/ Doch haffuer Ludolff attligeuel hafft en drebelig anhang aff store Herrer / fordi Cunradus Sapiens then Hertug i Francken haffuer ocsaa verit med Ludolff / Wti medel tiid vor hanſſ fader i Italien / men siden att hand vor atter igen kommen til Tydskland/

Salfeldt.

haffuer hand belagt sin Søn til Mentz / Da vndkom Ludolff oc gaff seg til Regenspurg / hans Fader drog effter hannom oc belagde Regenspurg hardt i 2. Monader / Da er møgit Folck omkommet oc besønderligen een
Arnold. vnger Hertug aff Beyern Arnold / Effter hans død begerede Ludolff frid / oc kom for
Ludolff bad om naade. sin Fader med bare fødder / oc kaste seg neder for hannom paa Jorden oc bad om naade / Dette ynckedes mange Førster / oc faderen tog hannom til naade / oc bleff saaledes een god frid berammet med horde vilkor.

Otho haffde møgen modstand. Ingen Keisere haffde saa mange besuerlige handel som denne Ottho / Saa møgit som jeg kand bemercke / doch haffuer Gud alle vegne giffuit hannom løcke oc seier / Fordi att end her for wthan desse beneffnde Krig / haffuer hand offueruundet de Beheme
Othonis seier. mer / Hungerske oc Francker / oc kommet Italien til fridsommelighedt / som jeg korteligen vil fortelge.

De Hungerske haffuer hand endeligen slaget for Augspurg hoss leck / oc dennom saa møgit forsmechtet att de ere icke siden nogit vidt indkomme i Tydskland / wti dette slaug er Cunradus Sapiens omkommen oc
Cunradi død. haffuer S. Vlrich Biscop til Augspurg leget i mercken hoss Keyseren.
S. Vlrich The Francker hobedes end nu att kunde for vende dett Keiserdømme igen til den-

nom /

nom / effterdi Ottho vor saa hordeligen Hue̅ Gud
trengt paa alle sider / Men her vtaff kand er med /
mand sehe att huem Gud vel vil / hannom hannom
kand ingen skade/ Omkring Ottho vore ydel kand inge̅
fiender/de Behemer/ Hungerske / Frantzoser skade.
oc Italianer/ Alle desse tilsammenss formot-
te icke att neder trøcke denne fromme Før-
ste/Men de Frantzoser truffuede suorligen at
de skulle føre saa stor een macht ind i Tydsk-
land / hues lige mand haffde aldrig sehet /
Ottho gaff dennom ett ret hønligt antsuar/
oc sagde/ att dett vor ydel tratz oc intet an-
det / oc saaledes burde icke vise førster att
troze oc truffue/effterdi att all seier oc victo- Gallica
ria henger hoss Gud / ocsaa gaff hand de Mine.
Frantzoser dette suar / Att hand ville ocsaa
der emod føre saa mange strahatte ind i Gal
lien/at dess lige haffde oc aldrig sehet/Der-
fore motte hans Krigsfolck føre straahat- Strahatte
ter til Galliam/ Saaledes drog hand til Pa-
ris / Fordi en første vti Gallia kalles Hugo Hugo.
haffde da fonget sin eigen Herre oc Koning
Ludouicum/ oc indtaget Galliam oc mente
der offuer at bliffue Keisere/Men Ottho fick
hannom til Paris oc deponerede hannom/ oc
igen indsette sin suager Koning Ludouicum Ludoui-
i det Kongerige Galliæ/ Fordi denne Ludo cus Ko-
uicus haffde Otthonis søster/som kalles Ger ning.
burg. Da haffde Ottho vndertuinget Ne-
derlanden / Lothringen / oc Burgunden/till
dett Tydske rige.

De Hungerske vore ocsaa offte indfaldne til Italien/ Nu haffde mange Keisere for Ottho saa møgit att skaffe i Tydskland/ att de kunde icke vndsette Italien / Men nu vor den nød saa stor wti Italien/att de Italiske første nødes nu til att gøre modstand emod de Hungerske / Der med haffuer dette saaledes seg begiffuit / Att Berengarius een første til foro Julio haffde fonget saa stor ansehen / att hand haffuer seg der effter fordristet / att indtage den gantzske Italien / oc endoch att nogre andre første haffue seg der om slages oc bekriiget med hannom. Saa vor doch Berengarius bleffuen saa mechtig/ att hand arffde Italien paa den tredie arffuing / Denne skreff seg Keisere/oc brugede mange tyrannij wti Italien/Emod hannom søgte de Italianer hielp oc beskermelsse hoss Ottho/ Der fore drog Ottho til Italien/ oc indtog Longobardiam oc Berengarius gaff seg fongen der med fick hand naade/oc Otho ville icke første gong aldeles fortage hannom/ Men lod hannom beholle ett Førstendømme. Siiden om 12. aar der effter bleff Ottho atter igen indkallet til Italien att frij dennom oc vndsette fraa det tyrannij Berengarij/ Da kom Otho anden gong til Italien oc fangede Berengarium med hanss søn Alberto / Oc efftersi att de haffde icke hollet loffue/ da relegerede hand dennom/ oc forsende faderen med hans Hustru til Bamberg/

Berengarius schreff seg Keisere

Berengarius bleff fongen oc relegeret.

berg/ der haffue de bleffuit i elendighedt alle deris liffs dage / oc Albertum sende hand til Constantinopel/ wti denne tog er Ottho dragen til Rom/ oc bleff der krøndt til Keisere aff Johanne 13. Denne Ottho vor den første Keisere/ som haffuer suoret Paffuen den edt/ huilcken der staer 63. Dist. capite/ Tibi Domino Johanni.

Otho vor förste Keisere som haffuer suoret Paffuen.

Nogit der effter er Ottho anden tiid kommet til Rom for denne orsage / Den Paffue Johannes førde ett straffeligt leffnet / derfore ville Ottho straffet hannom/ Da befrøchtede hand seg for Otho oc rømde bort/ Siiden wdualde de en anden Paffue Leonem octauum/ Men strax effter at Ottho vor dragen aff Rom/ kom Johannes ind igen oc foriagede Leonem/ Leo flyde til Keiseren/ Nu handelede den Keisere saare visseligen her wti oc ville icke gøre nogen scisma / Men tilstede at Johannes bleff Paffue sin liffs tiid/ Effter Johannis død/ ville hand igen indsette Leonem/ som den rette Paffue/ da ville de Romiske icke samtycke Leonem/ men wdualde een anden ved naffn Benedictum / Keiseren til tratz/ Da kom Ottho oc tog Paffuens land ind / oc giorde der wti stor skade oc belagde Rom / til saa lenge att de Romere bliffue tuingede aff Hunger att lade Otho ind i staden / Da lod hand aff hugge mange aff de Romiske/ oc indsette Leonem / Saaledes giorde hand friid / oc drog atter til Tydskland/

Otho ville straffuet Paffuen.

land / oc førde Benedictum med seg oc lod hannom beuare til Hamburg.

Tredie reysse er Otho dragen til Rom / att foriage de Sarracener oc Grecker paa den anden siide wd aff Italien / Samme tiid haffuer hand ladet krøne sin søn Otho den andre til Keisere / oc gaff hannom den Keiseres dotter aff Constantinopel / Her vtaff kand mand sehe / att denne Otho haffuer ocsaa verit een aff de høgeste Heldt oc Heroas / huilcke Gud giffuer her paa Jorden / att opreysse de nederfaldne regimente / Fordi Otho haffuer nu saaledes atter opreyst dett Romiske riige / oc giorde god friid offuer den gantske Europa / oc haffuer beskermet den gantske Italia oc Tydskland / oc deponeret the Hungerske oc Frantzoser / Oc in summa hand haffuer dett Keiserdømme retteligen befattet oc kommet til sin rette skick / Paa det siiste er hand fridsømmeligen død til Quedelnburg / Mand schriffuer ocsaa / att hand haffuer første tiid fundet de Bergwerck i Meyssen / hand haffuer ocsaa stifftet mange Episcopat / til Magdeburg / Meyssen / Brandenburg / Merspurg oc Zeytz / til att vnderholle Christelig lerdom.

Otho er død till Quendelnburg.

Bergwerck i Meyssen.

Effter Stephano 8. vor den 132. Paffue Martinus tertius.

Effter Martino tertio / bleff den 133. Paffue Agapetus secundus.

Effter

Effter Agapeto secundo/ vor den 134. Paffue Johannes 13. Denne haffuer krøndt Othonem den første til Keisere/Süden flyde hand aff Rom / Fordi hand befrøchtede seg for sit onde leffnit skyld/ att Otho skulle affsette hannom oc lade straffe.

Effter att Johannes vor rømbt bleff den 135. Paffue Leo octauus/ Da Johannes kom igen/flyde Leo til Keiseren/oc effter Johannes død bleff hand atter indsett.

Effter Leone / bleff den 136. Paffue Johannes 14. Denne haffuer krønt Ottho den andre til Keisere.

Ottho den andre aff dett naffn den 11. Tydske Keisere.

Anno Christi 974. Ottho den andre regeret effter sin Faders død 10. aar/ Der vor ocsaa opuecht ett oprør emod hannom/ Fordi hanss frende Henricus Hertug aff Baiern achtede seg att bliffue Keisere / Denne Henricus vorsicke den anden/om huilcken talet er tilforn/som vor Otthonis broder oc sette seg op emod Ottho oc kom doch atter til naade oc bleff Hertug til Beiern/ fordi samme Henricus som bleff den første Hertug i Beiern /

Ottho secundus.

Henricus Hertug i Beyern stundede effter riget.

aff den Saxiske slecht vor død 15. aar / for end Otho primus døde/Saa vor denne Henricus / huilcken nu sette seg op emod denne andre Otho / den andre Henrici søn. Men Otho tuingede hannom strax vnder lyelsse.

De Galli motte forsuerge Lotringen.

Siiden haffue de Frantzoser wforsehendes offuer fallet Keiseren til Acken / att hand kunde neppeligen vndkomme / Men Ottho rustede seg atter/ oc drog siiden ind i Gallien til Paris / oc tuingede de Gallos til att begere friid/huilcke da motte suerge/att de ville aldriig mehr begere Lothringen.

Otho bleff fongen aff skibwend.

Den tiid Otto haffde giort friid i Tydskland / drog hand til Italien oc førde kriig med de Grecker oc Sarracener wti Apulia / Men hans Folck bleff slaget / oc Keiseren bleff fangen aff skiiff mend / den tiid hand flyde/huilcke hannom doch icke kiende/Fordi hand kunde dett Greiske sprock/ Derfore vor hand icke achted for nogen stor Herre aff Tydskland / oc hand løste seg fraa dennom med penninge/oc kom igen til Rom/ oc hiølt der hoff/som een Keisere/Mand skriffuer att de Italianer haffue forgiffuit hannom/fordi hand regerede dennom strengeligen.

Effter Johanne 14. bleff den 127. Paffue Benedictus quintus.

Effter

Effter Benedicto quinto/vor den 138. Paffue Donus secundus.

Effter Dono secundo / bleff den 139. Paffue Bonifacius septimus.

Effter Bonifacio septimo / bleff den 140. Paffue Benedictus sextus / wti hanss tiid er Otho tertius bleffuen Keisere.

Otho den tredie aff dette naffn/ den 12. Tydske Keisere.

Anno Christi 6 8 4. Otho den tredie regerede effter sin Faders død 19. aar / hand vor doch vng ved 12. aar/da hans Fader døde / Derfore lod hanss frende Henricus den andre Hertug aff Beiern beuare hannom til Rom. Oc achtede nu anden tiid att komme dett Keiserdømme vnder seg/Nogre Italianer vnderstode dennom att gøre Crescentium til Keisere / oc att vende saaledes den Keiserlige høghedt til de Italianer igen / Men de Tydske førster beuiste troskab hoss deris Herre / oc wdualde den vng Otho til Keisere/oc igen eskte hannom fraa Henrico / Her wti samtychte ocsaa den Paffue Benedictus.

Otho tertius.

Henricus aff Beiern vdtrade rigit anden gong.

Den første Krijg haffuer Otho førdt emod de Frantzoser/de hiølle icke loffue/men

 ville

ville atter indtage Lothringen / oc haffde fonget nogre steder ther i landet/ Men Otho dreff thennom alle til bage/oc behiølt Lothringen.

Crescentij rette straff. Vdi medel tiid vdgaff seg en Første til Rom Crescentius for Keisere oc brugede mange Tyrannij offuer Italien / derfore motte nu Otto drage til Rom / slog oc fick thenne Crescentium/ oc lod hannom aff skere bode næse oc øhren/oc sette hannom til bage paa en Esel baguendt/ oc lod hannom saaledes omkring føre til Rom / siden lod han henge hannom.

Huorledes oc naar de Churførster ere første tiid indsette.

Mirabilia mundi. Nu vor Ottho ved 28. aar gammel/ oc haffde saadan forstand/ att hand vor kallet for sin kloghedt skyldt / Mirabilia mundi / ythermere vore the Saxer nu bleffne slindige Folck/oc haffde lerdt de Italiske practicker / oc efftherdi att the sahe / huorledes de Paffuer til Rom haffde stetze opuecht saa mange oprør/bode emod Keiseren oc anderstetz/Derfore giorde Ottho en Tydskmand til Paffue som hed Bruno/ oc vor hans frende / hand bleff siden kallet Gregorius 5. aff hannom Bruno Papa.

bleff

bleff Otho tertius krønet. Oc effterdi Ottho haffde befundet/huorledes the Galli oc Itali haffde altiid lagt seg effter att vende thet Keiserdømme fraa de Tydske oc til dennom. Item att ther haffde ocsaa mange oprør veerit i Tydskland emod alle hans Foreldre for then Keiserlig vduelgelse skyld / Oc Christenheden haffde doch sønderligen i behoff / att haffue en saadan Potentat / som kunde beskerme Rom oc Paffuen/ oc holle Religionens enighed tilsammens wti Europa / Oc att dette kunde icke bliffue bestendigt/wthan saa vore / att saadan Potentat oc offuerste Regent bleffue visseligen stifftet oc ordineret til nogen sønderlig oc mechtig Natio / Derforr haffuer Ottho begynt/ med then Paffue Gregorio (hand haffuer oc gerne hulpet her til/som en Tyskmand) att instituere oc indsette denne Ordinantz om the Churførster i saa made / Att the fornemligste Geistlige oc Verssellige Førster skulle vere der til vdualde/oc haffue thenne befalning/at vnderholle enighed ebland the Geistliche oc Verssellige om Keiserens vduelgelse/ Thenne Christelig Religion til gode. Oc saaledes ere thesse tre Erchibiscoper giorde til Churførster/Mentz/ Colne/ Trier. Oc til thennom thesse 4. Verselige Førster/ Den Første aff Behmen/Fordi Behmen haffde icke end tha Koninnger paa den tiid. Den Pfaltzgreffue hoff Rhin / Then Hertug aff Saxen. Then Marggreffue til Brandenburg.

Orsage att the Churförster ere indsette.

Huilcke the Churförster ere.

Meg forundrer dog/att andre Førster/ som vore mechtige paa samme tiid / ere icke vdualde til saadan høg erhe/ Oc besønderlige the Hertuger aff Baiern/ Suaben/ Francken / Effterdi then Hertug aff Baiern vor den tiid Othonis neste frende oc en sare mectig Første / oc haffde Baiern oc Osterriige / indtil Aquileiam/ huilcket Henricus Othonis primi Broder haffde vundet/ Ocsaa vor then Hertug aff Suaben Othonis neste frende / Fordi Hertug Herman aff Suaben vnder Othone primo / haffde ingen Mands arffuing effter seg/ Derfore begaff hand sin Dotter med Ludolff Otthonis primi Søn / som haffde førdt kriig mod sin Fader Otthonem/ Aff thēne Ludolff haffue the Hertuger i Suaben theris akomme/ Herfore maa vel dette vere vnderligt/ huorledes thet er til gonget med the Churførsters institutio.

De Tydske Historici haffue verit saa wforstondige / att en maa fortryde att lesse thennom. Johannes Stabius then høgloffelige Keisers Maximiliani Mathematicus haffuer offte sagt til meg Charionem/ huorledes then Keiser Maximilian haffuer klaget offuer de Tydske Historicos / att the haffue saa wbeskickeligen skriffuit oc corrumperet the høge/ viise/ oc aff Gud begaffuede Førsters handel oc gerninger / oc att hand haffuer befalet / fliiteligen att forsamble alle Historicos

Johannes Stabius.

De Tydske Historici vore forsømmelig.

storicos oc aff thennom alle giøre een lüdelig Chronica / huilcket wthan tuil haffde verit skedt / om hand haffde lenger leffuit / oc haffde icke verit forhindret formedelst andre store vichtige sager oc handel.

Jeg vil doch giffue min dorhedt til kiende / hues ieg tencker her om. Behmen er for wthan tuil vdualt til den Churførstelig erhe for sin mechtighedt skyld / oc att thet er ett belegeligt oc beslutter Land. Saxen haffuer Ottho villigen ophøffuit / effterdi hand vor en boren Hertug til Saxen / ocsaa haffuer Saxen verit paa den tiid ett mechte stort Førstedømme. Brandenburg haffue paa den tiid inde hafft the Førster aff Saxen / oc vore Keiserens frender / oc kand mand vel betencke / att Ottho haffuer mehr verit villig til att ophøffue thesse Land / end andre. Den Pfaltzgreffue achter ieg att haffue fonget thenne Herlighed / then Slecht Caroli til ehre / paa dett att thenne Churførstelig erhe skulle icke alenist bliffue hoss then Saxiske Stamme / men ocsaa en part hoss the Francker. Fordi saa / att paa den tiid haffue the Pfaltzgreffuer verit aff then slecht Caroli.

Orsage att thesse Forstedömme ere tagne til det Chur.

Men huor høgeligen thenne ordinantz oc skick om the Churførster / er att loffue / kand ieg icke nocksammeligen fortelge som behoff giordes / thenne sag beuiser seg vel selff / Att thenne ordinantz haffuer giort møgit gott

Huor nötteligt det er att haffue desse Churförst.

git got/ Fordi att thet Romiske Rige er nu lenger end 500. aar hollet ved macht i den Tydske Nation / Alenniste for thenne Herlige ordinantz skyld. Nu er ocsaa ingen menniske-lig ting nytteligere bedre oc løckfaliger paa Jorden / end att forsyne/ werge oc forekom-me/ att icke sker nogen ny foruandling i no-gre Rige/ligeruist som wi maa sehe / att icke heller skedt er i dette Romiske Rige forme-delst thenne ordinantz oc Guds naade/ Saa-ledes ere the Italiske oc Frantzøsiske practi-cker forhindrede / huilcke seg haffue tudt oc offte fore taget oc ville transferere thet Kei-serdømme til Gallien. Ocsaa haffuer en Kei-sere flere anhengere ebland the Førster/naar hand saaledes bliffuer aff thennom vdualdt / Der kand icke heller ske saa mange oprør for thēne vduelgelse/Naar the fornemligste Før-ster haffue selffue nogen samtycht oc beuilli-get/ Efferdi ocsaa att Rigsens høghedt oc macht er stillet paa mange Førster til hobe/ ligeuel achtendes / huilcken best dugelig er der til/ Saa forhobis mand / att thet Rige bliffuer bestendeligere end om thet stode paa en slechts successio/Dette alt sammens tiener her til / att betage stor wenighedt oc trette om then Keiserlig vduelgelse / Att man ved huor man skal finde Rigens offuerste hoffuit i Occident paa en viss ort/Ocsaa er dette nøt-teligt/att man haffuer ett vist hoffuit/til att vnderholle then Christelige Religion oc een

stadig friid offuer then gãtzske Occident/ For dom tiid haffue de Athenienses høgeligen loffuit theris ordinantzs formedelst the Areopagitas/ The Lacedemonier prissede theris Herrlige skick wtaff de Ephoris / oc thet er sandt/ att ther offuer ere samme theris Regimente i lang tiid holdne ved macht/ Men oss bør nu fast høgeligere at loffue thenne Churførstelige indsetning oc skick/ formedelst huilcken alle bestendige Regiment oc Christelig Religion ere bleffne vnderholdne/ icke alenist i en Stad eller ett Land/ men i then gantzske Occident/ Herfore skulle the Churførster achte denne theris erhe att vere høg oc stor/ først for then menige Christenhedt skyld/ att then offuerste høghedt oc befalning er besønderlige skicket hoss thennom/ oc at de til hobe ere thet bestendige hoffuit som altiid skal opeholle den gantzske Occident / Fordi saa att the eere den rod / wtaff huilcken the Keisere skulle altiid her komme/ Ythermere kand ingen større erhe vere thẽnom giffuen paa Jorden/ end att the haffue sadan høg befalning/ som er offuer alle Konger oc Potentat/ Altsaa er thẽne ordinãtz i sandhed en Gudz gaffue oc indsettelse/ Derfore er thet saare tilbørligt / att man høg oc Herrlig achter saadan Gudz skick oc institutio/ paa det att ther skal icke giffues orsage/ at samme gudelige oc nøttelig ordinãtz/ oc then allerskøniste Harmonij paa Jorden/ skal bliffue forstøret oc adskildt.

Fordi

Fordi att paa thennom stonder thet gantzske Romiske Rüge/ Derfore skal man vide/ att naar som the Churførster bliffue forstørede/ tha skal thet Rüge ocsaa haffue sin ende/ oc then yderste dag vere icke langt ther fraa. Fordi met dette Rüge/ skal verden ocsaa endes/ Oc mand skriffuer att thenne Churførstelig indsettelse er giort.

Anno Christi	1002.
Anno Mundi	4946.
Anno Romæ	1752.

Anno 201. effter den krøning Caroli Magni.

Süden ther effter att thenne ordinantz vor giort med the Churførster / haffue de Italianer giort mange forbund oc oprør emod Otthonem tertium/ Saa att han kunde icke vere sicker til Rom/ oc haffuer Crescentij Hustru vdsent en gifft effter hannom med forrederij/ wtaff huilcken hand bleff død paa reissen / den tiid hand vor ved 30. aar gammel oc er begraffuen til Augsburg.

Otho tertius bleff forgiffuen.

Effter Benedicto 6. vor then 141. Paffue Johannes 15. oc bleff fangen aff Bonifacij Fader/ Derfore att hand ville icke samtycke Bonifacium til Paffue.

Effter Johanne 15. vor then 142 Paffue Johannes 16.

Effter Johanne 16. vor then 143. Paffue Johannes 17. hand bleff ocsaa fongen aff Crescentio oc foriaget / Derfore søgte hand hielp hoff Otthone tertio.

Effter Johanne 17. bleff then 144. Paffue Gregorius quintus een Første aff Saxen/ for thenne orsage som tilforn er sagt/ Fordi att the Italianer practicerede altiid emod the Keisere / oc kunde aldrig afflade att opuecke thet ene oprør offuer thet andet/ Derfore bleff thet saa betenckt/ att det skulle tiene til friidsommelighedt / om man giorde de en Tyskmand til Paffue/ Doch att ligeuel bleff thene Gregorius foriaget aff the Italianer/ oc en anden bleff giort til Paffue som hed Johannes/ Men Ottho sette sin frende atter ind igen. Thenne hedt Bruno tilforn.

Effter Gregorio 5. bleff then 145. Paffue Syluester secundus/ mand siiger att hand skulle haffue verit en Magus. Syluester Magus.

Effter thenne Mago vor then 146. Paffue Johannes 18. wti hans tiid haffuer mand sehet en forskreckelig Comet i sønden/ oc er strax gruffuelig hunger oc pestilentz effterfølget.

Henricus then andre/ vor kallet Claudus/ den 13. Tydske Keisere.

Henricus secundus.

Anno Christi 1003. er Keisere vorden Henricus den andre aff dett naffn / een Hertug til Beyern / Jeg haffuer doch tilforn sagt / Att Ottho primus haffuer giffuit sin Broder Henrico dett Hertugdømme Beyern. Den samme Henrici sønss søn vor denne Keyser Henricus/Fordi Henricus Otthonis primi broder døde 15. aar / for end Ottho primus bleff død / Ther haffuer doch verit saa stor forsømmelighedt hoss de Tydske historicos/Att mand icke kand endeligen vide/ om hand haffuer verit den samme Henrici søn eller sønne søn/ Oc dette maa sandeligen vere et stort vnder at de Domherrer til Bamberg skulle icke wisseligen vide att beregne deris fundatoris slecht.

Thenne er den første Keysere som vor vdualt aff de Churførster oc haffuer regeret 22. aar / oc vor een viser seyr fuldt Keysere som haffuer løckssaligen følt mange store Krig / Først haffuer hand igen tuinget the Behemer oc Wenden vnder lydelsse / Metz oc Gendt belagt / Lothringen oc Flandern betuinget/ wti Italien haffuer hand slaget the Sarracener / oc fortaget dennom aff Italien / oc bleff samme tiid krønet til Keysere aff Benedicto 7. til Rom/hand haffuer kommet de Hungerske til den Christelige tro/oc giffuit den Koning aff Hungeren Stephano sin Søster / For end hand døde haffuer hand

Stephanus rex vngarie.

med

med de Churførsters samtycke vdualt til Keisere Cunradum den andre/een Hertug til Francken. Denne Henricus er begraffuen til Bamberg / huor som hand haffuer stifftet dett Episcopat.

Effter Johanne 18/bleff den 147. Paffue Johannes 19.

Effter Johanne 19/ vor den 148. Paffue Sergius quartus.

Effter Sergio quarto/ bleff den 149. Paffue Benedictus septimus / som haffuer krønet Henricum Claudum.

Effter Benedicto septimo / bleff den 150. Paffue Johannes 20/hand haffuer krønet Cunradum.

Cunradus secundus den 14. Tydske Keisere.

Anno Christi 1025. er Keisere vorden Cunradus then Hertug til Francken / huilcken da haffuer boedt til Limburg hoss Spyer oc regerede 15. aar / Men effterdi att der vor saa møgen wroo alle stetz i riiget med dett første hand begynte at regere/derfore beskaffede hand / att hans søn bleff wdualt til Keisere liige med hannom / paa dett att der skulle vere ett hoffuit i Tydskland / naar som hand drog der wtaff. Cunradus secundus.

Ernestus. Ernest den Hertug til Suaben / oc de Catuli som kalles velphi / Fordi de Catuli vore ocsaa Herrer i Suaben / Desse sette seg emod Keiseren/Men den Keisere vndertuingede dennom/ oc kom dennom vnder lyelsse / Siiden drog hand til de Hungerske oc tuingede dennom til att begere friid. Burgundiam/ Leon oc dette riige Arelatense haffuer hand atter igen indtaget oc dett veldeligen inde hafft oc regeret/ Der effter er hand faaren til Italien / haffuer belagt Meyland /oc drog siiden til Rom / oc bleff krønet aff Johanne 20. Da begynte de Romiske att gøre oprør emod Cunradum/men de bleffue hard slagne aff Keiserens kriigsfolck / derfore giorde hand atter friid til Rom. Wti medel tiid haffuer Hertug Ernest til Suaben anden tiid giort oprør / Derfore bleff hand aff Cunrado foriaget / den tiid hand ford til bage jgen/oc i hiel stungen / oc taa gaff Cunradus dett Hertugdømme Hermanno som vor Ernesti Broder. Denne Cunradus giorde mange leges huilcke mand end nu haffuer / Ocsaa haffuer hand ett Concilium hollet til Tribur hoss Mentz/ hand haffuer begynt att opbygge den herlige Domkyrcke til Spier / huor som hand ligger begraffuet med sin Keiserinde Gisela.

Exempel om hessn.

Gisela. Denne Gisela er høgeligen priiset oc skal vere een Førstinde aff Burgundien / aff den

slecht

flecht Caroli/ hun haffde først Ernestum een Hertug i Suaben/ oc fødde tuenne sønner/ Ernest som bleff foriaget oc Hermannum/ Siden bleff hun begiffuen med denne Keisere Cunrado.

Her thale the scriptores første tiid om den Marck i Østerriige / Huilcken Albertus inde haffde paa den tiid / oc hand vor den gamble Ernesti Broder aff Suaben/ Saaledes vor Østerriige icke end da nogit Hertugdømme / Men de aff Suaben vore alt saaledes komne der til / att de haffde vundet Østerriige fraa de Hungerske med macht. Den marck i Østerriige

Dett Landgreffuedømme Døringen er ocsaa begynt paa samme tiid Cunradi / Fordi Gisela haffde een frende aff den slecht Caroli / vor kallet Ludouicus Barbatus / hand haffde møgit ladet seg bruge wti Keiserens hoff / derfore giorde Cunradus hannom til Landgreffue i Døringen / Saaledes høre the Herrer aff Døringen / til den slecht Caroli. Naar Døringẽ bleff förstedomme.

Effter Johanne 20. vor den 151. Paffue Benedictus/ denne bleff foriaget/ oc een anden hedt Syluester kom til Paffue dømmet for penninge skyld / Men Benedictus kom atter igen/oc paa dett hand kunde gøre een forbund oc oprør emod Syluestrum/taa Desse 3. Paffuer bleffue affsette.

folde hand Paffuedømmet til den tredie/som vor kallet Gregorius sextus/for hannom vigede Benedictus / Men Syluester ville icke vige / Denne store trette oc wenighedt gaff orsage / til att Henricus Niger motte hasteligen komme til Rom / oc aff sette dennom alle tre med dom oc rett / oc giorde Sueiger til Paffue/hand vor Biscop til Bamberg oc bleff kallet Clemens secundus / den 152. Paffue / denne haffuer krønet Henricum Nigrum.

Sueiger Biscop til Bamberg bleff Paffue.

Ved denne tiid finder jeg nu dett ord Cardinales/wtaff huilcket mand kand besinde/att denne dignitet haffuer jcke verit møgit eldre.

Cardinales.

Efftherdi nu att der haffuer saa møgen trette oc wenighed begiffuit seg til Rom oc altiid for Paffuens wduelgelsse skyld/ Ordineret Henricus Niger / Att effter den tiid skulle ingen bliffue Paffue / wthan hand vor Confirmeret oc stadfest aff Keiseren/Thenne Constitutio haffue de Paffuer siiden hordeligen anfechtet / Saa att der wtaff ere mange forgruelige oc jammerlige krig opuechte/paa den tiid Henrici quarti oc quinti.

Constitutio att ingen skulle bliffue Paffue wthan Keyserens samtycke.

Henricus tertius kalles Niger/den 15. Tydske Keysere.

Anno

Anno Christi 1040. haffuer Henricus den tredie aff dette naffn / kalles Niger begynt att regere / oc regerede 17. aar / drog først emod de Behemer / oc bleff aff slagen / Fordi de Behemer haffde hielp aff Hungeren / i dett andre aar / sloug Henricus de Behemer saa hardt / att den første aff Behemen motte komme til Regenspurg / oc giffue seg oc hylde Keiseren / Der nest drog hand ocsaa emod de Hungerske / med huilcke hand førde krig i 3. aar / tog nogre Steder ind / oc tuingede dennom att begere frijd / den Hertug aff Lothringen haffuer hand ocsaa kommet vnder lyelsse. Henricus tertius.

Til Rom haffuer hand affset de 3. Paffuer som haffde trette til sammens paa een tijd om Paffue dommet / oc giorde een Tyskmand til Paffue Clementem / Siden haffuer hand slaget oc foriaget de Sarracener hoff Capua / Effter denne reysse haffuer Henricus hollet ett Synodum til Mentz / wti huilcket den Paffue Leo vor selffuer personligen. Cuno dux Bavarie.

Den Hertug aff Beyern Cuno som inde haffde dett Hertugdømme effter S. Henrich / giorde forbund med de Hungerske oc halp dennom emod Keiseren / fordi hand haffde gerne kommet dett Rijge vnder seg / Men Keyseren sloug de Hungerske oc foriagede den Hertug aff Beiern / Saa hand motte bliffue i Hungeren al sin lijffs tijd / oc i medel tijd stod Beiern ledig for wthan Herre oc Første.

For end Henricus Niger døde haffuer hand sin søn Henricum quartum / som vor icke wthan 5. aar gāmel / ladet velge til Keisere oc krøne til Acken / paa dett att riget skulle haffue ett viss hoffuit effter hans død / oc ingen wroo bliffue for den vduelgelsse. Henrici quarti Moder hedt Agnes / een boren Førstinde aff Potiers i Gallia.

Effter Clemente / bleff den 153. Paffue Damasus secundus / hand tog dett Paffuedømme ind med macht.

Effter Damaso secundo / bleff den 154. Paffue Leo 9. hand vor i dett Synodo til Mentz / oc bleff siden long tiid hoss Henrico Nigro / Wti hans tiid haffuer Berengarius Diaconus aff Andegaui wti Gallia lerdt / att Christi legomme oc blod vor icke varhafftelige wti dett Brøds oc vinss Sacramente. Huilcken vildfarelsse oc ketterij er nu igen opuecht i vor tiid aff Zwinglio i Suitzerland / oc Leo haffuer fordømpt denne vildfarelsse i dett Concilio Vercellensi / Endoch att dett onde krud er attlige vel icke altsammens oprycht i grunde paa een tiid / fordi mand haffuer end siden hafft mehre att gøre her med.

Berengarius Kettere.

Effter Leone 9 / bleff den 155 Paffue Victor secundus / vor tilforn een Biscop til Eichstedt.

Effter

Effter Victore secundo/ vor den 156. Paffue Stephanus 9.

Effter Stephano 9 / vor den 157. Paffue Benedictus 9.

Effter Benedicto 9/bleff den 158. Paffue Nicolaus secundus hand haffuer aff sett Benedictum / oc skal først haffue ordineret / att de Cardinaler skulle alene haffue macht att velge Paffuen/ hand haffuer ocsaa anden tiid fordømpt oc condemneret Berengarium oc kom hannom til att reuocere hues hand haffde vchristeligen lerdt om Sacramentet. Naar de Cardinaler finge macht att velge Paffuen.

Effter Nicolao secundo/ vor den 159. Paffue Alexander secundus/oc skede nu atter et stort slaug til Rom for denne vduelgelsse.

Effter Alexandro secundo / bleff den 160. Paffue Gregorius 7 / vor tilforn kallet Hildebrand / hand haffuer excommuniceret oc forfølget Henricum quartum / oc anrichtet store jammerlige Krig for denne sag skyld alene att hand kunde forsuare / att een Paffue motte vduelges for wthan Keiserens samtycke oc Confirmatio paa det/ at de Keisere skulle icke vendicere dennom al macht oc Dominium offuer de Paffuer/ som jeg vil ythermere om tale hoss Henrico quarto. Hildebrandus.

Henricus quartus / den 16. Tydske Keisere.

Henricus quartus.

Anno 1057. haffuer begynt att regere effter sin Faders død Henricus den fierde/ vor end nu saare vng oc regerede 15. aar/ Nu er thet aureum seculum wti thenne slecht ocsaa wde/ Ja det gantzske Tydske Rige begynder nu att falle / oc er aldrig siden igen kommet til sin rette gamle skick oc forige macht/ dette spil haffuer den Paffue Hildebrand anrichttet/ oc haffuer opuecht store skreckelige krig ebland the Herrer i Tyskland.

Wti Henrici børndom regerede hans Moder Agnes saare vel oc hiølt god frid i Tyskland oc Italia / Men then Biscop aff Colne lod hemmeligen bort føre then vnge Herre / tha hand vor 12. aar gammel/oc ville nu selff begynde att regere / wti medel tiid haffuer Biscopen guberneret i hans sted/ oc mand skriffuer / att hand haffuer thenne vnge Herre wtilbørligen ladet optuchte.

Jeg kand thenne handel icke all sammens fortelge/ the besønderligeste sager vil ieg korteligen opregne. Hans Fader Henricus Niger haffde i een god mening giordt thenne ordinantz om the Paffuerss vduelgelse / Att ingen skulle bliffue Paffue wthan Keiserens samtycke/ Men nu den tiid Hildebrand vor vdualt til Paffue / klagede hand paa denne ordinantz/oc ordineret ther emod/ att mand skulle inthet achte Keiserens Confirmatio/

Cõstitutio om Paffuens vduelgelse.

firmatio / Nu ville Keiseren fast holle paa sin Faders ordinantz. Item for denne tiid haffde Keiseren ocsaa macht att forlene the Biscopsdømme wti Riiget/ Dette ville Paffue Hildebrand oc icke tilstede. Oc thet begaff seg offte naar en Biscop døde / att Keiseren sette en/ oc Paffuen sette en anden oc excommunicerede then første / Endeligen aff thenne arsage / excommunicerede thenne Paffue Keiseren/ oc befolde the veldige Førster/ att the skulle falle fraa Keiseren / oc vduelge thennom en anden Keisere / oc then Biscop aff Halberstad dreff synderligen dette spil hardt wti Saxen. Saaledes aff fiølde fraa Henrico quarto / Ottho Hertog til Saxen/ Rudolff Hertog til Suaben / som haffde Keiserens Søster / oc nogre Biscoper / synderlige the aff Saxen. Paa Keiserens siide vore the Behemer oc the Førster Catuli aff Suaben / huilcke Henricus haffuer siden gifffuit Baiern ther effter att Ottho aff Saxen bleff foriaget/ oc nogre Biscoper hiølle ocsaa met Keiseren / som icke samtyckte Paffuens trotzige fram sett / att hand ville fraa tage the Keisere theris rettighed oc frihedt/ oc thennom affsette effter sin eigen villie / Thesse Biscoper hiølle oc Synodos/ oc forskude thenne excommunicatio Hildebrandi/ oc excommunicerede Paffuen.

Thesse fiølle fraa Keiseren.

Thesse vore paa Keiserens side.

Nu drog Keiseren til Italien att giøre handling med Paffuen / oc fordrage denne

wenig-

wenighedt/ wti medel tiid vdualde hans vederpart til Vorchem en anden Keiser / som vor Rudolff Hertug til Suabẽ/ Anno 1077. Til denne Rudolff sende Paffuen en Krone / der paa vor skreffuit/ Petra dedit Petro/ Petrus diadena Rudolpho. Det er/ Christus haffuer giffuit Paffuen Keiserdømmet/ det haffuer Paffuen att forlene oc giffue Førsterne.

Rudolff er vdualt til Keisere aff Biscoperne til Vorchen.

Derfore drog Henricus hasteligen igen til Tyskland / oc foriagede Rudolff aff sit Førstedømme Suaben til Saxen / oc giorde mange slaug med hannom / oc nogre skede høss then flod Vnstrot / huor som de Biscoper ere omkõne aff Magdeburg oc Vorms.

Rudolffus miste sin högre hãd oc skede hãnom ret heffn.

Anno 1080. skede thet siste sloug med Rudolff hoss Merssburg/der miste Rudolff sin høgre haand wti slaget / Men siden att the haffde rømpt ind i Mersburg / oc lagde hans haand for hannom som hand lag paa sengen / oc the Biscoper stode omkring hannom/ tha sagde han til thennom/ Seher i Herrer/ dette er thenne haand / med huilcken/ ieg haffuer loffuit min Herre Keiser tro oc huldskab/ nu maa i betencke/ om i haffue retteligen vnderuist meg / att ieg skulle falle fra hannom. Dette er io ynckelige ord/ oc giffue til kiende/ att thenne fromme Første vor icke vel til friids i hans samuittighed/ oc kende seg selff skyllig att hand haffde giordt oprør emod sin egen Herre / Altsaa

Rudolphi klag offuer the Biscoper.

døde Rudolff i det fierde aar effter att hand bleff vdualt. Det maa friligen vere ett iern hierte/ som dette forskreckelige Exempel icke forskrecker oc formaner til att vere sin Herre huld oc tro. Men the Biscoper vore end doch lige onde/ oc offuer thenne wlycke opuechte Henrici Son emod sin eigen Fader. Paffue Hildebrand berømmede seg/ att hand haffde sehet en visio / Saa att i dett aar skulle then wrette Keisere omkomme / Dett vor Caiphæ prophecie / Fordi att dette rammede Paffuens anhengere oc icke Henricum. Rudolff døde.

Effter denne victoria drog Henricus til Rom/ oc indtog Staden med macht/ fangede oc affsette Paffue Hildebrand / oc giorde en Biscop aff Rauenna til Paffue hand hed Clemens/ Thenne haffuer krønet Henricum quartum til Keisere/ oc Hildebrand bleff nogen føge tiid ther effter død i elendighedt. Sigebertus Historicus loffuer Hildebrand icke møgit/ men straffuer hans handel hart / att hand saaledes for wden merckelig orsage haffuer anrichtet saadan oprør/ ebland the Christne Førster bode Geistlige oc Verselige/ han skriffuer oc/ att Hildebrand haffuer selffue dette beklaget tha han døde / oc lod bede Henricum/ att hand ville det forlade hannom. Hildebrandus haffuer ocsaa forbudet the Prester wti Tyskland theris echteskab/ oc mange Preste gifftermaal atskildt.

Anno

Anno 1103. ther effter att Henricus haffde anden tiid hartt slaget the Saxer / oc then Marggreffue aff Meisen Ecbert vor omkommen/huilcken de Biscoper haffde giffuit fortrøstning att skulle bleffue Keiser effter Rudolff/ oc thenne Feide vor nu stillet i Tydskland oc Italien / Tha lod Henricus quartus vduelge sin Søn Henricum quintum til Keisere/Til denne vnge Herre gaffue seg the Biscoper oc practicerede atter / att hand skulle forjage sin Fader. Ja dette giorde tha denne fromme Først allermest vehe. Saaledes giorde Henricus 5. forbund emod Faderen / Anno 1105. oc belagde hannom førstegang til Mentz/ doch ville the Førster icke hielpe til storm/ Derfore motte den vnge Henricus forlade Mentz oc fare ther fraa/oc drog op for Norinberg/om 2. Monater ther effter fick hãd Staden oc slaug hãnom neder.

Henricus 5. belagde sin Fader til Mentz.

Siiden drog hans Fader effter hannom/ oc the lagde seg en tiid long emod huor anden/ med feldtleger hoff Regensspurg/Doch sloge the Versselige Førster seg ther ebland/ att thet kom icke til nogit slaug / oc then søn aduarede sin Fader/ att han skulle vochte seg for sin eigne Tienere / Derfore rømde then gamle Henricus hemmeligen bort / oc lagde seg til Lyttich/ ther døde hand i det samme aar/oc bleff siiden iordet til Spier om 5. aar ther effter/att thet døde legomme bleff absolueret i Rom. Man haffuer end nu thenne Henrici

Henricus 4. vbegraffuit i 5. aar.

Henrici quarti skrifft til de Konger i Franckerige/ wti huilcken hand klager offuer sin Søn / oc the andre som haffde hannom forhetzst emod sin Fader.

Naar Jerusalem bleff vundet.

WTi denne tiid Henrici 4. haffuer mād begynt den tog til Jerusalem emod the Saracener oc Tyrcker. Then offuerste Høffuitzmand vor Godtfrid som kalles von Bilion/ en Hertug aff Lothringen. Med hannom ere fast flere drebelige Førster dragne aff Gallia. Godfridus

Anno 1099. haffuer Godtfrid vundet den Stadt Jerusalem oc bleff ther vdualt til Koning/ Men hād ville doch icke opsette den gyldene krone / effterdi att Christus haffde borit ther en torn krone/ oc dette skede 468. aar effter den tiid/ som Heraclius haffde vundet Jerusalem igen fraa de Perser / Men strax ther effter om 13. aar/ haffue the Saraceni vundet Jerusalem fraa Heraclio oc behiølle det i long tiid til saa lenge att de Tyrcker vundet Jerusalem fraa de Saracener / wti dēne tiid haffue nu de Christne atter igen fonget Jerusalem oc vundet mange veldige Steder oc Land ther om kring/ oc haffde det Riige til Jerusalem wti 88. aar til det aar Christi 1187. vnder Friderico Barbarossa haffuer thē Sultan atter vundet Jerusalem.

Om

Omuendelse paa mange Førstedømme i Tyskland.

Ciuile bellum i Tyskland.

HVor skadeligt dett Ciuile bellum i Tyskland haffuer verit/ hulcket Paffuen haffuer opuecht med sine practiker / kand man her vdaff vel bemercke / att saa mange Føster oc høge Herrer ere slagne/ oc the Førstedømme omkringuende oc forandret. Det Hertugdømme Baiern haffuer Henricus 4. giffuit de Catulis som vore Førster i Suaben. Dett Hertugdømme Suaben effter Rudolphi død gaff Henricus sin Dotters Mand Friderico von Stauffen / som liger i Suaben hoss Gemund. Den Franckers Slecht er oc strax vndergongen / Eckbert Marggreffue aff Meissen bleff slagen/ Gebhardt bleff slagen/ hand vor Lotharij Fader som her effter er vorden Keiser. In summa Tyskland er aldeles forsmechtet oc vnderligen omkring vendt aff thenne indbyrdes Feyde.

Effter Hildebrands død vdualde hans anhengere wdan for Rom een Paffue for thennom selffue med naffn Victor den tredie / emod Clementem / hulcken Keiseren haffde indsett/ Men Victor døde strax. Effter hannom vdualde samme Partij Vrbanum secundum / hand bleff indført til Rom met the-

met theris hielp som vore paa then reisse til Jerusalem/ oc fortagde Clementem.

Effter Vrbano secundo bleff Paffue Pascalis secundus/hand bleff fangen aff Henrico quinto / Süden motte han krøne hannom til Keisere.

Henricus then fempte/ den 17. Tydske Keisere.

Anno 1107. haffuer begyndet att regere effter sin Faders død/ Henricus quintus/ oc regerede 20. aar. The Biscoper haffue retteligen lønet hannom/ for hand effterfulde theris raad oc forfulde sin fromme Fader/ thenne merckelige Første. Fordi att den tiid hand kom til Rom / ville icke Paffuen krøne hannom/ wthan hand ville loffue oc tilsüge hannom / att Paffuer oc Biscoper motte bliffue vdualde for wthan Keiserens samtycke. Her til opuechte Paffuen saadant ett oprør til Rom/ att Keiseren vor nogit nehr t hiel slagen/ oc motte redde sit lüff met sin eigen hand / Men Keiseren fick süden offuerhanden / aliffuede oc fangede mange aff the Romiske / fick ocsaa Paffuen oc førde hannom med seg fra Rom. Ther nest handlede Henricus met Paffuen paa vegen om then krøning / oc om then ordinantz att vd-

Henricus quintus.

Lön som skyld.

welge Paffuer oc Biscoper wti Riiget / Paa det siiste beuilgede Pascalis / att Keiseren skulle beholle det priuilegium/att for wthan Keiserlige samtycke skulle icke vduelges nogen Paffue eller Biscoper. Siiden droge the igen til Rom / oc Pascalis krøndte Henricum quintum.

Men strax ther effter att Keiseren vor kommen aff Italien/ vende Paffuen det spil om / hiølt ett Concilium / oc reuocerede det Priuilegium oc excommuniceret Keiseren / Tha ford Henricus atter ind i Italien/forjagede Paffuen oc sette en anden ind igen / Wti medel tiid practicerede de Biscoper i Tyskland emod hannom / oc atter igen opuechte de Saxer emod Keiseren / Saa att thet gantzske Tyskland drog atter starckeligen emod huor anden/oc skede ther et slaug/ Anno 1115. 3. idus Februarij hoff Mansfeldt ved Velffsholt / wti huilcket Graffue Høier aff Mansfeldt er omkommen. Men tha Keiseren formerckte/ att ther ville bliffue en euig blodstørtning aff thenne sag / oc att the Paffuer skulle icke afflade for end the haffde vnderdrøcht hannom / ligeruist som hans Fader. Tha beuilgede thenne fromme Første / att afftrede fraa thet fore beneffde Priuilegio / alemste then friid oc enighedt til gode/Saaledes bleff ther friid emellom Paffuen oc Keiseren/oc emellom Keiseren oc Førsterne / oc samme friid bleff vdrobt oc forkyndet

Thet slaug hoff Mansfeldt.

Keiseren gick villeligen fraa sin frihedt

kyndet

kyndet obenbarligen hoss Rhin paa den heid wdan for Vorms / huor som det store tal kriiges folck lag samme tid emod huor anden paa bode sider / oc tha bleff ther en stor glede offuer det gantzske Tydskland for thenne friid skyld.

Thenne Henricus haffuer ocsaa ført krig i Holland oc Lothringen. Lotharius then Hertug aff Saxen / som bleff Keiser effter Henrico 5. er kommen ind for Keiseren til Mentz wti en groff oc lang kledebon / oc bad ydmigeligen om naade / huilcken then fromme Keisere haffuer ocsaa naadeligen vndfanget oc giffuit venskab. Henricus quintus haffuer icke ladet nogen Søn effter seg / Derfore er thet Hertugdømme Francken / kommet til Cunradum then Søn Friderici von Stauffen oc Henrici 5. Søster.

Effter Pascali secundo bleff Paffue Gelasius secundus / hannom fortagede Henricus 5. fraa Rom / oc sette wdi hans sted en anden Paffue Gregorium / Gelasius flyde til Galliam oc bleff ther død.

Effter Gelasio 2. bleff Calistus 2. vdualt til Paffue wti Gallia. Tha hand kom til Rom / giorde han nogre slaug med then Antipapa Gregorio / huilcken Henricus 5. haffde indsett / Endeligen bleff Gregorius fangen / oc indførdt til Rom baglenges paa en Esel / Oc vnder Calisto bleff then fordrag oc friid beskicket med Henrico 5.

Effter Callisto 2. bleff then Paffue Honorius secundus.

Effter Honorio 2. vor Paffue Innocentius secundus. Emod hannom bleff vdualt Petrus Leonis / oc lod seg kalle Anacletum/oc fortagede Innocentium med macht / Dette larom haffuer Lotharius stillet/hand fick sin krøning aff Innocentio.

Lottharius Saxo/ then 18. Tydske Keisere.

Lotharius Saxo.

Anno 1127. er Lotharius then Hertug til Saxen vorden Keisere / hans Fader Gebhardt vor slagen aff Henrico quarto/ thenne Lotharius regeret 13. aar.

Wti denne tiid haffuer dette hans Rige hafft stor anfechting / oc bleff atter opuecht ett stort languaricht oprør emod Lotharium. Fordi the Suaber oc Francker/ som haffde nu førdt krig med the Saxer i long tiid/ lode icke gerne thet Rige komme til de Saxer/ oc her til med vore the Hertuge sønner aff Suaben fødde aff Henrici quinti Søster / Derfore begynte de att sette seg op emod Lotharium/oc achtede saaledes att beholle thet Rige hoss thennom / Fordi Henricus quintus haffde giffuit sin søster Søn Cunrado aff Suaben / dett Hertugdømme

Ost

Ost Francken/Til denne Cunradum hiølt seg then Pfaltzgreffue Gottfrid / oc giorde hannom til Keisere/ ocsaa hiølle seg til hannom de Steder i Suaben oc Francken.

Men thenne Hertug aff Baiern Henricus Søn en Welff / hiølt seg til Lothario / Fordi Lotharius haffde giffuit hannom sin Dotter / derfore haffue ocsaa the Baierske siden arffuit Saxen/oc saaledes ere the Hertuger aff Brunsuig end nu efterkommere aff thenne Henrico Catulo/ som vor Hertug i Baiern. De Fürster aff Brunsuig ere komne aff the Catulis.

Cunradus ville komme Lothario til forn oc ville indtage Italien/oc drog ind wti Longobardien/oc bleff ther krønet met een iern Krone/wti medel tiid belagde Lotharius oc vand Spier / Vlm oc Norinberg / oc drog effter Cunrado til Italien. Saaledes vor thenne Saxiske Herre then Suabiske for klog/oc betencke seg ret om/at naar hand haffde Tydskand/ tha skulle Cunradus bliffue forsuag wti Italien/Men den tiid Cunradus sahe/ att hand haffde forsømmet oc forloret de Steder i Tyskland/ oc hand icke nu kunde foruente seg nogen hielp/aff Tyskland til Italien/ drog hand til bage igen aff Italia / oc forderffuede friid hoss Lothario for Sancti Bernardi bøn skyld / oc til sagde att viige fraa Keiserdømmet. The Keisere bleffue forligte for S. Bernardi förbön.

Lotharius er tuende reiser faren til Italien/ Først att stille thet oprør til Rom/ den

tiid een anden Paffue vor wdualt emod Innocentium. Anden tiid drog hand emod Rogerium/som haffde indtaget Campaniam oc Apuliam. Thenne Rogerium foriagede Lotharius / Men effter Lotharij død/kom Rogerius ind igen.

Naar den Romiske Rett er atter opkommen igen.

LOtharius er møgit loffuit / icke aleniste for sine krig skyld formedelst huilcke hand haffuer kommet Tydskland oc Italien till god friidsommelighedt/Men ocsaa fordi/att hand haffuer Religionem / loug oc rett sønderligen kierhafft/ Wti hans tiid vor der een lerd mand wti Italien kalles Wernherus/ huilcken Accursius offte kallet Irnerium / hoss den Koningínde Mechtildis. Hand haffde da fundet den Romiske rett oc lougbøger wti een gammel Bibliotheca oc dennom nogit forklaret / saa att de vore leselige / Thesse Bøger haffuer Lotharius befalet att lesse i Skolerne / oc att mand skulle dømme effter dennom i all Keyserlig rett / Saaledes er denne dyrebare ting atter her fram kommen / wtaff huilcket møgit god haffuer effter følget/ som er dette/Att mand haffuer atter igen fonget een fornumstig

Wernherus.

loug

loug oc att dømme effter offuer den gantzske Europa/fordi alle Land rette seg doch effter samme Romiske rett / Effterdi mand befinder / Att hand er retteligen skicket oc lignet effter all erbarlighed oc skel. For wthan all anden nytte oc gaffn her wtaff kommet er i andre mode / Fordi mand finder ingen bedre lerdom om gode seder oc tucht oc ehre end denne er. Item / her wtaff er ocsaa den rette Latiniske Sprock atter fram kommen/ oc haffuer mand strax her effter begynt de studia Juris / oc siden ere mange Jurisconsulti bleffne huor effter anden / som haffue samme Romiske rett forklaret oc kommet hannom i sin rette brug/Oc meg forundrer storligen/att mand haffuer endoch kundet offuerkomme saadan forstand / effterdi att den rette Latiniske sprock / Historier oc alle gamble Romiske seder vore da aldeles vndergongne / Men her wthaff kand mand achte / att the første Jurister haffue icke aleniste verit fliittige mend / oc saare møgit studeret/ Men the haffue ocsaa verit høge / viise oc velforfarne mend wti alle Regimente / Ellers haffde dett icke verit mugeligt/at de haffue kundet retteligen forstaad samme Romiske rett/ for wthan sadan forfarenhedt. Herfore skal mand icke ringere achte desse Doctores/end de gamble Jurisconsultos Seruiũ/Vlpianũ etc. Azo den berømdiste ebland de gamble scribenter som haffue Azo.

forklaret samme Romiske ret/leffde wti den-
Accursius. ne Lotharij tiid/Effter hannom kom Accur-
sius / hand leffde til den tiid Friderici secun-
di/ Vnder Henrico Lucelbergensi vore man-
Bartolus. ge herlige Doctores oc Juriste/som er/Bar-
tolus oc andre.

Gratianus Gratianus som haffuer til sammenß
draget Libros decretorum / leffde ocsaa wti
denne Lotharij tiid / Doch haffuer der verit
sodanne bøger ocsaa tilforn / Fordi een Bis-
cop til Vorms haffuer oc draget sodan een
bog til sammens / huilcken mand da haffde
bruget paa samme tiid / oc jeg haffuer sam-
Naar det studium Theologie er begynt. me bog sehet. Ther effter nu att de studia
Juris vore bleffne saa menlige/oc alle lerde-
mend gaffue seg der til / som mand pleyger/
naar nogit nytt opkommer / oc de Monachi
da formerckte / Att den hellige Schrifft vor
der offuer forsmatt oc icke møgit achtendes/
haffue de her emod begynt et studium Theo-
logiæ/oc beskickede deris disputationes scho-
lasticas wti den hellige Schrifft / ligeruist
som de Jurisconsulti giorde in Jure / Her
wtaff er denne scholastica Theologia opkom-
men/som jeg vil her effter ythermere sige.

Cunradus Sueuus / den 19. Tydske Key-sere.

Anno

Anno Christi 1140. effter Lotharij Saxonis død / haffuer Cunradus begyndet att regere / hand vor een boren Hertug til Suaben / oc bleff giort een Hertug til Francken aff Henrico quinto / hand regeret 14 aar / oc er icke bleffuen krøndt aff Paffuen / Om denne Cunrado haffuer jeg sagt tilforn / att hand haffuer sett seg emod Lotharium oc motte paa dett siste giffue seg / doch er dett Rige kommet til hannom effter Lotharij død / Endoch Lotharij dottersmand Henricus / som vor Hertug i Beyern oc Saxen / tog seg fore att komme dett Rige vnder seg / oc belagde Cunradum til Augspurg / Men Cunradus lod komme Henricum wti Acht / oc gaff den Marggraffue til Osterrige Beyern / denne krig fick strax sin ende / fordi Henricus døde i Saxen / oc ligger hoss Lothario sin Suager begraffuē / Men siden der effter haffuer hans Søn Henricus Catulus lenge førdt krig med denne Marggreffue oc med Keyseren for Beyern skyld / doch kunde hand icke beholle dett Hertugdømme / Men bleff paa dett siste fordragen med Cunrado / formedelst Fridericum som bleff siden Keisere / Ther nest drog Cunradus med mange førster oc med ett vel berustet tal Krigsfolck emod de Sarracenos til Jerusalem / effter S. Bernhardi radt oc formanelsse / paa samme tiid vor ocsaa den Koning aff Franckerige Ludouicus i denne tog med een veldig

Cunradus Sueuus.

Cunradus drog til Jerusalem

Heer / Men den Keysere til Constantinopel Emanuel handlede med dennom vtrofasteligen / saa att mange aff samme Krügsfolck ere omkomne/doch giorde desse paa vor side mange store slaug med de fiender i Asia oc til Jerusalem / Oc Cunradus kom icke hiem for end om 4. aar der effter/da døde hand oc liger til Lorch begraffuen hoss Gemund.

Emanuel Keysere til Constantinopel.

Wti den Krüg med de Catulis oc Velffer / vandt Cunradus dett Slot oc Stadt Vinssburg /som liger icke langt fraa den flod Necker / da lod Keyseren fonge alle edele Mend/ Men deris Hustruer tilstede hand at de motte faare der fraa oc friidt tage med seg / saa møgit huor kunde bere / da toge de fruer alle edele børn / oc nogre sagde der emod att den naade oc friihedt vor eckon om gods oc penninge / oc icke om mennisker / oc vile der offuer beholler de edele børn / Men denne dygd befiøl Keyseren saa vel vtaff desse edele Quinder/at hand vndte dennom/ at faare sicker der fraa med deris vnge børn/ oc lod dennom tage deris gods med seg.

Edele fruers snelhedt.

Effter Innocentio secundo/ bleff Paffue Celestinus secundus.

Effter Celestino secundo/ bleff Paffue Lucius secundus.

Effter Lucio secundo/vor Paffue Eugenius tertius/emod hannom giorde de Romiske

miske een anden Paffue/hand foriagede Eugenium/ Men denne kom igen oc førde hielp med seg aff Gallia / sloug sin Vederpart / oc bleff saaledes indsett igen.

Effter Eugenio tertio / vor Paffue Anastasius 4.

Effter Anastasio 4 / bleff Paffue Adrianus quartus / hand haffuer krønet Fridericum Barbarossam / Men siden haffuer hand giffuit seg til Vilhelmum Syculum huilcken da inde haffde Neapolim / oc drog de Longobarder til seg/oc giorde een streckelig forbund emod Fridericum / oc excommuniceret hannom/oc opuechte store Krijg offuer Italien / Mand schriffuer/att hand sagde korteligen for end hand døde/att der kunde ingen jammerligere stand vere paa Jorden/end att vere Paffue. Oc att bliffue Paffue med blodstørtning/dett vore icke Petro/ Men Romulo at succedere/huilcken sin Broder sloug i hiel for Herredømme skyld/ Desse ord giffue til kiende att Paffuen haffuer angret dett spil som hand begynte emod Keyseren.

Paffuens klagemaal offuer seg selff.

Effter Adriano/ bleff een stor Schisma/ nogre Cardinaler wdualde Octauianum / hand vor kallet Victor / the andre wdualde Alexandrum tertium. Fridericus Barbarossa hiølt seg till Octauiano / doch lod hand forschriffue Concilia / att the skulle

dømme/

dømme/huilcken paffue skulle bliffue / Men Alexander ville icke søge dit/oc forhiølt seg i Gallia oc excommuniceret Fridericum / Endeligen behiølt Alexander Paffuedømmet formedelst the Italianerss hielp som vore hans anhengere oc kom igen til Rom / Men siden at Fridericus drog ocsaa til Rom/ flyde hand til Venedigen / der bleff denne sag fordragen/ som jeg vil sige i denne effterfølgende historia Friderici.

Fridericus then Første kalles Barbarossa/den 20. Tydske Keysere.

Fridericus primus.

Anno Christi 1152. bleff wdualt Keysere Fridericus den første aff dette naffn kalles Barbarossa oc regeret 37. aar / hand vor een Hertug til Suaben / Keysers Cunradi broder Søn/ een drystig / aluarlig oc retuiss Første/oc som jeg formercker aff hans handel tøckes meg/att hand haffuer verit en retsindig Suab oc kunde icke vel liide/at de Paffuer haffde begynt saa møgen handel emod hannom wtilborligen/ oc dette achter jeg att vere orsage/att hand haffuer thess hefftigere handelet emod dennom.

Med dett første i hans regimente / haffuer hand fordraget Beyern oc Østerrige/

ge / oc igen giffuet Henrico Catulo Beyern / hand vor da Hertug i Saxen Henrici Søn / som haffde Lotharij dotter / oc her emod giorde hand sin frende Henricum den Marggreffue aff Østerrige til een Hertug / oc sette de grentze emellom bode Førstendømmen / da er Østerrige først bleffuit ett Hertugdømme / Men Beyern haffuer Henricus Catulus icke lenge beholtet / fordi hand forlod Fridericum wti Italia oc giorde en forbund emod hannom i Tydskland / Derfore forjagede siden Fridericus Henricum / oc gaff Ottho von Vitelsback Beyern. Aff denne Ottho ere de Hertuger aff komne som nu ere i Beyern oc Pfaltzgreffuer / Dett Churførstendømme til Saxen gaff hand den Første aff Anhaldt Bernardo / Henricus flyde til den Koning aff Engeland / oc kom igen paa dett siste / tha bleff der en fordrag giort / att den velff Henricus skulle beholle det Førstedømme Brunsuig / paa samme tiid haffde Philippus then Biscop aff Colne / indtaget Vestualen med macht fraa dett Hertugdømme Saxen.

Ottho von Vitelsback

Bernardus förste til Anhalt / bleff Churförste.

Fridericus haffuer belagt oc vundet Lybke oc tuingede den Koning aff Danmarck att gøre friid.

Meylan bleff wlydig oc achtede att tuinge de andre Steder vnder seg / ligeruist som de haffue altiid siden giordt wti Italien

lien

lien effter theris vilij/ Derfore drog Fridericus til Italien oc giorde med thet første god frid / Ther effter practicerede Paffuen med Meilan oc andre Steder / oc giorde en forbund emod Fridericum oc excommunicerde hannom/Tha ford hand fierde gong til Italien/ vandt oc lod nederslaa Meilan / oc forsøgte alle medel til att giøre frid emellom Paffuen oc hannom / men thet kunde inthet hielpe / Fordi Paffue Alexander tertius lod then fromme Første ingen rolighedt haffue/ Derfore drog hand til Rom/ tha rømde Alexander til Venedigen. Fridericus beskickede sin Søn Ottho emod the Venediger/ thenne Ottho bleff fangen/ derfore kom thenne sag til en fordrag/Fordi Fridericus sahe/ att the Paffuer kunde icke afflade / ocsaa betenckte hand/ huorledes thet vor tilforn gonget the andre Keisere/ her til med vor hans søn fongen/ Derfore motte Fridericus falle til føyge oc ydmige seg offuer alle mode / kom til Venedigen oc lagde seg neder paa Jorden for Paffuen wtan for Kirckedøren / oc Paffuen tradde hannom med sine Fødder / oc lod vdrøbe / Super aspidem et Basiliscum ambulabis/ oc hand siden absolueret hannom/ Fridericus sagde ther emod / att thene ydmighedt beuiste hand Petro/ icke Alexandro. der til suarede Alexander / Et mihi et Petro. Men huorledes man skal thenne Paffue

Friderieus kom i Band.

Friderici store ydmihhed.

gierning achte / thet vil ieg lade huor lesere selff besinde oc dømme / The Paffuer haffue opuecht desse krug for wtan alle skellige orsage / Fordi Alexander strude for sin egen vduelgelse skyld / oc ville icke lide nogit Concilium / eller nogen anden forhandling / Men for wtan alle thenne hans wret / brugede han end tha saadan stolt homodighedt emod then offuerste øffrighed oc macht paa Jorden / att hand trade Keiseren vnder sine fødder / huilcken Gud haffde hannom befalet att erhe.

Effter thenne fordrag lod Fridericus vduelge sin Søn Henricum til Keisere / Anno 1186. paa det att ther skulle saaledes vere ett hoffuit i Riiget / efftterdi hand tenckte att fare til Asiam / oc gaff hannom Constantiam Rogerij Dotter / Derfore er thet Kongeriige Neapolis oc Sicilia atter kômet til Riiget / oc til de Tydske igen / oc hand sette denne vnge Koning wti Italien der att regere. Siden drog Fridericus med mange Førster til Asiam / att ingen vinde Jerusalem / som tha nyligen vor forloret / oc hand vandt mange veldige Steder wdi Cicilia / oc sloug the Saracener oc Tyrcker saa hardt / att then Sultan lod selffuer nederbryde murene i the faste Steder i Syria / efftterdi han mistrøstede seg lenger att kunde thennom beholle / oc Friderices drog til Asiam.

gaff seg

gaff seg i flucht ind til Egypten / Fordi the andre tuende Koninger aff Franckerige oc Engeland vore ocsaa tha personlige komne til Asiam / Men den tiid de haffde ther forsamlet den aller største macht/vende seg then løcke om kring. Fridericus Keisere/tha hand haffde indtaget Armeniam / ville hand køle seg i then store hede / oc red saa offuer ett striidt vand/ oc bleff det wti drucknet/ Anno 1189. Jeg finder ocsaa att hand haffuer seg offte letteligen vaget i vand/Derfore er thet icke vnder/ att han haffuer tha ocsaa giffuit seg i dette vand i thenne store hede. Wti thē andre tog for Meilan / haffue de Italianer leget paa den andre siide thet vand Abdua / som er icke mindre end Elffuen / oc spottede Keiseren Friderico / som lag paa denne siide oc mente att han kunde icke komme offuer vandet / Tha gaff Keiseren seg driisteligen wti det vand/ Saa att then reissig tøg motte følge hannom/ de Italianer haffde icke forsehet seg her til / men lahe for wthan all orden/ Derfore gaffue the seg til flucht / oc bleffue saaledes slagne oc offueruundne aff een liden reisig tøg. Aff thenne gierning kand mand letteligen formercke/ att Fridericus haffuer verit een sare dristig Første / oc fordi haffuer hand letteligen vaget seg i vandt.

Henricus döde i Asia

Then Første aff Behemen haffuer Fridericus giort til Koning / fordi hand haffde

Behemen er bleffuit et Koningrige.

hollet seg trofasteligen hoss hannom for Meilan.

Effter Alexandro tertio bleff paffue Lucius tertius.

Effter Lucio tertio vor then paffue Vrbanus tertius.

Effter Vrbano tertio bleff paffue Gregorius octauus.

Effter Gregorio octauo vor paffue Clemens tertius.

Effter Clemente tertio bleff Celestinus tertius paffue / han haffuer krønet Henricum then Søn Barbarossi til Keisere.

Henricus then siette/ then 21. Tydske Keisere.

Anno 1190. haffuer Henricus then 6. aff thette naffn begynt att regere effter sin Faders død/oc regeret 7. aar hand førde store krug wti Apulia / oc tuingede paa det süste thet gantzske Rüge til vnderdanighedt. Wti Tyskland haffuer then Biscop aff Colne/ oc then Biscop aff Lytich / oc the Burgunder/sett seg op emod hannom/ wti thenne oprør oc larom bleff then Biscop aff Lytich i hiel stungen / siden gaffue seg de andre vnder lyhelse. Hand lod vduelge sin Søn Henricus 6.

 Fride-

Fridericum som vor end da ett børn til Keysere/oc tog breff oc segel der paa aff de Churførster/hand bleff siden kallet Fridericus secundus/Men da Henricus skulle dø / befolde hand dett vergemaal oc rigens administratio sin broder Philippo / huilcken oc tilforn hoss hannom haffde mehr regeret / end Henricus selff.

Effter Celestino tertio/ bleff denne Paffue Innocentius tertius / hand haffuer forfuldt den Keyser Philippum/oc sagde/at enthan skulle hand tage Keysere kronen fraa Philippo/eller Philippus skulle tage hannom Paffue kronen / hand haffuer krøndt Ottho den Første aff Saxen til Keysere effter Philippi død / Men dette venskab varede oc saa icke lenge / fordi Innocentius haffuer oc siiden excommuniceret Otthonem.

Philippus Barbarosse søn /den 22. Tydske Keysere.

Philippus Keysere. Anno 1198. bleff Keysere Philippus Barbarossæ søn een Hertug til Suaben oc Keyserlig gubernator offuer Italien / oc regeret 10. aar / wti denne tiid er atter vorden ett stort alarom wti Tydskland/ Fordi ford Philippus hasteligen aff Italien effter Henrici død / oc formanede de Churførster om

den

den forgongen wduelgelsse som vor tilforn giffuen den vnge Friderico sin broders Søn/ oc paa dett att dett Rige skulle icke komme fraa hannom / da skulle de lade hannom beholle den Administratio/ellers wduelge hannom selff oc ingen anden første/ den tiid Innocentius Paffue dette fornam / forarbeide hand strengeligen hoss de Churførster/att de skulle wduelge een anden Keysere / oc gaff til kiende / att hand ville icke lide eller tilstede Philippum/fordi hand vor hannum vred herfore att hand haffde giort Paffuen nogit emod/da hand vor gubernator offuer Italien / Huorfore Innocentius haffuer oc excommuniceret hannom.

Nu haffde een Legat absolueret Philippum / huilcken Innocentius haffuer siden straffet derfore/In Summa/den Paffue vor den gantske slecht Friderici fiendsk/oc haffde den gerne vndertryckt / Saaledes wdualde de Churførster Hertug Bertold von Zeringen til Keysere/hand vor paa den tiid hollen for een saare rig første/ellers haffde hād icke møgit loff / Philippus lag til Mulhausen/ der vore mange Førster/ Behemen/ Saxen/ Beyern oc Suaben / de wdualde Philippum til Keysere / den tiid Bertold den Hertug aff Zeringen sahe att hand vor for suag / ville hand icke anamme dett Rige / Men kom til Philippo / oc hyllede hannom for sin Herre.

Bartholdus aff Zeringen.

Den Paffue Innocentius kunde icke endoch aff lade / men practicerede hoss den Biscop aff Colne oc Pfaltzgreffuen / att the wdualde til Keysere den Hertug aff Brunsuig som hedt Otho den fierde aff dette naffn oc vor den fortagede Henrici Søn aff Saxen / Denne Ottho stadfestede Innocentius oc excommunicerede Philippũ / Derfore fiølle mange førster til Ottho / Behemen / Landgreffue Herman til Døringen / den Biscop aff Strassburg oc andre / Men Gud gaff Philippo lycken / att hand behiølt dett Rige saa lenge hand leffde / Først drog hand ind wti Elsas / oc der indtog Strasburg oc tuingede den Biscop aff Strassburg vnder lydelsse / wti medel tiid vor Ottho dragen op til Spyer / oc Philippus jagede hannom der fraa til bage igen til Saxen / oc drog ind i Døringen / Der vore til hobe forsamlede den Koning aff Behemen / oc den Landgreffue til Døringen / The ville icke slaas / men gaffue seg vnder Philippo oc bleffue lidige / Der nest belagde hand Colne oc tuingede den Biscop aff Colne / att hand motte oc giffue seg / oc krøne Philippum til Acken / Endoch att hand haffde tilforn krøndt Otthonem / Nogen tiid der effter kom Ottho med nogre Biscoper oc aff sette den Biscop aff Colne / fordi hand haffde giffuit seg til Philippum / Tha kom Philippus atter igen til Colne / oc giorde nogre

Otho.

De som retteligen ere kallede / bliffue viid macht.

gre slaug med Otthone oc vand seyger/ Saa att Ottho motte fly til Engeland.

Ther effter nu att Otthonis anhengere vore saa møgit suage oc de førster saae att Philippus behiølt dett Rijge/ oc her for wthan hiølt seg Philippus møgit frundlig emod de førster/ hand haffde Irenen den Keyseres dotter aff Constantinopel/ med hinde aff lede hand 4. Døtter/ Een aff dennom gaff hand den Konings Søn aff Behemen/oc een anden gaff hand den Første aff Brabant etc. Tha begynte de Førster att tage seg handling fore/ oc beskickede til Paffuen/ att gøre fordrag / emellom Philippo oc Paffuen/ oc emellom Philippo oc Ottho/ Derfore wdsende Paffuen en Legat til Tyskland/ oc lod Philippum absoluere aff den excommunicatio/ oc taa bleff forhandlet/ att Philippus skulle bliffue Keysere/ oc giffue Otthoni een aff sine Døttre/ paa dett att der skulle gøres ett fast venskab emollom dennom oc holles/ oc dette skede saaledes altt sammenss.

Irene Keyserens dotter aff Constantinopel

Effter denne fordrag/ lag Philippus til Bamberg/ oc paa en dag som mand haffde slaget hannom een ahre/ oc den fromme Første viste seg ingen faare oc vor alene i sitt kamer med den Cantzler oc syn Essendregere Truchses von Walpurg/ da kom Ottho von

Philippus bleff forrad aff Vitelsback.

Vitelsbach ind i det kammer / hues Slecht Fridericus primus haffuer møgit ophøffuit/ oc tha hand saa/ att Keiseren vor alene/ hug hand til hannom waduarendes/oc gaff hannom ett stort saar i hans halss/ then essendregere spranck der til / att redde sin Herre / men then mordere kom der fraa / Aff dette saar døde thenne fromme Keisere Philippus oc bleff begraffuet til Bamberg/ Men Fridericus secundus haffuer siden ladet føre thet Corper til Spier / oc er beskreffuit paa den Graffsten/ Philipus Bambergensis. Thenne Mørder Ottho von Vittelsbach haffuer oc fonget sin løhn/ hand er kort ther effter vorden i hiel stungen.

Exempel om rett heffn han fick.

Om Tygge Brøder Orden.

Dominicus. Franciscus

PAa denne tiid Philippi / haffue Dominicus oc Franciscus begynt det tygge brødre orden / fordi the Canonici oc rige Muncke vore tha bleffne store herrer oc ville nu føre krig med the Førster oc Keisere / oc kunde icke vare theris predige embede / Tha begynde thesse tuende mend att predige / oc droge flere fromme sachtmodige oc stille mend oc per-

soner

soner til seg/ som ville lere then hellige skrifft oc vore lige som skolepeblinge / Dette vor then første begyndelsse / Suden ere oc flere orden bleffne/ ligeruist som thett pleyger att gonge til i verden/ nar mand finder paa nogen ny ting/ Saa vil alle mand begynde sit/ men i lige mode som alle ting affnemme oc forarge seg/ altsaaledes falle nu the Muncke orden med lerdom oc all theris gamble stand oc vesen.

Ottho then fierde/ then 23. Tydske Keisere.

Anno 1209. er thet riige kommet effter Philippi død til den forebeneffnde Hertug Otho aff Brunssuig som tilforn vor vdualt Keisere emod Philippum / oc haffuer regeret 4. aar effter Philippi død / wdi samme 4. aar drog hand først til Rom / oc bleff krøndt till Keisere aff Innocentio / oc hiølt seg i Italien saare prechtig oc stadelig / oc beuiste seg aluarlig emod alle Førster oc Steder wdi Itaalia / oc the hiølle seg emod hannom gantzske ydmygeligen / oc vore then Keisere saare hørsammelige. Effter sin krøning tog hand nogre Steder ind / the som hørde till Riiget / huilcke Paffuen haffde doch lagt vnder seg / Tha Otho quartus.

vor strax thet wenskab vdslugt med Paffuen / Innocentius excommuniceret hannom ocsaa / den stund hand lag end nu wdi Italien/ oc sende bud i Tyskland/ for end Ottho komme hiem / att the Førster skulle velge en anden Keiser/ som vor Fridericus den anden/ Henrici 6. Søn.

Dette haffuer io verit ett wfrønteligt spil/ oc stor Homodighed/ the Keisere saaledes att excommunicere oc affsette/ Mand kand icke møgit gott tencke her hoss/ besønderligen naar man retteligen offuerueiger alle orsage oc handel. Thesse effterfølgende Keisere ere alle sammens excommunicerede effter huor anden/ oc haffue doch verit viise oc veldige Keisere/ oc mange store sager oc Førstelige gierninger vdrett oc bedreffuit.

Thesse Keisere ere excommuniceret aff Paffuerne.

Henricus quartus en Franck.
Henricus quintus en Franck.
Fridericus primus en Suabe.
Philippus Friderici primi søn.
Ottho quartus en Hertug aff Brunsuigk.
Fridericus 2. Henrici sexti Søn.
Cunradus Friderici Søn.

Anno 1212. Ther effter att Ottho vor igien kommen til Tydskland/ formerckte hand/

hand / att the Førſter vore forhetzt emod hannom / doch hiølt hand en Rigsdag til Norinberg / oc formanede the Førſter / att the ſkulle icke dette indrømme Paffuen / att affſette Keiſeren effter hans eigen villie / Fordi att thet Keiſerdømme hørde de Tydſke Førſter til oc icke Paffuen / Saaledes beuilgede han nogre Førſter paa ſin ſide / oc anfiøld Landgreffue Herman til Døringen / han vor Ludouici Fader ſom haffde then hellige Elizabet / Fordi thenne Landtgreffue Herman ville ſønderligen giøre Paffuen til villie / oc ſette ſeg op emod Keiſeren / ligeruiſt ſom hand haffde verit forbannet / Men the andre Førſter ferlode ſiden alle Ottho / for wdan then ene Marggreffue aff Meiſſen / Fordi then vnge Fridericus kom nu i Tyſkland / her offuer beuilgede Paffuen / att den koning aff Franckerige drog ocſaa emod Ottho. Tha nu Fridericus ſecundus vor kommen til Tyſkland / drog Ottho emod hannom til Elſas / oc lag wti Briſag / bleff doch forladen aff alle ſine / oc motte fly igen til Saxen / der røſtede hand ſeg atter / oc fick hielp aff Engeland / oc drog ind i Nederlanden emod then Koning aff Franckerige / oc bleff affſlagen / oc døde ſiden / Anno Chriſti 1218. oc leffde 5. aar ther effter ſiden hand bleff affſett.

Hermānus aff Døringen.

S. Elizabet aff Heſſen.

Fridericus secundus den 24. Tydske Keysere.

Anno Christi 1213. er Fridericus den andre aff dette naffn Friderici Barbarossæ søns søn / een Koning til Neapolis oc Sicilia oc Hertug i Suaben / wdualt til Keysere emod Ottho oc krønet til Acken / oc haffuer regeret 37. aar / Doch bleff hand aff sett 5. aar for end hand døde aff den Paffue Innocentio quarto / Denne lofflüge Keysere kand jeg icke nock med yncke / som haffuer verit begaffuet med saa mange skiøne dygder / oc endoch haffue de Paffuer sett saa hardt effter hannom / att dett maa seg forbarme / hand haffuer kundet mange sprock Latine / Tydske / Greyske / oc Sarraceneske / haffuer oc forbedret de Konster / Dett Almagestum Ptolomej haffuer hand første tiid ladet wdsette paa latine aff dett Sarracenitske sprock / oc der med haffuer hand atter opkommet den skiøne konst Astronomia / Huilcken intett menniske haffde da lerdt i lang tiid wti den gantzske Europa.

Fridericus secundus.

Friderieus kunde mange sprock.

Den første Krüg haffuer hand førdt i Tydskland emod Ottho den fierde / wtaff Paffuens radt oc tileggelse / men Paffuen haffuer lønet hannom / ligeruiss som de andre Keysere tilforn.

Den andre krüg haffuer hand førdt i

Brabant emod den Hertug aff Brabant / Otthonis anhengere/oc haffuer igen tuinget Lothringen vnder dett Tydske rige.

Anno 1220. bleff Fridericus til Rom krønet til Keysere aff den Paffue Honorio tertio/ Nu haffde tuēde Greffuer wdi Thuscia indtaget nogre Steder som hørde til riget/Desse Greffuer foriagede hand/oc tog de Steder fraa dennom igen/De Greffuer flyde til Paffuen Honorio/hand tog dennom i forsuar / oc bød Keyseren att hand skulle sette dennom ind igen / Da nu Fridericus dett icke giøre ville/vor alt venskab wde / oc Paffuen excommuniceret Keyseren.

Anno 1222. kom Fridericus anden gong i Tydskland oc hiølt een Rigsdag til Vitzburg/oc lod velge hans vnge søn Henricum til Keysere/oc krøne hannom til Acken / Thenne Henricum haffuer Fridericus siden ladet fonge/for denne sag skild at hand giorde een forbund med nogre Steder wti Longobardia emod faderen/ oc Henricus bleff død for end hans Fader wdi samme fengzel. Henricus bleff fanget aff Friderico.

Endoch Jerusalem vor forloret / haffde attlige vel de Christne behollet andre store mechtige steder wti Syria / Men det bleff stetze io lenger oc verre med dennom/derfore kom Johannes til Rom/ hand haffde end nu den titel / Koning til Jerusalē oc søgte hielp hoss den Paffue Honorio / oc forarbeyde / Johannes Koning til Jerusalem

att

att Honorius absolueret Fridericum aff then excommunicatio/Derfore beuilgede Fridericus oc de Tydske Førster att drage til Jerusalem/Saaledes bleff Fridericus absolueret/ oc den Koning aff Jerusalem gaff hannom sin dotter Jole / der wthaff føre end nu the Koninger aff Sicilia / den titel Koning til Jerusalem / Suden berustede seg Fridericus oc med hannom mange Tydske Førster / att drage til Jerusalem / ebland dennom vor Landgreffue Ludwig / som haffde den hellige Elisabeth / hand døde til Brundusio wti samme tog.

De Konger aff Sicilia kalles Konger til Jerusalem

Ludouicus Landgreffue.

Anno 1228. drog Fridericus til Jerusalem/oc forhandlede den sag saaledes/att den Sultan gaff hannom Jerusalem ind igen oc mange andre Steder der omkring/oc Fridericus bleff krønet til Jerusalem / Anno 1229. oc lod atter befeste Jerusalem oc Joppen / oc giorde een friid med den Sultan wti 10. aar. Dette lod hand forschriffue til Paffuen oc begerede een Absolutio aff den excommunicatio / Fordi att Paffue Gregorius nonus haffde oc da excommuniceret hannom/ for nogen friihedt skyld i dett riige Siciliæ / Men den Paffue ville icke absoluere hannom / her offuer giorde hand hannom end nu ett andet stycke/ den stund Fridericus vaar i Syria / opreyste Paffue Gregorius de Steder wti Italien emod Fridericum/att de fraa toge hannom nogre Steder wti hans rette

Fridericus fick Jerusalem.

Orsagen att Fridericus drog fraa Jerusalem.

rette arffue Kongeriige Neapolis / derfore bleff Fridericus for orsaget / att komme igen til Sicilien / oc redde sitt Land oc Riige. Men endoch att Paffuen haffde handlet saare wtrofasteligen emod Friderico i hans fraauerelsse / doch søgte hand den Absolutio hoss hannom med all ydmyghedt / oc bød seg til / att anamme til een forlening aff Paffuen det Kongeriige Sicilia / derfore lod hand kalle til Italien de Tydske Førster at de skulle fordrage oc forliige hannom med Paffuen / Oc Gregorius absoluerede atter Keyseren / Anno 1230.

Ther effter drog Fridericus tredie gong i Tydskland oc førde krig i Østerriige emod de Hungerske oc vandt Vien / der offuer gaff hand breff / Att Vien skulle stetze der effter vere oc bliffue een Riigsstad / hand lod ocsaa paa samme tiid / effter sin søns Henrici død / wduelge sin søn Cunradum til Keysere. Vienna.

Anno 1238. kom Fridericus atter til Italien / Tha opreyste seg Meyland oc mange andre mechtige Steder / Fridericus floug Meyland hard / Derfore giorde de Steder en forbund med Paffue Gregorio emod Fridericũ / oc Paffuen excommunicerede Keyseren tredie gong / oc kallede hannom een Kettere / oc opuechte de Venediger emod hannom / Fridericus lod obenbare schrifft wdgonge / wti huilcken hand beuiste oc gaff til kende / huorledes hannom vor skedt wret / oc begerede

rede atter then absolutio med stor ydmig-
hedt / Ther vore oc mange Cardinaler som
icke beuilgede Paffuens fram sett / Men den
tiid Fridericus kunde ingen naade fonge /
motte hand verge seg / oc haffde en stor an-
hang wdi Italia / Fordi Italia haffde paa
den tiid deltt seg i tuende parti / Velffer oc
Gibeliner. Paffuens anhengere kallede man
Velffen/ oc Keiserens Gibelin/ desse tuende
naffn er komne aff Tyskland til Italien /
Velffi. Fordi thenne slecht Velfforum i Tyskland
Gibelini. haffuer hafft euige fiendskab met then slecht
Friderici / Derfore ere the ocsaa kallede
Welffen/ ligeruis som euige Fiender Fride-
rici / Men then affkomme oc slecht Frideri-
ci haffuer sin begyndelse aff Veiblingen /
ther wtaff haffuer mã kallet thennom Veib-
linger / de Italianer foruende thet naffn oc
siige Gibelini.

Thenne Paffue vor saa hordeligen
trengt / att hand vdgaff korsset oc indul-
gentias emod Fridericum / som en obenbare
Guds fiende/ Dette giorde Friderico mygen
sorg/ hand belagde Rom / oc drog atter der
fraa igen/ oc vandt Rauenna.

Anno 1245. hiølt Paffue Innocentius
Fridericus affsettes aff Riiget. quartus et Concilium til Lugdun / ther wtt
affsette han Fridericum aff det Keiserdøm-
me / oc giorde forbund med the Frantzoser/
oc skreff til de Churførster / att the skulle
velge

velge en anden Keiser / the vdualde Henricum then Langreffue i Døringen / hand bleff skudden for Vlm / ther wtaff døde hand.

Fridericus bygde en ny Stad wdi Italia/ vor kallet Victoria/Tha hannom feilede geldt / lod hand mynte leder penninge / der med skulle det krigs folck en tid long betales met vilkor att strax the penninge fram komme / tha ville han ther fare giffue god mynt igen / huilcket han ocsaa giorde / Nu haffde hand ingen mehr hielp aff Tydskland/ der til med vor hans Søn Encius fangen/oc ilde med faren/saa hand døde i fengsel/Derfore vor Fridericus tha saare bedrøffuit / oc drog hen til Apuliam/ ther bleff hand død/ Anno 1250. Nogre skriffue / att hand bleff forgiffuen. Fordi the hellige Patres haffue icke kundet afflade/for end the sahe/at thenne fromme Første vor aldeles omkommen. Dett Rige Neapolis haffuer hand arffuit til sin Søn Cunradum. Italia er bleffuen attskilt i long tid ther eefftr / En part hiølt seg til Keiserdømmet/ oc en part til Paffuen/ til saa lenge / att Venedigen oc Meiland er siden bleffne mechtige.

Victoria urbs.

Leder penninge.

Friderick Søn bleff fonget.

Friderick død.

Effter Innocentio tertio bleff Paffue Honorius tertius / hand haffuer krønet Fridericum secundum oc excommuniceret hannom.

Effter

Effter Hornorio tertio vor Gregorius nonus/ hand ocsaa excommuniceret Fridericum.

Effter Gregorio nono bleff Celestinus quartus Paffue.

Effter Celestino bleff Paffue Innocentius quartus/ hand haffuer vdskudt Fridericum aff Riiget / oc excommuniceret Cunradum then Søn Friderici.

Cunradus then fierde/ then 25. Tydske Reysere.

Cunradus quartus.

Anno 1250. regeret Cunradus Friderici Søn effter sin Faders død / Men Paffue Innocentius quartus excommuniceret hannom. Landtgreffue Henricus til Døringen haffuer offueruundet hannom hoss Franckfordt/ tha Fridericus vor i liffue. Men hoss nogre finder ieg / att Landgreffue Vilhelm til Døringen haffuer førd thenne krig emod Cunradum effter Henrici død/Den tiid Cunradus nu formerckte att hand vor forladen aff de Tydske Førster/ drog hand hiem til sit eiget arffue Kongeriige Neapolis/ther bleff hand død/Anno 1253.

Her haffue the Hertuger aff Suaben theris ende.

Curadus

Cunradus om huilcken nu er sagt/haffde en Hertuginde aff Baiern / med huilcken hand fødde Cunradinum / hand vor opfostredt i sit arffue land Suaben / oc ville nu indtage sit arffue Kongerige Neapolis effter sin Faders død / Tha indkallede paffue Clemens emod hannom til det Rige Neapolis/Carolum/ som vor then Konings broder aff Franckerige. Cunradinus haffde stor hielp oc folck aff Tydskland / som en Hertug aff Suaben / oc vand med thet første stor seiger / Men endeligen bleff Cunradinus Cunradi Søn / oc Fridericus en Hertug aff Østerrige fangede med forrederij / oc ynckeligen tracterede/ forsmehede/oc paa det siste affhugne effter paffuens rad / Saaledes er thet Kongerige Neapolis kommet til de Frantzoser/ oc det Hertugdømme Suaben er vorden ledigt. Fordi thenne Cunradinus haffuer verit then siste Hertug aff Suaben/ Nu maa dette vere ett sten hierte / som icke medyncker seg offuer saadan tyrannij / att saadan een Edel Koning / som haffde sin akomme aff saa mange Keisere / skulle saa skendeligen omkomme med stor wret i hans rettferdige sag aff then paffue Clemens / Mand haffuer end nu skriffter/som vore giorde paa samme tid/ wti huilcke then fromme Første seg høgeligen beklager att hannom er skedt wret/ oc beregner hand ther wti alle sager effter huor anden / huilcke nock klarligen giff-

Cūradinus

Cūradinus oc Fridericus bleffue hals hugne

gen giffue til kiende/ at idel tyranny oc wrek er bruget emod denne fromme Cunradinum.

Wilhelm den 26. Tydske Keysere.

Wilhelm aff Holland.

Anno 1254. Er wdualt til Keysere Wilhelm een Greffue i Holland / oc haffuer verit een saare frommer Herre/ Men de Frisij haffue hannom i hiel slaget / Anno Christi 1256.

Interregnum.

Vor ingen Keysere i 17. aar.

Alfonsus Koning aff Hispania.

Richardus aff Engeland.

Effter denne Wilhelmi død haffuer det Rige standet ledigt 17. aar / oc er saare ilde til gonget i Tyskland/ Denne wlycke er kommen aff de Bellis ciuilibus / huilcke de Paffuer haffue opuecht i riget / Nogre Churførster haffue wdualt till Keysere Koning Alfonsum wti Hispania/ for hans viißhed skyld oc dygdelighedt / Dette er den Alfonsus / som haffuer møgit forbedret den edele konst Astronomiã / oc lod der wti gøre mange konstlige Bøger/Men Alfonsus ville icke tage seg dett Rige an/ Endoch att Paffuen formanede hannom der til / fordi hand sahe vel / att de Paffuer kunde icke lenge vere endrechtige med de Keysere / Nogre Churførster wdualde Richardum den Konings broder

der aff Engelland / oc fulde hannom til Basel / men det rige ville icke anname hannom.

Effter Innocentio/bleff Paffue Alexander quartus / wti denne tiid haffue leffuet Albertus magnus oc Thomas Aquinas.

Effter Alexandro quarto / vor Paffue Vrbanus quartus.

Effter Vrbano quarto / bleff Paffue Clemens quartus / hand haffuer ladet affhugge Cunradinum / Cunradi søn.

Effter Clemente quarto/ bleff saadan wenighedt for den wduelgeise skyld/ att dett Paffuedømme vacerede / oc stod ledigt i 2. aar / Paa dett siiste bleff wdualt Gregorius 10. Hand formanede de Churførster strax effter hand vor bleffuen Paffue/ att de skulle atter endrechtelige wduelge een Keisere/ paa dett att riiget skulle icke aldeles vndergonge. Vor ingen Paffue i 2. aar.

Rudolff den 27.

Tydske Keysere.

Anno Christi 1273. Er wdualt til Keysere Rudolff een Greffue til Habsburg / oc Landgreffue i Elsas/oc regeret 19. aar/hand er Confirmeret aff Paffuen/den tiid Paffuen oc Keyseren vore til sammens wti Lausana / ligeruis som desse gamble veiff til kiende giffue. Rudolff Greffue til Habsburg

Bis sexcenti septuaginta tresq; stetere
Anni, Lausanæ dum Rex & Papa fuere.

Men Rudolphus ville icke drage til Italien/ haffuer oc icke fonget den Keyserlig krone aff Paffuen/ Men pleyde stetze at recitere det Fabel Esopi/ huorlunde den reff sagde til Løffuen i hulet/ att hand torde icke gonge ind til hinde/ fordi at alle fodspor syntes vel att haffue indgonget/ men hand fornam ingen att gonge wd igen/ Saaledes sahe hand ocsaa/ att hans forfedre vore saare veldige dragne til Italien/ Men de vore ilde hiem komne igen / Doch haffuer hand wdsendt een Stadholdere til Italien / Huilcken de Steder haffue mesten parten annamet.

Esopi Fabel.

Først sette seg op emod hannom Behemen oc Beyern / Men Beyern bleff strax hørsam/ Othacker den Koning aff Behemen ville icke vere hørsam/ der offuer haffde hand wthan all rett indtaget Østerrige / som vor nu ledigt for wthan arffuing / oc retteligen burde att komne til riiget igen / Rudolff sende den Burggraffue aff Norinberg til Behemen / oc bad hannom vere hørsam oc afftrede fraa Østerrige / Men Othacker ville icke / Derfore drog Rudolffus til Østerrige/ effter møgen forhandling som hand til bød med den Koning aff Behemen/ belagde Vien oc tog dett Land ind/ oc giorde et stort slaug

Othackarus rex Bohemie.

hoss

hoff Nidersbruck/Anno 1278. der wti bleff Othacker i hiel slaagen / Saaledes behiølt den Keisere østerrige/oc haffuer siden giort sin Søn Albertum til Hertug i Østerrige / Altsaa er nu Østerrige bleffuet en Keyserlig forlening / aff denne Alberto haffue end nu i denne dag de Hertuger aff Østerrige deris affkomne/ind til den aller løffligste Keysere Carolum quintum oc Koning Ferdinandum hans Broder. Albertus dux Austrie.

Men Keyser Rudolff handlede doch naadeligen med Othackers søn Venceslao / lod hannom beholle dett kongerige Behemen/ Denne Venceslaus er hollen for en hellig Mand / Rudolff haffuer oc tuinget Burgunden vnder lyelsse/wti Elsas haffuer hand med macht vundet oc straffet nogre oprøriske Steder / som haffde giort forbund emod hannom /som er/Hagenau/ Colmar/ Zurick oc Bern. Den hellige Venceslaus aff Behemen.

Anno 1286. haffuer hand anfallet Greffue Ebrart von Virteberg / oc belagt Sturtgarden / doch bleff den sag paa dett siiste fordragen aff den Biscop aff Mentzs.

Anno 1290. Haffuer Rudolffus hollet een stor Rigsdag til Erffordt / oc lod neder bryde 60. Slot wti Døringen/med deris hielp aff den stadt Erffordt/ Saaledes haffuer hand kommet dett gantzske Tydskland til fridsamhedt igen/ wti huilcket store krig oc wenighedt haffde verit paa alle sider i lang Erffort.

tid den stund de haffde ingen Keisere / oc haffuer atter opreyst thet forfaldne Rige/oc døde Anno Christi 1292.

Effter Gregorio 10. vor Paffue Innocentius quintus.

Effter Innocentio quinto bleff Paffue Adrianus quintus.

Effter Adriano quinto vor Paffue Johannes 21. en lege oc Medicus.

Effter Johanne 21. bleff Paffue Nicolaus tertius / hand begynte att giøre sine tuende Brødresønner til Koninger offuer Italien/ then ene wti Etruria/ then andre i Longobardia / den stund Keiser Rudolff haffde saa møgit att beskaffe i Tyskland/ oc kunde icke drage til Italien / Men the Steder som hiølle med Keiseren / forhindrede thenne anslag/ oc Rudolffus sende en Stadholdere til Italien.

Effter Nicolao tertio bleff Paffue Honorius quartus.

Effter Honorio quarto vor Paffue Nicolaus quartus.

Adolff then 28. Tydske Keisere.

Anno Christi 1291. er vdualt til Kei- Adolffus de Nassa
sere Adolff een Greffue til Nassa hand vor tilforn hoss Keiser Rudolff/ oc haffde en stor ansehen / ocsaa vor hans Broder Biscob til Mentz / for hans hielp skyld er Adolff kommet til Riget / hand haffuer regeret 6. aar/ oc bleff siden affset aff the Churførster/fordi hans formuge vor mogit ringe til saadan stor høgmechtighedt / der til med haffde hand ingen løcke wti sin handel / Dette vor then besønderligste krig som han førde/ att hãd drog ind i Døringen/Fordi Landgreffue Albrecht til Døringen vor bleffuen wenss med sine Sønner / Dieter oc Friderich med thet betdne kindben / oc solde Keiser Adolff det Landgreffuedømme Døringen/ Saaledes achtede oc Adolff att ophøffue sin slecht/ oc drog til Døringen/ oc giorde ther ett stort slaug / belagede Crutzberg / Franckensten / Freiburg / Men Friderich iagede hannom strax bort igen.

Nu vor ther stor wrolighedt oc oprør
i Riget/ att mand nøddis til att haffue ett Adolff er
veldigt hoffuit / Derfore komme the Chur- affsett.
førster til hobe wti Mentz oc affsette Adolff oc vdualde til Keisere Albertum then Hertug aff Østerrige / Keiser Rudolffs Søn / Men Adolff tëckte at beholle thet Rige med macht/Derfore drog Hertug Albrecht emod Adolff/oc the giorde ett slaug hoss Vorms/

wti huilcket Adolff er omkommen / Anno 1295. ligeruist som thesse Vers vduise.

Anno milleno trecentis, bis minus annis,
In Iulio Mense, Rex Adolphus cadit ense.

Effter Nicolao quarto bleff Paffue Celestinus quintus / hand forlod thet Paffuedømme oc gaff seg i Kløster.

Effter Celestino 5. bleff Paffue Bonifacius 8. om hannom skriffuer mand / att hand haffuer bedraget Celestinum/ oc haffuer thalet til hannom egennom ett rør/ligeruist som thet skulle verit en Engle røst / saa lydendes / att Celestinus skulle vige fraa Paffuedømmet / oc giøre Bonifacium til Paffue. Hand haffuer opueckt store krig wti Italien/oc excommuniceret then Koninck aff Franckerige / oc gaff then Keisere Alberto den Franckerigeske Titel / paa det att Tyskland oc Franckerige skulle saaledes aff thenne orsage røckes oc feide med huor anden / paa det siste bleff hand fongen / oc døde i fengtzel/ Derfore haffuer mand saa skriffuit om hannom/ *Intrauit ut uulpes, regnauit ut lupus, mortuus est ut Canis.*

Albertus primus then 29. Tydske Keisere.

Anno

Anno 1298. haffuer begynt att regere Albertus/ en Hertug til Østerrige / Keiser Rudolffs Søn oc regeret 10. aar/hand haffuer slaget Keiser Adolff. Paffue Bonifacius ville med ther første icke confirmere hānom/ Men siden confirmeret hand hannom/ then Koning aff Franckerige til had oc modstād/ oc forhetzede hannom emod Franckerige/oc gaff hannom den Titel/Koning til Franckerige / Men then Koning aff Franckerige gaff Alberti Søn en Søster / saa att Albertus haffuer inthet bedreffuit emod hannom.

Albertus aff Østerrige.

Hand haffuer giort en tog i Behemen/ oc giorde sin Søn Koning til Behemen.

Baiern oc Mentz giorde en forbund emod Albertum / defore haffuer han thennom offuerfallet oc twingede thennom til vnderdanighedt.

Endeligen er Albertus i hiel stungen aff sin Broders Søn / oc nogre Greffuer i Østerrige. Oc maa vel ske/att Gud vil saaledes heffne Keiser Adolffi død / fordi hand vor doch att ligeuel hans Herre. Thesse misdedere som stunge Albertum i hiel haffue ocsaa fonget theris løn/ Fordi Gud lader icke oprør oc mord bliffue vstraffet.

Exempel om heffn.

Effter Bonifacio 8. bleff Paffue Benedictus decimus.

Then Romiske stol bleff transfereret fraa Rom til Gallia.

Translatio sedis Apostolicæ

Effter Benedicto decimo / bleff vdualt til Paffue Clemens quintus en Frãtzos / hand absolueret den Koning til Franckerige aff bande / oc hiølt seg til Lugdun i Franckerige / Oc fraa denne tiid / det er anno 1305. haffuer den Romiske stoel oc Paffuen icke verit til Rom / men i Franckerige til Auinio 74. aar.

Fratricelli.

Vti denne tiid haffue de Fratricelli verit til / dett haffuer verit den gantzske ler-dom oc vesen Anabaptistarum vederdøbere / huilcke end nu paa denne tiid løbe galne mange stetz. Oc sige / att mand skal intett haffue / dett oss selffue til hører / oc att de Christne skulle inthet regere offuer huor anden / oc anden slig Dieffuelsk fantasie.

Om Tyrcken.

Otthoman

Vti denne Alberti Austriaci tiid / er den slecht Otthoman bleffuen veldig hoss de Tyrcker / vdhaff huilcken slecht de Tyrckiske Konger som nu ere haffue deris her komme.

Henricus 7. kalles Lucelburgensis/den 20. Tydske Keysere.

Anno Christi 1309. Er til Keysere wdualt Henricus en første aff Lucelburg/oc regeret 6. aar / Fordi den stund Paffuen lag i Franckerige / achtede seg den Koning aff Franckerige at bliffue Keysere/ oc mente att kunde det foruerffue hoss Paffuen/ Men Paffuen oc Franckerige til sammens / kunde oc icke lenge fordrages / Derfore practicerede Paffuen med de Churførster / huilcke i lang tiid kunde icke bliffue endrechtige om den wduelgelsse/ att de skulle hasteligen wduelge den første aff Lucelburg / Huilcken paa den tiid vor priisset for en viiss oc aluarlig streng første/oc strax hand vor wdualt/confirmerede Paffuen hannom / Saaledes feylede den Koning aff Franckerige sine anslag / med huilcke hand forhobedes at komme dett Riighe vnder seg. Henric 7.

Med dett første haffuer Henricus taget dett gantske Land fraa den Greffue aff Wirteberg for hans vlydighed emod riiget. Sin egen Søn Johanni haffuer hand giffuit den Konings dotter aff Behemen / Saaledes er Johannes een første aff Lucelburg / som vor Caroli quarti fader / vorden Koning til Behemen. Wirteberg Johannes aff Lucelburg bleff Koning i Behemen.

Der

Der nest er hand dragen sterck til Italien met ett stort thal Folck/ oc taa haffue de Italianer icke i long tiid frøchtet nogen Keysere/saa møgit som denne. Nogre Steder ville icke giffue seg / for end hand motte vinde dennom med macht / som vor Crema oc Brixia/de andre haffue giffuit seg / Till Rom er hand krønet til Keysere / Florentz haffuer hand hordeligen belagt / oc er i den beleggelse/ som mand schriffuer/wthaff gifft forgiffuen / med thet hellige Sacramente / Den Paffue vor ocsaa nu strax beredt / att excommunicere hannom / tha hand bemerckte / att hand ville bliffue saa veldig wti Italia.

Henricus er forgiffuen i Sacramentet aff een sort Monck.

Ludouicus Bauarus den 31. Tyske Keysere.

Oc emod hannom er wdualt Fridericus Austriacus.

Ludouicus Bauarus.

Anno Christi 1314. komme de Churførster til sammens Mentz / Trier oc Colne / Johannes Koning til Behemen / Rudolff Pfaltzgreffue / Rudolff Hertug til Saxen / Volckmar Marggreffue til Brandenbug/ oc paa den dag Luciæ/ er Ludouicus Bauarus bleffuē wdualt aff Mentz/Trier/Koning aff

Tuende Keysere wdualdes een dag.

Behe-

Behemen oc den Marggreffue aff Branden-
borg / Ther emod er paa samme dag wd-
ualt Fridericus den Hertug til Osterrige aff
de Churførster Colne/ Pfaltz oc Saxen / Lu-
douicus bleff krønet til Acken/ Fridericus til
Bonn / Wthaff denne attskillige partiske
wduelgelse/ er ett stort Bellum ciuile vorden
wti Tydskland/ Til den Hertug aff Osterri-
ge hiølle seg Paffuen / Franckerige oc Hun-
gern/Suaben/Pfaltz/Strasburg/ oc mange
andre Steder / Men Gud hialp Ludouico /
den som mynst macht haffde / oc seg icke for-
lod paa menniskelig hielp / hand regeret 33.
aaar.

Fridericus aff Osterrige.

Anno 1315. Hiølle de ett sloug hoff
den Flot Nechar / wti huilcket begge parter
miste møgit folck.

Anno 1323. S. Michaelis afften gior-
de Ludouicus ett stort slaug med Friderico /
Hoff Friderico vaar hans broder Lupoldus
met de Suabiske oc Suitzere / oc een stor hob
aff Hungeren. Hoff Ludouico vor den Ko-
ning til Behemen / oc den Burggraffue til
Norinberg oc andre Førster flere/ Nu haffde
Lupoldus seg førsømmet at hand kunde icke
komme offuer vandet/ Saaledes sloug Lu-
douicus den Osterrigeske Herr / oc Frideri-
cus bleff fongen aff een Franck / Kalles Eb-
rart von Mosback / hand førde hannom til
den Burggreffue aff Norinberg / huilcken
siden forskickede hannom til Ludouico. Den

Lupold aff Osterrige.

Fridericus bleff fongen aff Mosback.

tiid

tiid Lupoldus sahe att han kunde icke hielpe then andre hob/er hand fallen i saadan vrede/att hand ville stunget seg selff i hiel/haffde icke hans eigne tienere thet forhindret/ oc rade hannom/ att vige aff oc giffue seg icke i større fare/ Men endoch Lupold forsøgte siiden mange practicker hoss Paffuen oc Franckeriige/ att giøre hanss Broder ledig oc løss med macht/ tha kunde thet inthet hielpe hannom/fordi then Koning aff Franckeriige tog seg then sag icke mogit an. Fridericus lag 3. aar fongen paa ett Slott i Baiern/oc bleff siiden løss giffuen formedelst venlige handel oc vilkor/ att hand skulle afftrede fraa Riiget/Saa ville Ludouicus atter indsette hannom i Østerriige/ oc dete skede altt saaledes/ att Ludouicus haffuer naadeligen handlet med sine Fiender/ Endoch Lupoldus haffde stetze tilforn anrichtet mange oprør oc wro/ lod ocsaa icke aff/ effter Friderici forløssning.

Ludouicus er bandsett aff ringe orsage.

Ther effter excommuniceret Paffue Johannes 22. thē Keisere Ludouicum/for thenne sag skyld/ att hand brugede Keiserlig macht oc Jurisdictio wti Italien/ for end han fick sin Krøning/ her wtaff er en stor scisma efterfølget i Tyskland/ oc haffuer varet 24. aar/ Saa at mange Steder i Riiget/ oc Førster ere bleffne oprørske emod huor anden/ oc then ene part haffuer lagt seg effter att fordriffue then anden oc foriage.Oc

ge. Oc endoch att Ludouicus haffde offte begeret then Absolutio / haffuer han doch icke kundet hinde bekomme / Endoch att then Paffue Benedictus som bleff effter Johanne / oc mange andre høge oc drebelige Mend haffde ocsaa nechtet oc forskudt thenne Proceß som vor tilforn giort emod Keiseren aff Johanne/ Saa haffuer mãd end nu Paffuens oc Keiserens skrifften emod huor anden/ wti huilcke Paffuen møgit berømmer seg/ att haffue macht att sette oc affsette alle Koninger oc Keisere/ oc kand man ther wti vel formercke / att Paffuen haffuer saadant begyndt emod Keiserẽ aff ringe orsage/Ther haffue doch att ligeuel mange lerde Mend verit paa samme tiid / som haffue anfechtet oc skriffuit emod Paffuens Edict om Keiseren / som vor Okam oc andre / oc haffuer de Tydske Førster bode Verssélige oc Geistlige hollet seg til Keiseren/ til det siste att Paffuen haffuer dreffuit nogre Førster til at falle hannom fraa oc vduelge en anden Keiser.

Wti Italien haffde Ludouicus en stor anhang/ then Galeacius til Meiland oc thet Romiske Radt begerede att Ludouicus ville komme til Italien/Altsaa er Ludonicus dragen ther ind/ oc bleff krønet til Meiland aff en Biscob/ oc til Rom aff then Cardinal de Columna/ med hans Keiserinde / som haffde født hannom een Søn til Rom wed naffn Ludouicus Romanus/ huilcken then Keisere

Galeatius

Ludouicus Romanus

haffuer

haffuer siden giffuit thet Marggreffuedømme Brandenborg. Hand giorde ocsaa til Rom en Paffue Petrum de Corbaria / hand bleff strax der effter bort førdt til Auinio til Johanne 22. hand lod kaste hannom i fengzel oc ther wti bleff han død.

Wti medel tiid haffuer Ludouicus mangfoldigen oc saare ydmygeligen begeret then absolutio/ oc kunde hinde icke bekomme / Men then Paffue dreff thenne sag saa vidt/ att Anno 1346. haffue the Churførster aff Mentz/ Trier/Colne/ Behmen oc Saxen forsamlet seg til Lutzelburg/ oc giorde en anden Keisere/oc vdualde Carolum then fierde en Marggreffue aff Morauia/ then Koninges Søn aff Behemen/ thenne Carolum haffuer Clemens sextus som vor tha Paffue/ confirmeret / Men effterdi att Acken oc den Stad Colne ville ick anamme hannom/ bleff hand krønet til Bonn.

Carolus quartus bleff vdualt.

Om Nicolao Augusto til Rom.

PAa denne tiid haffuer seg en stor dorhedt oc galenskab begiffuit til Rom / En kalles Nicolaus/ Statskriffuer til Rom/ vor bleffuen veldig i Rom oc regeret then gantske Stad/

fordi

fordi de Paffuer vore end nu i Franckerige/ Thenne Nicolaus kallede seg Tribunum Augustum/ oc vdskreff sine breff/ att Rom vor end nu thet øffuerste oc rette hoffuit wti Rijget / Derfore haffde hand macht paa then Stades vegne Rom / att forhandle alle Rijgens sager. Hand citeret Ludouicum oc Carolum / att the skulle bode møde i rette for hannom / oc stille deris sager ind for hannom Saadan dorhedt bedreff han møgen/ med Steder oc Koninger wti 2. aar. Tha foriagede Paffuens anhengere thenne elendige Augustum / hand flyde til Carolum quartum / Men Carolus sende thet arme menniske til Paffuen til Auinio / ther bleff hand sett wdi fengsel

Nicolaus Augustus.

Anno 1347. døde Ludouicus Bauarus/ Tha ford Carolus wtaff Behemen til Regensburg med ett stor tal folck/ther bleff hand anammet for Keisere/Ther nest anammede hannom ocsaa Norinberg / Fordi Carolus gaff tilkiende/ att hand haffde forerffuet en naadelig absolutio aff Paffuen offuer then store synd/ att the haffde tilforn saa fast hollet med Ludouico. Til Basel vor theris Burgemester befalet att begere then absolutio paa then menige Stades vegne/ oc hand suarede / det hand mente for ingen dell/ att the haffde giort wret i det the haffde hollet Ludouicum for Keisere/ Saa mente han ocsaa/ at Ludouicus vor ingen Kettere/

Men ville mand absoluere dennom aff derris Synder / det kunde hand vel lide.

Anno 1348. Vor end nu stor wenighed effter Ludouici død/Mentz/Pfaltz/Brandenburg oc Saxen/hans søn/som hialp til at velge Carolum / komme til sammens oc forskude oc nectede Caroli vduelgelsse / oc begerede Eduardum den Koning i Engeland att anname dett Keyserdømme / men hand ville dett icke gøre / der nest wdualde de Friderick den Marggreffue til Meyssen/ Denne ville icke føre krig med Behemen sine Nabor / oc forderffue sit arffue Land / der fore ville hand icke heller annamme riget.

Her moles hannom wd med den samme skeppe.

Günther Graffue till Schwartzburg vdualt til Keysere.

Anno 1350. Vor Gunther Greffue til Schwartzburg wdualt til Keysere wti Franckfort / doch icke aff alle Churførster / hand tog seg dett Rige an oc vor saare vel berøst / saa att Carolus torde icke hannom anfalle/den tid hand lag til Mentz / Men Gunther bleff forgiffuen med gifft / oc døde strax til Franckfordt / Saaledes bleff dett Rige hoff Carolo/ hand kom til Franckfordt oc bleff annamet for Keysere.

Gunther aff Suartzburg.

Effter

Effter Clemente 5. vor Paffue Johannes 22 / hand haffuer den fromme Keysere Lodouicum Bauarum excommuniceret.

Effter Johanne 22. bleff Paffue Benedictus 11. Denne haffde Johannis handel oc proceſs emod Ludouicum altiid tilforn anfechtet / oc haffde gerne abſolueret hannom / da hand vor bleffuen Paffue / Men the Konger aff Franckerige oc Neapolis truffede Benedictum / att hand icke torde ſtrax abſoluere hannom / oc den tiid ſamme Koningers Legater fortalde / at Ludouicus haffde giort møgit emod Paffuen / ſuarede Benedictus / Imo nos fecimus contra eum / oc ſtrax der effter døde Benedictus / der fore bleff denne ſag ſaa hengendes.

Benedictus haffde gerne abſolueret Ludouicum.

Effter Benedicto 11. vor Paffue Clemens 6. hand fornyede den excommunicatio emod Ludouicum oc forfulde hannom grueligen / Endoch att Ludouicus lod nock forhandle ſin ſag om friidt / oc bød ſeg gantzske ydmygeligen til alle vilkor wti dett Concilio til Vien i Gallia / Denne Clemens haffuer kiøpt den Stad Auinio i Franckerige / Saaledes er den Stad kommen vnder Paffuen.

Wti denne tiid ere ſtore hobe Folck dragne til ſammens i Tyſkland oc Velſkland / de haffue ſeg ſelffue hudſtruget / oc mãge hũdret aff dennõ ere komne til Spier paa en Rigis

Ett bliffera veſen att hudſtryga ſeg ſelff.

dag/ oc haffue der fore giffuit stor geistlig-hedt / Saa att de Burgere haffue dennom indbudet til gest for deris Gudelighedt/ dette vor ett vederdøbere anslaag oc sørgeligt vesen oc dorhedt om det haffde fonget storre framgong/ derfore er dett oc strax fordømpt oc forbudet.

Effter Clemente 6. bleff paffue Innocentius 6 / wti hans tiid er Carolus quartus bleffuen krøndt til Rom.

Carolus quartus then 32. Tydske Keysere.

Carolus 4. Anno Christi 1350. Effter Gunthers von Schuartzburg død haffuer begynt att regere Carolus den fierde aff dette naffn/een boren Første til Lucelbog / Johannis Søn som vor Koning til Behemen/ oc vor Henrici Lucelburgensis søn / oc haffuer Carolus fra dette aar/Anno 1350. regeret 28 aar.

Anno 1355. Er Carolus dragen til Italien / oc de Steder haffue hollet seg horsame emod hannom / til Rom er dett gantzske Radt / oc all ehrligt folck gonget hannom emod / Da er hand oc selff stigen fraa sin hest / oc lod seg til fods anname / Siden er hand bleffuen krøndt aff den Cardinal Hostiensi/ nogre Steder wti Italien som hørde

Paffuen

Paffuen til oc vore whørsamme/haffuer Carolus indtaget Paffuen til gode / oc tuingede dennom vnder lydelsse til Paffuen/ ythermere finder jeg icke/ huad hand haffuer handlet i Italien paa denne reysse.

Anno 1360. Haffuer Carolus anfallet Greffue Ebrart von Wirteberg med stor macht / doch er den sag bleffuen fordragen aff de Biscoper Augspurg / Strasburg oc Spyer. Wirteberg

Anno 1366. Er Carolus anden tiid dragen til Italien oc til Rom/ att tuinge nogre oprøriske steder vnder lydelse.

Carolus haffuer belagt Vlm/ men huorfore /dett finder jeg icke / Fordi de wforstondige tydske Historici haffue icke betenckt alle omslaag oc orsager til hues handel oc Historier de ville beschriffue.

Hand loffues oc møgit/att hand haffuer giort den Gylden bulla/ wti huilcken alle honde ordinantz er herligen forsamlet oc beslutter som nytteligt er til friid / Behemen haffuer hand høgt ophøffuit / den skole til Praga funderet/Men somme loffue hannom icke i dette/ att hand lod den Frihedt komme til Franckeriige / som hand haffde til dett Kongeriige Arelatensi. Aurea bulla. Schola Pragensis.

Anno 1307. Haffuer Carolus ladet wduelge sin søn Venceslaum til Keisere/den anden søn Sigismundo haffuer hand giffuit

dett Marggreffuedømme Brandenburg/ hulcket hand haffde kiøbt aff Ludouico Romano.

Brandenburg.

Anno 1377. Haffuer Greffue Vlrick til Wirteberg forloret ett slaug for Reutlingen/ oc da ere mange gode mend om komne.

Wirteberg

Heluetia Schwitzeren.

Schwitzerske forbund.

Paa denne tiid er den forbund giort i Schwitzeren oc haffuer først Lucerna / der nest Berna/siden Tygurum giffuit seg til de Schwitzer oc deris Naboer/oc bleff den Edel første Lupoldus Hertug i Østerrige i hiel slagen aff de Schwitzere/Anno 1385 / Men effterdi at mand alle stetz finder den Schwitzerske Chronica/gørff det icke behoff/ all deris handel her lenger att fortelge.

Effter Innocentio 6/vor Paffue Vrbanus quintus.

Effter Vrbano 5 / bleff Paffue Gregorius 11 / hand er kommen igen til Rom der att residere / Anno 1376.

Scisma.

Effter Gregorio 11. er een stor wenighed vorden oc oprør. Fordi de Italianer giorde

giorde en Italum til Paffue oc kallede han- nom Vrbanum 6. hand er bleffuen til Rom/ De Frantzoser wdualde oc en Paffue i Italia oc kallede hannom Clementem 7. hand drog igen til Auinio / Saaledes vor tuende stetz Rom oc tuende Paffuer / oc den ene excom- municeret den andre/ Italia/ Tydskland / oc Hungeren hiølle seg til Vrbano den Romi- ske Paffue/ denne Scisma haffuer vaaret ind til dett Concilium til Costnitz 39. annos.

Tuende Rom tu- ende Paff- uer.

Venceslaus den 33. Tydske Keisere.

Anno 1378. Haffuer effter Caroli død begyndet att regere Venceslaus hans Søn/ oc regerede effter sin Faders død alene 22. aar/ wti hans tiid haffuer Johannes Huss til Praga begynt att predige emod Pa- ffuen / oc tog orsage aff den vdschriffuelsse om afflatt oc indulgentiis / Saaledes er the skadelige larom opreyst i Behemen emod Prester oc Muncke.

Vences- laus.

Venceslaus bleff paa dett siiste fon- gen aff sin Broder Sigismundo / oc hollet i fengtzel til Vien/om denne Venceslao finder leg intett mehr som verdigt er at schriffue.

Og tiij Ruper-

Rupertus den 34. Tydske Reisere.

Rupertus.

Anno 1400. er vdualt Keiser Rupertus en baren Pfaltzgreffue hoss Rhin/oc regeret 10. aar/ Oc effterdi the Keisere haffde icke i langtiid verit i Italien / ere the Galeacij til Meiland bleffne mechtige/ Florentz vor ocsaa opstiget oc førde krüg emod Meiland / oc søgte hielp hoss Keiser Ruperto / Derfore drog Rupertus til Italien/ oc anfiøld Galeacium/ Men then Hertug aff Østerrüge/ oc den Biscop aff Colne droge fraa hannom saa hans macht bleff ringere / derfore kunde hand inthet beskaffe / oc endoch att hand forsøchte mange practicker/ drog hand doch endeligen der fraa/ oc beskaffede inthet.

Effter Vrbano 6. bleff til Rom Paffue Bonifacius 9.

Tre Paffuer paa en tiid.

Ther emod bleff til Auinio Paffue effter Clemente 7. Petrus Luna / vor kallet Benedictus 12.

Effter Bonifacio 9. bleff til Rom Innocentius 7.

Effter Innocentio 7. bleff til Rom Paffue Gregorius 12. Thenne haffde til sagt/ att vige fraa Paffuedømmet / om Benedictus ville oc resignere / Tha nu Benedictus

icke vil-

icke ville/ oc rømde fraa Auinio til Hispanien/ ville Gregorius oc icke resignere/ Derfore bleff ett Concilium til Pisa/ ther wti bleffue desse bode / Gregorius oc Benedictus affsette/ oc bleff vdualt den tredie Paffue Alexander quintus. Gregorius flyde til Arimino/ ther er hand bleffuen til det Concilium Constanciense. Alexander 5. bleff til Bononia/ fordi the Hungerske lage til Rom/ oc dreffue ther store Tyrannij/ oc førde krig med the Frantzoser om Neapolis.

Effter Alexandro 5. bleff Paffue til Bononia Johannes 23. Saaledes haffue desse tre offuerleffuit thet Concilium Constanciense/ Johannes 23. til Bononia/ Gregorius til Arimino/ Benedictus wti Hispanien / oc bleffue alle tre affsette til Constantz.

Om Tamerlane.

Wti denne tiid Ruperti / haffuer tha leffuet een grusam Tyrann Tamerlanes en Tartar / som haffde skiøt draget egenom then gantzske Orient oc Asiam med 10. mal hundret tusind Mand / oc ødelagt the Perser / Armenier / Syrier / Item Minorem Asiam / Oc den Tyrckeske Keiser Pataſetum haffuer han fonget/ oc sett hannom ligeruis Tamerlanes Tyran.

 som en

Pajasetus i ett Bur. som en fugel wti ett Bur/oc lod føre hannom med seg til spott.

Sigismundus then 35. Tydske Keysere.

Sigismundus. Anno 1410. er Sigismundus vdualt til Keisere effter Ruperti Død / hand vor Caroli quarti Søn oc Marckgreffue til Brandenborg/ther nest er hand vorden Koning til Hungeren oc Keisere/ oc haffuer regeret 27. aar/hand vor en viiß lerd oc frommer Første / der til med en Herlig Førstelig Person / Fordi hans billede finder mand end nu att sehe / saare vel oc Herlige bemalet hoß then Edele oc velboren Greffue Høyer/ Greffue til Mansfeldt/ hand haffuer førdt store krig i Hungeren/ først med the Hungerske/aff huilcke hand er oc bleffuen fongen/ Med Tyrcken haffuer hand offte giort mange smaa Slaug/ Men siiden att hand er vorden Keisere / haffuer hand med hielp aff alle Nation førdt en stor tog emod Tyrcken/ om huilcket ieg vil hereffter siige ythermere.

Om thet Concilio til Constantz.

Wti be-

Wti begyndelsen til sit Keiserlige Regimente er hand faren til Italien/ oc haffuer seg beradtslaget med Paffuen om ett Concilio att afflegge then Scisma/ hand er ocsaa personlige dragen til den Koning aff Franckerige/ oc haffuer handlet med hannom att beuillige ett Concilium/ Altsaaledes er thet Concilium begynt til Constantz/Anno 1414. Oc dette haffuer samtycht Paffue Johannes/ Sigismundus Cæsar/ oc the Konger aff Franckerige/Hispania oc Engeland/ oc thē Paffue Johannes er selffuer kōmen didt.

Keiser Sigismundus er kommen til Constantz paa den natt Natalis Christi/ oc haffuer sunget det Euangelium i Messen ligeruis som en Diaconus/ Exÿt edictum a Cæsare Augusto/ etc. Ther effter haffuer mand handlet i det Concilio om Johanne Huss oc hans anhengere/ Johannem Huss oc Hieronymum verbrendt/ Süden bleff ther forhandlet om then Scismate/oc de tre Paffuer/ Johannes 23. Gregorius oc Benedictus bleffue affsette/ oc Ottho de Columna er vorden Paffue oc kallet Martinus 5.

Dette fortyckte süden Johannes 23. atth hand haffde samtyckt det Paffuedømme att forlade/ oc ville tha hemmeligen rømme ther fraa/ der til halp hannom Hertug Friderich aff Østerrige/ Men Keiseren lod fonge Paffuen i den flucht/

oc kom

oc kom den Hertug aff Osterrüge / Fridericum i acht / hannom bleffue nogre Steder fraa tagne/oc paa dett sitste bleff den sag endeligen saa fordragen/ Att Fridericus motte bede om naade / oc alle sine Land resignere Keyseren / Tha beuiste Keyseren hannom naade / oc gaff hannom atter sit Hertugdømme igen.

Den aff sette Paffue Johannes bleff antuordet Ludouico Pfaltzgreffue/hand førde hannom til Manheim vnder Heidelberg / der bleff hand foruaret i 3. aar/Siden haffuer Paffue Martinus hannom atter igen annamet til naade/ oc lod hannom bliffue en Cardinal / Saaledes er den skadelige Scisma ebland de Paffuer aff stillet paa dett att frid oc enighedt/kunde bliffue wti Christenheden/ oc denne handel dreff aleniste den løfflige Keysere Sigismundus med stor flittighedt/ oc bør derfore høgeligen att loffuis.

Huad sager ythermere bleffue forhandlet i dette Concilio vore her for langt at fortelge / oc ehre synderlige bøger trychte der om.

Om den Marggreffue til Brandenburg.

Anno 1417. Den første Søndag effter Paske haffuer Keiser Sigismundus i samme

me Concilio forlenet den lofflige Første Fri-
derico Burggreffue til Norinberg/ det Chur- Burggreffue Norinberg.
førstedømme oc Marckgreffueskafft til Brā-
denburg/for hans høge dygdelighedt/oc den
store troskab / som bemelter første emod ri-
get i de aller vichtigste oc høgeste handel
haffde beuist / Men huilcke drebelige førster
der haffue stetze verit i denne Burggreffue
slecht bode for end de finge dette Chur oc sii-
den/dett vore her langt att fortelge / oc ehre
de offte beneffnde tilforn/ Men her effter att
de ehre bleffne Churførster/haffue de mange
store lofflige sager forhandlet i riiget/Derfo-
re bliffue de ocsaa offte beneffnde her effter /
oc besønderlige i denne tiids Historier bliff-
uer høgeligē priiset Marckgreffue Albrecht/
som kalles den tydske Achilles. Saa ved
mand i det gantske Riige att desse tuende Den tydske Achilles.
Churførster / Marggreffue Joachim Chur-
første til Brandenburg min naadigste Her-
re/oc hans broder Marckgreffue Albert Car
dinal oc Churførste Archebiscop til Mentz
oc Magdeburg etc. ehre høgeligen begaffuit
aff Gud med viisshed oc all førstelig dygd /
Derfore ehre de oc fraam dragne for andre
oc brugede i de høgeste vichtigste sager/ som
ehre/icke aleniste den tydske Nations velfart
anrørendes/ men ocsaa den gantske Chri-
stenhedt i Riiget / Fordi dett kand doch icke
anderletz vere/ huor Regimente ehre / end de
skule regeres aff viisshedt oc forstond / om
de

de skulle bliffue bestaendes / ligeruist som viißhed siger i then hellige skrifft / *Per me Reges regnant, &c.*

Effter det Concilio haffuer mand offte draget ind i Behmen emod the oprøriske oc vsindige folck som haffde tha neder brødet oc plundert Kircker oc Kløster / oc theris Hoffuitzmand hed Zisca / Oc stor skade er skedt paa bode sider ebland thennom som haffde draget emod huor anden/ Behemiske oc Tydske / oc er endoch thenne sag icke kommet til ende.

Zisca.

Sigismundus haffuer ocsaa forsamlet en veldig tog/som tilforn er om thalet/emod the Tyrcker/oc førde med seg til Adrianopoli/ Tydske/Burgunder/Frantzoser / Hungerske oc Italianer / oc droge med thette folck høge Førster personligen/ Keiser Sigismundus selff/oc Philippus then Hertug aff Burgunden/Men the Frantzoser trettes om then foregong/ ther vtaff bleff en vskickelig orden att the Christne bleffue slagne / oc then Hertug aff Burgunden fongen / oc Keiser Sigismundus flyde til Cõstantinopel/ Long tiid ther effter er then Hertug aff Burgunden atter bleffuen ledig oc løß.

Sigismundus drog ind i Tyrckiidt.

Mand finder en høffuisk Historia om Keiser Sigismundo/hand haffde en gammel tienere i lang tiid/hulcken hand haffde giffuet en føge ting / endoch att hand haffde el-

Historia Sigismundi med sin Tienere.

lers ett saare mildt oc Keiserligt hierte / oc gaff rundeligen store gaffuer hen / ligeruist som Leonardus Aretinus skriffuer om hannom/ huilcken hand ocsaa haffuer sehet / oc haffuer møgit hafft att handle for hannom paa Paffuens vegne. Paa en tiidt er Keiseren reden offuer ett vand/ tha haffuer hans hest stallet i vandet / oc hans tienere / som redt strax for sin Herre / skempte oc sagde / thenne hest haffuer lige sin Herres sind/ Det hørde Keiseren oc forundrede seg / oc ville vide/huorfore hand dette haffde sagt/Tha suarede hans tienere / Att hesten gaff ther vand/som tilforn vor vand nock/Alesaa giffuer oc Keiseren thēnom skenck oc gaffuer som tilforn haffue nock selffue. Keiseren formerckte hans mening vel / att hand hemmeligen mente hannom ther med / fordē hād haffde inthet besønderligen giffuit hannom/ som en gammel tienere / oc sagde / att thet haffde icke feilet paa hans side/at hans ville haffuer io verit god nock / Men Herre gaffuer komme icke dennom til som best fortiene thennom/men andre/huilcke the ere beskede aff lycken/ Oc sagde att hand ville det beuise hannom / naar hand kunde fange saa møgen rolighedt. Siiden ther effter att Keiseren kom att ligge stille paa en ortt/lod han bestille tuende stobe / lige store oc paa een form / i then ene lagde hand Guld / i then andre bly/ bode lige tonge / oc kallede strax

den

den tienere for seg / oc sagde til hannom att hand skulle velge / oc tage en aff thennom huilcken hand ville / i then ene stob vor Bly / i then andre Guld / den tienere vor bangt / hand løffte de stober op / nu then ene oc tha den andre / oc viste icke huilcken hand ville beholle / paa det sidste tog hand then Bly stob / Men strax hand tog loget aff oc sahe det Bly / sagde Keiseren / Her kand man sehe / att thet haffuer icke feilet paa min gode vilge / men paa hans eigen wlycke / att hand haffuer icke fonget mehr aff meg tilforn. Thenne gierning giffuer til kiende / att then Keisere haffuer viiseligen betenckt / att all velfardt er Guds gaffue.

Albertus Austriacus

Keyser Sigismundus haffde ingen Søn / men aleniste een Døtter / denne gaff hand Alberto den Hertug aff Østerrige / der med haffuer samme Hertug Albrecht fanget de kongerige Hungern oc Behemen.

Concilium til Basel.

Anno 1434. Then stund Sigismundus leffde / er dett Concilium begynt til Basel / ligeruiist som dett vor tilforn beslutte i Constantz / att holle atter ett Concilium om 12. aar der effter / Men effterdi Keyser Sigismundus døde / forhindrede Paffuen dett Concilium / oc giorde ett andet Concilium der emod / Først til Ferraria / siiden til Florentz / derfore bleff det Concilium til Basel atskild / Fordi der achtede ingen potestat møget der om / effter Sigismundi død.

Effter

Effter Martino 5. bleff Paffue Eugenius 4 / hand haffuer Sigiſmundum til Rom krønet til Keyſere.

Albertus ſecundus/ den 36. Tydſke Keyſere.

Anno Chriſti 1438. Effter Sigiſmundi død er wdualt til Keyſere / Albertus boren Hertug til Øſterrige/Koning til Hungeren oc Behemen / oc regerede icke lenger end 2. aar. Albertus ſecundus.

Nogre Behemer hengde ſeg til then Koning aff Polen/ oc ville vende thet Kongerige Behemen til Polen. Saaledes førde the aff Polen ett ſtor thall folck ind i Behemen/ oc droge til ſeg the oprøriſke Thaboriter / Emod theſſe vdſende then Keiſer Marckgreffuen aff Brãdenburg Albertum / hand giorde mange ſmaa ſlaug med thennom / til ſaa lenge att thenne ſag bleff fordragen mellom Keiſeren oc Polen.

Keiſer Albertus drog med ſtor macht til Hungern emod then Tyrck Amuraten / Amurates. ſom vor fallen ind i Hungeren / Men Amurates bidde hannom icke / Fordi ſtrax hand haffde ſtormet oc vundet Sindonien/ vigede hand aff / oc vende ſeg til Greciam oc vandt Theſſalonica/ Wti denne tog bleff Keiſer

Albertus kranck/ oc lod seg føre til Vien/ der bleff hand strax død effter faa dage.

Fridericus tertius den 37. Tydske Keysere.

Fridericus tertius. Anno Christi 1440. Er wdualt til Keysere effter Alberti død / Fridericus den tredie aff dette naffn / een Hertug til Osterrige/ oc regerede 53. aar.

Nu vor Sigismundi dotter / Keyser Alberti Hustru/ fruchtsommelig/ Men nogre aff de Hungerske ville icke tøffue effter den tilkommende arffuing/ oc wdualde den vnge Koning aff Polen Wladislaum/ doch vor der een Stadhollere i Hungeren Johannes Huniad/ Matthie fader / Denne Johannes Huniad haffde affuundet den Tyrcke Amurati ett stort slaug/ Saa at Amurates vor trengder til att gøre friid nogen tiid lang / Men der effter att Wladislaus kom til Hungeren/ forhobede nogre / Effterdi Polen oc Hungeren sette deris macht til sammens/ at de kunde gøre een merckelig tog emod Tyrcken / oc maa vel ske att den vnge Koning haffde lust til saadan stor ehre / Derfore opbrødt Julianus Cardinal den dag oc friid som vor giort med Tyrcken / vnder dette sken / Att mand motte ingen friid gøre med Tyrcken / for

Johannes Huniades.

for vthan Paffuens samtycke / efftersi then sag gelder den menige Christenhedt an. Da drog Wladislaus emod Amuraten ind til Verna / dett liger icke langt fraa Constantinopel / Endoch att Johannes Huniad haffde møgit affradt denne tog emod Tyrcken / Fordi hand viiste aller best sit eiget Folcks formuge / oc Tyrckens store macht oc leylighedt / oc haffde jcke / for vthan store orsage / giort friid med Amurate / Oc siiger mand / den tiid Wladislaus begerede hielp / oc folck aff den Valack Dracole / haffuer hand ocsaa aff radt denne tog / Men doch att ligeuel sende hand sin Søn fram med 2000. Heste / oc lod siige Wladislao / Att hand skenckte hannom der til med een kostelig snap hest / oc een anden sliig ville hand oc giffue sin Søn / fordi hand tenckte jcke andet / end de skulle bliffue slaagne / derfore skulle de haffue thesse heste hoss handen / oc naar dem trengde i nødsmaal / sette seg der paa / oc rende hasteligen der fraa. Dracoles Valachus.

Nu haffde de Tyrcker deris sag i stor acht oc forsyn oc anfiølle med fordel / for end de Hungerske haffde giort deris orden / oc endoch att de Christne haffue redeligen verd seg oc saare mange Tyrcker i hiel slaget / haffue doch endeligen de Tyrcker behollet Marcken / formedelst deris store forsamling /

oc den vnge Koning Vladislaum i hiel slaget / Der effter bleff den Cardinal Julianus i den flucht oc i hiel stungen / Huniad vor een forstandig Krüger haffde sin sag wti acht / oc kom der fraa. Dette slaug er skedt / Anno 1444. den 10. dag Nouembris / Amurates bleff effter dette slaug een Mahometisker Monck / oc mente / hād haffde i sit regimente nock mandom bedreffuit / att hand haffde atter igen vundet ett sadant stort slaug / oc ville der effter icke mehr forsøge lycken / Men Huniad offuerfiøl de Tyrcker atter igen / oc giorde dennom saa bangt / Att Amurates bleff atter kallet til regimentet / att gøre een tog emod Huniad oc driffue hānom aff Tyrckiit / Süden der effter att Constantinopolis vor forloret / oc Mahometes den Tyrckiske Keysere førde een veldig tog i Hungern / da sloug Huniad denne Mahomet / oc de Tyrcker finge een stor nederlag / Her med reddede Huniades den gantzske Europa / Fordi om Mahomet haffde fonget sin framgong i denne tog / haffde hand vel achtet seg til Italien oc andre Land flere.

Huniades plagede de Tyrcker.

Effter Wladislai død haffue de Hungerske annamet den vnge arffuing Ladislaum Sigismundi dotter søn til Koning / denne Ladislaus er bleffuen død til Praga effter nogre aar süden hand vor opuuxssen.

Ladislaus.

Delphinus Armeniaci

Anno 1444. Er den Delphin med

de Armeniacis indragne til Elsas ind før Basel / oc haffue giort stor gruelig skade / Mand tencker att Paffue Eugenius haffuer send hannom i Tydskland / att forstøre dett Concilium til Basel/Den Delphin haffde 25. tusind mand/ Emod desse wdsende de Suitzer 4. tusind mand att vndsette den Stad Basel. Desse 4. tusind haffue anfallet de fiender oc seg alle saa ridderlige hollet / att ingen er flydt / oc endoch att de motte oc bliffue med slagne / fordi fienderne vore saa mange / Saa er doch saa møgit vdredt / att Delphin haffde forloret 10. tusind mand / oc motte fly aff Tydskland med den andre hob igen vor. Heluetiorum manddom.

Anno 1449. Haffuer Marggreffue Albert til Brandenburg førdt krüg emod de Rüchssteder Norinberg oc andre/dette krüg kalles de Stederss krüg/oc ere mange førster paa bode süder komne i dett spil/oc haffuer vaaret 12. aar/ Marggreffue Albrecht haffuer dennom aff Norinberg otte gonge aff slaget. Den Steders krüg.

Anno 1452. Er Keyser Friderick dragen til Italien / oc hannom vor alle vegne stor ere vederfaren / Til Senis haffde hand brudlop med Leonora som vor een boren Koninginde aff Portugal / til Rom er hand krønet til Keysere oc Leonora til Keyserinde aff den Paffue Nicolao quinto/paa

den 18. dag Martij/Tha hand ford igen fra Rom/ haffuer hand til Ferraria giort Borsium Estensem til Hertug / siden er han faren til Venedigen / oc bleff ther i 10. dage/ Jeg haffuer hørdt aff een drebelig Mand / som sagde att then Hertug aff Venedigen haffde sagt til hannom/att den tiid hand vor Senator/ oc tiente til Bords for Keiser Friderich oc then Hertug aff Venedigen/ hørde hand/ att Keiser Friderich sagde offuer maltiid/ Att hand ville vere the Venedigers gode venn oc frundt / saa lenge hand leffde / men hans efterkommere skulle giøre the Venediger store skade.

Naar Constantinopel bleff vundet aff Tyrcken.

Keiser Cōstantinus. Anno 1453. paa den 29. dag Maij / haffuer Mahomet den Tyrckiske Keiser vundet then Stadt Constantinopel effter lang beleggelse / med en stor storm / oc ther wti bruget saadanne grusamme tyrannij / att mand kan thet icke nogit finde fuldsige med ord. Then Keisere Constantinus er i hiel stungen hoss Statz porten/ den tiid hand flyde / hanss hoffuit haffuer Tyrcken sett paa een stage / oc lod hannom bere om kring i Staden. Ett Crucifix haffuer hand laden opreisse

opreisse i Staden/ oc ther offuer skreffuit/ Dette er the Christers Gud / thet Crucifix haffuer hand befalet att kaste til med dreck oc skarn oc hønlige bespotte. Then Keiserinde oc hindes Døttre oc andre Edele Fruer oc Jomfruer lod hand føre til seg i ett Panckett/ tha ere the først bleffue skende / oc siden hugne oc martyriceret i støcke / Dette oc andre slige Exempel / som de Tyrcker bruge dagligen emod the Christne / skulle oss to formane oc opuecke / til att handle aluarligen emod saadanne forgruelige Tyrannij oc bestier / oc Guds obenbare fiender oc bespottere.

Bespottelse emod Christi billede oc Crucifix.

De Tyrcker ere bestier oc icke Tyranner.

Anno 1461. haffuer Paffuen affset then Biscob Dieter aff Isenburg / oc giorde Adolffum aff Nassau til Biscop / ther wtaff ere store krijg begynte wti Riiget / Pfaltzgreffue Friderich ville beskytte Biscop Dieterich / tha opreyste Keiseren emod hannom / Virteberg/ Baden / oc then Biscob aff Mentz / the droge ind i Pfaltzgreffuens Land / oc bleffue fongede aff Pfaltzgreffue Friderich / Anno 1462.

Friderikus Palatinus.

Ther emod vandt Biscop Adolffus den Stadt Mentz wti thet samme aar.

Anno 1463. er Keiser Friderich i det Slott til Vien hordeligen belagt vorden aff sine eigne Borgere / det haffuer hans eigen

Keiser Friderich bleff fangen til Vien.

Broder Albertus hannom anrichtet/ oc paa den tiid haffuer then Koning Georgius aff Behemen vndsett oc reddet Keiser Friderich oc foriagede the Burgere.

Nussia. Anno 1474. haffuer Carolus then Hertug aff Burgunden belagt Neus ett heelt aar/ for thenne sag skyld / Att thet Capitel til Colne haffde foriaget theris Biscob Rupertum/ hannom ville Carolus atter indsette. Men effterdi att Carolus haffde i framsett/ att tage thet Stifft Colne fraa Riget oc legge thet vnder seg/ Rustet seg Keiseren/ oc drog starck emod hannom/ oc hans Hoffuitzman vor Marggreffue Albert til Brandenburg / oc Rigens Fenderick Hertug Albert aff Saxen/ Endeligen effter møgen forhandling er Carolus aff dragen/ Tha siiger mand att thet giffteremaal Maximiliani / med Caroli Dotter skal første tiid vere besluttet.

Carolus aff Burgunden.

Anno 1477. er Carolus then Hertug aff Burgunden bleffuen offueruunden hoss then Stad Nanse aff det Folck i Lothringen oc Schuitzeren / Fordi Carolus haffde taget Nanse fraa den Hertug aff Lothringen / oc samme tiid haffde han indtaget then Stad Gransen oc andre Fleck fraa de Schuitzere/ oc til Gransen lod hand henge 512. Tydske.

Carolus bleff slagen for Nanse.

Gransen.

Effter Caroli død haffuer Franckerige begynt att tuinge Flandern oc Brabant vnder seg/

der seg / oc ere for then sag skyld bleffne store krüg / Men the Burgunder ville icke att thet Land skulle komme fraa then Dotter Caroli / oc handtlede / att Caroli Dotter skulle bliffue Maximiliano Keiser Friderichs son begiffuen. Saaledes er Maximilianus Anno 1477. inddragen til Brabant vel berust / oc hannom bleff begiffuen then Førstinde Maria Caroli Dotter / Der med haffuer Maximilianus offuerkommet thet veldige Hertugdømme Burgunden / oc haffuer saaledes den titel oc naffn Østerrüge høgeligen ophøffuit / oc giorde mange store lofflige gierninger / til att beholle oc forsuare the Land emod Franckerüge.

Maximilianus fick Caroli Dotter aff Burgūden

Anno 1486. er Maximilianus vdualt til Keisere oc krønet til Acken / paa den 10. dag Aprilis / Den tiid er Marckgreffue Albertus til Brandenburg død til Franckfordt i then Keiserlig vduelgelse / huilcken oc the Jthalici Historici høgt berømme for en viiß Første oc mechte Krüger.

Anno 1487. er Maximilianus med forrederij vorden fanget aff sine eigne vnderdane til Bruck i Flanderen / formedelst the Frãtzosische practicker / Men strax der effter att Fridericus Keisere vor dragen i Nederlanden met thet gantzske Rüge / haffue the aff Brugk atter ladet then Koning Maximilianum løß igen.

Maximilianus bleff fongen til Bruck.

Anno 1490. Haffuer Maximilianus igen indtaget sit arffue Land Østerrige / huilcket den Koning Matthias aff Hungeren inde haffde oc nu vor død.

Anno 1463. Er Keyser Fridericus den tredie død til Lyntz / oc begraffuen til Vien / wti dette aar vore de Tyrcker indfaldne til Croatien / emod dennom er Maximilianus som den tiid lag i Østerrige / dragen med 15. tusind mand / saa att de Tyrcker ere atter rømbde til bage igen.

Effter Eugenio 4. bleff Paffue Nicolaus 5. hand haffuer krøndt Fridericum till Keysere / oc haffuer de lerde mend wti Italien saare naadeligen vnderhollet / oc besønderlige de / som haffde rømbt fraa Constantinopel til Italien / nemlig / Gazam / Trapezontium / Argyropylos / formedelst huilcke alle gode Konster ere atter fornyede oc forbedret.

Gaza Trapezontius.

Effter Nicolao 5. bleff Paffue Calistus tertius.

Aeneas Syluius.

Effter Calisto tertio / vor Paffue Pius 2. tilforn kallet Aeneas Syluius / oc haffde verit Keysere Friderichs Cantzeler / hand forsamblede ett stort thal Folck aff alle Land emod Tyrcken / Men den stund samme folck drog til sammens / døde hand / oc dett Folck skildes att.

Effter pio 2. bleff Paffue Paulus secundus.

Effter Paulo secundo/vor Paffue Xystus quartus / wti denne tiid / Anno 1480. haffuer Mahomet den Tyrckiske Keysere belagt oc vundet Hydrunt i Italien oc brugede der stor forskreckelig Tyrannij/Oc vor Italia i saadan stor forskreckelsse oc jammer / att den Paffue Xystus tenckte att fly til Galliam / Men Mahomet er da strax bleffuen død / effter hand haffde fonget Hydrunt aff Guds eigen forsyn / Saaledes haffuer Gud affuerget hannom / att drage lenger i Italien / Wti medel tiid kriigede Alfonsus then Koning aff Neapolis med Senis/Men strax hand fick de budskab om Hydrunt/ford hand hasteligen hiem i sit Kongeriige igen/ belagde oc vandt Hydrunt fraa de Tyrcker igen / oc effterdi att Mahomet vor død/oc de Tyrcker motte giffue seg hiem igen att der skulle icke bliffue oprør i deris Riige / haffuer Alfonsus letteliigen vundet den Stad igen / oc fordreffuit de Tyrcker aff Italien.

Mahomet haffuer vundet Hydrunt.

Alfonsus Koning.

Effter Xysto 4. bleff Paffue Innocentius octauus.

Effter Innocentio bleff Paffue Alexander 6. hand haffde een Søn Duc Valentin/den giorde hand til een Første til Vrbin / hand

hand førde dette Rim o Cæsar o nullo/ Key-
sere eller plat inthett / men paa dett siste
bleff hand gantzske intett/ fordi hand bleff i
htel stungen for sin eigen vnderlige practi-
ca oc store wtroskab.

Dett Rim o Caesar o nullo.

Att Trycke bøger.

Begyndelsen til dett Tryckerij / setter
mand vnder Keysere Friderick den tredie / oc
siger mand att denne konst / att trycke bø-
ger/ skal vere paa funden til Mentz / Anno
1440.

Ad. skiude med bøsser

Den konst att skiude med bøchsser er
fast eldre / oc skal ocsaa vere paa funden i
Tydskland/Anno 1380.

Maximilianus den 38. Tydske Keysere.

Maximilianus.

Anno Christi 1494. Haffuer Maxi-
milianus begynt att regere effter sin Faders
død/med huilcken hand 18. aar regeret haff-
uer / oc haffuer siden alene regeret 25. aar /
Men endoch att hans regimente vor suacht i
begyndelsen /haffuer hand doch siden ther
effter møgit ophøffuit dett Tydske Riige.

Carolus Gibbosus.

Wti begyndelsen dett regimentes
Maximiliani er Carolus gibbosus Koning
til Franckeriige inddragen til Italien oc
haffuer indtaget Neapolis / oc er i dett an-
det aar atter hiem faaren til Galliam / Da
haffuer Ferdinandus Junior igen vundet
Neapo-

Neapolis/formedelst Maximiliani hielp / oc i hel slaget oc forjaget de Gallos / huilcke den Koning haffde der igen ladet effter seg att beskytte Landet.

Maximilianus haffuer førdt mange store krig/Først i Niderlanden/ Flandern oc Braband / wti huilcke hand haffuer selff med sin eigen hand beuist stor mandom oc giort mange loffliige gerninger / aff dennom haffuer jeg nogre hørdt / men ved doch icke den handel alt sammens / Oc motte mand vel ønske/denne loff liige første til ehre / Att nogen vore doch een tiid / som denne handel vel viste/ oc ville hanss Historier ordentligen forsamble/oc hans anslaug/ mandom oc store gerninger retteligen beschriffue/Pirkamer til Norinberg haffuer meg sagt / Att Maximilianus haffuer selffuer beschriffuit sine res gestas wti nogre aar/oc sagde/Att hand vor een tiid faaren med hannom fraa Linda til Constantz/ Oc da Keyseren haffde nu fonget een liiden rolighedt i skibet/kallede hand een schriffuere til seg oc dicteret hannom paa latine res gestas vnius anni / med alle honde anslaag/orsage oc circumstantier / Men den tiid Pirkamer mente/ at Keyseren haffde nogit himeligt at schriffue/ville hand aff viget/ Da haffuer Keyseren befalet hannom att bliffue sidende oc høre til med / Om afftenen lod hand hannom lesse/ hues hand haffde dicteret oc schriffuit/ oc attspurde Pirckamer / huor-

Pirckamerus.

huorledes hannom behaffuede saadan rytter latine/ oc sagde/ att hand ville thet saaledes gerne forsamle/ att lerde Mend/ som i fram-tiden ville samme handel beskriffue / kunde aff saadan hans forklaring oc vdskriffter fange ther wti then rette grund med alle omslag oc orsage / Dette sagde ocsaa Pir-kamer att thet vor io saa ren oc klar latine / som nogre Tydske Historici haffue end nu her til dagen skriffuit i nogre Historier / hand haffuer oc søgt oc begeret thenne vd-skrifft effter Maximiliani død / oc haffuer then icke kundet offuerkomme. Dette er nock sagt om then Nederlendiske handel.

Wirtemberg bleff ett Hertug dømme.

Anno 1495. er Wirteberg bleffuit ett Hertugdomme/ oc Greffue Ebrart først giort til Hertug til Vorms paa een Rigs-dag.

The Schuitzer emod Østerrige

Anno 1499. haffuede Schuitzer be-gynt en krijg med theris Naboer som hør-de til det Huss Østerrige / Derfore motte nu Keiseren hasteligen drage aff Gelderen/ huor som hand haffde end tha møgit att beskaffe / til att redde oc vndsette sine kiere vnderdane i Østerrige / oc ere ther skede mange sma slag/ saa man haffuer beregnet 20. tusind Mand / som ere omkomne paa bode sider / Endeligen bleff then sag for-dragen.

Anno 1501. ere Korss neder faldne alle vegne i Tydskland paa menniskernes kleder/ Doch er saadant offte skedt tilforn. Korss synes paa klederne.

Anno 1504. haffuer thet Baierske krijg standet / wti huilcket Keiser Maximilian haffuer beskyttet de Herrer til Møncken oc Baiern emod then Pfaltzgreffue Philippo oc hans søn Hertug Rupert / som vor tha begiffuen med Hertug Georgij Dotter aff Baiern / oc ville ther met arffue Landshut oc then omkringligende part aff Baiern/ Men Hertug Rupert døde i samme krijg oc hans Førstinde med / oc then Pfaltzgreffue miste en stor part aff sit Førstedømme/ som Keiseren fick oc then Hertug aff Virteberg/ Oc tha haffuer Keiseren slaget een stor hob Behemer / som vore voddragne then Pfaltzgreffue til hielp. Siden ther effter tog Keiser Maximilian then Pfaltzgreffue atter til naade igen / som en naadig viss Keisere / ther icke ville giøre nogen foruandtling wti then gamle Churførstelig skick oc ordinantz. Baierske krijg.

Anno 1505. belagde Keiseren then Hertug aff Geldern til Arnheim/ oc tuingede hannom til att giffue seg.

Anno 1506. er Philippus/Maximiliani søn / then Koning til Hispanien oc Hertug til Burgundien/ bleffuen død/ tha hand vor 25. aar gammel. Philippus Maximiliani søn.

Anno

Then Kriig med Venedigen.

Anno 1507. haffuer Keiser Maximilianus begynt ett stort langtuarigt krig med the Venediger / Wti huilcket mange store slaug ere skede oc vnderlige foruandling /

Ludouicus Koning i Franckerige.

Koning Ludouig til Franckerige vor med thet første hoff the Venediger / siden gaff hand seg til Keiseren / Then Paffue Julius vor med thet første hoff Keiseren/siden gaff hand seg til de Venediger / The Venediger forlorede theris beste Steder / Veronam / Paduam / Teruis oc mange andre / Men strax som Paffuen gaff seg til de Venediger/ ville then Koning aff Franckerige oc anfalle Paffuen / oc haffde end tha Keiserens folck hoff seg wti Italia / Nu befrøchtede seg Keiseren / om then Frantzos fick offuerhanden/ att hand skulle ocsaa ville til Neapolis / oc maa vel ske til Rom / oc siden nogit begynde / som kunde vere emod Riiget / oc stode icke til att lide oc affuerge / Derfore sende hand sit Rad den Cardinal aff Saltzburg Mattheum Lang til Paffuen/ att giøre friid/ for end then Koning aff Franckerige oc Paffuen komme til nogit slaug med huor anden / Julius vor sare vel gerust med Spanier oc Italianer / oc mente att thet

Julius Papa hiölt ett slaug med Franckerige paa Paskedag.

skulle icke feile/ derfore ville hand ingen friid giore / Men giorde ett stort slaug med then Koning aff Franckerige hoff Rauenna paa Paschedach Anno 1512. Men Paffuens folck bleff slaget / oc vore tha 16. tusind Mand omkom-

omkomne/ Mand finder oc icke nogit andet saa aluarligt oc hardt slaug ind til denne tiid / huor som the haffue saa mandeligen verget seg paa bode siider/Effter dette slaug vor Julius glad/ att hand kunde komme til att giøre friid med Maximiliano/oc paa det att Maximilianus kunde komme then Koning aff Franckerige wtaff Italien/ opuechte Paffuen oc Keiseren/Engeland/Tyskland oc Schuitzeren emod Franckerige/Saaledes motte nu Kongen aff Franckerige til bage igen / oc siiden ere the Venediger ocsaa bleffne fordragne med Keiseren.

Anno 1519. er Keiser Maximilianus bleffuen død/oc thet samme aar ere the Chur førster komne tilsammens til Franckfordt/ nemlig / Albertus Cardinalis Biscop til Mentz/etc. Marckgeffue til Brandenburg/ Herman Biscop til Colne een Graffue von der Viid / Richard Biscop til Trier/ een aff the Greiffenklou/Koning Ludvigs Botskaff aff Behemen / Ludouig Pfaltzgreffue hoff Rhin/ Friderich Hertug til Saxen/Joachim Marckgreffue til Brandenburg/ etc. Thesse haffue endrechteligen effter theris gode berad vdualt til Keisere Carolum then Hertug til Østerrige / oc Burgunden / oc Koning til Hispanien/ paa den 28. Junij. Carolus bleff vdualt til Keisere.

Effter Alexandro 6. bleff Paffue Pius tertius/ hand døde strax ther effter.

Effter Pio tertio vor Paffue Julius secundus/

cundus / emod hannom vor ett Concilium forskreffuit aff then Cardinal Bernardino vnder then Venediger krig / oc vor then sag nogit nehr kommet til en Scisma / huor som then fromme Keisere Maximilianus haffde thet icke synderligen aff stillet med sin store viished oc forstand.

Martinus Luther. Effter Julio secundo bleff Paffue Leo 10. een søn Laurentij Medicis / Wti denne tiid Leonis / Anno 1517. haffuer Martinus Luther først begynt att Predige oc skriffue emod thet Afflad / oc ere siden mange disputationes opuechte / wtaff huilcke stor split oc wenighed er vorden i Tyskland oc ander stetz.

Carolus den fempte aff det naffn / then 39. Tydske Keysere.

Carolus quintus. Anno Christi 1519. er vdualt til Keysere / Carolus den fempte aff dette naffn / Keyser Maximiliani Søns Søn / Koning til Hispania / Hertug til Østerrige oc Burgundia / Oc bleff Pfaltzgreffue Friderich beskicket aff the Churførster til Hispanien att forkynde Carolo then Keiserlige vduelgelse / Der paa er Keiser Carolus kommen til Tydskland i det effter følgende aar / oc bleff krønet til Acken.

Anno

Anno 1525. er Franciscus Koning til Franckerige bleffuen fangen aff Keysers Caroli Krigsfolck i ett slaug for Pauí wti Longobardia / oc bleff siden sendt til Hispanien / hannom haffuer endeligen then Keisere icke aleniste naadeligen løst giffuit / oc atter igen indsett i det Kongerige Franckerige / Men haffuer ocsaa giffuit hannom sin egen Søster / med naffn Koninginde Leonaram. The Hoffuitzmend i forbeneffnde slaug vore/Greffue Niclas von Salm / Her Georg von Fronsperg / Marx Sittich / Den Hertug von Burbon / Then Marckgreffue von Piskera. Franciscus aff Francke rige bleff fongen.

Wti dette aar haffue the Bønder i Tydskland seg opreist oc giort ett forskreckeligt oprør wti Elsas/ Schuaben/ Francken/ om kring Rhin oc i Døringen/Men the Førster toge seg aluarligen fore att stille oc fordempe dette oprør med mackt / oc bleffue mehr end hundret tusind Bønder slagne alle vegne paa tre Monaters tiid / En aff thennom kalles Schapler haffde giort 12. Artickler om then Christelige friihedt/ ebland thennom vor dette en besønderlig/ Att man skulle icke giffue Offrigheden skat / etc. Formedelst desse Artickle vor mesten parten aff then meninge Mand opreist emod Offrigheden oc sit Herskab. Wti Døringen til Mølhussen vor een predicant med naffn Den sorte hob oc bonde Krig i Tydskland. Schapler.

Thomas Myntere.

Thomas Myntere/ hand gaff fore/att hand skulle reformere Kircken/ oc berømmede seg/ att Gud haffde hannom det synderligen obenbaret/ oc giffuit hannom det suerd Gedeonis/ til att straffe oc slaa the wgudelige/ oc førde then meninge Mand vd paa Landet/oc lod thennom plundre Edele Mends huss oc Kløster/Men then Første aff Saxen/ oc then Landgreffue aff Hessen slouge thenne gantzske hob/ oc finge then Myntere oc største parten aff hās selskab/oc lode thēnom affhugge/ Thenne Myntere haffuer atter først begynt then lerdom oc vildfarelse/om the Vederdøbere/ huilcken end nu giør stor splitt oc wro i mange Land. Wti dette Vers ere thē aars tal beregnede nar som dette skede bode met then Koning aff Franckerige oc med the Bønder.

Captus erat Gallus, coeunt cum rure cohortes.

Oecolampadius. Zuinglius.

Anno 1525. haffuer Johannes Oecolampadius til Basel oc Vlrich Zuinglius først ladet skrifft vdgange/ wti huilcken the haffue fornyet then fordømbde vildfarelse oc Ketterij Berengarij / Att Christi legomme oc blod skal icke vere varhaffteligen wti Christi Naduere oc Sacrament / Endoch then wsindige Mand Andreas Carolostadius haffde begynt att foregiffue thenne wlust oc galenskab i det andet aar tilforn.

Carolostadius lerde dett Ketterij Berengarij.

Anno

Anno 1526. haffuer den Tyrck Soliman i krig slaget then Koning Ludouig til Hungern.

Anno 1527. haffuer then Hertug aff Burbon indført Keiserens krigsfolck for Rom / oc indfallet i Staden med macht / oc haffuer plundret Staden oc belagt Paffuen i det Slot Engelborg / oc tog hannom til fange / Doch haffuer then lofflige Keisere siden atter giffuit hannom naadeligen løß igen / saaledes att betage større wenighed i Christenheiden / oc haffuer mand samme aarß thal i desse Verß.

Rom bleff plundret aff Caroli krigsfolck.

Oc Paffuen bleff fongen.

Altera post captos Gallos, populique furores,
Æstas te capta Roma cruenta fuit.

Anno 1529. er Keiser Carolus dragen til Italien / oc bleff anammet med stor erhe aff alle Førster oc Steder.

Wti dette aar er den Tyrckiske Keisere Soliman in Octobri dragen i Tydskland / med hundret tusind oc 40. tusind Mand sterck / som the haffue selffue siden berømmet seg til Cracouia / oc haffuer nogen tiid long belagt then Stadt Vien i Østerrige oc hardt stormet til hannom / Men Pfaltzgreffue Friderich som vor en Hoffuitzman forordineret aff Riiget emod Tyrcken / haffuer hasteligen forsamlet ett thal folck / oc forskickede det fram til Vien tre dage for

Huor sterck Soliman haffuer belagt Vien.

end Tyrcken kom der fore oc belagde Staden / ebland dette folck til Vien vor Pfaltzgreffue Philippus / oc Gud haffuer beredt sin naade / saa att Vien er mandeligen vorden beuaret / oc den Tyrck er dragen ther fraa med skamme oc med stor skade / De Budskaff aff Polen sagde / att Tyrcken haffde forloret for Vien oc tha han drog ther fraa / mehr end 60. tusind Mand / oc en part aff thennom bleffue slagne oc skudtne for Vien / oc somme ere omkomne i den afftog aff hunger oc kuld / Dette aarss thal om thenne belegning finder man i desse Vers.

Cæsar in Italiam quo uenit Carolus anno,
Cincta est Riphcis nostra Vienna Getis,

Anno 1530. paa den 22. dag Februarij er Keiser Carolus vorden krønet til Keisere / aff Paffue Clemens til Bononia med stor Herrlighedt oc solemnitet.

Then Riigesdach til Augspurg.

Siiden ther effter er hand dragen i Tydskland / oc indkommen til Auspurg Corporis Christi afften / huor som hand tha haffde forskreffuit en Riigs dag / oc vor ther mesten parten alle Førster / oc vndfinge theris Herre oc Keysere med stor reuerentz / Oc endoch att Keiseren tog seg fore alle sager att forhandle til gode / oc komme then store wsamdrechtighedt som vor wti Religionen til friid oc enighedt / Saa er thet icke

doch

doch kommet til ende/ Men endeligen haff-
uer Keiseren ett Edict ladet vdgonge/ att
holle the gamle seduanlige Ceremonier oc
lerdom i then Romiske Kircke.

Wti samme aar paa den 8. dag Octo-
bris/ haffuer verit til Rom een saare stor
Vandflod/ som the haffde aldrig sehet til-
forn/ oc haffuer standet stille i 24. timer/
saa att vandet stod saa høgt i Campo floro/
som ett glaffuen/ oc haffuer ther forderffuit
store bygninger mure/ huss oc gotz. Vandflod til Rom.

Effter Leone 10. vor Paffue Adrianus
en Tydskman fødder til Traiect.

Effter Adriano bleff Paffue Clemens
7. oc bleff fongen til Rom aff Keysers Ca-
roli krigsfolck/ for thenne sag skyld att
hand haffde giort forbund med then Ko-
ning aff Franckerige oc sende hannom
hielp emod Keiseren/ Men Keiser Carolus
haffuer loffligen oc Keiserligen handtlet/ oc
ville inthet wfrønteligen giøre emod Paff-
uen/ Men lod hannom venligen løss igen/
oc giorde frid med hannom/ att ther skulle
icke giffues orsage til nogen større wenig-
hedt i Christenheden/ oc kom siden til Ita-
lien effter thenne forhandtling/ oc tha haff-
uer samme Paffue Clemens 7. krønit then-
ne fromme Keisere Carolum 5. med stor
Herlighedt til Bononia. Clemens 7. bleff fongen.

Ferdinandus den 40. Tydske Keysere.

Ferdinandus Koning.

Anno 1530. Er Ferdinandus Koning til Hungeren oc Behemen / Ertzhertug til Østerrige etc. Keyser Caroli broder wdualt til Romiske Keysere/ligeruist som mange Keysere tilforn haffue i deris liffs tid ladet wduelge andre liige med seg/paa dett att dett Riige kunde haffue nogen viss successorem/Naar som den andre aff fiølle / saaledes at forhindre oc betage wfrid oc kriig ebland førsterne i riiget / oc skede thenne wduelgelse til Colne/ Anno 1530.

Anno 1531. J Januario er Koning Ferdinandus effter hans wduelgelsse bliffuen krøndt til Acken / Wti samme aar haffuer mand sehet een Comet wti Tydskland / Italia oc Gallia/ oc syntes første tiid ved den 6. dag Augusti / oc haffuer med dett Første begynt att skene i nogre dage om morgenen for solens opgang / oc siden efterfulde hun solen/oc om afftenen effter solens nedergang vor hun sehet ved 3. wger ind til den tredie dag Septembris / oc haffuer gonget offuer de tegn Cancrum/Leonem/Virginem oc Libram / tha er hun forgongen oc syntes icke mehr.

Cometa.

Strax der effter in Octobri er kommet een kriig i Suitzeren/Fordi/ Att de Tygurini

Den kriig ebland de Suitzere indbyrdes.

aff den stad Zurich haffde belagt de Lands vege for deris Naboer til Zyg/ Wri/ Sueitz/ vnderualden oc Lucern / oc lode thennom inthet til føres/ Saa att de haffde stor nød for brød oc salt/ Derfore wddroge desse beneffnde Steder Zugia/Wria/Suitzia/ Syluia/ oc Lucerna emod dennom aff Zurich / oc der bleffue de aff Zurich tre gonge aff slagne effter huor anden/wti dett første slaug er ocsaa den Predicant aff Zurich Vlricus Zwinglius i hiel slaagen / i medel tid vor der flytteligen handlet aff deris Nabor Strasburg oc Costantz att fordrage desse beforne Suitzere/ oc dett alarom bleff siden aff stillet den tid 6. wger vore forgongne / Oc achter mand att paa deris side aff Zurich / er ved 5. tusind Mand i hiel slagne / oc paa den andre side icke mange/oc haffuer mand dett arff tal om samme krig i desse verss. Zwinglius bleff slagen

Occubuit patrio bellator Cinglius ense,
Et pressa est armis gens populosa suis.

Anno 1532. Er Keyser Carolus atter dragen aff Brabandt til høg Tydskland/ oc indkommen til Regenspurg om fasten / Huor som hand haffde da forschriffuit een Riigsdag / oc samme tid er Koning Ferdinandus ocsaa inddragen med hannom til Regenspurg / Siden ere de Riichssteder ocsaa der til komne / oc vore der mange Førster i Den Riigs dag til Regenspurg.

eygen person oc somme haffde deris budskab der hen forskicket / Oc haffuer mand da endrechteligen samtyckt een merckelig hielp oc tog emod Tyrcken/ oc paa dett att alle stand i riget kunde alle til hobe gøre denne hielp stadeligen for wthan hinder/haffuer Keyseren beuilliget / att handle oc gøre een friid oc feilig dag om alle Religionens sager / Oc effter Keyserlig befalning om denne friid att gøre / haffuer den Cardinal oc Erchebiscop til Mentz Albertus / oc Pfaltzgreffue Ludouig bode Churførster /handlet i denne sag / med Hertug Johans Friderich Første aff Saxen / huilcken hans Herre fader Hertug Johannes Churførste til Saxen/ haffde forskicket i sin Sted / oc med dennom som vore forskickede aff Landgreffue Philippo til Hessen / oc med de andre som vore i forbund med Churførsten aff Saxen oc Landgreffuen til Hessen/oc vore de her om forsamblede Først til Suinfordt / oc siden til Norinberg / oc haffue beneffnde tre Førster den Cardinal oc Erchebiscop til Mentz / Pfaltzgreffue Ludouig/oc Hertug Johans Friderich til Saxen / troligen oc flytteligen arbeydet her wti / oc haffde stor møde / Att forhandle den sag til bestendiger friid / den gantske Christenhedt til gode / Men endeligen haffuer Keiseren den friid oc dag saaledes beuilliget / til ett Concilium / eller om saa vore att inthett

Conci-

Concilium kunde bliffue hollet / till een anden Rigsdag / wti hulcken ther skulle atter handtles om Religionens sager.

Wti thette aar Mense Junio paa S. Johannis Baptistæ dag / er then Tyrck Soliman ankommen i Hungeren till Wetssenburg / med ett stortt thal Folck / som vor tumaal hundret tusind Mand / oc drog siden her wd emod Østerrige/oc inthet giorde for end in Augusto/ Tha haffuer hand nogit mehr end 20. dage belagt ett lidett fleck hoss the Hungerske Grentze / kalles guns oc hardt stormet ther till / oc forlorede 15. storme derfore / oc er endeligen ther fraa dragen med thesse vilkor / Att then Herre Nicolaus Jurischitz som vor een Hungerske mand / oc haffde thett fleck inde / skulle giffue seg / Saa ville oc Tyrcken lade hannom beholle dett Fleck / oc ingen ther wti gøre skade / Dette haffuer fore beneffnder Hungerske Herre giort paa thett the arme Folck i staden skulle icke bliffue i hiel stungne.

Soliman kom anden tiid i Tydskland.

Guns vor 13. gonge anfaller med storm

Ther effter nu att then Romiske Keysere Carolus quintus / haffde visseligen fornummet Tyrckens ankomme / haffuer hand strengeligen giort wdbud offuer altt Riget / oc strax ehre de Tydske Førster oc alle standes Krigsfolck hasteligen dragne

ind

ind i Østerrige. Men huor starck huor første oc Land ere woddragne / dett haffuer jeg end nu icke aldeles forfaret / Den høgborne Første oc Herre Joachim Marggreffue til Brandenburg etc. den yngste/som vor Høffuitzmand offuer det neder Saxiske folck haffde førdt til Keiseren II. hundret Heste/ oc 4000. Knechte / oc fordt aff Berlin den 10. dag Augusti emod Colne hoff Sprew. Gud giffue hans førstelig naade oc alle Christne seyer oc Victoria / oc een salig igen kommelse.

Joachim Marggreffue aff Brandenburg.

Samme dag som Marggreffue Joachim er woddragen / haffue de vnge Kylinge som Først vore framkomne 2. dage tilforn / begynt att gale høgt den gantzke dag oc anden naat oc dag der effter/huilcket doch er en Wseduanlig ting / Derfore vor dett oc hollet for ett viist tegn om god lycke/ oc bleff saaledes wdlagt aff Georgio Sabino / som desse effter følgende verss wduiise.

Ny fødde Kylinge gole.

Cum patris educens Ioachimus Marchio turmas,
Castra, profecturis signaq; mouit, equis.
Auspice qui contra pharetratos Cæsare Turcas
Acria pro Christi nomine bella gerit.
Ingrediente uiam cantantes principe pulli,
Insolitum liquida uoce dedere sonum.
Præpete qui nondum uestiti corpore penna,
Ante duos sed adhuc oua fuere dies.

Hæc

Hæc bona fœlicē portendunt ſigna triumphum,
Augurijs fauſtum talibus omen ineſt.
Nam cum Thebanis uicti Lacedemones armis,
Sanguine fecerunt Leuctra cruenta ſuo.
Martis aues, læto uictoribus omine, galli,
Proſpera uocali gutture ſigna dabant.

Den Keyſere Carolus haffuer ocſaa aff Italien wdſendt til Øſterrige mehr end 20. tuſind Italianer oc Hiſpanier aff ſit eyget Folck / oc deris Høffuitzmand vor Antonius de Leua / een ſaare viſſ oc berømbter Krigsmand. De Italianiſke førſter haffue oc wdſendt deris hielp / oc vor den Hertug aff Mantua deris Høffuitzmand. Antonius de Leua. Dux Mantuanus.

Item / Den Keyſere haffde forordineret ett ſtort tal Folck til ſkibs oc vore vel 50. tuſind Mand ſom ſkulle ſegle offuer haffuit oc anfalle Tyrckens Land med ſkibs Herr / Saaledes røſtede ſeg nu emod huor anden bode Orient oc Occident med alſom høgeſte macht / hues lige mand haffuer icke end nu ſehet nogit ſinde ſaa veldeligen draget emod huor anden / ſiden det Romiſke Rige begynte att falle effter Conſtantino Magno / oc nu ſkickede ſeg den ſag til een euig foruandling oc omkringuendelſe i verden / Gud giffue Chriſtenheden oc vor fromme Keyſere naade ſeyer oc victoria / Jeg hobis ocſaa att den

ſtore

store Guds bespottelse oc Tyrannii som the Tyrcker bruge / skal snarligen bliffue straffet oc dett Tyrckiske Riige falle / ligeruist som spod er oc mand haffuer mange regn oc Propherier der om / Defore vil jeg her aleniste nogre merckelige obenbarelse oc prophecier opregne om samme Tyrckiske riiges nederfald/oc deris autores ere vel bekendte / Om hulcke jeg vil doch lade huor holle oc dømme/hues hannom Tyckes / Jeg setter dennom aleniste her fore / Att de skulle bliffue i ihug kommelsse/Saadanne sprock skal mand oc icke aldeles forachte.

Nogre spodomme att det Tyrckiske riige skal neder falle.

Jeg haffuer leset att liidet tilforn / forend de Tyrcker haffue vundet Constantinopolim / haffuer der verit een Monck icke langt fraa Constantinopoli / hand haffde spodt / Att de Tyrcker skulle vinde Constantinopel oc forstøre dett Greiske riige / Men de Tyrcker skulle snarligen der effter om 50. aar atter forlere Constantinopolim oc bliffue fortilgede wti Europa.

Laurentius Miniatensis Astrologus

Ocsaa haffuer en mechtig lerd Astrologus til Neapoli kalles Laurentius Miniatensis Pontani præceptor for 60. aar/ sett desse effter følgende verss ved enden i den tredie bog/ som hand schriffuer om den Coniunctio Saturni oc Jouis in Cancro/ hulcken hand siiger att skulle komme / oc haffuer verit / Anno 1504.

Illa

Illa autem nostris iam iam uentura sub annis
Est melior, nostræ legis uix pauca refringit.
Aspera quæ nimium sacris & dura ferendis,
Et genus omne mali tollet, pompasq; sacrorum,
Ac regem dabit innocuum, qui terminet orbem,
Et reget imperio populos, gentemq; rebellem,
Imperio subdet, toti & dominabitur orbi.

Desse versfere nøttelige att mercke / Jeg haffuer ocsaa den fromme Keisere til ehre/icke kundet dennom forlade/ fordi hand er jo høgt berømmet oc loffuit / i dett hand kaller hannom regem innocuum. Ligeruist som Lichteberg haffuer ocsaa ehrligen schriffuit om hannom / pudicus facie regnabit vbiqz.

Til Magdeborg er en Chronica skreffuen langt for hundret aar/wti huilcken thesse ord stande hoss enden paa latine saa lydendes/wtaff then stamme Keisers Caroli / oc de Kongers aff Franckerige skal komme en Keisere med naffn Carolus/ hand skal bliffue Herre i then gantzske Europa oc skal reformere then Christelige Kircke oc thet Romiske Rige/ Fordi ther skal komme ett slag folck oc skal hede det folck for wthan hoffuit / oc tha vehe Presterne / Det skib Petri skal lide stor nød / men endeligen skal thet komme til rolighedt / naar stormen er forgongen/ oc beholle seyer / The Møncke skulle for-

Den Magdeburgiske Chronica.

le forgonge/ Den bestia aff Occident/ oc den Løffue aff Orient skulle Herske / oc haffue Herredømme vdi all Verden/ oc the Christne skulle tha fare friligen egenom Asia vdi 15. aar/ Siden skal mand høre stor forgruelige vnder om Antichristum.

Abbas Joachim siiger hoff enden Jeremiæ/ *Veniet Aquila grandis, quæ uincet omnes præter unum, qui tandem contemptus à populo relinquetur.*

Item ieg finder en Prophecie med nogre vdtrøchte merckelig ord beskreffuen/ En Keisere skal opueckes/ ligeruist som ett Menniske ther modeligen soffuer / hannom skulle menniskerne achte oc vurde/ lige som han vor død/ han skal sette seg op paa det store haaff oc drage emod the Tyrcker/ oc skal thennom offueruinde oc fonge theris Hustruer oc Børn / Stor frøckt oc stor forskreckelse skal komme offuer de Tyrcker/ oc theris Hustruer/ oc Børn skulle grede oc beklage seg / oc alle de Tyrckers Land skulle offuerantuordes i en Romiske Keisers hender.

Jeg haffuer ocsaa hørdt aff en Portugaleser / hand sagde / att en Astrologus haffuer sagt til Koning Ferdinando/ Keyser Caroli Anherre/ Att en Koning aff Hispania skulle vnderuinge oc forstørre det Tyr-

ckiske

ckiske rige / oc ville wdlegge samme Prophecie om fore beneffnde Konig Ferdinando Keyserens anherre / Der til haffuer Koning Ferdinandus suaret/Att hand skulle dett icke gøre / Men hand mente att hans arffuinge oc effter komere skulle dett vdrette / Mand finder oc mange saadanne Prophecier flere her om / huilcke jeg nu icke vill alle fortelge / Gud vnde Christenheden naade oc seier for siin eigen ehre skyld oc hellige naffn / Amen.

Huad nu framdeles begiffuer seg i denne tog emod Tyrcken / skulle nu de andre fornumstiige mend / som nu ere i Marcken med Keyseren/ klarligen mercke oc beschriffue / Fordi jeg haffuer end nu inthett mehr i sandhedt fornummet / wthan hues jeg haffuer fortaldt om denne forsamling oc opreysning emod Tyrcken/Derfore vill jeg her med beslutte.

JN Septembri wti dette aar haffuer mand atter sehet een Cometa nogre wger i øster om morgenen ved 2. tymer for solens opgong/oc paa den tiid att jeg haffuer hinde sehet/Achter jeg/ att hun vor in Virgine / oc vende siin stertt emellom sønder oc vester / Men Himmelen haffuer nu i desse dage verit saa mørck her i denne eigen / att mand haffuer icke kundet sehet hinde / dett er doch forskreckeligt att tuende Cometer ere strax

komne effter huor anden / nogit neher paa ett aars frist / Oc efftterdi att then Comet som vor i thet forgongne aar 1531. haffuer saa veldeligen obenbaret seg oc skendt emod Øster oc Nør / huilcke Lands ord hun haffuer ocsaa besønderligen truffuit / Fordi att Tyrcken haffuer strax offuerfallet Hungeren oc Østerrige / Oc Koning Christiern er dragen ind i Danmarck med ett stort thal folck / att igen indtage sit forladne Rige / oc haffuer siden vndergiffuit seg sin Fader Broder Konig Friderick til Danmarck / Item att Koning Christerns Søn oc arffuing til det Danske Kongerige som nu vor i Keiserens hoff / er bleffuen død / Saa er dett ocsaa befrøchtendes / att thenne Cometa som haffuer nu giffuit seg til kiende i dette neruerendes aar 1532. skal oc betyde noget besønderligt emod Italien oc Rhinstrømmen. Gud giffue oss sin Naade / AMEN.

Enden oc beslutningen i thenne Chronica.

EN Chronica skal vere en beskickelig vnderuisning oc kort forklaring om the besønderligeste oc vichtigeste handel som skede er/ paa det mand skal saaledes kunde ther vtaff retteligen mercke oc beholle then framfarne tiids leilighedt oc the merckeligeste foruandling oc omuendelse som skede ere i Verden/ paa Religionen oc Riigernes regimente/ oc andre høge store ting/ Fordi dett er icke mugeligt/ att ett Kongeriiges handel/ skulle retteligen kūde beskriffues i en Bog/ man giorde hinde huor lang man ville/ fordi the orsager/ omslag oc circumstantier vti alle handel/ huilcke mand besønderligen bør att achte vel / ere saa mange / att mand dett maa giøre langt/ Saaledes haffuer Herodotus / Thucydides / Xenophon / Liuius / herligen beskriffuit Historias / The andre skulle icke berømme seg Historicos / men Chronicos / huilcke the handel haffue korteligen til kiende giffuit oc alle aars tiid beregnet/ saa mand nogit kand ther om vide oc beholle / att en fornumstig lesere maa ther effter seg besinde/ oc mercke det som allermest nøtteligt er/ Alt saaledes haffuer ieg her ocsaa korteligen tilsammens draget the storste handel oc

Conclusiō

Historici.

Chronici.

forvandling i verdē skede ere oc antegner her hoss vdaff huilcke orsage saadant sked er/ Att wi her wthaff kunde oss dess slutteligere forsyne/ oc tage oss vaare i andre saadanne fald oc handel etc. Oc huor till at saadan Chronica er ythermere nøttelig/ er tilforn giffuit til kiende først i denne bog.

Men her hoss enden i denne schrifft vil jeg atter den lessere haffue pamindt dett sprock Eliæ/ huilcket ieg haffuer tilforn sett i fortalen i denne bog/ paa dett att mand saaledes kand dess letteligere mercke oc beholle alle aarss thal oc Historier/ Item/ att betencke att verdenss ende er icke langt her fraa/ Elias haffuer sagt/ att verden skulle staa 6. tusinde aar/ oc de 6. tusind aar skulle icke aldeles bliffue opfyllet/ fordi Gud haster emod enden for vore Synder skyld.

Huorlunde verdens ende er nøher.

Nu ehre ved halff siette tusind aar forgongne/ ligeruist som huor mand maa sehe her i denne Taffle/ huilcken ieg vil her effter sette/ Derfore kand dett icke vere langt til enden/ oc til den yderste dømmedag/ Att vor HErre Christus skal komme/ att opuecke de døde/ oc dømme den gantzske verden/ oc fordømme dieffuelen oc alle wgudelige Menniske i den euige yld oc fordømmelsse/ Oc att frelsse oc løse de rette Christne aff døden/ oc all bedrøffuelsse/ oc indsette dennom i den euige Guds bekendelsse oc salighedt.

Jan-

I andre mode att verdens ende er ne- her / dett giffue ocsaa til kiende de store skre- ckelige foruandling oc omuendelsse som ehre skede i alle Riige oc Regimente / Wi haffue sehet paa een kort tiid / huorledes dett er till gonget med Paffuen/Franckeriige / Hunge- ren / Danmarck / oc dett haffuer icke end nu ende/ wti andre Kongeriige skal ocsaa korte- ligen dett samme vederfares.

Huad ri- gernes om vendelsse betyde.

DAniel giffuer til kiende/ att strax naar Tyrcken begynder att falle / skal verdens en- de da til stunde / Nu skulle wi sehe / att Tyr- ckenss Riige skal falle (om Gud vill) inden faa aar / Oc naar som den fromme Keisere Carolus aff gonger / skal dett Tydske Riige bliffue jammerligen forstørret oc forderffuit aff de Tydske indbyrdes / Fordi jeg befrøch- ter/att tuende skulle der om slags med huor anden / Gud den almechtigeste affuende oc formilde saadan gruelig oprør / for sin store naade oc barmhiertighedt / oc vende de for- sters hierte till friid oc enighedt.

Danielis spodom om ver- dens ende.

Den wenighedt i den Christne Kircke maa vel ocsaa holdes for ett tegn/att ver- dens ende til stunder/Oc er til faare/at sam- me wenighedt skal bliffue større oc formehre seg formedelst kriig oc Prælaternes forsøm- melse.

Efftcrdi nu att Christus haffuer oss formanet oc adtuaret i dett hellige Euangelio / Att der skal komme stor faare bode legomlig oc andelig paa den siste tiid / Ja Himelen selffuer truffuer oss med forskreckelig mørck oc Coniunctio / oc mange tegn opregnes i skrifften som skulle komme wti de dage/ Att wi dess flitteligere oss berede / forsyne oc beuare/ oc søge beskyttelse hielp oc trøst hoss Gud i sadan stor faare / Derfore haffuer ieg nu her med villet paa minde alle lessere/ til at betencke / Att den faarlige tiid er nu for døren/oc att mand skal icke forachte saadan til kommende faare/Fordi att saadan foruandling som nu sker / oc forstøring bode i regimente oc Religion / dett er i sandhedt ingen ringe ting/ dett befinde wi alle bode høge oc loffue/ehuad stand wi ere wti / oc huordan skade der kommer wtaff bode til legomme oc siæl.

Verden lignes ved ett gammelt huss.

Verden er liige som een stor gammel bygning / som helder oc vil falle/ oc faller nu først een veg her oc een anden der/ Saaledes skicker seg nu ocsaa verden til fald / oc faller nu ett stycke her oc ett andet der/ Først faller ett Kongeriige der hen oc siden ett andett / til saa lenge att dett faller altsammens/ Icke skal heller nogen tencke att saadan merckelig stor bygning kan sachteligen neder falle/ Men ehuor lenge Hun luder oc helder/da faller Hun hasteligen paa dett siste alt sammens /

mens / Gud giffue naade att den forskreckelige vndsegelse/ som stander wti Euangelio / kunde gonge off til hiertet/ Att wi ocsaa ville søge trøst oc hielp hoss Christo/ oc att de store Herrer ville oc regere/ oc vandre i Guds frøcht / oc med vüsshedt oc tolmodighedt / til att formilde oc affuende all orsage til møgit ondt/jammer oc forargelse/ Fordi saa att de ere jo ther til skickede aff Gud / Att the skulle regere / oc oppe holle dette elendige/ suage mennisklige slecht med deris flittighedt oc vüsdom/ oc om de stande theris embede vel fore i Guds frøcht/ da vil Gud vere med thennom / oc hielpe dennom wti all løcksalighed / Amen.

TABVLA ANNORVM MVNDI, effter Bibelen oc effter Philo.

1656 Fraa Verdens begyndelse ind til Syndfloden.
292 Fraa Syndfloden ind til Abrahæ fødsel.
425 Til Moysi fødzel.
80 Til den vdgong/ oc tog/ aff Egypten.
480 Til det Tempel Solomonis.
138 Til den Koning Joas.
291 Til den tiid som Jeconias bleff førdt til Babylon.
11 Til den forstøring Jerusalem aff Nabugodonosor.
70 Det fengzel til Babylon.
191 Then Monarchia Persarum effter att thet fengzel til Babylon haffde fonget ende.
7 Alexander/ effter Darij død.
146. Dett Riige Grecorum ind til Judam Machabeum.
127 Dett Riige Machabeorum ind til Herodem then første aff thet naffn hoss Josepho.
30 Herodes/ fordi Christus er født i det 30. aar Herodis.

1554 Effter Christi Fødzel vor Herre Guds oc Frelsere. Paa den tiid er denne Chronica fordanſket oc Prentet.

Anno Mundi 3944. er Christus fødder vor Gud oc Frelſſere.

Wti dette neruerendis aar 1554. ere efften Verdens begyndelſe 5498. aar.

Den Stad Rom haffuer ſtandet effter Eutropij beregnelſe 753. aar for Christi fødzel / Oc man maa regne dett huor man vil paa det aller nøgeſte effter ſande ordentlige Hiſtorier/ſaa kommer dett icke møgit anderledes.

J dette neruerendes aar 1554. haffuer den Stad Rom ſtondet 2307. aar/ Saa lenge haffuer icke Babylon ſtondet for Alexandro/ Fordi att fraa Abraham oc til Alexandrum ere 1686. aar/ Efftterdi nu att Rom er ſaa møgit eldre/ end Babylon haffuer verit/ effter tuende Monarchier/ Tha maa ocſaa Rom icke heller vere langt fraa enden.

Oc dette thal ſom ſtonder wdi Bibelen/ er icke langt fraa dett thal ſom man finder om deſſe Monarchiers beſkickelſe att beregne hoſſ the fornemligſte Grecis Hiſtoricis / Herodotus ſiiger/att the Aſſyrier/ haffue inde hafft then Monarchi 520. aar / oc ſiiden haffuer ther i long tiid icke verit nogen faſt Monarchia / til ſaa lenge att the Medi ere bleffne mechtige/ oc thennom giff- Herodotus

ver han 130. aar ind til Cyrum / Dette er oc aldeles saa i sandhedt oc befalder meg saare vel / oc holler lige med Bibelen / huo thet vil retteligen forsta / Men att hand giffuer then Assyriske Monarchi 520. aar / Det skal man sandeligen saaledes forsta / om den tiid for end the Riige Babylon oc Niniue bleffue attskilde / oc paa den tiid att the Assyrier vore aleniste mechtige til Babylon.

Agathias. Agathias / libro secundo / de bello Gothorum siiger / att Ctesias haffuer oc i lige mode sett oc beregnet the aars thal oc Monarchiers begyndelse / Ther haffuer doch Ctesias verit en Grecker / oc tha de tuende Brødre Artaxerxes Mnemon / oc Cyrus Junior forde kriig emod huor anden / haffuer Ctesias. Ctesias verit en artz i den tog Cyri / oc bleff fongen / oc fick siiden gode vnderholdning til Babylon / ther haffuer hand læset theris egne Historias om den første tiid oc begyndelse til dett Riige Babylon / oc setter hand den tiid saaledes.

Fraa Nino til begyndelsen til det Riige Medorum / huilcke først vore afffalne fraa de Assyrier ere 1360. aar / oc hannom efterfølge alle the andre / som haffue siiden ther effter skriffuit / Som er Diodorus Siculus oc Diodorus. Justinus. Diodorus Siculus libro tertio siiger altsaa / *Similiter & cæteri Reges ad Sardanapalum usq; triginta regnum tenuere, cuius*

tempore

tempore Assyriorum imperium, quod Annis 1360. durauerat, quemadmodum Ctesias libro secundo tradit, ad Medos transijt. Iustinus siiger oc saaledes. *Imperium Assyrij, qui postea Syri dicti sunt, annos 1300. tenuere.* Herodotus forlader nogit emellom det fald Assyriorum / oc den tiid som the Medi ere bleffne mechtige / Oc saa holler ieg / att denne tiid / huilcken Ctesias setter om then begyndelse Babylon / skal icke forstaes fraa thet første Regimente Nini / men fraa Nemroth / som vor long tiid tilforn.

Medi / ther effter att the ere affaldne fraa the Assyrier / haffue the regeret / ligeruist som Agathias setter aff Ctesia / ind til Cyrum / ved 300. aar.

The Perser ind til Alexandrum / haffue regeret 228. aar / ligeruist som Agathias oc the Greiske almendeligen beregne de aars thal.

Alexander oc hans effterkommere haffue indehafft Babylon / til saa lenge att the Parthi ere bleffne mechtige / oc her til regner Agathias 300. aar 7. mindre / oc dette er den tiid fraa Alexandro ind til Augustum.

Siden haffue the Parthi inde hafft Orient i 200. aar til den Keisers tiid Alexandri Seueri / tha haffuer Artaxares en Persa i hiel stunget den siste Koning Parthorum Artaxares.

rum

Artabanus den siste Koning Parthorũ.

num Artabanum/oc saaledes er Orient kommet atter igen til de Perser / the ere siden bleffne mechtige / ind til Mahomets tiid / Fordi Mahomets efterkommere haffue siden offuerfallet the Perser/saa att thet Rige Persarum haffuer atter neder fallet / oc the Arabes ere bleffne mechtige / Men de Tyrcker haffue thennom siden fraa taget Syriam oc Minorem Asiam / Altsaaledes haffue the Rige i Orient forandret seg effter huor anden/oc ere komne fraa det ene slaug folck/ oc til det andre. Dette altsammens er nøtteligt att vide / paa det / mand saaledes kand alle aars thal oc tiidsens leilighedt oc Historier mercke oc beholle.

ORACVLVM HOMERICVM, QVOD VATICINATVR DE IMPERIO ROMANO.

Ἤδη γὰρ πριάμου γενεὰν ἤχθηρε κρονίωρ,
Νῦν δὲ δὴ Αἰνείαο βίη τρώεσσιν ἀνάξει,
καὶ παῖδες παίδωρ τοίκεν μετόπισθε γένονται.

Nunc genus inuisum Priami Saturnius odit,
Sed pius Æneas Troas dominabitur inter.
Et nati natorum & qui nascentur ab illis.

FINIS.

Alle

Alle Chriſtne Leſere øn-ſker jeg Jonas Turſon Naade oc friid aff vor HERRE Jeſu Chriſto.

DEtte ſkal nu huor Chriſten Leſere vide/ att ieg haffde gerne forbedrett oc forlengt thenne Chronica / med nogen føyge additio/ind til denne neruerendes tiid ſom nu er / haffde ieg ellers hafft nogen viſſ Chronica oc ſande Hiſtorier att ſchriffue effter/ Fordi att hues end nu her til dages ſcriffuit er oc prentet ſiden Charion døde/ ythermere end hans Chronica inde holler / dett haffuer icke møgen beſtand eller ſønderlig viſhedt med ſeg/ fordi att bogeprentere haffue ſerdeles ladet giøre ſamme additiones oc dennom prentet/ paa dett / att de kunde deſſ bedre ſelge deris bøger ydermere end andre.

Ocſaa giffues vel til kiende/ att ingen beſønderlig Hiſtoriographus haffuer dennom beſkriffuit/ fordi at de ere enthen ſkreffne oc dichtede for møgit til vilde paa den ene ſiide/ eller oc til had paa den andre / Oc der wdi haffue mange ſeg fordriſtet til at ſkriffue ſtore Herres handel / oc dømme rundeligen paa deris anſlag / for end ſagen er vel begynt / wanſehendes huordan ende løcken vilde giffue.

Ydermere er thett ocsaa huor mand vitterligt / hulcken vnderlig vesen oc bister handel end nu er i dett Romiske rige/oc ve-rit haffuer i desse framfarne aar/ bode i dett geistlige Regimente paa Religionens vegne oc i dett verssélige ebland de Steder / oc før-ster indbyrdes / Saa mand icke haffuer saa-dant tilforn hørdt eller spurdt oc ey kunde lese i nogre Historier om saa mange vnder-lige anslaag / som nu dagligen seg begiffue i alle Land / Den hellige Christenhedt til een euig wbodelig skade oc forderffuelsse / Hul-cket ieg tror sandeligen att vere et vist tegn til den yderste dømme dag / att hand er icke langt her fraa / Fordi att verden er nu paa dett aller høgeste oc argeste.

Alt saa er dett icke saa lett oc icke hel-ler tilbørligt att huor mand maa skriffue so-dan vichtig handel oc drebelige sager om Herrer oc Førster / effter løse tiender wthan mand haffuer nogen viss oc varhafftig Hi-storiographum att effter følge / paa det att hues mand skriffuer/ maa i fram tiden bliff-ue bestandeligt oc approberet.

Derfore haffuer jeg icke nu paa denne tiid villet fordriste meg til att forlenge denne Chronica med nogen ydermere additio / for end Gud vil att den tiid kommer att thesse oprør oc store wenighedt som nu er i verden ebland de Christne indbyrdes / kand nogit bedre stilles oc fonge ende/ Hulcket wi doch

alle

alle forhobes ved Guds naade oc barmhiertighed/att snarligen ske skal/ wthaff huilcket wi da fonge strax for wthan all tuil en viss oc bestendig Chronica att skriffue effter / Oc da vil ieg gerne med dett aller første gøre mit beste att forlenge denne Chronica paa dantzske, oc dett icke forsømme / saa møgit som Gud vnder meg sin naade til.

Ocsaa giørss dett end føyge behoff at skriffue dette for møgit hasteligen/ fordi att hues her til dages skedt er / siden Charion døde / dett haffuer mand end nu i daglig hugkommelsse / oc er skedt i mande minde / oc kand icke letteligen forglemmes.

GVD den Allmechtigste vnde oss alle frid oc naade / oc een god forligelsse oc samdrechtighedt / oc beuare siin hellige Kircke/ oc den lille Christenhed for mehre blodstortning oc oprør / Att den wmilde blodhund Mahomet skal oss arme Christne icke lenger plage for vore Synder skyld / Amen.

I. T. C. L.

Prudens simplicitas, & amor Recti.

Prentet i

Wittenberg/ hoss Jur-
gen Rhauues arff-
uinger / Aar effter
Guds Byrd.

1 5 5 4.

Oc findes til kiøbs hoss
Pauel Knufflock Bock.
binder i Lybeck.

Register om the naffnkundigste handel som findes i thenne Chronica.

Deme-

E

Esa-

Exem-

hues

Histo-

Register.

Herodes

J

Johan-

Register.

N

Naar

O

Mm iiij Orcho-

S

Vnder-

Zoro-

Register om alle Romiske Keisere som verit haffue fraa C. Julio Caesare oc ind til Carolum V.

Commodus	12 aar
Elius Pertinax	6. Mo.
Didius Julianus	7.mo.
Seuerus	18 aar
Bassianus Cara.	6.aar
Macrinus	1 aar 2 mo.
Varius Helioga.	4. aar
Alexander	13. aar
Maximinus	3. aar
Gordianus	6 aar
Philippus	5 aar
Decius	2 aar
Vibius Gallus	2 aar
Valerianus	6 aar
Galienus	19 aar
F. Claudius	2 aar
Aurelianus	5.aar 6.mo
Tacitus	6. mo.
Probus	6. aar 4. mo.
Carus	2 aar
Diocletianus	20 aar
Constantius	4 aar
Constantinus	30 aar
Constantinus 2.	24 aar
Julianus Apo.	2 aar
Jouinianus	7 mo.
Valentinianus	12 aar
Valens	3 aar
Gratianus	6 aar
Theodosius	11 aar
Arcadius	13 aar
Honorius	16 aar
Theodosius 2.	27 aar
Martianus	7 aar
Leo	16 aar
Zeno	17 aar
Anastasius	26 aar
Justinus	9 aar
Justinianus	38 aar
Justinus 2.	10 aar
Tiberius 2.	7 aar
Mauricius	20 aar
Focas	8 aar
Heraclius	29 aar
Constantinus Heraclij Søn regerede	4. mo.
Heraclionas	2 aar
Constans	27 aar
Constantinus 4.	17 aar
Justinianus	16 aar
Philippus	1 aar 6 mo.
Anastasius	1 aar 3 mo.
Theodosius	1 aar
Leo tertius	24 aar
Constantinus 5.	34 aar
Leo quartus	5 aar
Constantinus 6.	18 aar
Carolus Magnꝰ	14 aar
Ludouicus Pius	26 aar
Lotharius 1.	15 aar
Ludouicus 2.	20 aar
Carolus Caluus	2 aar

Carolus

Carolus Crassus	9 aar	Otto 4.	4 aar
Arnolphus	12 aar	Fridericus 2.	37 aar
Ludouicus 3.	10 aar	Cunradus 4.	4 aar
Conradus 1.	7 aar	Wilhelmus	2 aar
Henricus 1.	17 aar	Rudolphus	19 aar
Otto primus	36 aar	Adolphus	6 aar
Otto secundus	10 arr	Albertus	10 aar
Otto tertius	19 aar	Henricus 7.	6 aar
Henricus 2	22 aar	Ludouicꝰ Bauarꝰ	33 a.
Cunradus 2.	15 aar	Carolus 4.	28 aar
Henricus 3.	17 aar	Venceslaus	22 aar
Henricus 4.	50 aar	Rupertus	10 aar
Henricus 5.	20 aar	Sigismundus	27 aar
Lotharius Saxo	13 aar	Albertus 2.	2 aar
Conradus	14 aar	Fridericus 3.	53 aar
Fridericus	37 aar	Maximilianus	33 aar
Henricus 6.	7 aar	Carolus 5.	
Philippus 2.	10 aar	Ferdinandus	

Register paa alle Paffuer som verit haffue fraa den første oc ind til Julium tertium.

Anno Christi 33. Primus Petrus Apostolus vor i Rom 25 aar

Effter S. Peder bleff Linus Paffue 11 aar

Anacletus	11 aar
Clemens 1.	9 aar
Euaristus	9 aar
Alexander 1.	10 aar
Xistus	10 aar

Thelesphorus	11 aar	Syricius	15 aar
Hyginus	4 aar	Anastasius 1.	3 aar
Pius	12 aar	Innocentius 1	15 aar
Anicetus	9 aar	Sosimus	1 aar
Soter	9 aar	Bonifatius 1.	3 aar
Eleuterius	21 aar	Celestinus	8 aar
Victor	10 aar	Xistus 3.	8 aar
Zephirinus	9 aar	Leo 1.	21 aar
Calistus	5 aar	Hilarius	6 aar
Vrbanus	8 aar	Simplicius	15 aar
Pontianus	9 aar	Felix 3.	8 aar
Antherus	3 aar	Gelasius	4 aar
Fabianus	13 aar	Anastasius 2.	1 aar
Cornelius	3 aar	Simmachus	15 aar
Lucius	3 aar	Ormisda	9 aar
Stephanus 1.	5 aar	Johannes 1.	2 aar
Xistus 2.	2 aar	Felix 4.	4 aar
Dionisius	6 aar	Bonifatius 2.	2 aar
Felix 1.	4 aar	Johannes 2.	2 aar
Eutichianus	8 aar	Agapetus	1 aar
Caius	11 aar	Siluerius	1 aar
Marcellinus	9 aar	Vigilius	17 aar
Marcellus	5 aar	Pelagius 1.	11 aar
Eusebius	2 aar	Johannes 3.	13 aar
Malciades	4 aar	Benedictus	4 aar
Siluester	2 aar	Pelagius 2.	10 aar
Marcus	2 aar	Gregorius 1.	13 aar
Julius 1.	16 aar	Sabinianus	1 aar
Liberius	16 aar	Bonifacius 3.	3 mon.
Felix 2.	1 aar	Bonifacius 4.	6 aar
Damasus	18 aar	Deus dedit	4 aar

Bonifa-

Bonifacius 5.	5 aar
Honorius 1.	12 aar
Seuerinus	1 aar
Johannes 4.	1 aar
Theodorus	6 aar
Martinus 1.	6 aar
Eugenius 1.	3 aar
Vitalianus	14 aar
Adeodatus	4 aar
Donus	1 aar
Aghato	2 aar
Leo 2.	10 mon.
Benedictus 2.	10 mon.
Johannes 5.	3 aar
Conon	11 mon.
Sergius	14 aar
Johannes 6.	3 aar
Johannes 7.	2 aar
Sosimus	20 dag
Constantinus	7 aar
Gregorius 2.	2 aar
Gregorius 3.	10 aar
Zacharias	10 aar
Stephanus 2.	5 aar
Paulus 1.	10 aar
Stephanus 3.	3 aar
Adrianus 1.	13 aar
Leo 3.	20 aar
Stephanus 4.	3 aar
Pascalis	7 aar
Eugenius 2.	4 aar
Valentinus	40 dag
Gregorius 4.	16 aar
Sergius 2.	2 aar
Leo 4.	8 aar
Johannes 8.	3 aar
Benedictus 3.	2 aar
Nicolaus 1.	9 aar
Adrianus 2.	5 aar
Johannes 9.	10 aar
Martinus 2.	1 aar
Adrianus 3.	1 aar
Stephanus 5.	6 aar
Formosus	5 aar
Bonefacius 6.	15 dage
Stephanus 6.	1 aar
Romanus	3 mon.
Theodorus 2.	20 dag
Johannes 10.	2 aar
Benedictus 4.	3 aar
Leo quintus	40 dag
Christophorus	7 mon.
Sergius 3.	8 aar
Anastasius 3.	2 aar
Lando	6 mon.
Johannes 11.	13 aar
Leo 6.	6 mon.
Stephanus 7.	2 aar
Johannes 12.	4 aar
Leo 7.	3 aar
Stephanus 8.	3 aar
Martinus 3.	3 aar

Agapetus 2.	9 aar
Johannes 13.	4 aar
Leo 8.	1 aar
Johannes 14.	6 aar
Benedictus 5.	1 aar
Donus 2.	1 aar
Bonifatius 7.	6 mon.
Benedictus 6.	8 aar
Johannes 15.	8 mon.
Johannes 16.	4 mon.
Johannes 17.	10 aar
Gregorius 5.	2 aar
Siluеſter 2.	4 aar
Johannes 18.	10 mon.
Johannes 19.	4 aar
Sergius 4.	2 aar
Benedictus 7.	11 aar
Johannes 20.	9 aar
Benedictus 8.	10 aar
Siluеſter 3.	56 dag
Gregorius 6.	2 aar
Clemens 2.	9 mon.
Damaſus 2.	23 dag.
Leo nonus	13 aar
Victor 2.	2 aar
Stephanus 9.	4. mon.
Benedictus 9.	8 mon.
Nicolaus 2.	3 aar
Alexander 2.	11 aar
Gregorius 7.	12 aar
Victor	1 aar
Vrbanus 2.	13 aar
Paſcalis 2.	18 aar
Gelaſius 2.	1 aar
Caliſtus 2.	5 aar
Honorius 2.	5 aar
Innocentius 2.	14 aar
Celeſtinus 2.	5 mon.
Lucius 2.	11 mon.
Eugenius 3.	8 aar
Anaſtaſius 4.	2 aar
Adrianus 4.	4 aar
Alexander 3.	21 aar
Lucius 3.	4 aar
Vrbanus 3.	1 aar
Gregorius 8.	52 dag.
Clemens 3.	2 aar
Celeſtinus 3.	6 aar
Innocentius 3.	18 aar
Honorius 3.	10 aar
Gregorius 9.	14 aar
Celeſtinus 4.	18 dag.
Jonnocentius 4.	11 aar
Alexander 4.	6 aar
Vrbanus 4.	3 aar
Clemens 4.	3 aar
Gregorius 10.	1 aar
Innocentius 5.	5 mon.
Adrianus 5.	40 dag.
Johannes 21.	8 mon.
Nicolaus 3.	3 aar
Honorius 4.	2 aar

Register.

Gud skick oc vende /
Alt til en god ende.

